

Národný projekt:
„Rozvoj stredného odborného vzdelávania“

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť/Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Prioritná os 1: Reforma systému vzdelávania a odbornej prípravy

Opatrenie 1.1: Premena tradičnej školy na modernú

Kód ITMS projektu: 26110130548,

Cieľ: Konvergencia

ATRAKTÍVNOSŤ STREDNÉHO ODBORNÉHO VZDELÁVANIA A PRÍPRAVY Z POHĽADU ŽIAKOV STREDNÝCH ODBORNÝCH ŠKÔL A GYMNÁZIÍ

ZÁVEREČNÁ SPRÁVA Z PRIESKUMU

Spracoval riešiteľský tím pod vedením : PhDr. Mária Hrabinská, PhD.
vedúca aktivity 1.1.4

Riešiteľský tím:

- Mgr. František Blanár
- Ing. Silvia Draková
- Mgr. Pavol Hašan, PhD.
- PhDr. Ladislav Jakóczy
- Mgr. Igor Laciak
- PhDr. Ľubomíra Srnánková
- Mgr. Terézia Šimová
- Mgr. Ľubica Špírková
- Mgr. Veronika Zelmanová

Recenzenti:

- Mgr. Katarína Čavojská, PhD.
- PhDr. Libor Lubelec, CSc.

Abstrakt:

Predkladaná záverečná správa obsahuje analýzu údajov z dvoch prieskumov o atraktivnosti stredného odborného vzdelávania a prípravy, ktoré sa uskutočnili na súboroch žiakov prvých ročníkov stredných odborných škôl a gymnázií. V úvodnej kapitole sú spracované teoretické východiská prieskumov, vrátane modelovej schémy atraktivnosti stredného odborného vzdelávania a prípravy vyvinutej špecificky pre tieto prieskumy. Prieskum mapuje faktory, ktoré boli rozhodujúce pre voľbu štúdia na strednej odbornej škole, ako aj dôvody, prečo sa žiaci gymnázií nerozhodli pre štúdium na strednej odbornej škole. U žiakov stredných odborných škôl sa osobitne skúmali dôvody, pre ktoré si nezvolili štúdium na gymnáziách, v učebných odboroch a v technicky zameraných odboroch štúdia na strednej odbornej škole. V ďalších častiach sa správa venuje retrospektívnemu pohľadu žiakov na svoj rozhodovací proces v 9. ročníku základnej školy a predstavám a plánom týchto žiakov po ukončení štúdia na vybranej strednej škole. Posledná kapitola sa zaoberá sociálno-ekonomickými súvislosťami rozhodovacích procesov žiakov pri výbere štúdia.

Kľúčové slová

Atraktivnosť stredného odborného vzdelávania, stredná odborná škola, gymnázium, rozhodovací proces žiakov, voľba ďalšieho štúdia, motivačné a demotivačné faktory, učebný odbor, študijný odbor, odbory s technickým zameraním

OBSAH

ÚVOD	6
1 ATRAKTÍVNOSŤ STREDNÉHO ODBORNÉHO VZDELÁVANIA A PRÍPRAVY – VÝCHODISKÁ, CIELE A METODIKA PRIESKUMU	8
1.1 Atraktívnosť stredného odborného vzdelávania v kontexte súčasnej sociálno- .... ekonomickej situácie a vývojových trendov	8
1.2 Teoretické východiská prieskumu	13
1.3 Cieľ, predmet a metodika prieskumu	22
2 KTORÉ FAKTORY SÚ DÔLEŽITÉ? SKÚSENOSTI ŽIAKOV STREDNÝCH ODBORNÝCH ŠKÔL A GYMNÁZIÍ S ROZHODOVACÍM PROCESOM PRI VÝBERE ŠTÚDIA	31
2.1 Výber vzdelávacej dráhy u žiakov stredných odborných škôl	31
2.1.1 Pozitívne faktory, ktoré mali vplyv na rozhodovanie v prospech strednej odbornej školy	31
2.1.2 Prečo sa nerozhodli pre gymnázium	37
2.2 Výber vzdelávacej dráhy u žiakov gymnázií	40
2.2.1 Pozitívne faktory, ktoré mali vplyv na rozhodnutie v prospech štúdia na gymnáziu .	40
2.2.2 Čo ich odradilo od štúdia na strednej odbornej škole	43
ZHRNUTIE	47
3 PREČO NIE JE ŠTÚDIUM V TECHNICKÝCH ODBOROCH ATRAKTÍVNE? VÝSLEDKY PRIESKUMU U ŽIAKOV STREDNÝCH ODBORNÝCH ŠKÔL	49
3.1 Žiaci vzdelávajúci sa v technických a v iných ako v technických odboroch – ..... charakteristika	50
3.2 Aká je motivácia pre výber odboru vzdelávania?	52
3.3 Aké sú dôvody nezáujmu o technický odbor?	54
3.3.1 Nezáujem o technický odbor u žiakov študujúcich v spoločenskovedných odboroch	56
3.3.2 Rozdiely v argumentoch chlapcov a dievčat	57
3.3.3 Regionálne rozdiely	62
3.4 Osoby vstupujúce do rozhodovania pri výbere štúdia	63
3.5 Prečo si žiaci obchodných akadémií nezvolili technický odbor?	68
ZHRNUTIE	73

4	PREČO NIE SÚ ATRAKTÍVNE ODBORY VZDELÁVANIA S VÝUČNÝM LISTOM?	74
4.1	Žiaci pripravujúci sa v odboroch s výučným listom a v odboroch bez výučného listu - charakteristika	74
4.2	Vzory z okruhu známych osôb a ich vplyv na výber budúcej profesie	79
4.3	Dôvody odmietania odborov s výučným listom	80
4.3.1	Rozdiely v postojoch chlapcov a dievčat	83
4.3.2	Rozdiely podľa skupín odborov vzdelávania	86
4.3.3	Regionálne rozdiely	92
	ZHRNUTIE	94
5	RETROSPEKTÍVNY POHĽAD ŽIAKOV STREDNÝCH ŠKÔL NA VOĽBU ŠTÚDIA A ICH PLÁNY PO UKONČENÍ ŠTÚDIA	95
5.1	Retrospektívny pohľad na voľbu štúdia a plány žiakov po ukončení štúdia na strednej odbornej škole	95
5.1.1	Voľba žiakov v prípade opätovného rozhodovania sa o štúdiu na strednej škole	95
5.1.2	Vnímanie perspektívy úspešnosti štúdia na strednej odbornej škole.....	96
5.1.3	Dôvody voľby iného učebného alebo študijného odboru alebo školy	98
5.1.4	Plány žiakov po ukončení štúdia na strednej odbornej škole.....	99
5.2	Retrospektívny pohľad na voľbu štúdia a plány žiakov po ukončení štúdia vo vybraných skupinách technicky zameraných odborov vzdelávania	112
5.2.1	Voľba žiakov technických odborov v prípade opätovného rozhodovania sa o štúdiu a vnímanie perspektívy štúdia	112
5.2.2	Plány žiakov vybraných skupín technických odborov po ukončení štúdia na strednej odbornej škole	116
5.3	Retrospektívny pohľad žiakov gymnázia na voľbu štúdia a ich plány po ukončení štúdia	119
5.3.1	Dôvody pre prestup na inú školu alebo zmeny zamerania štúdia	120
5.3.2	Plány žiakov po ukončení štúdia na gymnáziu	121
5.3.3	Plány žiakov po ukončení štúdia na gymnáziu a prospech žiakov dosiahnutý na základnej škole	123
	ZHRNUTIE	125
6	VÝBER ŠTÚDIA NA STREDNEJ ŠKOLE A PLÁNY ŽIAKOV PO UKONČENÍ ŠTÚDIA Z ASPEKTU EKONOMICKÉHO ZÁZEMIA RODÍN, Z KTORÝCH POCHÁDZAJÚ	126
6.1	Ekonomická situácia rodín žiakov stredných odborných škôl a gymnázií	126
6.2	Vplyv rôznych aktérov na rozhodovanie sa o štúdiu a ekonomická situácia rodín	130

6.3	Vplyv informačných zdrojov na výber štúdia a ekonomická situácia rodín	133
6.4	Identifikácia so študovaným odborom a ekonomická situácia rodín	135
6.5	Prospech žiakov a ekonomické zázemie rodín	139
ZHRNUTIE		141
ZÁVER		142
POUŽITÁ LITERATÚRA A ZDROJE		143
PRÍLOHA		146

ÚVOD

V štruktúre ekonomicky aktívneho obyvateľstva Slovenskej republiky predstavujú osoby so stredným odborným vzdelaním 68,6%, čo je približne dvojtretinový podiel. Medzi pracujúcimi je to o niečo menej, ale stále ide o pomerne vysoké percento - 63,4%¹ Znamená to, že na fungovaní ekonomického systému Slovenska majú značný podiel najmä ľudia so stredným odborným vzdelaním. Systém stredného odborného vzdelávania a prípravy plní teda dôležitú funkciu vo vzťahu k formovaniu významného segmentu pracovnej sily na trhu práce.

To je však len jedna stránka problému. Druhou sú mladí ľudia, ktorých po ukončení vzdelávania na základnej škole čaká dôležitý životný krok. Ten rozhodne o ich ďalšej vzdelávacej dráhe a naznačí smerovanie, ktorým sa bude pravdepodobne uberať ich pracovná kariéra. Značná časť žiakov v tomto veku nemá ešte vyhranené predstavy o tom, čím by sa chceli v budúcnosti v pracovnej oblasti zaoberať. Rozhodnutie prirodzene často ovplyvňujú rodičia, a to či už v úlohe poradcu, ktorý žiaka v jeho rozhodnutí podporí, alebo mu s voľbou pomôže, prípadne ho nasmeruje iným smerom, ktorý viac koreluje s odhadom osobnostných predpokladov žiaka alebo aj s ambíciami rodiča.

Priestorom na realizáciu snáh mladých ľudí v oblasti ich ďalšieho vzdelávania a budúcej profesijnej kariéry sa stávajú stredné školy s ponukou svojich vzdelávacích programov. Za optimálne je možné považovať také rozvrstvenie volieb vzdelávacích dráh u žiakov základných škôl a ponuky vzdelávacích programov stredných škôl, ktoré na jednej strane korešponduje s vedomosťami, schopnosťami, zručnosťami a záujmami žiakov, a na druhej strane je v súlade s potrebou jednotlivých skupín povolání na trhu práce. Skutočnosť sa ale od tohto ideálneho modelu líši a medzi ponukou vzdelávacieho systému a dopytom trhu práce vo vzťahu k odborovej štruktúre absolventskej pracovnej sily sa prehlbuje nesúlad. Jedným z vážnych faktorov, ktorý v tomto nepriaznivom trende zohráva dôležitú úlohu je to, ako sa vyvíja atraktivnosť rôznych skupín povolání a vzdelávacích dráh, prostredníctvom ktorých možno získať kvalifikáciu pre ich vykonávanie.

V predkladanej správe sú analyzované výsledky dvoch prieskumov, respondentami ktorých boli žiaci 1. ročníkov stredných odborných škôl a gymnázií².

V prvej kapitole sa popisujú teoretické východiská, ciele a predmet všetkých prieskumov o atraktivnosti vzdelávania na stredných odborných školách, ktoré boli realizované v rámci národného projektu „Rozvoj stredného odborného vzdelávania“ v roku 2014. Vymedzil sa základný pojmový aparát a zostrojila sa modelová schéma atraktivnosti vzdelávania na strednej odbornej škole, na základe ktorej sa vypracovali dotazníky a navrhli ukazovatele pre zber údajov.

---

¹ Prepočítané podľa údajov in: ŠÚ SR. 2015. Výsledky výberového zisťovania pracovných síl za 3. štvrtrok. 2014.

² Výsledky ďalších prieskumov o atraktivnosti vzdelávania na stredných odborných školách sú prezentované v osobitných správach (prieskum, respondentami ktorého boli žiaci 9. ročníkov základnej školy, prieskum, respondentami ktorého boli učitelia stredných odborných škôl, prieskumy, respondentami ktorých boli výchovní poradcovia základných škôl a stredných odborných škôl).

V **druhej kapitole** sa skúmajú **názory a skúsenosti žiakov stredných odborných škôl a gymnázií s rozhodovacím procesom pri výbere štúdia**, pričom sme sa zameriavali na faktory, ktoré rozhodli o voľbe alebo naopak, ktoré odrádzali od výberu vzdelávacej dráhy u týchto žiakov (motivačné a demotivačné faktory). Išlo tu teda o retrospektívny pohľad žiakov 1. ročníkov stredných odborných škôl a gymnázií na svoje rozhodovanie v 9. ročníku základnej školy.

V **tretej kapitole** sa zaoberáme otázkou, **prečo nie je štúdium v technických odboroch atraktívne**. V tejto súvislosti je pozornosť upriamená aj na rodinu, priateľov či iných ľudí, ktorí mohli ovplyvniť rozhodovací proces žiakov. Sleduje sa, do akej miery toto rozhodovanie ešte stále ovplyvňujú stereotypy, informovanosť a vplyv médií či určitých módnych vln, ako aj ďalšie faktory.

Podobne je **štvrtá kapitola** zameraná na **skúmanie dôvodov, ktoré vedú k nezáujmu žiakov o štúdium v učebných odboroch**. V kapitole sa identifikujú základné charakteristiky žiakov, ktorí sa pripravujú v odboroch, v ktorých sa získava výučný list (rodové špecifiká, vzdelanie rodičov, sociálno-ekonomická situácia rodín, z ktorých žiaci pochádzajú, atď.).

Retrospektívny pohľad žiakov stredných škôl na voľbu štúdia a ich plány po ukončení štúdia sú rozoberané v **piatej kapitole**. Skúma sa, ako žiaci prvých ročníkov stredných škôl s odstupom času (1 rok) vnímajú správnosť výberu štúdia na strednej škole, a aké sú ich plány po ukončení štúdia. Podrobnejšie sa analyzujú názory a skúsenosti troch skupín respondentov: žiakov stredných odborných škôl všeobecne, žiakov pripravujúcich sa v technicky zameraných odboroch vzdelávania a žiakov gymnázií.

V **poslednej, šiestej kapitole** sa analyzuje súvislosť medzi sociálno-ekonomickým prostredím, z ktorého žiaci stredných škôl pochádzajú, a **výberom štúdia na strednej škole ako aj ich plámi po ukončení štúdia na strednej škole**, pričom sa rozlišuje medzi žiakmi stredných odborných škôl a gymnázií.

1 ATRAKTÍVNOSŤ STREDNÉHO ODBORNÉHO VZDELÁVANIA A PRÍPRAVY – VÝCHODISKÁ, CIELE A METODIKA PRIESKUMU

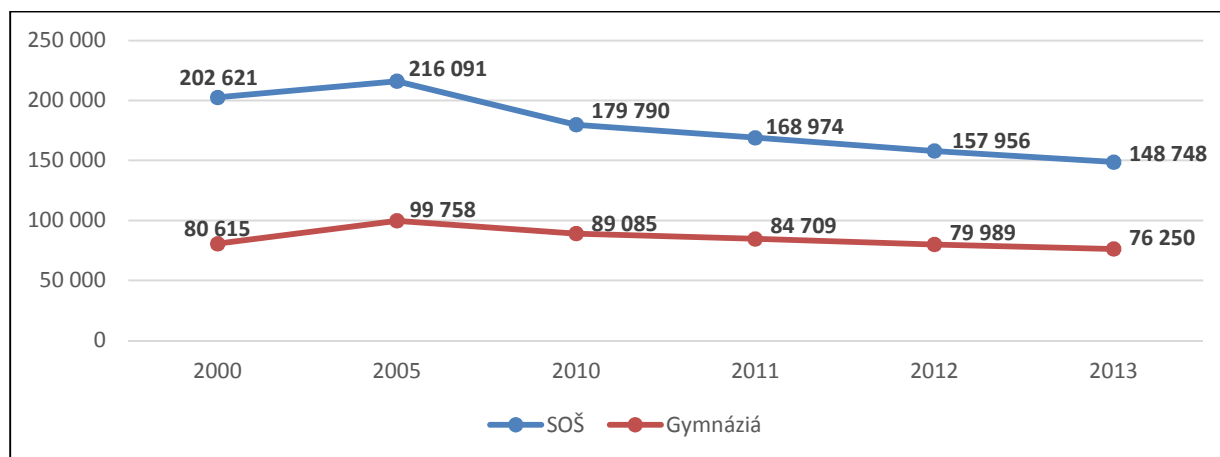
Dôležitým javom, ktorý zasahuje do procesu formovania profesijnej orientácie mladých ľudí a ich rozhodovania sa pre štúdium na strednej škole je **vnímanie atraktívnosti určitých skupín povolání a vo vzťahu k tomu aj vzdelávacích dráh**, ktoré umožňujú získať kvalifikáciu pre ich výkon. Fenomén atraktívnosti vstupuje do tohto procesu ako osobitný sociálny jav, ktorý sa podieľa na formovaní postojov žiakov, ale aj predstáv rodičov o perspektívnej profesiovej kariére svojich detí. Pri jeho vymedzení je potrebné vychádzať zo širších sociálnych a ekonomických súvislostí.

1.1 Atraktívnosť stredného odborného vzdelávania v kontexte súčasnej sociálno-ekonomickej situácie a vývojových trendov

Pri výbere študijnej dráhy sa stále menej žiakov základných škôl orientuje na štúdium v stredných odborných školách. Už niekoľko rokov klesá záujem o štúdium v odboroch s technickým zameraním ako aj o získanie kvalifikácií na úrovni výučného listu.

Celkovo možno v dôsledku demografického vývoja zaznamenať úbytok žiakov v absolútnych hodnotách vo všetkých stredných školách. Výrazné rozdiely medzi oboma prúdmi vzdelávania však možno pozorovať v pomeroch ukazovateľoch, ktoré poukazujú na silnejší pokles žiakov v stredných odborných školách v porovnaní s gymnáziami. Kým v roku 2000 navštevovalo dennú formu štúdia v stredných odborných školách 202 621 žiakov, v roku 2013 ich už bolo len 148 748. Za obdobie 13 rokov teda klesol ich počet o 53 873, čo v percentuálnom vyjadrení predstavuje rozdiel oproti roku 2000 26,6%. Na gymnáziách študovalo v roku 2000 v dennej forme štúdia 80 615 žiakov, v roku 2013 to bolo 76 250, čo je menej o 4 365 žiakov, t. j. o 5,4%. V porovnaní so strednými odbornými školami ide teda o podstatne miernejší pokles, navyše, ak sa pozrieme na vzájomné pomery oboch skupín, tak kým v roku 2000 bol pomer počtu žiakov stredných odborných škôl k počtu žiakov gymnázií približne 3 ku 1, v roku 2013 to bolo už len 2 ku 1 (graf č. 1).

Graf č. 1:
Vývoj počtu žiakov stredných odborných škôl a počtu žiakov gymnázií v dennej forme štúdia v rokoch 2000 - 2013

Zdroj údajov: Databáza CVTI SR

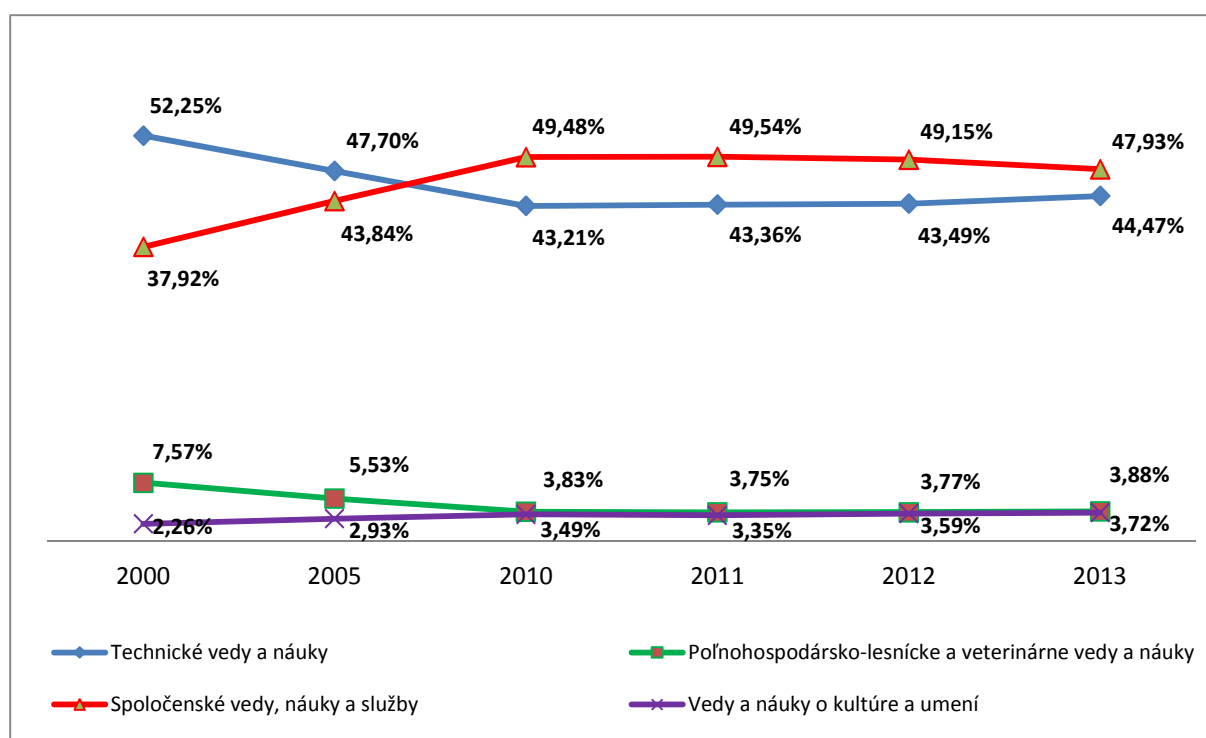

Zmeny nastali aj v preferenciách študijných odborov na stredných odborných školách, pričom klesá absolútny počet a aj podiel žiakov, ktorí si vyberajú štúdium v technických odboroch.

V roku 2000 sa v technických odboroch vzdelávalo 100 853 žiakov stredných odborných škôl (údaj len za dennú formu štúdia), v roku 2013 to bolo už len 62 542 žiakov (menej o 38 311, t. j. o 38%). Vo vzťahu k celkovému počtu žiakov na stredných školách predstavoval v roku 2000 podiel žiakov vzdelávajúcich sa v technických odboroch 52%, v roku 2013 to bolo 45%. Podiel žiakov vzdelávajúcich sa v odboroch orientovaných na spoločenské náuky a služby naproti tomu v roku 2013 oproti roku 2000 narástol o 10 percentuálnych bodov, a to z 38% na 48% (graf č. 2).

Graf č. 2:

Vývoj percentuálneho podielu žiakov stredných odborných škôl podľa skupín odborov vzdelávania v rokoch 2000 – 2013

Poznámka: sú zahrnutí len žiaci dennej formy štúdia

Zdroj údajov: Databáza CVTI SR, vlastné prepočty

Stredné školy svojou ponukou vzdelávacích programov reagujú často jednostranne skôr na záujmy žiakov a ich rodičov a menej alebo vôbec nereflektujú situáciu na trhu práce. Nedostatočné prepojenie medzi vzdelávacím systémom a trhom práce sa prejavuje na jednej strane pomerne vysokou nezamestnanosťou absolventov stredných škôl a na druhej strane nedostatkom odborníkov v určitých profesiách, nespokojnosťou zamestnávateľov a celkovým oslabovaním výkonnosti hospodárstva.

Atraktivnosť stredného odborného vzdelávania zohráva v týchto procesoch významnú úlohu, pričom jej podoby, premeny a dopady sú podmienené širším kontextom súčasných ekonomických a sociálnych trendov.

V ekonomickej oblasti sa pod vplyvom globalizácie a zvýšeného konkurenčného boja zvyšuje tlak na výkonnosť a najmä na kvalitu produkcie a služieb. Dochádza k nebývalému technologickému rozvoju a zintenzívneniu inovačných aktivít. Informačná explózia zároveň spôsobuje rýchle zastarávanie technológií a potrebu nahradiť ich novými.

Tieto trendy zásadne menia procesy prebiehajúce na trhu práce a jeho štruktúru a výrazne zasahujú aj do procesu vzdelávania. Niektoré odvetvia sa dostávajú do útlmu, pričom v iných nastáva prudký rozvoj. V týchto podmienkach sa menia požiadavky na pracovnú silu, zvyšujú sa nároky na jej odbornosť, ale aj na schopnosť rýchle sa prispôbovať novým podmienkam. Klesá záujem o nízkokvalifikovanú pracovnú silu a naopak vzrastá dopyt po kvalifikovanej pracovnej sile, a to najmä v technicky zameraných odboroch. Rozvoj malých podnikov vyžaduje dobre pripravených podnikateľov, ktorí dokážu založiť a úspešne viesť podnik (Turek, 2006).

Pre odborné vzdelávanie a prípravu znamenajú tieto zmeny výzvu – malo by prispôbovať svoju programovú štruktúru týmto novým podmienkam a zabezpečiť dostatočný počet dobre pripravených absolventov v tých odboroch, ktoré sú pre rozvoj ekonomického systému potrebné a perspektívne. K tomu je ale potrebné, aby tieto smery vzdelávania boli pre mladých ľudí prítiažlivé a aby o ne prejavovali záujem.

Významným faktorom, ktorý výrazne mení situáciu v zamestnanosti a tlačí na potrebu venovať pozornosť odbornému vzdelávaniu a príprave a jeho atraktívnosti pre mladých ľudí je problém starnutia obyvateľstva. Pokroky v oblasti medicíny a zároveň zmeny v životnom štýle ľudí vedú k poklesu úmrtnosti a zlepšovaniu zdravotného stavu obyvateľstva, čo sa prejavuje v rastúcej strednej dĺžke života. Zároveň sa mení reprodukčné správanie obyvateľstva – dochádza k poklesu plodnosti a pôrodnosti. To má dopad na nárast podielu obyvateľstva vo vyšších vekových kategóriách, zatiaľ čo podiel mladých ľudí klesá. Napriek predlžovaniu odchodu do dôchodku sa bude počet dôchodcov kontinuálne zvyšovať.

Starnutie obyvateľstva a procesy prebiehajúce na trhu práce sú navzájom úzko prepojené. Okrem iných sociálnych aspektov, prináša starnutie obyvateľstva zmeny do štruktúry pracovných síl. Otvoreným problémom sa v dôsledku príchodu nižšieho počtu mladých pracovných síl na trh práce a odchodu pomerne značného počtu pracovníkov do dôchodku stáva vyvažovanie tohto úbytku mladou pracovnou silou tak, aby sa zabezpečil plynulý ekonomický vývoj.

Proces starnutia obyvateľstva predstavuje hrozbu aj pre stabilitu dôchodkového systému, a tým zabezpečenie dôstojných životných podmienok obyvateľov v poproduktívnom veku. Nezamestnanosť a osobitne nezamestnanosť mladých ľudí, ktorá je dlhodobým vážnym problémom Slovenska, túto situáciu ešte viac komplikuje. Politiky trhu práce v súčinnosti so vzdelávacími politikami musia preto prichádzať s riešeniami, ktoré podporia kvalitnú prípravu a vhodnú kvalifikačnú štruktúru pracovnej sily, ktorá bude v úzkom previazaní s vývojom situácie na trhu práce. Zo strany samotného trhu práce je zároveň potrebné zabezpečiť a podporiť racionálne a efektívne hospodárenie s pracovnou silou. Najmä mladým ľuďom vstupujúcim na trh práce po ukončení súvislého školského vzdelávania by sa mala venovať osobitná pozornosť, aby ich prechod do pracovného procesu prebiehal hladko, bez zbytočných bariér.

Klesajúci záujem o stredné odborné vzdelanie predstavuje v kontexte naznačených sociálnych trendov hrozbu, ktorá by mohla vážne narušiť fungovanie niektorých odvetví. Je preto žiaduce hlbšie analyzovať tieto problémy, spracovávať prognózy potrieb kvalifikovaných pracovníkov s identifikáciou sektorov s predpokladaným najvyšším úbytkom odborníkov, a hľadať metódy, ktoré by priviedli do stredných odborných škôl a k deficitným študijným a učebným odborom viac mladých ľudí.

Spomenuté problémy majú všeobecný charakter a čelí im už dlhšie obdobie väčšina vyspelých krajín. Otázka zvýšenia atraktívnosti odborného vzdelávania a prípravy sa tak dostala do centra pozornosti aj na európskej úrovni.

Cieľ zlepšiť výkonnosť, kvalitu a atraktívnosť odborného vzdelávania a prípravy v Európe prostredníctvom vzájomného učenia sa a užšej spolupráce a angažovania sa národných vlád, sociálnych partnerov a európskych inštitúcií bol zakotvený už v **Kodanskej deklarácii** z roku 2002 (European Commission, 2002). S prijatím tohto dokumentu sa začal proces rozsiahlej modernizácie európskych systémov odborného vzdelávania, známy ako **Kodanský proces spolupráce**. Pokrok v súvislosti s napĺňaním cieľov kodanskej deklarácie sa pravidelne hodnotí v dvojročných intervaloch. Spomenieme iba niekoľko míľnikov a zásadných zmien, ktoré sa týkali cieľa zvýšiť atraktívnosť odborného vzdelávania v Európe, a ktoré boli zakotvené v príslušných komuniké.

Problematika atraktívnosti bola osobitne vyzdvihnutá v **Maastrichtskom komuniké** z roku 2004 (European Commission, 2004), ale základy pre ďalšiu spoluprácu v tejto oblasti boli detailnejšie rozpracované o dva roky neskôr, v **Helsinskom komuniké** (European Commission, 2006). Členské štáty sa v Helsinkách zhodli na tom, že zvýšenie atraktívnosti odborného vzdelávania bude vyžadovať sústredenie sa na tieto štyri oblasti: individualizácia, rozšírenie príležitostí, riadenie a imidž odborného vzdelávania. Okrem iného sa odporučilo racionalizovať ponuku vzdelávacích programov, ktorá by mala byť popri tom, že zodpovedá potrebám trhu práce, aj koherentná a transparentná. Mala by byť ľahko zrozumiteľná pre žiakov, ktorí sa rozhodujú o budúcej dráhe, ako aj pre kariérnych poradcov, ktorí im pri tomto rozhodovaní pomáhajú, ale aj pre zamestnávateľov. Súčasne sa zdôraznilo, že atraktívnosť odborného vzdelávania sa dá zvýšiť aj posilnením partnerstva medzi inštitúciami odborného vzdelávania a zamestnávateľmi, ktoré dokáže priniesť vysokú kvalitu odborného vzdelávania v súlade s očakávaniami žiakov ako aj firiem.

Aj ostatné, **Bruggské komuniké** z roku 2010 (European Commission, 2010b), bolo opätovne zamerané na tému atraktívnosti odborného vzdelávania, tentokrát z hľadiska dlhodobejšej perspektívy. Členské štáty vyzvalo k tomu, aby v nasledujúcom období rozvíjali svoje systémy odborného vzdelávania tak, aby boli v roku 2020 ešte atraktívnejšie, relevantnejšie, viac profesijne orientované, inovatívnejšie, dostupnejšie a flexibilnejšie. Na obdobie rokov 2011 – 2014 si členské štáty v tejto oblasti odsúhlasili aj dva krátkodobé ciele: a) organizovať aktivity, ktoré budú zamerané na podporu atraktívnosti odborného vzdelávania a excelentnosti v odbornom vzdelávaní (napr. informačné kampane a súťaže zručností) b) podporovať aktivity, ktoré umožnia mladým ľuďom oboznámiť sa s remeslami a kariérnymi možnosťami už počas povinného školského vzdelávania.

Po schválení strategického rámca Vzdelávanie a odborná príprava 2020 (European Union, 2009) a európskej stratégie Európa 2020 (European Commission, 2010a) sa Kodanský proces spolupráce v oblasti odborného vzdelávania stal integrálnou súčasťou strategického rámca Vzdelávanie a odborná príprava 2020, cieľom ktorého je prispievať k naplneniu zámerov stratégie Európa 2020. Cieľ zatraktívniť európske stredné odborné vzdelávanie zostáva stále aktuálnym.

Z analýz a hodnotiacich správ za Slovenskú republiku vyplýva, že problémom slovenského odborného vzdelávania a prípravy je najmä neadekvátne reagovanie vzdelávacieho systému na trh práce, nezáujem zamestnávateľov o participáciu na odbornom vzdelávaní a príprave, nízka kvalita vzdelávania a jeho nedostatočné financovanie.

K lepšiemu zosúladeniu odbornej výchovy a vzdelávania na stredných školách s trhom práce mal prispieť zákon o odbornom vzdelávaní a príprave schválený v roku 2009 (Zákon č. 184/2009 Z. z.). Zákon určil postavenie a úlohy jednotlivých subjektov pri zabezpečovaní odborného vzdelávania a prípravy a vymedzil podmienky pre finančné zabezpečenie žiakov.

Ako poradný orgán vlády bola týmto zákonom vytvorená Rada vlády Slovenskej republiky pre odborné vzdelávanie a prípravu. Na krajskej úrovni boli ako koordinačné orgány ustanovené krajské rady. Koordináčny orgány vznikli aj na úrovni stavovských alebo profesijných organizácií vo forme sektorových rád.

Vstup zamestnávateľov do odborného vzdelávania a prípravy mal byť v súlade so zákonom zabezpečený prostredníctvom plánovania vzdelávacích potrieb trhu práce, spoluúčasťou pri tvorbe obsahu vzdelávania a pri inovácii existujúceho obsahu vzdelávania, ďalej spoluúčasťou na realizácii odborného vzdelávania a prípravy a podielom na hodnotení kvality odborného vzdelávania a prípravy pri ukončovaní štúdia v stredných odborných školách. Hlavným cieľom zákona bolo motivovať zamestnávateľov, aby vstúpili do procesu odborného vzdelávania a prípravy. Iniciačným podnetom, ktorý mal podporiť ich záujem, mal byť absolvent strednej odbornej školy, ktorý je pre výkon povolania pripravený v súlade s jeho potrebami a požiadavkami, a daňové stimuly.³

Napriek spomenutým mechanizmom zamestnávateľa stále nejavili dostatočný záujem vstúpiť do tohto procesu. Ako sa uvádza v Správe o stave školstva na Slovensku a systémových krokoch na podporu jeho ďalšieho rozvoja z roku 2013, jedným z dôvodov mohlo byť, že zamestnávateľa nemali dostatok informácií o možnostiach, ktoré im zákon poskytoval a nevedeli ani o bonusoch, ktoré by im vyplynuli z účasti na odbornom vzdelávaní a príprave (MŠVVaŠ SR, 2013). Príčiny by bolo možné hľadať aj v ekonomickom vývoji a v situácii na trhu práce. V ekonomike Slovenska sú prevažujúcimi podnikateľskými subjektami malé a stredné podniky, ktoré zväčša nemali v daných ekonomických podmienkach dostatok finančných prostriedkov na podporu stredného odborného vzdelávania. Navyše ani previs ponuky pracovnej sily v podmienkach relatívne vysokej nezamestnanosti nepredstavoval pre nich dostatočný stimul pre angažovanie sa v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy.

Súčasná vláda, ktorá vzišla z volieb v roku 2012, prišla s novými iniciatívami v oblasti odborného vzdelávania. S cieľom zvýšiť záujem žiakov o štúdium na stredných odborných školách bola jej v programovom vyhlásení zakotvená úloha podporiť zavedenie výučby smerujúcej k rozvoju pracovných zručností u žiakov základných škôl. Okrem toho sa mal podporiť záujem žiakov o technické študijné odbory, a to prostredníctvom väčšieho dôrazu na výučbu matematiky a prírodovedných odborov. Ďalším zo série opatrení, ktoré mali priviesť viac mladých ľudí do stredných odborných škôl, malo byť zrealizovanie počtu žiakov prijímaných do gymnázií. K skvalitneniu prípravy a k zvýšeniu atraktívnosti odborného školstva malo prispieť aj zavedenie nových motivačných nástrojov pre podnikateľov, ktoré by viedli k ich výraznejším aktivitám do oblasti školstva (Programové vyhlásenie vlády SR, 2012).

Viacero z týchto navrhovaných opatrení našlo svoju reálnu podobu v čiastkových legislatívnych úpravách a v dohodách, ako aj v rôznych formách spolupráce medzi rezortom školstva, zástupcami zamestnávateľov a iných zainteresovaných subjektov. V už citovanej správe o stave školstva na Slovensku sa však naďalej konštatuje značná nespokojnosť zamestnávateľov s odborným vzdelávaním a prípravou, ktoré podľa nich stále nedostatočne reaguje na aktuálne potreby trhu práce.

Základnými opatreniami na zvýšenie kvality a relevantnosti odborného vzdelávania vo vzťahu k aktuálnym a očakávaným potrebám praxe, ktoré sa premietli do konkrétnych úloh, sú: spolupráca so zamestnávateľmi pri príprave štátnych vzdelávacích programov pre

³ Zamestnávateľ, pre ktorého sa žiak pripravoval, mohol poskytnúť žiakovi finančné a hmotné zabezpečenie. Ak mal zamestnávateľ so žiakom strednej odbornej školy uzatvorenú pracovnú zmluvu podľa § 53 Zákonníka práce, mohol si výdavky vynaložené na výchovu a vzdelávanie takéhoto žiaka uplatniť ako daňový výdavok. Zamestnávateľ mohol so žiakom uzatvoriť dohodu, v ktorej sa žiak zaviazal, že po skončení štúdia zotrvá u zamestnávateľa po určitý čas (podľa: MŠVVaŠ SR, 2013, Príloha č. 1, s. 112).

odborné vzdelávanie a prípravu, zintenzívnenie spolupráce stredných odborných škôl so zamestnávateľmi pri tvorbe školských vzdelávacích programov, zavedenie prvkov duálneho systému do odborného vzdelávania a prípravy, pri ktorom sa praktická časť odbornej výchovy a vzdelávania bude uskutočňovať v aktívnej súčinnosti so zamestnávateľmi priamo vo firmách. Popritom sa má zlepšiť koordinácia odborného vzdelávania a prípravy pre trh práce, zabezpečiť spolupráca pri monitorovaní a prognózovaní potrieb trhu práce s Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny a s výskumným akademickým prostredím, zabezpečiť primeraná daňová uznateľnosť nákladov zamestnávateľov súvisiacich s procesom praktickej výučby.

Problémy spojené s nedostatočným prepojením medzi trhom práce a vzdelávacím systémom našli svoj odraz v znižujúcom sa záujme žiakov o stredné odborné vzdelávanie. V časti popisujúcej potrebné systémové kroky sa preto vytýčila aj úloha „**prijat' opatrenia podporujúce záujem žiakov o odborné vzdelávanie v súlade s potrebami trhu práce**“. Konkrétne kroky, ktoré by mali viesť k splneniu tejto úlohy, boli v správe o stave školstva sformulované takto:

- zaviesť predmet „pracovné vyučovanie“ v štátnych vzdelávacích programoch ISCED 2 vo všetkých ročníkoch, pričom jeho obsahom by mali byť aj informácie o možnostiach prípravy na budúce povolanie,
- zabezpečiť dostatočnú informovanosť žiakov základných škôl a ich zákonných zástupcov o príprave na povolanie v stredných odborných školách a o miere uplatniteľnosti absolventov na trhu práce, vrátane informácie o zamestnanosti v odbore, pre ktorý má príslušný absolvent kvalifikáciu; na tento účel využiť aj elektronickú formu poradenstva.“ (MŠVVaŠ SR, 2013).

Snahy o zásadné riešenie existujúcich problémov boli zavŕšené prípravou **návrhu nového zákona o odbornom vzdelávaní a príprave**. Návrh zásadným spôsobom mení podmienky účasti zamestnávateľov na vzdelávaní, najmä pokiaľ ide o praktické vyučovanie, a zavádza do systému odborného vzdelávania a prípravy prvky duálneho vzdelávania. Upravuje tiež po novom hmotné a finančné zabezpečenie žiaka (NR SR, 2015).

Spomenuté kroky, ako aj návrh zákona, obsahujú prvky, ktoré významne zasiahnu do fungovania systému stredného odborného vzdelávania a prípravy.

K implementácii a vyššej účinnosti prijímaných opatrení by mohlo pomôcť aj lepšie pochopenie a využitie fenoménu atraktívnosti stredného odborného vzdelávania, najmä hlbšie poznanie mechanizmu fungovania tohto javu vo vzťahu k rozhodovaciemu procesu pri voľbe študijných dráh mladých ľudí. Realizovaný prieskum má ambíciu priniesť takéto poznatky a otvoriť priestor aj pre ďalšie skúmanie tohto javu.

1.2 Teoretické východiská prieskumu

Všeobecne možno pojem „atraktívnosť“ spájať s hodnotiacim procesom. Samotný proces hodnotenia možno schematicky vyjadriť ako vzťah medzi hodnotiacim subjektom a hodnoteným objektom. Hodnotiacim subjektom môže byť jednotlivец alebo skupina, hodnoteným objektom iné osoby, skupiny, predmety, aktivity. Výsledkom hodnotenia je vlastnosť objektu, vyjadrujúca preferencie subjektu vo vzťahu k hodnotenému objektu, ktoré priznávajú tomuto objektu na základe porovnávania jeho vlastností s inými podobnými objektami určitý status. Hovoríme, že nejaká vec, osoba, činnosť alebo jav sú viac alebo

menej atraktívne alebo prítiažlivé (majú vyšší alebo nižší status). To znamená, že tieto veci, osoby činnosti a javy majú pre subjekt určitý význam, sú pre neho viac alebo menej dôležité, vyvolávajú u neho väčší alebo menší záujem (nezáujem) o získanie, o nadviazanie kontaktu, snahu o účasť na aktivite a pod. Ide teda o hierarchicky odstupňovaný záujem o hodnotené objekty a javy, s ktorým sú spojené iniciatívy a aktivity hodnotiacich subjektov smerujúce k vlastneniu, ovládnutiu, stotožneniu sa s niečím a pod. a k uspokojeniu (realizácii) záujmu.

Pre proces hodnotenia sú dôležité tieto zložky: vlastnosti objektu hodnotenia, informácia o týchto vlastnostiach, spôsob jej sprostredkovania a subjektívna prizma, cez ktorú je informácia subjektom prijatá a spracovaná. Nie všetky vlastnosti objektu sa stávajú súčasťou hodnotiaceho aktu, ale len tie, ktoré sú mu nejakým spôsobom sprostredkované ako informácia. A zároveň, záleží od hodnotových orientácií, záujmov a postojov subjektu, ako sa tieto informácie pretavia do jeho aktivity.

Atraktívnosť je sociálny jav. Nejde o jav, ktorý vzniká ako výsledok individuálneho hodnotiaceho aktu. Atraktívnosť ako vlastnosť určitej skupiny objektov vzniká ako výsledný produkt hodnotenia jednotlivcov žijúcich v určitom sociálnom prostredí. Svojou povahou je to jav kolektívneho správania, podobný ako verejná mienka, u ktorého je možné identifikovať aj podobné charakteristiky (stabilita/nestabilita, smer, sila, informačná podpora), a na ktorý sa vzťahujú podobné procesy ako pri formovaní/ovplyvňovaní verejnej mienky (médiá, autority apod.).

Miera atraktívnosti hodnotených objektov na základe týchto aktivít nadobúda v danom prostredí objektívny charakter, možno ju teda je pozorovať ako niečo, čo má vlastnú existenciu a v danom časovom období určitú ustálenú podobu. V tejto podobe sa zároveň stáva javom, ktorý ako súčasť sociálneho prostredia, v ktorom jednotlivec žije, preniká do jeho vedomia a môže spätne ovplyvniť jeho myslenie a konanie.

Je potrebné zdôrazniť, že atraktívnosť je výsledkom ľudských aktivít. Medzi jej podobou a jednotlivcami, ktorí žijú v danom prostredí, je vzájomný vzťah: atraktívnosť vzniká ako produkt aktivít jednotlivcov, vo svojej ustálenej a svojbytnnej podobe spätne pôsobí na ich aktivity a pod vplyvom týchto aktivít môže spätne po určitom čase meniť svoju podobu.

Atraktívnosť určitej vzdelávacej dráhy je založená na priznávaní rôzneho statusu druhom vzdelávania a odborom vzdelávania, v ktorých sa možno pripraviť na výkon povolania.

Druh vzdelávania v tomto vymedzení charakterizuje celkové zameranie vzdelávania. Na úrovni stredoškolského vzdelávania rozlišujeme **stredné všeobecné vzdelávanie**, pripravujúce žiaka primárne na ďalšie štúdium na vysokej škole, a **stredné odborné vzdelávanie a prípravu**, ktoré je zamerané predovšetkým na bezprostredný výkon povolania po skončení štúdia (s možnosťou pokračovať ďalej vo vzdelávaní, ak sa žiak tak rozhodne).

Vzdelávacia dráha charakterizuje druh vzdelávania, odbor vzdelávania, príslušný vzdelávací program a druh školy, na ktorej vzdelávanie prebieha, prípadne môže ísť o sled na seba nadväzujúcich vzdelávacích programov (ak žiak po ukončení jedného programu pokračuje v štúdiu v inom vzdelávacom programe). Žiaci po ukončení vzdelávania na základnej škole môžu pokračovať v strednom všeobecnom vzdelávaní s perspektívou pokračovania v štúdiu na vysokej škole, alebo si môžu vybrať program so stredným odborným vzdelávaním, v ktorom získajú kvalifikáciu pre vstup na trh práce a začiatok ich profesiovej kariéry. Absolvovaním stredného odborného vzdelávania nemusí byť vzdelávacia dráha týchto žiakov ukončená. Časť absolventov pokračuje v štúdiu na strednej škole, a to za účelom získať vyšší stupeň vzdelania (maturitu, vyššie odborné vzdelanie – absolventský diplom) alebo inú kvalifikáciu, iní pokračujú v štúdiu na vysokej škole.

Atraktívnosť je vlastnosť, ktorá má určité rozpätie hodnôt. Podľa tohto rozpätia **môžeme rozlišovať viac atraktívne vzdelávacie dráhy a menej atraktívne vzdelávacie dráhy.** Pojem „atraktívnosť odborného vzdelávania a prípravy“ v tomto zmysle znamená, že sa vo vzťahu k tomuto druhu vzdelávania zaoberáme jeho vlastnosťou, ktorá potenciálne môže nadobúdať rôzne hodnoty. **Problémom, ktorý nás v tejto súvislosti zaujíma, je nízka atraktívnosť stredného odborného vzdelávania a jej dôvody, prípadne otázka zvýšenia jeho atraktívnosti a spôsoby, ako by to bolo možné dosiahnuť.**

Problematika atraktívnosti vo vzťahu k voľbe vzdelávacích dráh nie je zatiaľ u nás ani v zahraničnej odbornej literatúre dostatočne rozpracovaná, ani výskumne podchytená, hoci sa o nej v poslednom období často a veľa hovorí.

Väčšina autorov sa zameriava na jednotlivé faktory, ktoré nejakým spôsobom môžu atraktívnosť ovplyvňovať, ako je napríklad dostupnosť vzdelávacích dráh, poskytovanie poradenstva a informácií vo vzťahu k formovaniu profesijnej orientácie a voľbe vzdelávacích dráh, kvalita vzdelávania a pod. Takýto prístup možno nájsť napríklad u Watersovej, ktorá uvádza 5 podmienok, ktoré prispievajú k vyššej atraktívnosti odborného vzdelávania a prípravy. Sú to: akceptovateľnosť kvalifikácií získaných v rámci odborného vzdelávania a prípravy trhom práce, prístup k iným možnostiam vzdelávania, vysoký status a pozitívny imidž odborného vzdelávania a prípravy, spoľahlivé informácie a efektívne poradenské služby a kvalita vzdelávania (Watters, 2009, s. 48).

Iní autori uvádzajú ďalšie charakteristiky a javy, ktoré súvisia s atraktívnosťou odborného vzdelávania, ako napríklad lepšia zamestnateľnosť, priaznivejšie podmienky pre kariérny rozvoj a postup, diverzita kvalitných učebných prostredí, ochota investovať do odborného vzdelávania a prípravy, ako aj možnosť voľby na strane jednotlivca.

Najnovšia verzia terminologického slovníka Cedefopu v definícii atraktívnosti spája voľbu ďalšej vzdelávacej dráhy žiakmi s ich uplatnením sa na trhu práce. Atraktívnosť stredného odborného vzdelávania chápe ako jeho schopnosť podnietiť mladých ľudí k tomu, aby si vybrali stredné odborné vzdelávanie, a presvedčiť zamestnávateľov, aby zamestnali absolventov stredných odborných škôl (Cedefop, 2014b, s. 31 a nasl.).

S cieľom posúdiť a merať atraktívnosť sa štúdiom na stredných odborných školách často porovnáva so štúdiom na stredných všeobecnovzdelávacích školách (Cedefop, 2014a.).

Väčšina prieskumov na Slovensku, ktoré sa určitým spôsobom zaoberajú touto témou, nehovorí vo svojom cieľovom zameraní explicitne o atraktívnosti vzdelávacích dráh. Slovenské výskumy sú orientované skôr na profesijnú orientáciu detí a mládeže a na služby inštitúcií venujúcich sa kariérnemu poradenstvu. Z inštitúcií, ktoré sa venujú výskumu tejto problematiky je potrebné spomenúť najmä Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie. Jeden z jeho ostatných projektov monitoroval intenzitu profesijných záujmov žiakov základných škôl. Žiaci sa v ňom vyjadrovali k charakteristikám práce, povolania alebo zamestnaní z hľadiska intenzity ich záujmu o prácu s takouto charakteristikou. To znamená, že záujem o povolania bol v tomto prieskume skúmaný v spojitosti s vnútornou osobnostnou motivačnou štruktúrou žiakov (Lepeňová, 2007).

Iné dotazníkové zisťovanie na túto tému prebehlo v rámci projektu Podpora profesijnej orientácie žiakov základnej školy na odborné vzdelávanie a prípravu prostredníctvom rozvoja polytechnickej výchovy zameranej na rozvoj pracovných zručností a práca s talentami. Cieľovou skupinou prieskumu boli žiaci 5. až 9. ročníkov základných škôl, rodičia týchto žiakov a pedagogickí zamestnanci (ŠIOV, 2014).

V dotazníkovom prieskume, ktorý sa realizoval v rámci projektu švajčiarsko-slovenskej spolupráce Odborné vzdelávanie a príprava pre trh práce, sa riešitelia zamerali na rodičov

žiakov, ktorí stoja pred voľbou svojej ďalšej vzdelávacej dráhy (ŠIOV, Schweizerische Eidgenossenschaft. 2014).

Na rozdiel od vyššie uvedených prieskumov, zámerom aktivity 1.1.4 v rámci projektu RSOV bolo skúmať **atraktivnosť stredného odborného vzdelávania a prípravy ako objektívny a zložitý sociálny jav** s väzbami tak na vnútorné prostredie systému stredného odborného vzdelávania a prípravy, ako aj na jeho širší sociálno-ekonomický kontext. Tomuto zámeru bolo prispôsobené i široké spektrum respondentov, ktorí boli oslovení. Hlavnou cieľovou skupinou boli žiaci, učitelia a výchovní poradcovia stredných odborných škôl, ale prieskumné akcie sa realizovali aj na súboroch žiakov gymnázií a základných škôl.⁴

Inšpiráciou pre rozpracovanie prístupu v rámci aktivity 1.1.4 sa stala štúdia *Attractiveness of initial vocational education and training: identifying what matters* (Cedefop, 2014a).

Výskumníci z Cambridgeskej univerzity využili v tejto štúdii systémový prístup ku skúmanému javu, ktorý reflektovali aj vo svojom modeli atraktivnosti počiatočného odborného vzdelávania a prípravy.

Atraktivnosť počiatočného odborného vzdelávania a prípravy je tu vymedzená ako výsledok záujmu, ktorý je ovplyvnený:

- a) výsledkami počiatočného odborného vzdelávania;
- b) komunikáciou týchto výsledkov;
- c) exogénnymi ponukovými faktormi atraktivnosti počiatočného odborného vzdelávania a prípravy;
- d) exogénnymi dopytovými faktormi vo vzťahu k absolventom počiatočného odborného vzdelávania a prípravy;
- e) politikami zameranými na preklopenie medzery medzi očakávanými a dosahovanými výsledkami (Cedefop, 2014, s. 19 a nasl.).

Výsledky počiatočného odborného vzdelávania závisia od **endogénnych faktorov**, ktoré sa týkajú poskytovateľov odborného vzdelávania a programov vzdelávania, ktoré poskytujú. Možno ich označiť ako charakteristiky systému odborného vzdelávania a prípravy. Patrí k nim napríklad flexibilita vzdelávacích ciest, možnosť pokračovať v štúdiu na vysokej škole, prístup ku vzdelávaniu pre špecifické skupiny, kvalita vzdelávania, možnosť a rozsah výučby na pracovisku priamo u zamestnávateľov, transparentnosť kvalifikácií, dostupnosť poradenských služieb a pod. Sú to faktory, ktoré autori tohto modelu označujú ako podporné faktory („drivers“) počiatočného odborného vzdelávania a prípravy. Kvantitatívnymi ukazovateľmi **výsledkov vzdelávania** sú napríklad indikátory o dosiahnutej vzdelanostnej úrovni obyvateľstva, zamestnanosti absolventov, ich štrukturálnej nezamestnanosti, o počte žiakov, ktorí štúdium nedokončia a pod.

Zvonka ovplyvňujú počiatočné odborné vzdelávanie a prípravu politické nástroje (školské politiky) zamerané na rozvoj odborného vzdelávania a prípravy. Autori štúdie ich označujú ako **exogénne faktory** fungovania systému počiatočného odborného vzdelávania a prípravy. Patria medzi ne napríklad opatrenia zamerané na zlepšenie flexibility a ponuky vzdelávacích dráh a programov, poskytovanie finančných benefitov, zlepšovanie kvality učiteľov, modernizáciu kurikúl, zlepšenie infraštruktúry a zlepšenie spolupráce so sociálnymi partnermi (zamestnávateľmi).

---

⁴ Problematike atraktivnosti stredného odborného vzdelávania boli v rámci aktivity 1.1.4 venované aj menšie obsahové bloky v rámci prieskumu o absolventovi strednej odbornej školy a prieskumu zamestnávateľov zameraného na problematiku kompetencií absolventov stredných odborných škôl.

System počiatocného odborného vzdelávania a prípravy ovplyvňujú aj tzv. **podporné exogénne faktory**, medzi ktoré patria demografické trendy, makroekonomické podmienky, podmienky na trhu práce, širší vzdelávací systém a pod.

Na to, aby bolo vzdelávanie atraktívne, je potrebné najprv dosiahnuť pozitívne výsledky vzdelávania. Ale iba vynikajúce výsledky nestačia. Dôležitá je aj ich **komunikácia**. Rozlišovanie týchto dvoch stupňov umožňuje identifikáciu diskrepancií, ktoré môžu vzniknúť medzi objektívnymi a merateľnými výsledkami počiatocného odborného vzdelávania a prípravy a vnímaním týchto výsledkov rôznymi subjektami. System počiatocného odborného vzdelávania a prípravy, ktorý je objektívne „dobrý“, nemusí byť ešte pre niektoré subjekty dostatočne atraktívny. Svoju úlohu pritom zohráva široké spektrum sociálnych, kultúrnych a aj osobnostných faktorov, cez prizmu ktorých je systém vzdelávania posudzovaný. Ako významný komunikačný kanál zameraný na zvýšenie statusu a imidžu odborného vzdelávania a prípravy sa chápu informačné kampane, ktoré poukazujú na excelentnosť výsledkov vzdelávania, prepojenie vzdelávania s praxou či na výborné uplatnenie absolventov na trhu práce, ako aj rôzne súťaže, rebríčky škôl a vzdelávacích programov, zdôrazňujúce napríklad technické vybavenie škôl a pod.

Atraktívnosť počiatocného odborného vzdelávania a prípravy je aj výsledkom pôsobenia celého spektra exogénnych faktorov. Rozlišujú sa dve skupiny exogénnych faktorov:

- faktory, ktoré sa týkajú ponuky, **účastníkov odborného vzdelávania („supply drivers“)**. Sú to napr. tieto: sociálne faktory, najmä názory rodiny a učiteľov, atraktívnosť iných vzdelávacích ciest, stupeň záujmu o určité odbory a predmety, normatívne podmienky štúdia a stereotypy,
- faktory, ktoré sa týkajú **dopytu po absolventoch na trhu práce („demand drivers“)**; sú to napríklad: dopyt po špecifických kvalifikáciách, očakávaný plat v danej skupine povolání, status povolání, výška nezamestnanosti, migrácia kvalifikovanej pracovnej sily.

Model je inšpiratívny z hľadiska jeho systémovosti a zachytenia širokého spektra väzieb, ktoré sú pre atraktívnosť dôležité. Jeho pozitívom je zohľadnenie aj sociálnych faktorov atraktívnosti a upozornenie na prvok komunikácie charakteristík systému stredného odborného vzdelávania a prípravy. Na druhej strane má tento model z hľadiska cieľov tejto výskumnej úlohy určité obmedzenia. V súlade s výskumným zámerom sa viac zameriava na analýzu školských politík a príkladov dobrej praxe, ktoré môžu prispieť alebo už prispeli k zvýšeniu atraktívnosti tejto vzdelávacej cesty v rôznych krajinách, než na samotný proces, ktorým prechádza žiak, keď sa rozhoduje o pokračovaní v štúdiu na strednej škole.

Konštrukcia prieskumného modelu v RSOV projekte

Model, ktorý bol vyvinutý na účely sociologických prieskumov v rámci aktivity 1.1.4, sa snaží zachovať pozitívne stránky modelu autorov štúdie *Attractiveness of initial vocational education and training: identifying what matters* (Cedefop, 2014a). Zároveň bolo ale z hľadiska prieskumného zámeru potrebné do neho zakomponovať žiakov, potenciálnych participantov v systéme odborného vzdelávania a prípravy, a to v období, keď sa končí ich proces vzdelávania na základnej škole, a keď sa rozhodujú pre výber vzdelávacej dráhy, ktorá vymedzí základné atribúty ich budúcej profesiovej kariéry.

Model obsahuje základné prvky procesu vstupu a prechodu žiakov cez systém stredného odborného vzdelávania až po výstup z neho a prechod na trh práce. Počas tohto procesu sú žiaci konfrontovaní s pôsobením fenoménu atraktívnosti jednotlivých vzdelávacích dráh. Po bočných stranách modelu sú naznačené skupiny

endogénnych a exogénnych faktorov, ktoré pôsobia na systém odborného vzdelávania a prípravy a na jeho mieru atraktívnosti.

Endogénne faktory sú faktory, ktoré pôsobia na vzdelávanie a jeho atraktívnosť zvnútra. Patria medzi ne:

- Školská politika v oblasti stredného odborného vzdelávania
- Odbory vzdelávania a vzdelávacie programy, ich štruktúra a obsah
- Systém riadenia a financovania škôl
- Sieť stredných odborných škôl – ich regionálne rozmiestnenie, dostupnosť
- Učiteľia – kvalifikovanosť pedagogických zamestnancov, vrátane majstrov odborného výcviku
- Podmienky prijímania a štúdia na stredných odborných školách – kritériá pre prijímací proces, dostupnosť štúdia, finančné náklady na štúdium, náročnosť štúdia, možnosti ďalšieho štúdia na vysokej škole
- Vzdelávací proces na stredných odborných školách – kvalita vzdelávania, rozsah a spôsob zabezpečenia teoretickej a praktickej prípravy, spolupráca so zamestnávateľmi
- Materiálne vybavenie škôl – vybavenie učební, internát
- Informačné systémy o stredných odborných školách – dostupnosť informácií o podmienkach a možnostiach štúdia, o kvalite vzdelávania, uplatniteľnosti na trhu práce
- Marketingové aktivity škôl – organizovanie dní otvorených dverí, informovanie o štruktúre vzdelávacích programov v ponuke, o procese vzdelávania, uplatnení absolventov a pod.

Exogénne faktory pôsobia na systém odborného vzdelávania a prípravy a na jeho atraktívnosť zvonku. Týkajú sa širšieho kontextu, v ktorom pôsobia stredné školy. Patria k nim:

- Makroekonomická situácia – výkonnosť ekonomiky, odvetvová štruktúra, vývoj v rámci jednotlivých odvetví, nadnárodný kontext (vplyv globalizácie, ekonomickej krízy a pod.)
- Demografické trendy – vývoj vekovej štruktúry obyvateľstva (starnutie populácie), vývoj vzdelanostnej štruktúry
- Stratégia rozvoja vzdelávania a školstva – vzdelávacia politika Slovenskej republiky
- Širší vzdelávací systém – systém základného, stredného a vysokoškolského vzdelávania, ako aj ďalšie vzdelávanie
- Trh práce, vrátane regionálnych rozdielov – profesiová štruktúra, príjmová situácia, dopyt a ponuka pracovnej sily, zamestnateľnosť, migrácia pracovnej sily
- Systém kariérneho poradenstva – kvalita poskytovaných služieb, ich dostupnosť, sieť poradenských centier a pod.
- Informačné systémy iných vzdelávacích systémov (napr. o možnostiach štúdia na gymnáziách, o vysokých školách, ďalšom vzdelávaní – popri zamestnaní a pod.), trhu práce a pod. – budovanie informačných systémov, dostupnosť informácií, ich rozsah a kvalita, metódy poskytovania a sprístupňovania
- Atraktívnosť povolání
- Atraktívnosť iných vzdelávacích dráh (napríklad štúdium na gymnáziách s perspektívou štúdia na vysokej škole)
- Užšie sociálne prostredie – pôsobenie vrstovníckych skupín, záujmových skupín, celkového kultúrneho zázemia obce, mesta, regiónu s transferom ich hodnôt, noriem, zvykov, modelov správania, stereotypov a pod., vplyv verejnej mienky, médií a pod.

- Rodina žiaka – ekonomické podmienky, sociálne zázemie, realizácia rodičovských funkcií, hodnotové orientácie, predstavy o vzdelávaní a o budúcom povolání žiaka.

Ústrednou časťou modelu je atraktivnosť stredného odborného vzdelávania a prípravy, vlastnosť, ktorá sa navonok prejavuje statusom tohto druhu vzdelávania vo vzťahu k iným druhom vzdelávania (najmä voči strednému všeobecnému vzdelávaniu) a statusom odborov vzdelávania patriacich k strednému odbornému vzdelávaniu a príprave voči sebe navzájom.

Atraktivnosť vzdelávacích dráh je úzko spätá s **atraktivnosťou povolání.** Atraktivnosť povolání možno chápať ako súbor povolání usporiadaných hierarchicky podľa rôzneho vnímania ich spoločenskej významnosti a dôležitosti, ale aj očakávaného prínosu pre jednotlivca alebo skupinu v danom sociálnom prostredí (ekonomického, statusotvorného a pod.). Prejavmi vysokej alebo nízkej atraktivnosti povolání v danom sociálnom prostredí môže byť príjem z ich vykonávania, životný štýl a príslušnosť k určitej spoločenskej vrstve, miera záujmu o určité skupiny povolání na trhu práce a pod. Miera atraktivnosti jednotlivých povolání sa pritom môže líšiť v rôznych skupinách osôb podľa ich sociálnych charakteristík (príslušnosť k skupinám, spoločenské vzťahy, uznávané hodnoty, normy a pod.). Je potrebné uviesť, že atraktivnosť vzdelávacích dráh môže fungovať aj nezávisle od atraktivnosti povolání, pričom preferenčnými kritériami môžu byť: kvalita poskytovaného vzdelávania, náročnosť štúdia, možnosť pokračovať v štúdiu na vysokej škole apod.

Miera atraktivnosti je zvnútra systému odborného vzdelávania a prípravy sýtená charakteristikami tohto systému (endogénne faktory). Dôležité sú pritom najmä štruktúra odborov vzdelávania a vzdelávacích programov, informácie o školách, o podmienkach prijímania a štúdia, o vzdelávacom procese.

Veľmi dôležitým endogénnym faktorom je **informačný transfer týchto charakteristík** k potenciálnym študentom. Prenos informácií dôležitých pre výber štúdia sa realizuje hlavne cez marketingové stratégie škôl, ktoré sa svojou ponukou vzdelávacích programov a ostatných informácií súvisiacich s fungovaním škôl snažia prebudiť alebo podporiť záujem budúcich možných študentov a ich rodičov.

Zvonka môže pôsobiť na atraktivnosť stredného odborného vzdelávania a prípravy celý rad exogénnych faktorov. Aj u nich treba vyzdvihnúť **význam informačných systémov, ktoré by mali plniť komunikačnú funkciu** a vhodným spôsobom sprostredkovať žiakom a ich rodičom spoľahlivé a dostatočne rozsiahle informácie dotýkajúce sa jednotlivých sociálnych a ekonomických segmentov, napríklad informácie o potrebe rôznych povolání na regionálnych trhoch práce, o uplatnení osôb s rôznou kvalifikačnou výbavou, o podmienkach zamestnávania, ale aj o hodnotení škôl z hľadiska prípravy absolventov vo vzťahu k požiadavkám zamestnávateľov, o podmienkach práce v zahraničí a takisto o širších politických dokumentoch, stratégiách, pripravovaných zákonoch a pod. **Dôležité sú pritom nielen samotné informácie, ale aj metódy ich sprostredkovávania a dostupnosť informácií pre rôzne skupiny osôb, vrátane poradenských služieb.**

Z exogénnych faktorov, ktoré môžu významne ovplyvňovať mieru atraktivnosti stredného odborného vzdelávania a prípravy, sú osobitne dôležité **faktory užšej sociálnej povahy,** medzi ktoré patria vrstovnícke, kamarátske a záujmové skupiny mladých ľudí, obec, v ktorej žijú, vplyv médií a verejnej mienky.

Osobitne treba spomenúť rodinné prostredie žiakov, podmienky, v ktorých tieto rodiny žijú, ich sociálne zázemie, plnenie rodičovských funkcií, predstavy rodičov o vzdelávaní svojich detí a o ich budúcom povolání.

Model sleduje proces pôsobenia atraktívnosti stredného odborného vzdelávania a prípravy na rozhodovanie sa o ďalšej vzdelávacej dráhe u žiakov základných škôl.

V prvom kroku sa žiaci základných škôl rozhodujú o tom, či budú pokračovať v štúdiu na gymnáziu alebo na strednej odbornej škole. V tejto súvislosti nie je možné vyhnúť sa **problematike osobnosti žiaka a vplyvu rodiny na jeho osobnostný rozvoj.**

Každý jedinec disponuje jemu vlastnou **jedinečnou osobnostnou štruktúrou**, ktorá funguje ako **filter, cez ktorý sa lámu všetky podnety a vplyvy z vonkajšieho prostredia**. U žiakov v tomto období sú osobitne dôležité najmä ich **hodnotové orientácie, osvojené normy správania, ich postoje a záujmy, ako aj vnímanie vlastnej identity a vlastných schopností**. Cez tento filter sa každý žiak svojím osobitným spôsobom vyrovnáva s vonkajším prostredím, a teda aj s vplyvmi súvisiacimi s vnímaním atraktívnosti rôznych skupín povolání a vzdelávacích dráh, ktoré k nim vedú. Kľúčové sú v tejto súvislosti hlavne **záujmy žiakov o samotný vecný obsah vzdelávania a to, v akej miere rozhodujú o jeho ďalšej študijnej dráhe v porovnaní s faktormi inklinujúcimi skôr k statusu danej vzdelávacej dráhy v jeho sociálnom prostredí.**

Osobnostný rozvoj žiaka je v rozhodujúcej miere ovplyvnený rodinným prostredím, v ktorom vyrastá.

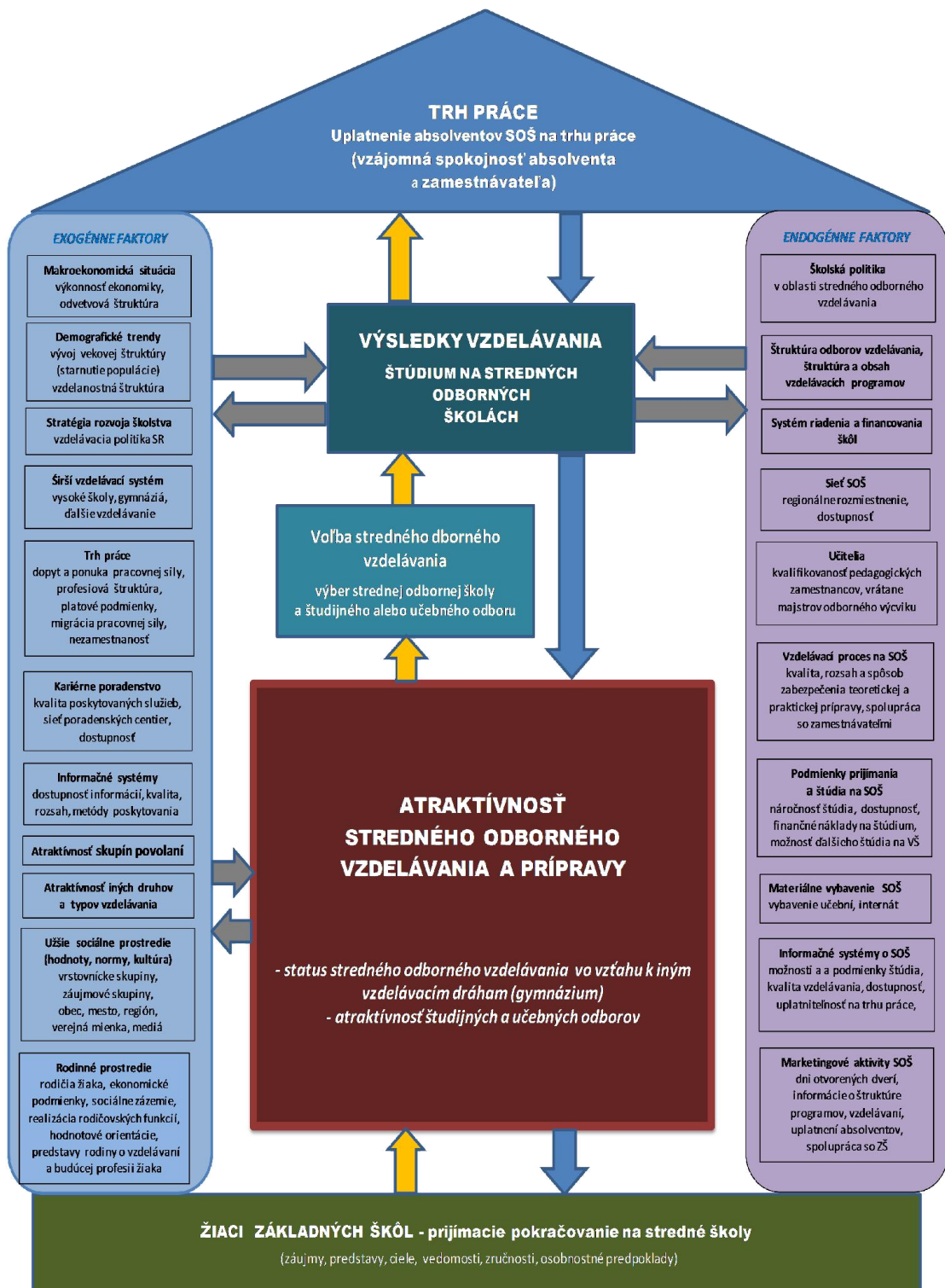
Rodina predstavuje sociálnu jednotku **s určitým spoločenským statusom, ktorý zaraďuje všetkých jej členov na určitú pozíciu v sociálnej štruktúre**. Status rodiny sa odvíja najmä od **vzdelania, pracovných aktivít a od pozícií a rol rodičov v ďalších sociálnych zoskupeniach**. Ďalšími jeho determinantmi, ktoré v značnej miere závisia od spomenutých sociálnych charakteristík rodičov, sú **ekonomické a sociálne podmienky, v ktorých rodina žije**. Status rodiny v prostredí, v ktorom funguje, určuje aj prvky sociálneho profilu žiaka, a tie rámcovo vymedzujú priestor pre jeho rozhodovacie procesy vo vzťahu k voľbe vzdelávacích dráh.

Druhým aspektom, ktorý treba v tejto súvislosti spomenúť, sú **spoločenské normy a vzory správania, rodinné tradície, zvyky a aj hodnoty, ktoré si žiak v rodine osvojuje a ktoré usmerňujú jeho aktivity pri postupnom začleňovaní sa do ostatných sociálnych zoskupení**. Rodina je prvým sociálnym prostredím, s ktorým prichádza dieťa do kontaktu a ktoré má na jeho osobnostný rozvoj mimoriadne silný vplyv. Cez vzťahy s rodičmi a ďalšími príbuznými zo širšej rodiny získava dieťa často aj prvé informácie o svete práce, a to najmä o profesiách, ktoré vykonávajú jeho rodičia alebo blízki rodinní príslušníci. Interakciami medzi rodičmi a deťmi sú do ich vedomia zároveň infiltrované poznatky ale aj dezinformácie a stereotypy o svete práce, povolaniach a vzdelávacích stratégiách.

Rodina teda predstavuje veľmi dôležitý faktor pôsobiaci na formovanie profesijnej orientácie žiakov a na ich rozhodovacie procesy súvisiace s voľbou ich vzdelávacích dráh.

Je potrebné uviesť, že miera atraktívnosti určitých skupín povolání a k nim prislúchajúcich vzdelávacích dráh nemusí odrážať objektívnu realitu verne. V jej hodnotení sa môžu prejavovať nepresnosti, neúplné obrazy, môže dokonca podávať skreslený obraz o reálnom stave poznačený pretrvávajúcimi predstavami, ktoré stratili svoje opodstatnenie, prípadne stereotypmi prežívajúcimi v určitom sociálnom prostredí. Práve tu možno vidieť význam komunikácie a informačných systémov a poradenských služieb, ktoré by mohli tieto nedostatky vo vnímaní stredného odborného vzdelávania vyvažovať..

Atraktivnosť stredného odborného vzdelávania – model

Po voľbe druhu vzdelávania a odboru nasleduje **obdobie štúdia na stredných odborných školách**. Súčasťou tejto fázy je **prehodnocovanie výberu žiakmi a zvažovanie ďalších krokov po ukončení štúdia** (prípadne aj počas štúdia, ak sa žiak rozhodne pre zmenu). Aj v tejto fáze môže konanie žiakov ovplyvniť fenomén atraktívnosti, ktorý ich môže ubezpečiť v správnosti rozhodnutia, alebo môže vývoj ich profesijnej orientácie nasmerovať k iným cieľom a rozhodnutiam.

Nasleduje **ukončenie štúdia a vstup na trh práce**. U časti žiakov môže študijná dráha pokračovať nadväzujúcim stupňom vzdelávania (získanie maturity, vyššie odborné vzdelávanie, vysoká škola) alebo rozširujúcim štúdiom, či dokonca voľbou iného zamerania štúdia (zmenou študijnej dráhy).

Model má široký záber. Jeho ambíciou je postihnúť zložitú problematiku atraktívnosti stredného odborného vzdelávania čo najširšie so zachytením všetkých možných súvislostí a vytvoriť tak širšie teoretické východisko pre vymedzenie cieľa a obsahového zamerania prieskumu.

Samotný výskum nemohol z pochopiteľných pragmatických dôvodov obsiahnuť problém atraktívnosti stredného odborného vzdelávania v celej naznačenej šírke. Širšie ekonomické a sociálne súvislosti a takisto školská a vzdelávacia politika a iné aspekty tohto javu boli do realizovaných prieskumov premietnuté čiastočne (cez ich prienik do nižších úrovní).

1.3 Cieľ, predmet a metodika prieskumu

Základným cieľom prieskumu bolo zistiť, aká je miera atraktívnosti stredného odborného vzdelávania a prípravy v porovnaní so stredným všeobecným vzdelávaním. Druhá rovina skúmania sa sústredila na atraktívnosť technických odborov v porovnaní s ostatnými skupinami odborov a na atraktívnosť odborov s výučnými listom v porovnaní s ostatnými odbormi.

Prieskumnými akciami na súboroch žiakov, učiteľov a výchovných poradcov sme sa zároveň snažili zistiť, **cez ktoré faktory vstupuje atraktívnosť do motivačných štruktúr žiakov a pôsobí na výber vzdelávacích dráh žiakov**. Odhalením pôsobenia týchto faktorov by sa mohol odkryť priestor pre cielenejšie školskopolitické opatrenia a formovanie a usmernenie profesijných záujmov žiakov smerom k tým odborom, ktoré sú v súčasnosti vnímané ako deficitné, a tým aj účinnejšie pôsobenie výchovných poradcov a poradenských služieb v oblasti kariérneho poradenstva.

Do záberu prieskumu boli zahrnuté tak endogénne faktory spojené s fungovaním a vlastnosťami systému stredného odborného vzdelávania a prípravy a ich priemetom do vnímania žiakov, ako aj exogénne faktory, ktoré môžu mať zásadný vplyv na vnímanie atraktívnosti vzdelávania na stredných odborných školách. Z faktorov exogénneho charakteru sa prieskum sústredil hlavne na faktory trhu práce, najmä na problematiku zamestnateľnosti, ako aj na vnímanie charakteristík povolání a práce. Vzhľadom na význam informačného zázemia pre rozhodovanie sa žiakov bol do prieskumu zakomponovaný aj faktor informačnej disponibilít, a to najmä vo vzťahu k funkcii stredného odborného vzdelávania a charakteru práce, na ktorú stredné odborné školy žiakov pripravujú, ako aj k možnostiam a podmienkam štúdia. Dôležitú skupinu predstavujú faktory užšieho sociálneho prostredia, v ktorom žiak žije, a v ktorom sa formuje jeho osobnosť, pričom osobitná pozornosť bola venovaná rodine.

Faktory spojené s vnímaním atraktívnosti vstupujú do rozhodovacieho procesu žiakov cez ich prienik do osobnostnej štruktúry žiakov. Z tohto hľadiska sme sa zamerali len na niektoré z nich, a to najmä na záujem žiakov o vecný obsah štúdia a na to, do akej miery dokážu odhadnúť vlastné predpoklady a schopnosti vo vzťahu k potenciálnym vzdelávacím dráham.

Faktory, ktoré mohli ovplyvniť výber vzdelávacej dráhy a ktoré boli zahrnuté do prieskumu, možno rozdeliť do týchto troch blokov:

Endogénne faktory:

- Povesť školy
- Prijímacie pokračovanie - podmienky
- Dostupnosť školy v mieste alebo blízko bydliska
- Faktory týkajúce sa štúdia – náročnosť, kvalita vzdelávania, ponúkaná alebo očakávaná perspektíva
- Možnosti ďalšieho štúdia na vysokej škole
- Finančné náklady na štúdium
- Disponovanie informáciami o školách, študijných odboroch, podmienkach štúdia

Exogénne faktory:

- Faktory trhu práce - možnosti zamestnať sa po absolvovaní štúdia, otázky príjmu
- Faktory týkajúce sa základnej školy, na ktorej končili alebo skončili základné vzdelávanie - výchovnovzdelávací proces, vplyv učiteľov a inštitúcií výchovného poradenstva
- Rodina – vplyv rodičov na rozhodovanie, súvislosti spojené s ostatnými členmi rodiny (súrodenci, vplyv príbuzných), statusotvorné faktory (vzdelanie rodičov, ich ekonomická aktivita)
- Rovesnícke skupiny a iné osoby
- Charakteristiky povolání, práce
- Sociálne normy, verejná mienka a zaužívané myšlienkové schémy – stereotypy vo vnímaní rôznych skupín povolání a práce, rodové stereotypy
- Disponovanie informáciami o povolaniach, o situácii na trhu práce

Osobnostné prvky:

- Záujem / nezáujem žiaka o oblasť, ktorú pokrýva určitý študijný / učebný odbor
- Faktor sebahodnotenia (mám na to, nemám na to)⁵

Uvedené skupiny faktorov a osobnostné prvky spolu s ďalšími obsahovými blokmi boli pretransformované do podoby otázok, ktoré tvoria obsah dotazníkov adresovaných predovšetkým žiakom základných a stredných škôl, ale aj učiteľom a výchovným poradcom.

Pri konštrukcii dotazníkov pre žiakov sa vychádzalo z ústredného postavenia vyššie uvedených endogénnych a exogénnych faktorov a osobnostných prvkov. Forma väčšiny otázok bola riešená položkami s pozitívnymi alebo negatívnymi tvrdeniami. Prvú skupinu tvorili položky indikujúce **faktory pozitívnej motivácie**, t. j. tie, ktoré viedli k výberu danej vzdelávacej dráhy. Druhá skupina položiek v podobe negatívnych výrokov sa zameriavala na

---

⁵ Pôvodný záber a návrh ukazovateľov na sledovanie motivačných a demotivačných faktorov voľby vzdelávacej dráhy bol pomerne široký, k redukcii bolo potrebné prikrčiť najmä z hľadiska rozsahu dotazníka, aby sa tak predišlo predčasnej únave respondentov a nechote dotazník vyplniť. Z množstva ukazovateľov, ktoré prichádzali do úvahy, boli vybrané tie, ktoré najlepšie zodpovedali výskumnému zámeru. Tie boli potom formulačne upravené do podoby jednoduchých a žiakovi zrozumiteľných položiek.

demotivačné faktory, ktoré mohli smerovať k odmietnutiu určitej vzdelávacej dráhy. Žiaci odpovedali formou súhlasu alebo nesúhlasu s daným tvrdením.

Dotazníky boli zostavené osobitne pre žiakov stredných odborných škôl, žiakov gymnázií a žiakov základných škôl, pričom obsahové bloky mapujúce problematiku pôsobenia faktorov atraktívnosti boli prispôbené veku žiakov a rozdielnemu obsahu vzdelávania. Žiaci základných škôl sa pri jednotlivých položkách mohli rozhodnúť pre alternatívnu odpoveď výberom možnosti „to u mňa zavážilo“ alebo možnosti „to pre mňa neplatí“. Žiaci stredných škôl odpovedali pomocou škály od 1 do 5, kde 1 znamenalo silný súhlas s tvrdením alebo veľmi silný vplyv a 5 silný nesúhlas alebo veľmi slabý, prípadne žiaden vplyv.

Popri obsahových blokoch venovaných úlohe faktorov atraktívnosti pri rozhodovaní sa žiakov o voľbe vzdelávacej dráhy venoval prieskum u žiakov stredných škôl pozornosť aj prehodnocovaniu ich plánov dotýkajúcich sa samotného štúdia na strednej škole a aj ich predstavám o uplatnení sa s povolaním, na ktoré sa pripravujú, prípadne ich ambíciám pokračovať ďalej v štúdiu. U všetkých troch skupín žiakov boli do dotazníkov zaradené aj otázky venované úlohe rodičov a iných príbuzných a takisto úlohe učiteľov, výchovných poradcov a inštitúcií z oblasti kariérneho poradenstva pri usmernení výberu štúdia. V prieskume sa sledovala aj problematika informačných zdrojov o možnostiach štúdia.

Osobitné prieskumné akcie sa zamerali na učiteľov a výchovných poradcov na školách. Dotazníky vyplňovali výchovní poradcovia na základných školách a učitelia a výchovní poradcovia na stredných odborných školách. Otázky v dotazníkoch pre tieto skupiny respondentov boli orientované na ich vnímanie atraktívnosti stredného odborného vzdelávania a prípravy a na to, ako oni hodnotia svoju pozíciu a funkciu v procesoch súvisiacich s rozvojom profesijnej orientácie mladých ľudí a s ich výberom vzdelávacej dráhy.

Pred začatím terénnej fázy prieskumu boli dotazníky podrobené testovaniu. Testovanie prebehlo ku koncu roka 2013 u žiakov 2 stredných odborných škôl (54 žiakov), 1 gymnázia (25 žiakov) a na 3 základných školách (49 žiakov). Testovacie dotazníky vyplnilo aj 13 učiteľov a 5 výchovných poradcov z testovaných stredných odborných škôl. Overovala sa hlavne zrozumiteľnosť otázok a formálna úprava dotazníkov a takisto realizácia prieskumov cez web-rozhnanie. Po vyhodnotení testov boli v dotazníkoch vykonané menšie formálne úpravy, zásadnejšie zásahy do ich obsahu neboli potrebné.

Cieľovými skupinami, na ktoré sa prieskumy zamerali, boli:

1. Žiaci prvých ročníkov stredných odborných škôl
2. Žiaci prvých ročníkov gymnázií
3. Žiaci deviatych ročníkov základných škôl
4. Výchovní poradcovia na základných školách
5. Učitelia na stredných odborných školách
6. Výchovní poradcovia na stredných odborných školách

Prieskum prebehol formou šiestich prieskumných akcií na výberových súboroch zostavených z respondentov vymenovaných cieľových skupín.

Pre prieskum bola zvolená **technika anonymného dotazníkového zisťovania**. Dotazníky boli spracované v online verzii v rámci formátu Lime-survey a respondenti ich vyplňovali priamo cez web-rozhnanie.⁶

---

⁶ Prednosťou tejto techniky je komfortný spôsob vyplňovania pre respondenta, možnosť získať v relatívne krátkom časovom období údaje od rozsiahleho počtu respondentov a priamy prenos dát do databázy. Nevýhody spočívajú v obmedzených možnostiach kontroly spôsobu vyplňovania a priebežného usmernenia, vysvetlenia

Prieskumné súbory boli zostavené dvojstupňovým výberom. V prvom kroku bol náhodne vybraný počet škôl v kraji, ktorý bol určený na základe proporcionálneho počtu žiakov na školách daného druhu v jednotlivých krajoch Slovenska. V rámci vybraných škôl sa do prieskumu zapojili všetci žiaci z príslušnej cieľovej skupiny (žiaci prvých ročníkov na SOŠ a gymnáziách a žiaci 9. ročníkov na základných školách). O účasť na prieskume boli zároveň požiadaní: v prípade stredných odborných škôl učitelia a výchovní poradcovia, v prípade základných škôl výchovní poradcovia.

Ťažiskový prieskumný súbor predstavovali žiaci prvých ročníkov stredných odborných škôl. Sú to žiaci, ktorí si ako svoju ďalšiu vzdelávaciu dráhu zvolili stredné odborné vzdelávanie, pričom už približne rok sa v takomto vzdelávacom programe vzdelávajú. Mohli teda aj spätne svoj krok hodnotiť.

Do prieskumu boli zaradené všetky stredné odborné školy, ktoré participujú na projekte Rozvoj stredného odborného vzdelávania a prípravy (146 škôl) a 55 náhodne vybraných škôl, ktoré sa do projektu nezapojili.⁷ Na výzvu pozitívne zareagovalo a na prieskume sa zúčastnilo 138 škôl. Dotazníky na týchto školách vyplnilo spolu 7701 žiakov prvých ročníkov v dennej forme štúdia, čo predstavuje 22,4% z celkového počtu žiakov prvých ročníkov na stredných odborných školách v SR.⁸ Prehľad o počte škôl a žiakov zapojených do prieskumu podľa krajov ukazuje tabuľka č. 1.

Tabuľka č. 1:

Porovnanie štruktúry prieskumného a základného súboru žiakov stredných odborných škôl podľa krajov

Kraj	Prieskumný súbor			Základný súbor	
	Počet škôl	Žiaci v 1. ročníkoch SOŠ		Žiaci v 1. ročníkoch SOŠ – k 15.9.2013*	
		počet	%	počet	%
Bratislavský	9	348	4,5	2 973	8,5
Trnavský	12	613	8,0	3 916	11,2
Trenčiansky	13	1 004	13,0	3 653	10,4
Nitriansky	23	1 186	15,4	4 283	12,2
Žilinský	21	1 338	17,4	5 222	14,9
Banskobystrický	20	1 008	13,1	4 128	11,8
Prešovský	27	1 403	18,2	5 614	16,1
Košický	13	801	10,4	5 197	14,9
Spolu	138	7 701	100,0	34 986	100,0

* Sú zahrnutí žiaci prvých ročníkov stredných odborných škôl v programoch s ukončeným stupňom vzdelania stredným odborným (bez maturity) a úplným stredným odborným s maturitou (4. a 5.-ročné programy). Nie sú zahrnutí žiaci stredných zdravotníckych škôl a škôl podliehajúcich riadiacej kompetencii Ministerstva vnútra SR a Ministerstva obrany SR.

Zdroj údajov: Databáza CVTI SR a dáta z online dotazníkových prieskumov

nejasností a pod. To mohlo mať najmä v prípade žiakov za následok istý počet respondentov, ktorí dotazník nevyplnili do konca alebo vyplnili len niektoré jeho časti.

⁷ Do procesu náhodného výberu neboli zaradené stredné zdravotnícke školy, ktoré nie sú v riadiacej kompetencii Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR. Takisto boli zo zisťovania vyradené stredné odborné školy, ktoré podliehajú riadiacej kompetencii Ministerstva obrany SR a Ministerstva vnútra SR.

⁸ V snahe využiť z prieskumu maximum informácií boli do spracovania zaradené všetky dotazníky, ktoré obsahovali vyplnené údaje aspoň v jednom z blokov týkajúcich sa motivácie pre výber alebo odmietnutie možnosti štúdia v danom druhu vzdelávania alebo v danej skupine odborov.

Porovnanie štruktúry prieskumného súboru so základným súborom podľa regionálneho aspektu ukazuje na mierne poddimenzovanie podielu počtu žiakov v prieskumnom súbore Bratislavského (-4,0 percentuálneho bodu), Trnavského (-3,2 percentuálneho bodu) a Košického kraja (-4,5 percentuálneho bodu). V ostatných krajoch boli percentuálne podiely v porovnaní so základným súborom mierne vyššie, pričom hranicu 3 percentuálnych bodov prekročili iba v jednom kraji (Nitriansky – rozdiel +3,2 percentuálneho bodu). Z regionálneho hľadiska možno teda údaje z prieskumného súboru považovať za reprezentatívne s miernou výhradou voči Bratislavskému a Košickému kraju.

Tabuľka č. 2:

Porovnanie štruktúry prieskumného a základného súboru žiakov stredných odborných škôl podľa skupín odborov

Skupina odborov		Prieskumný súbor			Základný súbor – stav k 15.9.2013*		
		Počet žiakov	% ¹	% ²	Počet žiakov	% ¹	% ²
širšia	užšia						
Technické vedy a náuky	Baníctvo, geológia a geotechnika, hutníctvo	4	0,1	51,5	35	0,1	49,7
	Strojárstvo a ostatná kovospracúvacia výroba	784	10,1		4 569	13,1	
	Elektrotechnika	1 188	15,4		4 354	12,4	
	Technická a aplikovaná chémia	9	0,1		203	0,6	
	Potravinárstvo	326	4,2		1 044	3,0	
	Textil a odevníctvo, sprac. kože a kožušín, výr. obuvi	30	0,4		830	2,4	
	Spracúvanie dreva	93	1,2		551	1,6	
	Polygrafia a médiá	300	3,9		698	2,0	
	Stavebníctvo, geodézia a kartografia	522	6,8		2 957	8,5	
	Doprava, pošty a telekomunikácie	478	6,2		1 097	3,1	
	Špeciálne technické odbory	236	3,1		1 050	3,0	
Poľnohospodárske-lesnícke a veterinárne vedy a náuky	Poľnohospodárstvo, lesné hosp. a rozvoj vidieka a veterinárne vedy	308	4,0	4,0	1 579	4,5	4,5
Spoločenské vedy, náuky a služby	Ekonomika a organizácia, obchod a služby	3 030	39,4	42,6	13 401	38,3	42,2
	Právne vedy	0	0,0		47	0,1	
	Publicistika, knihovníctvo a vedecké informácie	10	0,1		177	0,5	
	Učiteľstvo	240	3,1		1 154	3,3	
Vedy a náuky o kultúre a umení	Umenie a umeleckoremeselná tvorba	131	1,7	1,7	1 197	3,4	3,4
Vojenské a bezpečnostné vedy a náuky	Bezpečnostné služby	0	0,0	0,0	43	0,1	0,1
Neuvedené		12	0,2	0,2	-	-	-
SPOLU		7 701	100,0	100,0	34 986	100,0	100,0

¹⁾ % žiakov v užšej skupine odborov

²⁾ % žiakov v širšej (hlavnej) skupine odborov

* Sú zahrnutí žiaci prvých ročníkov stredných odborných škôl v programoch s ukončeným stupňom vzdelania stredným odborným (bez maturity) a úplným stredným odborným s maturitou (4. a 5.-ročné programy). Nie sú zahrnutí žiaci stredných zdravotníckych škôl a škôl podliehajúcich riadiacej kompetencii Ministerstva vnútra SR a Ministerstva obrany SR.

Zdroj údajov: Databáza CVTI SR a dáta z online dotazníkových prieskumov

Viac ako polovica žiakov stredných odborných škôl v prieskumnom súbore študovala v technických odboroch (3 970; 51,5%). V spoločenskovedných odboroch študovalo 3 280 žiakov (42,6%), v poľnohospodársko-lesníckych a veterinárnych odboroch 308 žiakov (4,0%) a v odboroch zameraných na kultúru a umenie 131 žiakov (1,7%).

Tabuľka č. 2 obsahuje odborovú štruktúru prieskumného súboru v porovnaní so základným súborom.

Z údajov v tabuľke je zrejmá relatívne dobrá zhoda medzi oboma súbormi z hľadiska širších (hlavných) skupín odborov (rozdielely v percentuálnych podieloch žiakov sa pohybujú zhruba v rozpätí od -2 do +2 percentuálnych bodov). Pomerne dobrú zhodu možno konštatovať aj vo vzťahu k štruktúre súboru podľa užších skupín odborov. Rozdiely sú v tomto prípade zhruba od -3 do +3 percentuálnych bodov, pričom najvyšší mínusový rozdiel možno pozorovať u odborov zameraných na strojárstvo a ostatnú kovospracúvaciú výrobu (-3,0 percentuálneho bodu) a najvyššie plusové rozdiely boli zaznamenané u odborov zameraných na elektrotechniku (+3,0) a dopravu, pošty a telekomunikácie (+3,1 percentuálneho bodu). Podľa stupňa vzdelania bolo v prieskumnom súbore 77 žiakov, ktorí dosiahnu nižšie stredné vzdelanie (1,0%), 1477 žiakov v odboroch vzdelávania, v ktorých dosiahnu stredné odborné vzdelanie s výučným listom (19,2%), úplné stredné odborné vzdelanie s maturitou získala 3 606 žiakov (46,8%) a úplné stredné odborné vzdelanie s maturitou a výučným listom 2 404 žiakov (31,2%). 137 žiakov stupeň vzdelania neuviedlo alebo uviedli nekorektný údaj (1,8%).

V tabuľke č. 3 sú uvedené počty žiakov podľa skupín odborov a podľa stupňa vzdelania, ktorý dosiahnu po ukončení štúdia.

Tabuľka č. 3:

Žiaci stredných odborných škôl podľa skupín odborov a stupňa vzdelania, ktorý dosiahnu po ukončení štúdia (%)

Stupeň vzdelania:	Technické vedy a náuky	Poľnohospodársko-lesnícke a veterinárne vedy a náuky	Spoločenské vedy, náuky a služby	Umenie a umelecko-remeselná tvorba
nižšie stredné odborné	1,0%	8,2%	0,4%	0,0%
stredné odborné s výučným listom	22,4%	23,9%	16,5%	0,8%
úplné stredné odborné s maturitou	42,4%	54,9%	51,3%	97,7%
úplné stredné odborné s maturitou a s výučným listom	34,2%	13,1%	31,9%	1,5%
Spolu	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Poznámka: Percentuálne podiely sú vypočítané z počtu žiakov, ktorí uviedli údaj

Zdroj údajov: online dotazníkové prieskumy

Druhá a tretia prieskumná akcia sa zamerala na učiteľov stredných odborných škôl a výchovných poradcov pôsobiacich na stredných odborných školách. Do prieskumu sa zapojilo 2 517 učiteľov zo 138 stredných odborných škôl a 102 výchovných poradcov z 95 stredných odborných škôl.

Štvrtým prieskumným súborom boli žiaci prvých ročníkov gymnázií. Tento súbor bol doplnkovým súborom k žiakom stredných odborných škôl. Jeho funkciou bolo priniesť údaje,

s ktorými je možné porovnávať odpovede žiakov v ťažiskovom prieskumnom súbore a analyzovať ich (žiaci stredných odborných škôl).

O spoluprácu bolo požiadanych 47 gymnázií. Na výzvu pozitívne zareagovalo a na prieskume sa zúčastnilo 37 škôl. Dotazníky na týchto školách vyplnilo spolu 1 659 žiakov, čo predstavuje 13,7% z celkového počtu prvákov v dennej forme štúdia na gymnáziách v SR. Prehľad o počte škôl a žiakov podľa krajov ukazuje tabuľka č. 4.

Tabuľka č. 4: Zloženie prieskumného súboru žiakov gymnázií podľa krajov

Kraj	Prieskumný súbor			Základný súbor – žiaci v 1. ročníkoch GYM - %*
	Počet škôl	Žiaci v 1. roč. GYM		
		počet	%	
Bratislavský	3	120	7,2	12,6
Trnavský	4	92	5,5	8,4
Trenčiansky	3	81	4,9	9,1
Nitriansky	5	257	15,5	10,9
Žilinský	5	459	27,7	15,4
Banskobystrický	3	174	10,5	10,7
Prešovský	8	325	19,6	16,1
Košický	6	151	9,1	16,8
Spolu	37	1659	100,0	100,0

* Prepočet podľa stavu k 15.9.2013

Zdroj údajov: Databáza CVTI SR a dáta z online dotazníkových prieskumov

V prieskumnom súbore žiakov gymnázií sa vo vzťahu k základnému súbore vyskytovali z regionálneho hľadiska viaceré odchýlky. Podobne ako v súbore žiakov stredných odborných škôl, aj v tomto prípade sú najviac poddimenzované počty respondentov z Bratislavského a Košického kraja (-5,4 a -7,7 percentuálneho bodu), na druhej strane sa do prieskumu zapojil relatívne vysoký počet žiakov zo Žilinského kraja. Percentuálny podiel žiakov v tomto regióne dosiahol v prieskumnom súbore 27,7% podiel, čo je rozdiel oproti základnému súbore +12 percentuálnych bodov. V zásade však možno konštatovať, že ak vynecháme Košický a Bratislavský región, zostali veľkostné pomery v prieskumnom súbore približne zachované (kraje s najvyšším počtom žiakov majú v prieskumnom súbore najvyššie percentuálne zastúpenie a naopak).

Ako už bolo uvedené, súbor žiakov gymnázií predstavuje doplnkový súbor, ktorý mal umožniť porovnanie postojov a názorov žiakov stredných odborných škôl s touto skupinou. Z tohto dôvodu sa zámerne zvolila menšia vzorka. Okrem toho, žiaci gymnázií predstavujú v porovnaní so žiakmi stredných odborných škôl pomerne rovnorodú skupinu. Aj zameranie vzdelávania, ktorým žiaci prechádzajú, sa odlišuje väzbami na trh práce. Zatiaľ čo na stredných odborných školách získavajú žiaci kvalifikáciu a sú po absolvovaní štúdia pripravení na vstup na trh práce, gymnáziá pripravujú žiakov predovšetkým na pokračovanie v štúdiu na vysokej škole. Dá sa teda predpokladať, že vnímanie súvislostí s trhom práce a s daným regiónom má u týchto žiakov podstatne nižšiu intenzitu ako u žiakov stredných odborných škôl. Z uvedených dôvodov nepokladáme spomenuté výkyvy na účely nášho prieskumu za problematické.

Piatym prieskumným súborm boli žiaci 9. ročníkov základných škôl krátko po podaní prihlášok na stredné školy. Aj v tomto prípade išlo o doplnkový súbor, ktorý mal priniesť údaje o tom, pre aké vzdelávacie dráhy sa títo žiaci rozhodujú a s akým motivačným pozadím.

Spolu bolo oslovených 301 škôl a do prieskumu sa zapojilo 120 škôl s celkovým počtom 2 608 deviatakov, čo predstavuje 6,1% z populácie žiakov deviatych ročníkov v SR v čase konania prieskumu. Štruktúru prieskumného súboru podľa krajov ukazuje tabuľka č. 5.

Zloženie prieskumného súboru žiakov základných škôl z regionálneho hľadiska je v pomerne dobrej zhode so základným súborom. Vyššie odchýlky sa vyskytujú len u Trenčianskeho kraja (+6,7 percentuálneho bodu), Nitrianskeho kraja (-5,8 percentuálneho bodu) a Prešovského kraja (-4,8 percentuálneho bodu).

Tabuľka č. 5: Zloženie prieskumného súboru žiakov základných škôl podľa krajov

Kraj	Prieskumný súbor			Základný súbor – žiaci v 9. ročníkoch ZŠ - %*
	Počet škôl	Žiaci v 9. ročníkoch ZŠ		
		počet	%	
Bratislavský	9	177	6,8	7,0
Trnavský	11	209	8,0	10,5
Trenčiansky	21	467	17,9	11,2
Nitriansky	12	191	7,3	13,1
Žilinský	18	517	19,8	15,2
Banskobystrický	12	294	11,3	11,4
Prešovský	16	333	12,8	17,6
Košický	21	420	16,1	14,0
Spolu	120	2 608	100,0	100,0

* Prepočet podľa stavu k 15.9.2013

Zdroj údajov: Databáza CVTI SR a dáta z online dotazníkových prieskumov

Šiestou prieskumnou akciou bolo zisťovanie na súbore výchovných poradcov základných škôl. Do prieskumu sa zapojilo 115 výchovných poradcov pôsobiacich na základných školách.

V súlade s teoretickou analýzou a navrhnutou metodikou sa v mesiacoch marec až máj 2014 uskutočnili osobitné prieskumné akcie v stredných odborných školách, gymnáziách a v základných školách na celom území Slovenska. Školy boli vyzvané na spoluprácu na prieskume osobitným listom prostredníctvom e-mailového kontaktu. Dotazníky vyplňovali žiaci v škole (počas vyučovacej hodiny, triednickej hodiny a pod.), a to cez webové rozhranie. Učitelia a výchovní poradcovia vyplňovali dotazníky individuálne, opäť cez webové rozhranie (prístup k web-dotazníkom bol zabezpečený cez heslo).

Po ukončení zberu údajov mal riešiteľský tím k dispozícii na analýzu odpovede z približne 16 000 dotazníkov. Získaný empirický materiál poskytol rozsiahlu databázu. Údaje z nej boli priebežne analyticky spracovávané a sú prezentované v 4 osobitných záverečných správach, ktoré sa zameriavajú na vybrané aspekty problematiky preferencií vzdelávacích dráh u školskej mládeže. Sú to:

1. Atraktivnosť stredného odborného vzdelávania a prípravy z pohľadu žiakov stredných odborných škôl a gymnázií
2. Atraktivnosť stredného odborného vzdelávania a prípravy z pohľadu žiakov základných škôl
3. Atraktivnosť stredného odborného vzdelávania a prípravy z pohľadu učiteľov stredných odborných škôl

4. Atraktivnosť stredného odborného vzdelávania a prípravy z pohľadu výchovných poradcov základných a stredných odborných škôl.

Všetky štyri záverečné správy tvoria spolu vzájomne prepojený celok, ktorý poskytuje mnohostranný a zároveň relatívne komplexný pohľad na problematiku atraktívnosti stredného odborného vzdelávania a prípravy.

Obsahom tejto záverečnej správy je analýza údajov z prieskumov v stredných odborných školách a v gymnáziách (1. záverečná správa).

2 KTORÉ FAKTORY SÚ DÔLEŽITÉ? SKÚSENOSTI ŽIAKOV STREDNÝCH ODBORNÝCH ŠKÔL A GYMNÁZIÍ S ROZHODOVACÍM PROCESOM PRI VÝBERE ŠTÚDIA

Výsledky z prieskumu o atraktivnosti stredného odborného vzdelávania a prípravy prezentované v tejto časti záverečnej správy vychádzajú z údajov o cieľovej skupine žiakov prvých ročníkov stredných odborných škôl a gymnázií a zameriavajú sa na faktory, ktoré rozhodli o voľbe alebo ktoré odrádzali od výberu vzdelávacej dráhy u týchto žiakov v čase, keď boli v poslednom ročníku základnej školy. Ide teda o retrospektívny pohľad žiakov prvých ročníkov stredných odborných škôl a gymnázií na obdobie, v ktorom si vybrali typ vzdelávania, v ktorom chcú pokračovať v štúdiu po ukončení základnej školy

Riešitelia mali k dispozícii vyplnené dotazníky od žiakov zo 175 stredných škôl, pričom zo stredných odborných škôl bolo do prieskumu zahrnutých 7 701 a z gymnázií 1 659 respondentov.

Dotazníky boli spracované osobitne pre žiakov študujúcich v strednej odbornej škole a žiakov gymnázia. Žiakov gymnázií sme sa pýtali, prečo si vybrali gymnázium a nešli na strednú odbornú školu, a u žiakov stredných odborných škôl nás zaujímalo, prečo sa rozhodli pre konkrétny študijný alebo učebný odbor a prečo nešli na gymnázium.

2.1 Výber vzdelávacej dráhy u žiakov stredných odborných škôl

2.1.1 Pozitívne faktory, ktoré mali vplyv na rozhodovanie v prospech strednej odbornej školy

Žiaci stredných odborných škôl predovšetkým očakávajú, že budú mať zaujímavú prácu

Výsledky prieskumu o tom, čo rozhodovalo o výbere školy a odboru štúdia z pohľadu žiakov 1. ročníka stredných odborných škôl ukazuje graf č. 1.

Za najsilnejšie pôsobiaci faktor pre výber študijného alebo učebného odboru a školy možno u žiakov stredných odborných škôl považovať **ich túžbu mať prácu, ktorá bude pre nich zaujímavá**. Takmer tri štvrtiny žiakov považovalo dôvod mať zaujímavú prácu za silný pre svoj výber školy a študijného odboru (70,3%). Je pozoruhodné, že o niečo menej žiakov takto hodnotilo záujem o samotný odbor (63,3%), ktorý sa tak ocitol v poradí až na treťom mieste.

Možnej nezamestnanosti venovali žiaci menšiu pozornosť

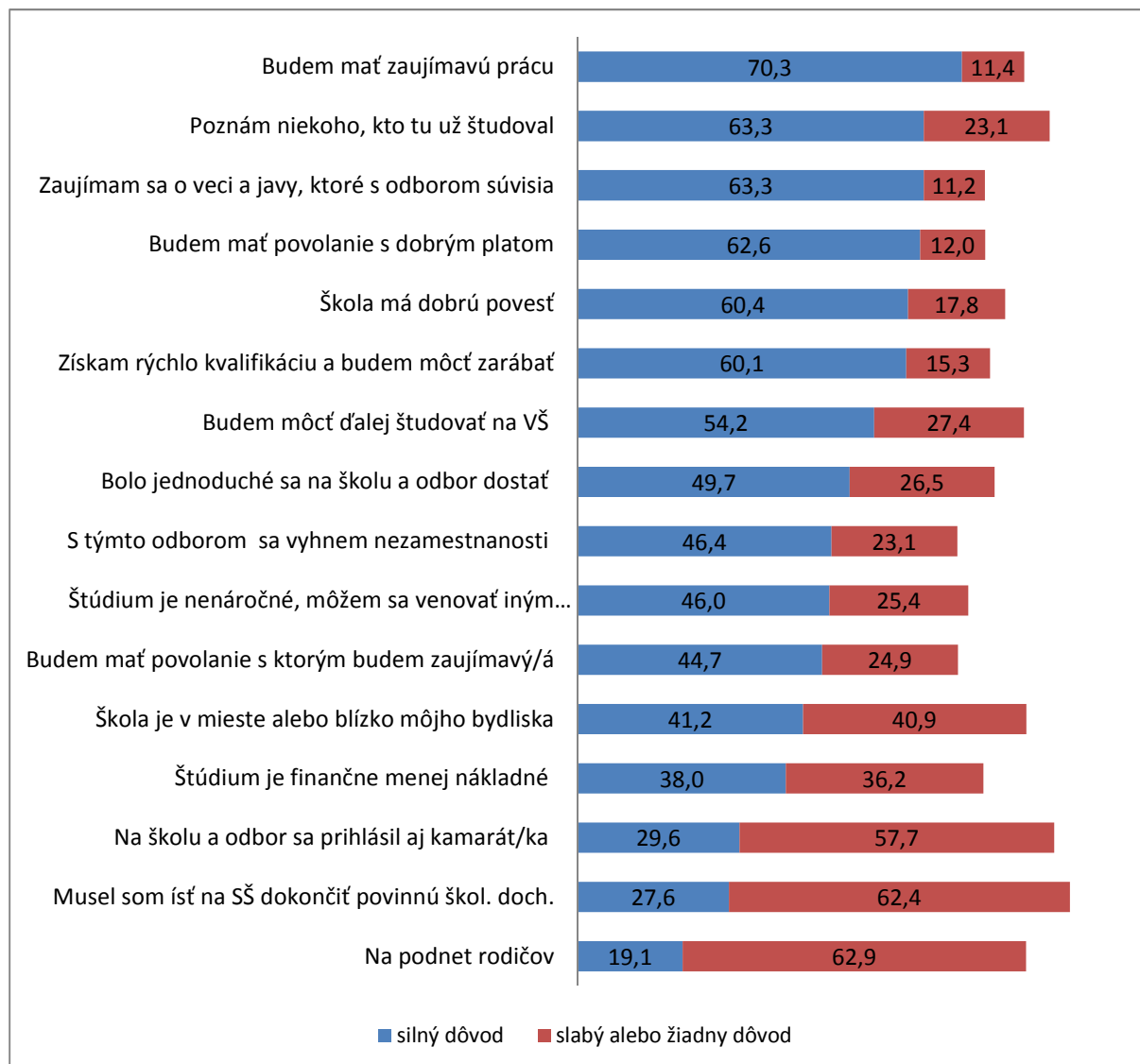
Z kategórie predstáv o budúcej práci je aj želanie **mať také povolanie, s ktorým sa spája dobré platové ohodnotenie**. Tento dôvod hodnotili žiaci ako silný s podielom takmer dvoch tretín (62,6%). Veľmi podobne sa vyjadrili aj o možnosti **získať štúdiom daného odboru rýchlo kvalifikáciu a môcť zarábať** (60,1% žiakov). Na druhej strane, **vyhnutie sa novej nezamestnanosti hodnotila ako silný dôvod necelá polovica respondentov (46,4%) a**

k menej dôležitým alebo medzi žiadne dôvody ho zaradila takmer štvrtina žiakov (23,1%). Je zrejmé, že faktor zamestnateľnosti nezohráva pri rozhodovaní sa žiakov tejto skupiny takú úlohu, ako by si to zaslúžil, kým iné faktory spojené s predstavami o budúcej práci sú hodnotené pomerne vysoko.

Graf č. 1:

Dôvody štúdia vo zvolenom odbore a na danej škole (%)

Poradie podľa percentuálneho podielu výskytu pozitívnych hodnotení (silný dôvod)

Otázka: Prečo študujete v danom odbore na tejto škole?

Poznámka:

Respondenti hodnotili položky na škále od 1 (veľmi silný dôvod) do 5 (žiadny dôvod). Percentuálne podiely sú vypočítané z počtu žiakov hodnotiacich bodmi 1 a 2 (silný dôvod) a bodmi 4 a 5 (slabý alebo žiadny dôvod) z celkového počtu odpovedajúcich žiakov u danej položky.

Sila konkrétnych príkladov

Asi dve tretiny žiakov uvádzali ako silný dôvod fakt, že poznali niekoho, kto už na tejto škole študoval (63,3%). Je to druhý najdôležitejší dôvod, ktorí označili. Ide o zaujímavé zistenie, ktoré poukazuje na **silnú motivačnú silu príkladu starších žiakov alebo aj absolventov** z blízkeho okolia žiakov na ich rozhodovanie o ďalšej vzdelávacej dráhe. Podobne funguje aj ďalší faktor, a to **povešť školy, ktorý hodnotilo ako silný 60,4% žiakov.**

Uprednostňovanie jednoduchých riešení pred zohľadnením vlastných predpokladov

K zaujímavým výsledkom patrí zistenie, že približne polovica žiakov (49,7%) hodnotila ako silný dôvod pre výber daného typu vzdelávania a školy fakt, že **bolo pomerne jednoduché sa na školu dostať**, a o niečo menej, že **štúdium v odbore, ktorý si vybrali, je nenáročné (46,0%)**. Sú to dôvody, ktoré by mohli signalizovať, že **u pomerne veľkej skupiny žiakov sa pri rozhodovaní, kam ďalej po ukončení základnej školy, uplatňujú motivačné faktory, ktoré potláčajú váhu vlastných predpokladov a možností žiaka a vedú ho skôr k uprednostňovaniu jednoduchých riešení.** Sú to faktory, ktoré si zasluhujú osobitnú pozornosť, pretože môžu ukazovať rezervy vo vzdelávacom procese v oblasti rozvíjania profesijnej orientácie žiakov.

Ako silný dôvod pre svoje aktuálne štúdium uviedlo 41,2% žiakov, že škola, na ktorej študujú, sa nachádza v mieste trvalého bydliska. Príliš tesnú väzbu k prostrediu, v ktorom žijú, v motivačných štruktúrach žiakov možno tiež považovať za dôležitý poznatok, ktorý poukazuje na silné väzby mladých ľudí k rodine a k dôverne známemu prostrediu. ,

Vplyv kamarátov a rodičov

K najslabšie hodnoteným faktorom patrili vplyv kamaráta a rodičov. Rozhodovanie sa pod vplyvom kamaráta, ktorý sa tiež prihlásil na danú školu, hodnotilo ako silný dôvod pre podanie si prihlášky 29,6% žiakov a podnet rodičov bol považovaný za veľmi dôležitý iba pre 19,1% žiakov.

Napriek predposlednému miestu v poradí je podiel približne 30% žiakov, ktorí sa pre štúdium na strednej škole rozhodnú pod vplyvom kamaráta pomerne vysoký. Prekvapuje naopak fakt, že **väčšina žiakov stredných odborných škôl odmietla silný vplyv rodičov na svoje rozhodnutie.** Aj keď v prípade oboch dôvodov ukazujú výsledky prieskumu na nižšiu motivačnú silu, zaujme fakt, že **k výraznému vplyvu kamarátov na svoje rozhodovanie o ďalšom štúdiu sa priznalo viac žiakov ako k silnému vplyvu rodičov.** Môže tu však pôsobiť časový posun jedného roka od chvíle, kedy sa museli rozhodnúť pre ďalšie štúdium a možno aj faktor odmietania rodičovskej autority, ktorá je pre tento vek charakteristická.

U chlapcov rozhodovali viac faktory budúcej práce, u dievčat bola skôr dôležitá možnosť štúdia na vysokej škole

Chlapci viac ako dievčatá inklinovali k faktorom záujmu o odbor a povahy práce, ktorú budú s vyštudovaným odborom vykonávať. Za pozornosť stojí najmä hodnotenie silného vplyvu dobrého platu, ale aj zamestnateľnosti, u ktorých sa u chlapcov v porovnaní s dievčatami prejavil rozdiel väčší až o 10 percentuálnych bodov. Dievčatá naopak preferovali v porovnaní s chlapcami podstatne výraznejšie možnosť ďalej študovať na vysokej škole (až 61,6% považovalo tento dôvod pri výbere štúdia na strednej škole za silný, kým u chlapcov to bolo 48,8%, t.j. o 12,8 percentuálnych bodov menej). Takisto fakt, že daná

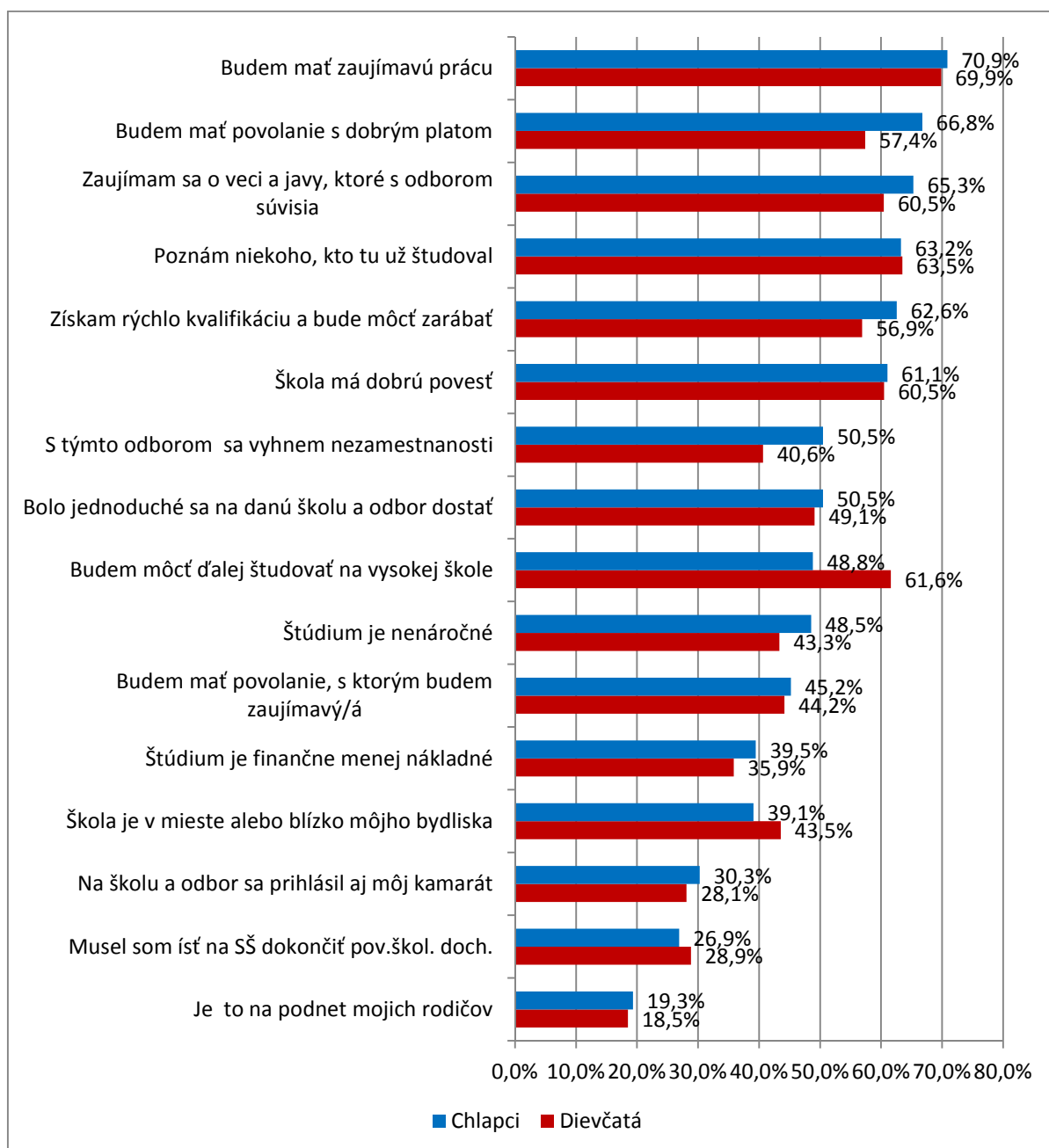
škola sa nachádza v mieste alebo blízko ich trvalého bydliska rozhodoval u dievčat viac ako u chlapcov (43,5% dievčat hodnotilo tento dôvod ako silný pri rozhodovaní o výbere školy, kým z chlapcov ho takto ohodnotilo 39,1%, teda o 4 percentuálne body menej).

Nasledujúci graf ukazuje prehľad o hodnotení jednotlivých položiek dievčatami a chlapcami. Položky sú v ňom zoradené podľa hodnotenia chlapcov.

Graf č. 2:

Dôvody štúdia vo zvolenom odbore a na danej škole – podľa pohlavia (%)

(výsledky hodnotenia počtom bodov 1 a 2 – silný dôvod)

Otázka: Prečo študujete v danom odbore na tejto škole?

Poznámka:

Percentuálne podiely sú vypočítané z celkového počtu odpovedajúcich chlapcov a z celkového počtu odpovedajúcich dievčat u danej položky.

Aj na základe porovnania poradí dôvodov podľa ich sily, s akou pôsobili na výber školy a odboru, vyplýva, že **kým chlapci preferujú viac najmä faktory pragmatického charakteru spojené s charakteristikami budúcej profesie (možnosť rýchlo a dobre sa zamestnať pokiaľ možno s dobrým platom), u dievčat sa výraznejšie presadzujú skôr faktory spojené so samotným štúdiom s výraznou preferenciou možnosti ďalej študovať na vysokej škole.**

Najviac sú pre štúdium v príslušnom odbore motivovaní žiaci na poľnohospodársko-lesníckych a veterinárskych ako aj umeleckých odboroch

Motivačné faktory spojené so záujmom o štúdium a samotný odbor rezonovali v porovnaní s ostatnými skupinami najmä u žiakov v poľnohospodársko-lesníckych a veterinárskych odboroch a v odboroch zameraných na umenie a umelecko-remeselnú tvorbu. V oboch skupinách uviedli záujem o odbor ako silný dôvod výberu školy a študijného odboru zhruba tri štvrtiny respondentov, z ostatných dvoch skupín pod 65%. **Žiaci študujúci v niektorom z umeleckých odborov zároveň v porovnaní s ostatnými relatívne častejšie hodnotili ako silný dôvod výberu študijného zamerania možnosť ďalej študovať na vysokej škole (68%, v ostatných skupinách pod 60%).** Pre týchto študentov bolo pri rozhodovaní o ďalšom štúdiu v porovnaní s ostatnými **podstatne dôležitejší aj dôvod mať zaujímavú prácu (80%, v ostatných skupinách pod 74%), ale aj byť zaujímavý s prácou, ktorú budú vykonávať (59%, v ostatných skupinách približne polovica a menej).**

Platové ohodnotenie a zamestnateľnosť sú viac dôležité pre žiakov študujúcich v technických odboroch

Otázka platového ohodnotenia a zvažovanie zamestnateľnosti fungovali výraznejšie u žiakov v odboroch s technickým zameraním. Zo žiakov tejto skupiny približne dve tretiny uviedli ako silný dôvod pre svoju voľbu štúdia mať povolanie s dobrým platom, zo študentov ostatných skupín uvádzalo tento dôvod ako silný pod 60%, zo žiakov umeleckých odborov necelá polovica. Dôvod vyhnúť sa nezamestnanosti uviedlo 51% žiakov študujúcich v technických odboroch, zatiaľ čo v ostatných skupinách tento dôvod ohodnotilo ako silný pre výber svojho študijného zamerania pod 42% žiakov.

Finančná nákladnosť, ale aj nenáročnosť štúdia rezonovala najmä u žiakov poľnohospodársko-lesníckych a veterinárskych odborov. Finančne menej nákladné štúdium považovalo ako silný dôvod pre výber štúdia 49% študentov z tejto skupiny (z ostatných skupín pod 40%), nenáročnosť štúdia takto ohodnotilo 54% žiakov (v ostatných skupinách pod 48%).

Žiaci v spoločenskovedných odboroch chcú skôr pokračovať v štúdiu na vysokej škole

Žiaci v spoločensko-vedných odboroch zvažovali v porovnaní so žiakmi v technických a v poľnohospodársko-lesníckych odboroch častejšie možnosť štúdia na vysokej škole (59%; v spomenutých dvoch skupinách okolo 50%). **Dôležité bolo pre nich aj mať povolanie s dobrým platom (59%), ale v porovnaní s ostatnými bolo pre nich dôležitejšie aj umiestnenie školy v mieste bydliska (45%, v ostatných skupinách pod 40%).**

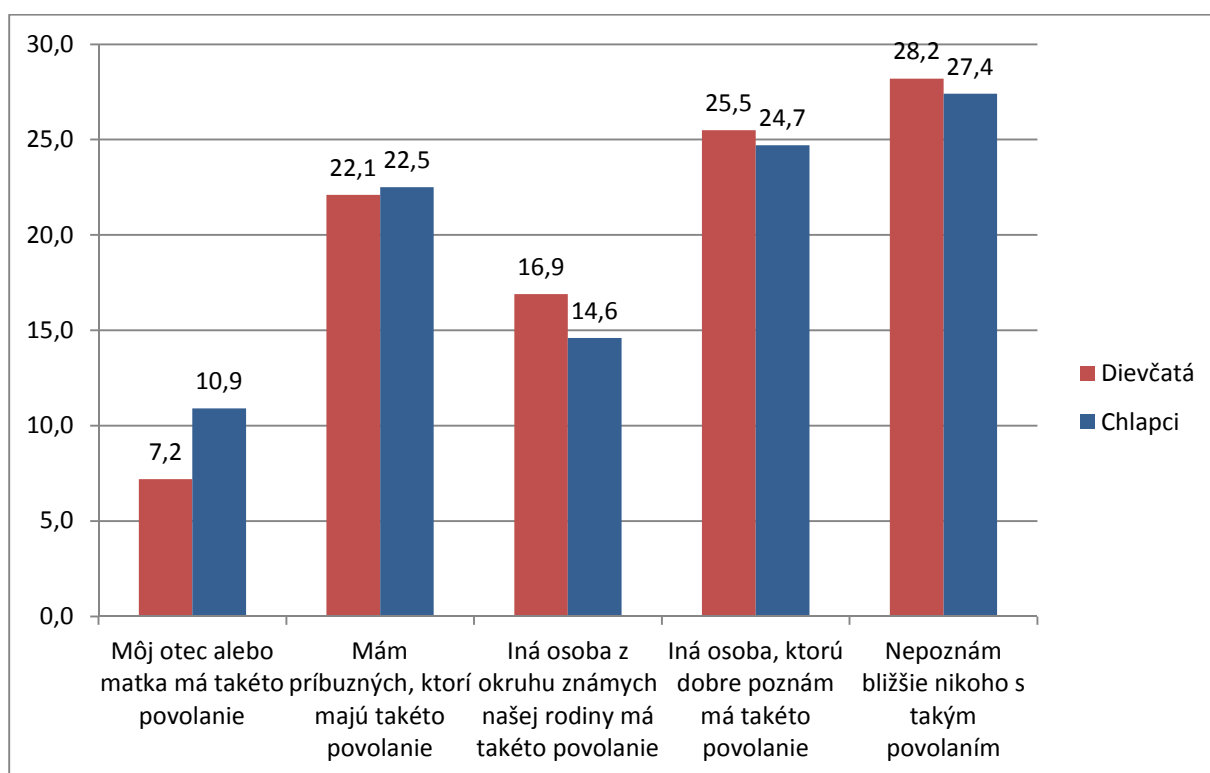
Rodinné vzory sú silným faktorom pre takmer tretinu žiakov

Popri motivačných faktoroch bolo v súbore žiakov stredných odborných škôl pomocou osobitnej otázky skúmané, do akej miery sa žiaci orientujú na rovnaké povolania, ako majú ich rodičia alebo príbuzní. Prieskum zároveň sledoval aj to, či deti ovplyvňujú pri výbere aj iné osoby z okruhu ich známych.

Takmer tretina zo žiakov uviedla odpoveď, že majú v rodine príbuzných, ktorí majú rovnaké povolanie, na aké sa pripravujú oni (31,8%), pričom 9,3% uviedli, že takéto povolanie má ich otec alebo matka. 27,8% žiakov uviedlo, že nepoznajú nikoho takého.

Graf č. 3:

Vplyv rodinných vzorov a iných osôb na profesionálnu orientáciu žiakov a výber štúdia - podľa pohlavia (%)

Otázka:

Poznáte niekoho, kto má rovnaké povolanie ako budete mať Vy, keď doštudujete na tejto škole?

Poznámka:

Percentuálne podiely sú vypočítané z celkového počtu odpovedajúcich chlapcov a z celkového počtu odpovedajúcich dievčat u danej položky.

Príklad rodičov nasledujú relatívne častejšie chlapci ako dievčatá. Z chlapcov uviedlo 10,9%, že niektorý z ich rodičov má povolanie, na ktoré sa pripravujú oni, z dievčat takto odpovedalo 7,2%.

Porovnanie údajov podľa skupín odborov ukázalo, že **najvyšší percentuálny podiel žiakov, u ktorých jeden z rodičov mal povolanie, na ktoré sa pripravujú aj oni, bol u žiakov so zameraním na poľnohospodárstvo, lesníctvo a veterinárstvo, a to 13,4%.** O približne

2 percentuálne body nižší podiel takýchto žiakov bol u technicky orientovaných odborov (10,7%). Najmenej – len 5,5% žiakov, u ktorých možno predpokladať pokračovanie v rodinnej tradícii pri voľbe povolania, bolo u žiakov v odboroch s umeleckým zameraním. Tí zároveň s veľkou prevahou oproti ostatným skupinám uvádzali, že nepoznajú bližšie nikoho, kto vykonáva povolanie, na ktoré sa pripravujú oni (až 42,1%; v ostatných odboroch takto odpovedalo pod 30% žiakov). Žiaci v rámci všetkých sledovaných skupín študijných odborov pomerne často uvádzali, že poznajú dobre inú ako rodinne blízku osobu, ktorá má povolanie rovnaké ako to, na ktoré sa pripravujú oni, pričom relatívne najviac takýchto žiakov bolo medzi žiakmi s poľnohospodársko-lesníckym alebo veterinárskym zameraním (29,1%).

2.1.2 Prečo sa nerozhodli pre gymnázium

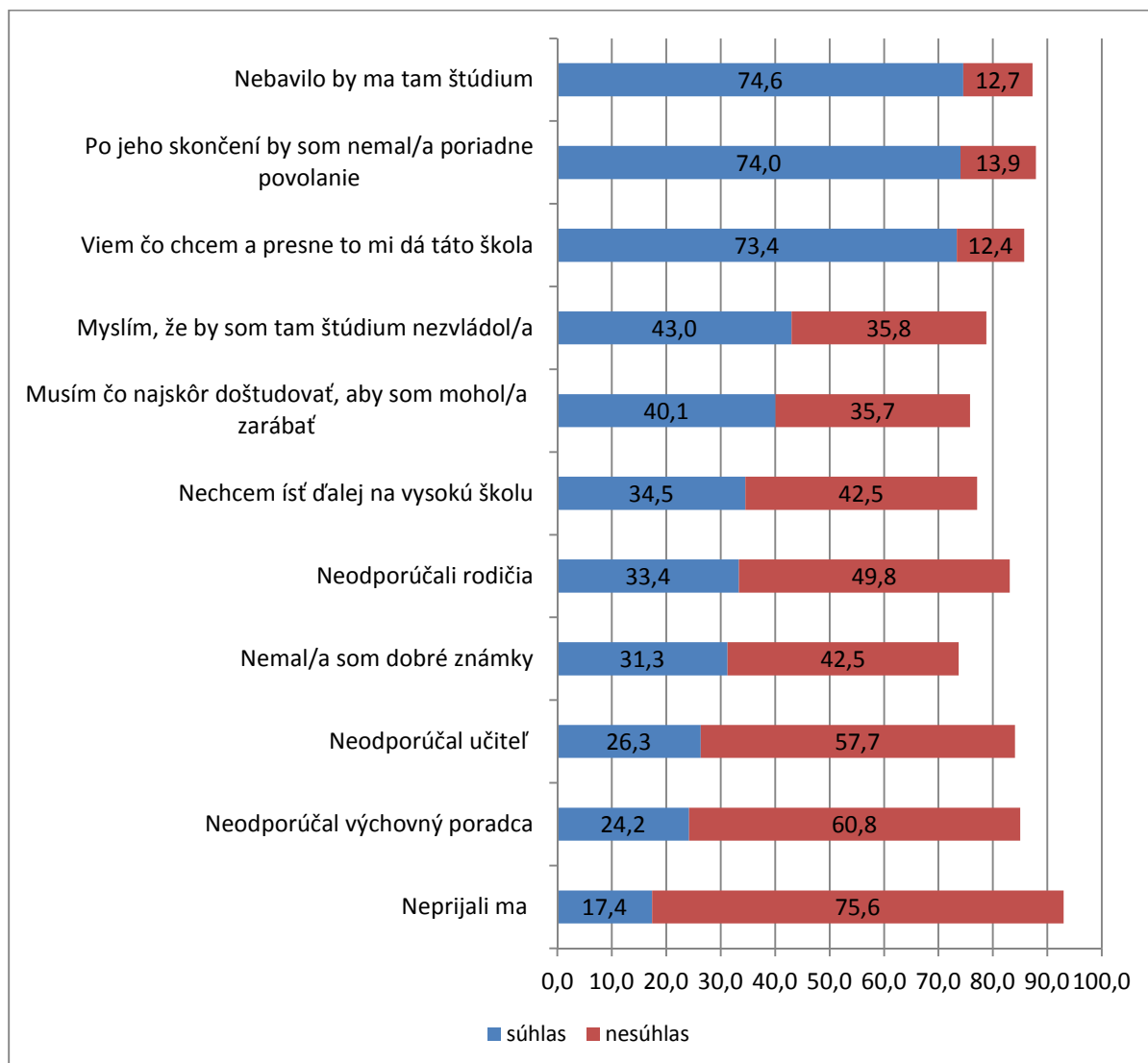
Žiakov SOŠ by štúdium na gymnáziách nebavilo a prekáža im, že po jeho ukončení by nemali žiadne poriadne povolanie

Popri pozitívne pôsobiacich faktoroch na výber štúdia sa prieskum u žiakov stredných odborných škôl zamerail aj na faktory, ktoré mohli u nich pôsobiť ako odrádzajúce od pokračovania v štúdiu na gymnáziu. Graf č. 4 obsahuje údaje o dôvodoch nezájmu o štúdium na gymnáziu. Jednotlivé položky s negatívnou argumentáciou sú v grafe usporiadané do poradia podľa počtu žiakov, ktorí s daným tvrdením prejavili súhlas.

Za silné dôvody odmietania možno považovať najmä faktor charakteru štúdia na gymnáziu („nebavilo by ma tam štúdium“), faktor vyhraneneho záujmu o odbor („viem, čo chcem a presne to mi dá táto škola, a nie gymnázium“) a faktor orientácie na získanie kvalifikácie po ukončení štúdia na strednej škole („po jeho skončení by som nemal/a poriadne povolanie“). So všetkými tromi spomenutými položkami zameranými na uvedené faktory vyjadrila súhlas väčšina respondentov, a to až na úrovni približne 75 %. S ďalšími položkami vyjadrilo súhlas podstatne menej žiakov, pričom **najmenej súhlasiacich bolo u položiek: neprijali ma naň (17,4%), neodporúčal učiteľ (26,3%) a neodporúčal výchovný poradca (24,2%). Z chlapcov 21,6% uviedlo súhlas s tvrdením, že gymnázium nie je pre chlapcov.**

Približne tretina žiakov (33,4%) uviedla súhlas s tvrdením, že im štúdium na gymnáziu neodporúčali rodičia. Tento fakt je zaujímavý v porovnaní s údajmi o vplyve rodičov na ich rozhodnutie o štúdiu na strednej odbornej škole. Silný vplyv rodičov pri pozitívnom hodnotení výberu štúdia a školy priznala len necelá pätina žiakov (19,1%). Zdá sa teda, podľa odpovedí respondentov zo stredných odborných škôl, že **rodičia majú na rozhodovanie žiakov, ktorí sa orientujú na štúdium na stredných odborných školách, skôr korigujúci charakter, ktorý ich nasmeruje na tento typ škôl, ale nezasahujú výraznejšie do ich rozhodnutia pre konkrétny odbor alebo školu.** Otázka zasahovania rodičov do rozhodovania sa svojich detí o výbere budúcej študijnej a profesionálnej dráhy je veľmi citlivá a jej sledovanie je komplikované, preto je potrebné vnímať tieto odpovede žiakov s určitou rezervou, a to aj vzhľadom na ich vek a zvýšenú senzibilitu pri vnímaní takýchto otázok.

Graf č. 4:
Dôvody odmietania štúdia na gymnáziu (%)
 Poradie podľa percentuálneho podielu výskytu súhlasných odpovedí

Otázka: Prečo ste nešli študovať na gymnázium?

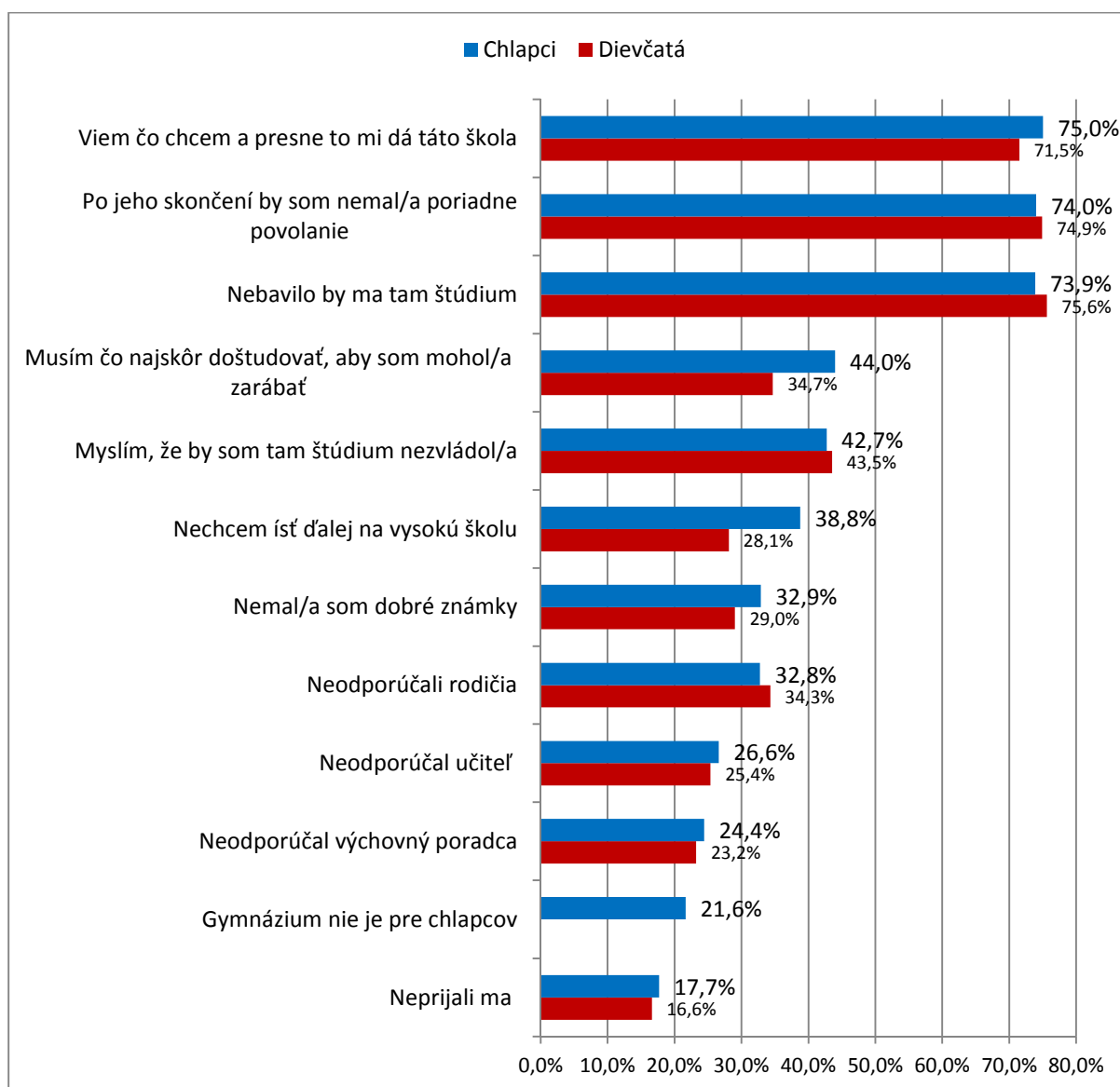
Poznámka:

Respondenti vyjadrovali súhlas s položkou na škále od 1 (úplne súhlasím) do 5 (vôbec nesúhlasím). Percentuálne podiely sú vy počítané z počtu žiakov hodnotiacich bodmi 1 a 2 (súhlas) a bodmi 4 a 5 (nesúhlas) z celkového počtu odpovedajúcich žiakov u danej položky.

Čo pôsobilo demotivujúco u chlapcov a čo u dievčat

Rodové rozdiely sa výraznejšie prejavili u položiek: **viem, čo chcem, nechcem ísť na vysokú školu, nemal/a som dobré známky a musím čo najskôr doštudovať, aby som mohol /mohla zarábať** – všetky spomenuté položky rezonovali ako dôvody odmietnutia štúdia na gymnáziu u chlapcov silnejšie ako u dievčat.

Graf č. 5: Dôvody odmietania štúdia na gymnáziu - podľa pohlavia (%)

Poznámka:

Výsledky hodnotenia počtom bodov 1 a 2 – súhlas.

Percentuálne podiely sú vypočítané z celkového počtu odpovedajúcich chlapcov a z celkového počtu odpovedajúcich dievčat u danej položky.

Vyhranená orientácia u žiakov študujúcich v technicky zameraných odboroch a poľnohospodársko-lesníckych a veterinárskych odboroch

Vo vzťahu k študijnému alebo učebnému odboru sa výraznejší rozdiel prejavil pri faktore vyhranenej orientácie žiaka na určitú oblasť, na základe ktorej si vybrali školu a študijný odbor (viem, čo chcem), pri odmietaní možného štúdia na vysokej škole a pri argumentácii rýchlym doštudovaním a možnosťou zarábať – všetky spomenuté dôvody silnejšie pôsobili na odmietnutie štúdia na gymnáziu u žiakov v technicky zameraných odboroch a poľnohospodársko-lesníckych a veterinárskych odboroch.

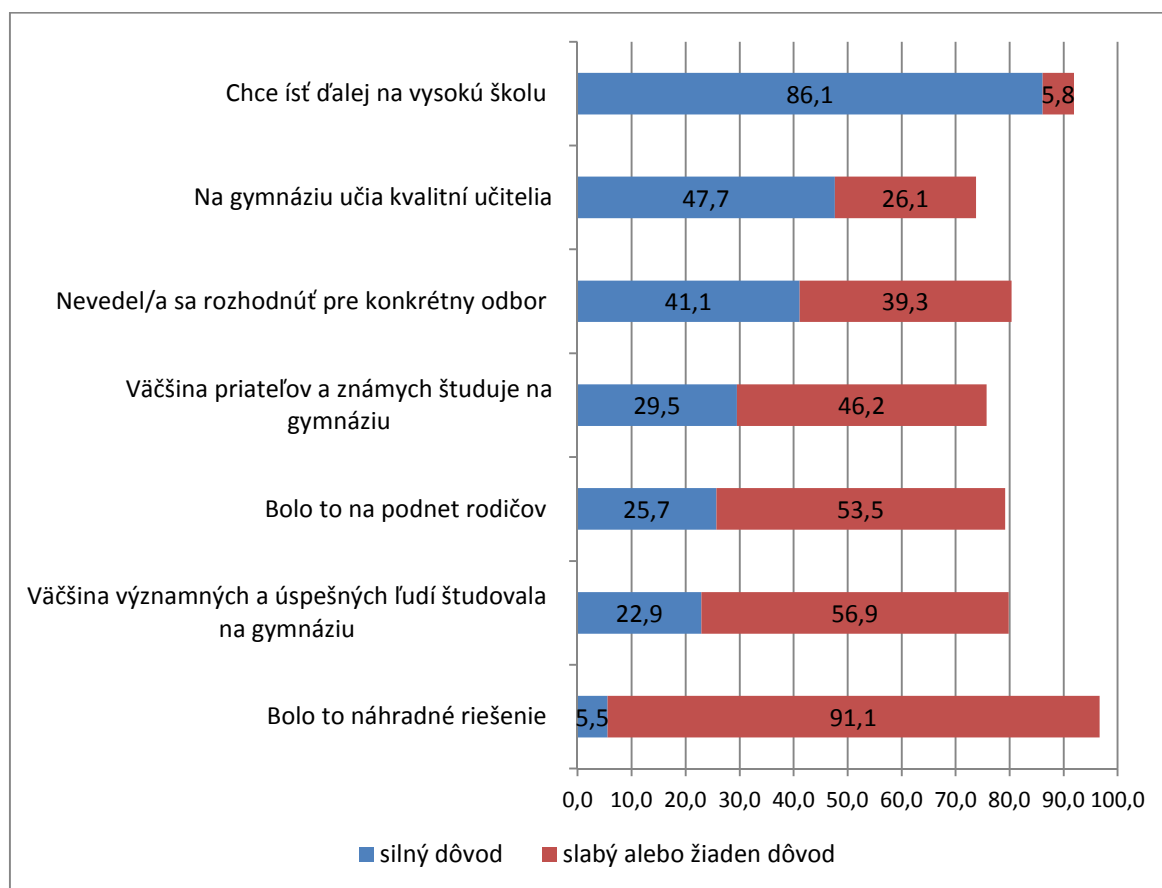
Horší prospech a zároveň sebahodnotenie v zmysle možného nezvládania študijných nárokov na gymnáziu zohral ako motív významnejšiu úlohu najmä u **žiacov poľnohospodársko-lesníckych a veterinárskych odborov**.

2.2 Výber vzdelávacej dráhy u žiakov gymnázií

2.2.1 Pozitívne faktory, ktoré mali vplyv na rozhodnutie v prospech štúdia na gymnáziu

Podobne ako u stredných odborných škôl aj u gymnázií bola prvá skupina otázok zameraná na faktory, ktoré pôsobili pozitívne na výber štúdia na gymnáziu. Výsledky prieskumu o dôvodoch, ktoré rozhodli o štúdiu na gymnáziu sú v grafe č. 6.

Graf č. 6:
Dôvody rozhodnutia sa pre štúdium na gymnáziu (%)
 Poradie podľa percentuálneho podielu výskytu pozitívnych hodnotení (silný dôvod)

Otázka: Prečo študujete na tejto škole ?

Poznámka:
 Respondenti hodnotili položky na škále od 1 (veľmi silný dôvod) do 5 (žiadny dôvod).
 Percentuálne podiely sú vypočítané z počtu žiakov hodnotiacich bodmi 1 a 2 (silný dôvod) a bodmi 4 a 5 (slabý alebo žiaden dôvod) z celkového počtu odpovedajúcich žiakov u danej položky.

Záujem o pokračovanie v štúdiu na vysokej škole dominuje u žiakov gymnázií

Pre výber gymnázia bolo pre drvivú väčšinu žiakov gymnázií podľa očakávania **rozhodujúce želanie pokračovať v štúdiu na vysokej škole (86,1%)**. Len 5,8 % žiakov sa vyjadrilo, že to bol slabý, prípadne žiaden dôvod, pre ktorý tu študujú, a 8,1% žiakov sa vyjadrilo nerozhodne.

Motivácia možnosti ďalšieho štúdia na vysokej škole sa tak ukázala byť prvou a aj logickou deliacou čiarou vo vzťahu k žiakom stredných odborných škôl, kde len 54,2% žiakov uviedlo tento dôvod ako silný pre voľbu štúdiom na danej strednej odbornej škole.

Žiaci stredných odborných škôl sú viac vyhranení ako žiaci gymnázií

Druhú deliacu čiaru predstavuje **faktor nevyhranenej profesijnej orientácie u žiakov gymnázií. Až 41,1% týchto žiakov uviedlo ako dôvod štúdia na gymnázium fakt, že sa nevedeli rozhodnúť pre žiaden konkrétny odbor.**

Naproti tomu žiaci stredných odborných škôl mali pomerne vyhranenú predstavu o práci, ktorú chcú vykonávať. Veľká časť z nich prejavovala záujem o samotný odbor, v ktorom študujú, a pomerne jednoznačne sa žiaci SOŠ vyjadrili aj k odmietnutiu štúdiu na gymnázium, pretože vybraná stredná odborná škola im dáva možnosť študovať presne to, o čo majú záujem.

Príklad priateľov a známych osôb dôležitejší u žiakov stredných odborných škôl

Príklad priateľov a známych ako motivačný faktor možno považovať za tretiu deliacu čiaru medzi žiakmi gymnázií a žiakmi stredných odborných škôl. Tento faktor **zapôsobil silnejšie na 29,5% žiakov gymnázií.** V trochu inej formulačnej úprave rezonoval tento faktor u žiakov stredných odborných škôl podstatne silnejšie – až 63,3% z nich uviedli ako silný dôvod výberu svojho štúdia fakt, že poznajú niekoho, kto už na danej škole študoval. Okrem toho až približne tretina žiakov stredných odborných škôl mala príbuzného s povolaním, na ktoré sa pripravujú oni štúdiom na vybranej škole. **Dá sa predpokladať, že rodinné vzory a príklady známych ľudí pôsobia zrejme pomerne silne na časť žiackej populácie, a to smerom k štúdiu na stredných odborných školách. Absolvovanie gymnázia alebo štúdiu na ňom nepôsobí samo osebe ako vzor pre nasledovanie tejto študijnej dráhy tak výrazne.**

Žiaci gymnázia zároveň s vyšším podielom priznali vplyv rodičov na voľbu gymnázia ako svojej ďalšej vzdelávacej cesty. Kým zo žiakov stredných odborných škôl 19,1% hodnotilo zásah rodičov do rozhodovania ako silný dôvod pre výber štúdia na strednej škole a takmer dve tretiny (62,9%) im prisúdilo len slabú alebo žiadnu váhu, zo žiakov gymnázií priznala silnejší vplyv rodičov približne štvrtina (25,7%) a ako slabý alebo žiadny dôvod pre konečné rozhodnutie ho hodnotilo 53,5% respondentov.

Rodové rozdiely sa aj u žiakov gymnázií prejavili najmä v silnejšej preferencii štúdia na vysokej škole u dievčat

Podobne ako v súbore žiakov stredných odborných škôl, **aj u dievčat na gymnáziách možno v porovnaní s chlapcami pozorovať ich o niečo silnejšiu inklináciu k štúdiu na vysokej škole**, aj keď tu je tento rozdiel logicky o niečo menej výrazný ako u žiakov stredných odborných škôl. Ambíciu študovať ďalej na vysokej škole označilo ako silný dôvod pre výber štúdia na gymnázium 88,7% dievčat, z chlapcov to bolo o približne 7 percentuálnych bodov menej (82,3%). Zo žiakov stredných odborných škôl ich uvádzalo tento dôvod ako

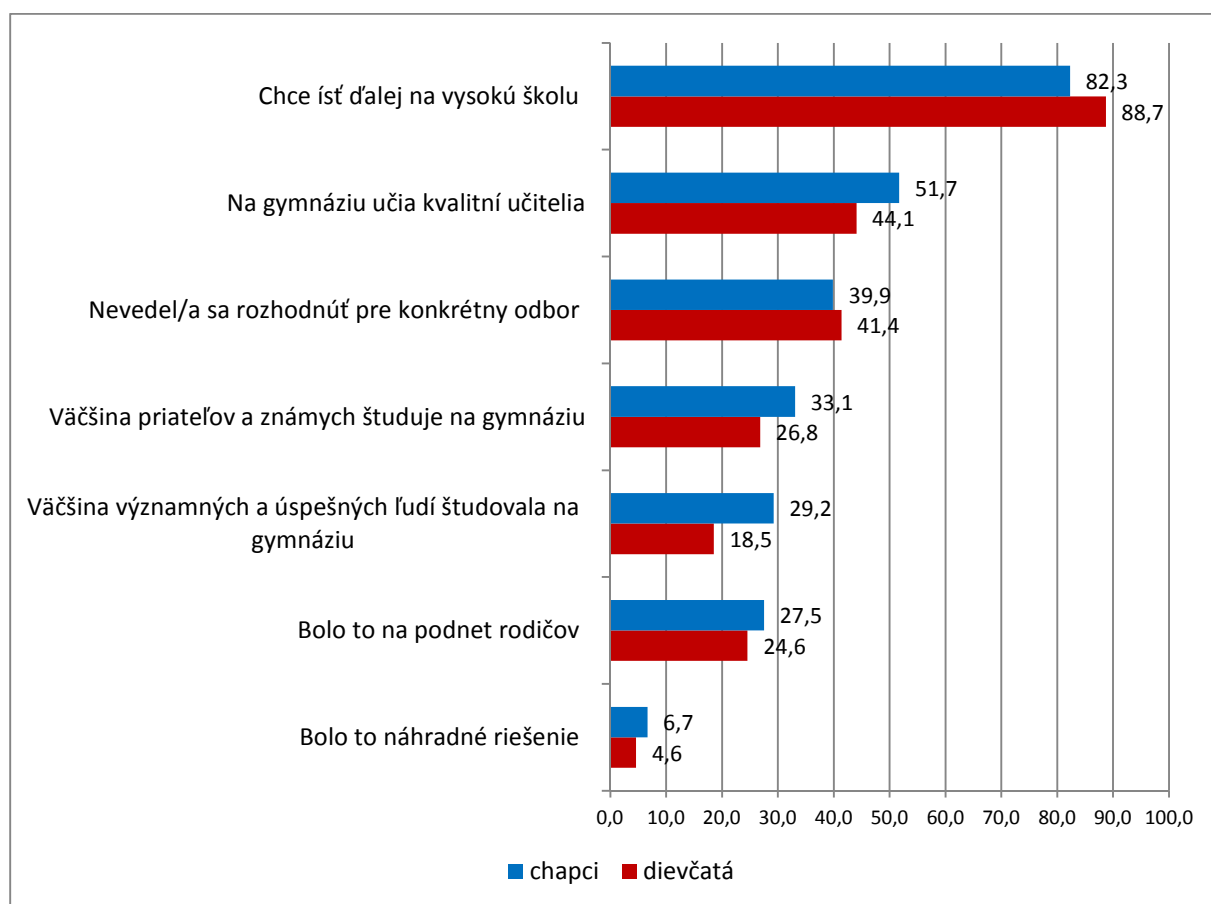
silný podstatne menej, pričom rozdiel medzi chlapcami a dievčatami bol oveľa väčší - 61,6% dievčat považovalo tento dôvod pri výbere štúdia na strednej škole za silný, ale z chlapcov to bolo až o približne 13 percentuálnych bodov menej (48,8%).

Na druhej strane, **z chlapcov zo súboru žiakov gymnázií relatívne viac ako z dievčat hodnotilo vysoko faktory sledujúce váhu príkladu pre nasledovanie danej študijnej dráhy.** Až tretina chlapcov (33,1%) hodnotila ako silný dôvod pre výber gymnázia fakt, že tu študuje väčšina ich priateľov a známych (z dievčat 26,8%) a takmer tretina, že podľa nich väčšina známych a úspešných ľudí študovala na gymnáziu (29,2%; z dievčat len 18,5%). **Pre relatívne vyšší počet chlapcov bola zároveň dôležitým dôvodom vyššia kvalita učiteľov** (51,7%; dievčatá hodnotili takýto dôvod ako silný s podielom 44,1%).

Graf č. 7:

Dôvody rozhodnutia sa pre štúdium na gymnáziu – podľa pohlavia (%)

(výsledky hodnotenia počtom bodov 1 a 2 – silný dôvod)

Poznámka:

Percentuálne podiely sú vypočítané z celkového počtu odpovedajúcich chlapcov a z celkového počtu odpovedajúcich dievčat u danej položky.

Zatiaľ čo u žiakov stredných odborných škôl boli podiely chlapcov a dievčat pri hodnotení vplyvu rodičov na ich rozhodovanie o ďalšom štúdiu na strednej škole vyrovnané, **u žiakov gymnázií hodnotilo vplyv rodičov ako silný dôvod pre výber štúdia o niečo viac chlapcov ako dievčat.** Spomedzi chlapcov študujúcich na stredných odborných školách hodnotilo podnet rodičov za silný dôvod pre rozhodnutie študovať na strednej odbornej škole

19,4%, z dievčat to bolo o 1 percentuálny bod menej - 18,5%. U žiakov gymnázií bol tento rozdiel o niečo vyšší - (chlapci 27,5% a dievčatá 24,6%).

2.2.2 Čo ich odradilo od štúdia na strednej odbornej škole

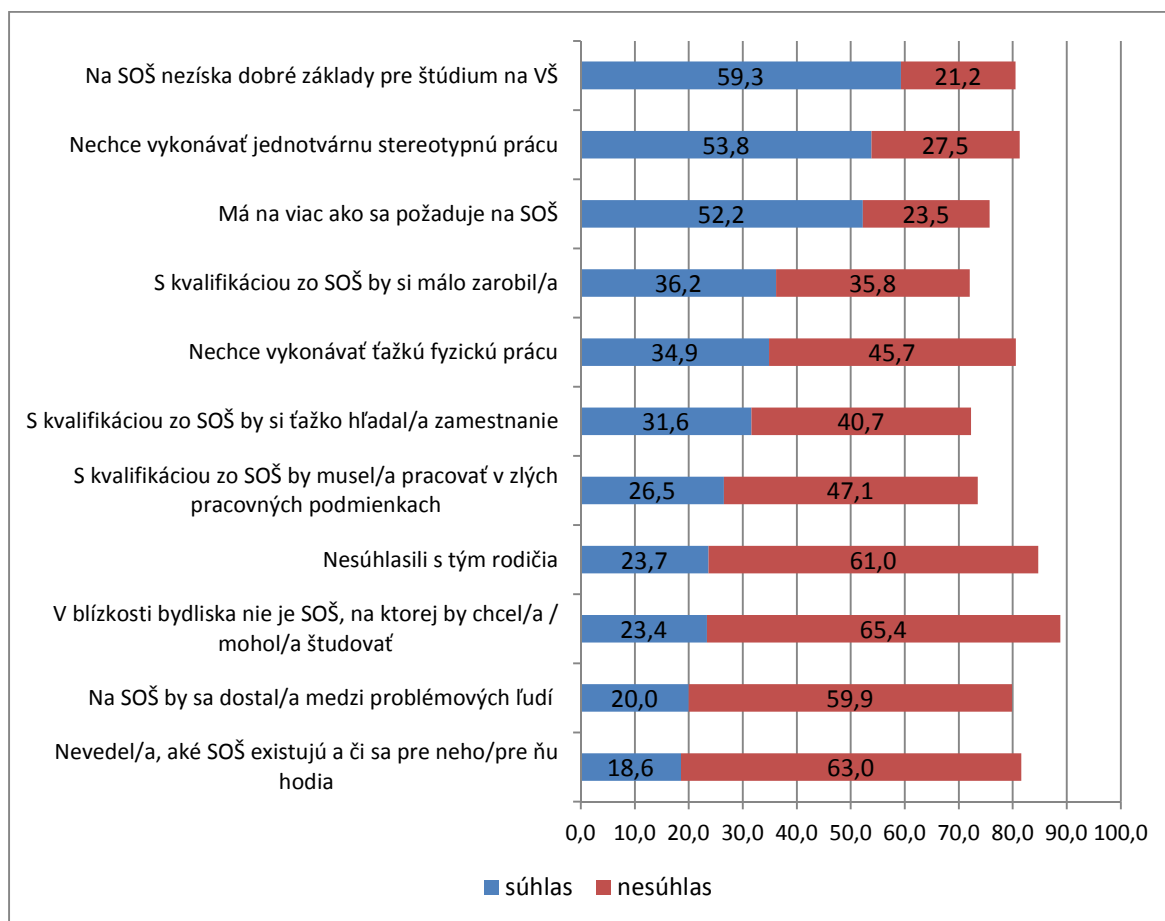
Dôvody odmietnutia možnosti študovať na strednej odbornej škole môžu byť rôzne. Prieskum sa zameriaval najmä na faktory, spojené s takým vnímaním stredných odborných škôl a vzdelávania, ktoré už v súčasnosti nemusí zodpovedať realite. Zámerom bolo odhaliť myšlienkové stereotypy, ktoré môžu deformovať vnímanie takejto študijnej dráhy v žiackej populácii a posunúť ju tak na pozíciu menej atraktívneho štúdia.

Graf č. 8 obsahuje údaje o negatívnych postojoch žiakov gymnázií k možnosti pokračovať po ukončení základnej školy v štúdiu na strednej odbornej škole. Jednotlivé položky s negatívnou argumentáciou sú v grafe usporiadané do poradia podľa počtu žiakov, ktorí s daným tvrdením prejavili súhlas.

Graf č. 8:

Dôvody odmietnutia štúdia na strednej odbornej škole (%)

Poradie podľa percentuálneho podielu výskytu súhlasných odpovedí

Otázka: Prečo ste nešli na strednú odbornú školu ?

Poznámka:

Respondenti vyjadrovali súhlas s položkou na škále od 1 (úplne súhlasím) do 5 (vôbec nesúhlasím). Percentuálne podiely sú vypočítané z počtu žiakov hodnotiacich bodmi 1 a 2 (súhlas) a bodmi 4 a 5 (nesúhlas) z celkového počtu odpovedajúcich žiakov u danej položky.

Očakávaná nedostatočná príprava na štúdium na vysokej škole a skreslená predstava o uplatnení sa na trhu práce

Najviac žiakov vyjadrilo súhlas s tvrdením „Na strednej odbornej škole nezískam dobré základy pre štúdium na vysokej škole“ – priklonilo sa k nemu 59,3% žiakov, nesúhlasilo s ním 21,2% žiakov.

Prekvapuje pomerne vysoký počet žiakov, ktorí svoje rozhodnutie odôvodňovali aj tým, že nechcú vykonávať jednotvárnú stereotypnú prácu – súhlas s týmto tvrdením vyslovilo až 53,8% žiakov gymnázií. Viac ako polovica respondentov sa domnieva, že majú na viac než vyžaduje štúdium na stredných odborných školách (52,2%).

Štvorica ďalších dôvodov, ktoré viedli k odmietnutiu štúdia na strednej odbornej škole sa týka faktorov poukazujúcich na vnímanie možného uplatnenia sa s takýmto vzdelaním na trhu práce.

Stereotypy: nízky zárobok, ťažká fyzická práca, problémy s hľadaním práce

Viac ako tretina žiakov (36,2%) sa domnieva, že s takýmto vzdelaním by si málo zarobili a takisto viac ako tretina (34,9%) odmieta možnosť ťažkej fyzickej práce, ktorú s takýmto vzdelaním spájajú. Takmer tretina respondentov sa domnieva, že by si s takouto kvalifikáciou ťažko hľadali zamestnanie. Je potrebné uviesť, že viac ako 40% respondentov takéto dôvody pre zamietnutie štúdia na strednej odbornej škole odmietli. Takéto postoje **môžu byť odrazom miestnych pomerov na trhu práce, ale aj istých stereotypov voči strednému odbornému vzdelaniu ako vzdelaniu menej hodnotnému s horšou perspektívou dobrého zamestnania v porovnaní s akýmkoľvek iným vysokoškolským vzdelaním.**

Nesúhlas rodičov uviedlo ako dôvod odmietnutia 23,7% žiakov, teda takmer štvrtina a približne rovnaký počet vyjadril súhlas aj s tvrdením, že v blízkosti ich bydliska sa nenachádza stredná odborná škola, ktorú by chceli navštevovať (23,4%).

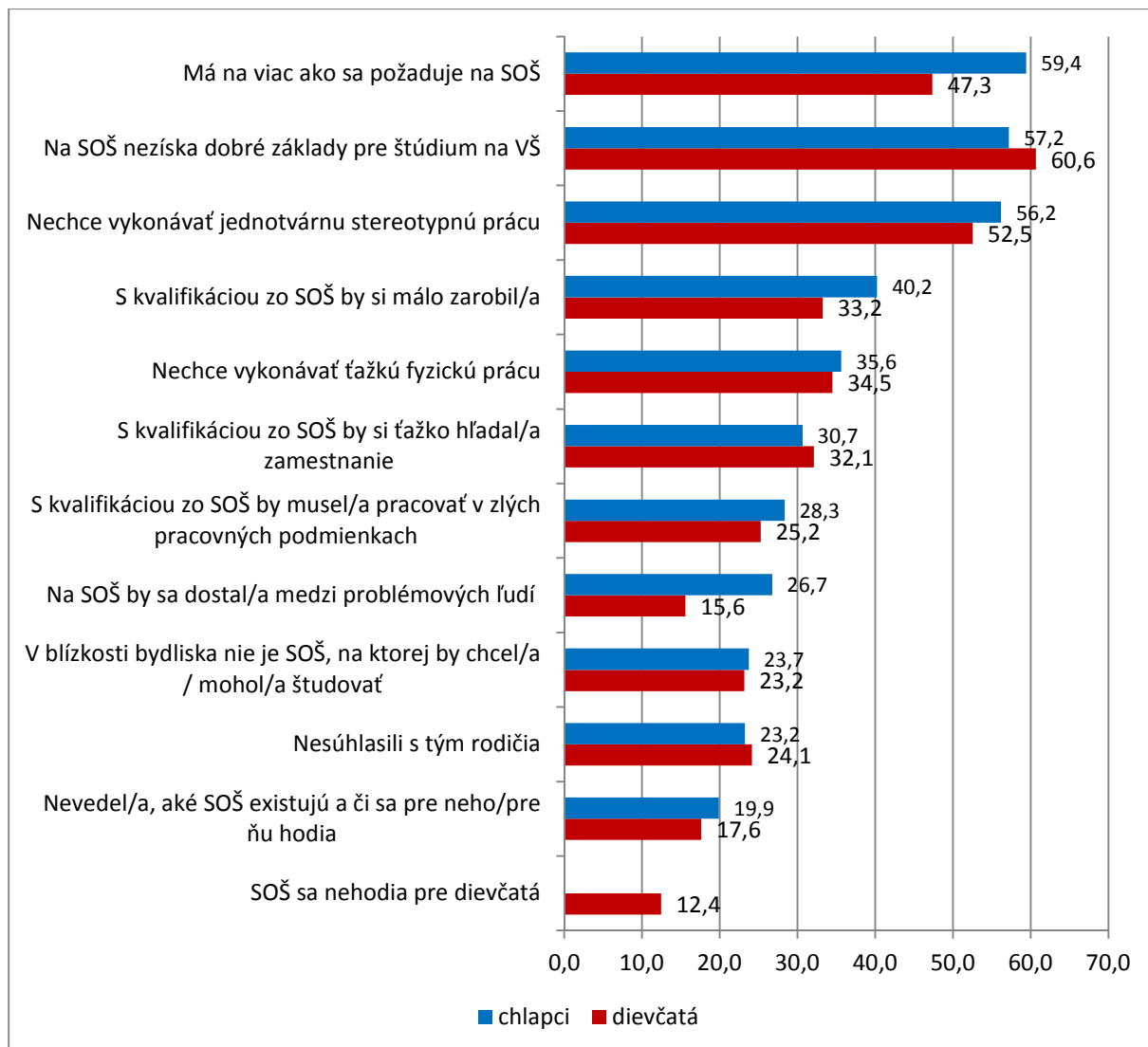
Na posledných dvoch pozíciách, ale stále s približne 20-percentným alebo o málo vyšším podielom sa nachádzajú ďalšie stereotypy v myslení vo forme týchto tvrdení: „Na strednej odbornej škole by som sa dostal/a do spoločnosti problémových ľudí“ (20,0%; 59,9% s takýmto dôvodom odmietnutia štúdia na strednej odbornej škole nesúhlasilo) a „Nevedel/a som, aké stredné odborné školy existujú a či sa pre mňa hodia“ (18,6%; 63,0% vyjadrilo nesúhlas).

Čo pôsobilo demotivujúco u chlapcov a čo u dievčat

Ako ukazuje graf č. 9, dievčatá a chlapci sa zhodli na približne rovnakom posúdení možnosti získať dobré predpoklady pre štúdium na vysokej škole a takmer zhodne hodnotili aj položky zamerané na ich informovanosť o stredných odborných školách a možnostiach výberu štúdia. Rozdiely medzi nimi sa neprejavili ani pri položkách o charaktere perspektívnej práce, ktorú by mohli s kvalifikáciou zo strednej odbornej školy vykonávať s výnimkou položky „S kvalifikáciou zo strednej odbornej školy by som málo zarobil/a“, s ktorou sa s rozdielom 7 percentuálnych bodov stotožnilo viac chlapcov ako dievčat .

Graf č. 9:

Dôvody odmietnutia štúdia na strednej odbornej škole – podľa pohlavia
(výsledky hodnotenia počtom bodov 1 a 2 – súhlas)

Poznámka:

Percentuálne podiely sú vypočítané z celkového počtu odpovedajúcich chlapcov a z celkového počtu odpovedajúcich dievčat u danej položky. Položky sú zoradené podľa hodnotenia chlapcov.

Chlapci sa skôr domnievajú, že majú na viac ako sa požaduje na strednej odbornej škole

Významnejšie rozdiely sa prejavili pri vyjadrení súhlasu alebo nesúhlasu s dvomi tvrdeniami.

S položkou „Mám na viac ako sa požaduje na strednej odbornej škole“ sa stotožnilo 47,4% dievčat, ale z chlapcov až 59,5%, čo je viac o 12 percentuálnych bodov. **Chlapci sú teda v posudzovaní svojich predpokladov sebavedomejší ako dievčatá. Takýto postoj k výučbe na strednej odbornej škole však zároveň poukazuje na ich hodnotenie vzdelávania, ktoré stredné odborné školy poskytujú, ako vzdelávania menej hodnotného, menej kvalitného ako na gymnáziách. Korešponduje to do určitej miery aj s ich hodnotením kvality učiteľov ako dôvodu preferencie štúdia na gymnáziu**

pred štúdiom na strednej odbornej škole. Aj u tejto položky sa prejavil v porovnaní s dievčatami rozdiel v jej vnímaní pri rozhodovaní o ďalšom štúdiu. **Ukazuje sa, že u pomerne veľkého počtu žiakov orientujúcich sa na vzdelávanie na gymnáziu, najmä u žiakov s dobrým vzdelanostným potenciálom, môže byť vo vzťahu k strednému odbornému vzdelávaniu zafixovaný určitý prvok dešpektu. Tento prvok sa pritom silnejšie prejavuje v postojoch chlapcov ako dievčat.**

Pomerne výrazný rozdiel v postojoch chlapcov a dievčat sa prejavil aj pri hodnotení položky **„Na strednej odbornej škole by som sa dostal/a do spoločnosti problémových ľudí“.** Súhlasilo s ňou síce len 20% respondentov zo súboru žiakov gymnázií, ale s pomerne výraznými rozdielmi v hodnotení chlapcov a dievčat, pričom **z chlapcov sa ich k danému tvrdeniu priklonilo o približne 11 percentuálnych bodov viac ako dievčat (26,7%; dievčat 15,5%).**

Zhrnutie

Prezentované výsledky z prieskumu poodkryli niektoré stránky motivácie výberu vzdelávacích dráh u žiakov končiacich vzdelávanie na základnej škole z retrospektívneho obdobia jedného roka, ktorý už žiaci strávili v strednej odbornej škole alebo v gymnáziu.

Prieskum ukázal, že u žiakov stredných odborných škôl boli pri ich rozhodovaní sa o štúdiu v strednej škole rozhodujúce najmä faktory, ktoré sa viažu na ich túžbu mať v budúcnosti prácu, ktorá ich bude baviť, bude pre nich zaujímavá. S tým prirodzene súvisí aj ich záujem o vecný obsah štúdia, pre ktoré sa rozhodli. Faktor záujmu o odbor štúdia spolu s možnosťou získať kvalifikáciu pre vykonávanie povolania sa u žiakov stredných odborných škôl ukázal ako pomerne silný aj pri odmietnutí možnosti štúdia na gymnáziu.

Väčšina žiakov stredných odborných škôl chce rýchlo získať kvalifikáciu a stať sa ekonomicky nezávislými. Veľmi dôležitá je pre nich výška platu. Faktor dobrého platového ohodnotenia dominoval najmä u žiakov v technických odboroch štúdia, ale aj u žiakov v spoločenskovedných odboroch. Na druhej strane faktor zamestnateľnosti sa pri voľbe o budúcom štúdiu prejavoval o niečo slabšie. Výraznejšie sa v porovnaní s ostatnými skupinami presadil u žiakov v technicky zameraných odboroch, v ostatných skupinách ho považovalo za dôležitý podstatne menej žiakov.

Z faktorov týkajúcich sa podmienok vzdelávania a charakteristík vzdelávacieho procesu na stredných odborných školách zapôsobili silnejšie najmä dobrá povest' školy a možnosti ďalšieho štúdia na vysokej škole. Z relatívne vysokého počtu žiakov, ktorí vyhodnotili ako silný faktor možnosti ďalšieho štúdia na vysokej škole vyplýva, že pomerne značná časť z nich počíta po ukončení štúdia na strednej odbornej škole s takouto alternatívou. Týka sa to najmä žiakov v spoločenskovedných odboroch.

Menej výrazne, ale stále pomerne silne sa prejavil vplyv faktora ľahkej dostupnosti možnosti štúdia na zvolenej škole a vo vybranom odbore vzdelávania, faktor nižšej náročnosti štúdia a faktor školy v mieste alebo blízko bydliska. Nižšiu náročnosť štúdia uvádzali ako jeden z faktorov výberu vzdelávania na strednej odbornej škole najmä žiaci v poľnohospodárskolesníckych odboroch vzdelávania. Blízkosť školy k bydlisku žiaka bola silnejším motivačným faktorom najmä pre žiakov v spoločenskovedných odboroch.

Pre pomerne veľkú časť žiakov môžu byť motivátorom ich rozhodovania sa aj osobné kontakty s osobami, ktoré sú im blízke a ich nasledovanie alebo príklad, a to najmä vo vzťahu k ich veku, v ktorom sa pre ďalšie štúdium rozhodujú. Ukázalo sa to aj v tomto prieskume. Medzi najčastejšie sa vyskytujúcimi faktormi, ktoré boli u žiakov stredných odborných škôl uvedené ako silné pre ich výber štúdia, sa na poprednom mieste umiestnil faktor osobne známeho človeka, ktorý už na škole, ktorú si žiak vybral, študoval. Okrem toho takmer tretina žiakov uviedla ako silný motivačný faktor skutočnosť, že na školu a odbor sa prihlásil aj kamarát. Paradoxne vplyv rodičov pri rozhodovaní priznalo len málo žiakov. Negatívny postoj k vplyvu rodičov v prieskume mohol byť ovplyvnený odmietaním autority rodiča respondentmi, ktorí sú vo veku, keď je takéto správanie sa veľmi časté.

Pre žiakov, ktorí sa rozhodnú pre vzdelávaciu dráhu v strednom odbornom vzdelávaní je zároveň špecifickým znakom, že veľká časť z nich má v rodine príbuzných s rovnakým povolaním, na ktoré sa pripravujú aj oni (v prieskume takmer tretina žiakov stredných odborných škôl).

Rodové rozdiely sa prejavili v preferencii najmä faktorov pragmatického charakteru spojených s charakteristikami budúcej profesie u chlapcov, pričom u dievčat sa výraznejšie

presadili faktory spojené so samotným štúdiom a možnosťou ďalšieho štúdia na vysokej škole.

Pre štúdium na gymnáziu sa rozhodujú najmä žiaci, ktorí chcú pokračovať v štúdiu na vysokej škole. Tento motivačný faktor ich pomerne výrazne odlišuje od žiakov, ktorí si vyberajú štúdium na strednej odbornej škole. Aj keď aj zo žiakov, ktorí sa rozhodnú pre stredné odborné vzdelávanie vysoký počet uvažuje o možnosti štúdia na vysokej škole, za prioritu považujú skôr získanie kvalifikácie, s ktorou môžu po ukončení štúdia na strednej škole začať svoju profesiovú kariéru.

Čo je potrebné osobitne zdôrazniť je, že pomerne vysoký počet žiakov, ktorí si vyberajú štúdium na gymnáziu, považuje štúdium na strednej odbornej škole za neprimerané ich schopnostiam. Takisto vysoký počet týchto žiakov v prieskume uvádzal ako silný faktor výberu svojej vzdelávacej dráhy kvalitných učiteľov, ktorí na gymnáziu vyučujú. To sú pomerne jednoznačné faktory, ktoré poukazujú na nižšiu atraktivnosť vzdelávania na stredných odborných školách v tejto skupine žiakov, ktoré akoby nedokáže poskytnúť kvalitné vzdelanie porovnateľné s gymnáziami.

Žiaci, ktorí sa rozhodli pre štúdium na gymnáziu, majú zároveň často veľmi skreslené názory na prácu, ktorú by mohli s kvalifikáciou zo strednej odbornej školy vykonávať. Vnímajú túto prácu stále v kategóriách stereotypnej a nezaujímavej práce, ťažkej fyzickej práce, práce, s ktorou sa na neuplatnia a pod.

Ďalším charakteristickým znakom žiakov, ktorí sa rozhodli pre stredné všeobecné vzdelávanie, je ich nevyhranená profesijná orientácia. Pomerne vysoký počet z nich si štúdium na gymnáziu vybral preto, lebo sa nevedeli rozhodnúť pre konkrétny odbor.

Zistené poznatky poukazujú na potrebu lepšej informovanosti žiakov základných škôl. Žiaci by mali mať počas štúdia na základnej škole možnosť bližšie spoznávať rôzne pracovné prostredia, aby si mohli vytvoriť konkrétnejšiu predstavu o širšom spektre rôznych povolání.

Výsledky prieskumu upozorňujú na nižšiu prestíž stredného odborného vzdelávania vo vnímaní časti žiakov, a zrejme aj ich rodičov, ktorá ich orientuje skôr k výberu gymnázia ako strednej odbornej školy. Ukazuje sa teda potreba ukázať im, že vzdelávanie na stredných odborných školách predstavuje rovnocennú vzdelávaciu cestu ako je štúdium na gymnáziu. Osobitný prístup je potrebný vo vzťahu k dievčatám. Tie častejšie inklinujú k výberu stredného všeobecného vzdelávania, pričom časť z nich, pravdepodobne aj pod vplyvom rodičov, nevníma odbornú kvalifikáciu zo strednej odbornej školy ako alternatívu, ktorá by bola pre ne vhodná.

3 PREČO NIE JE ŠTÚDIUM V TECHNICKÝCH ODBOROCH ATRAKTÍVNE? VÝSLEDKY PRIESKUMU U ŽIAKOV STREDNÝCH ODBORNÝCH ŠKÔL

V období posledných 10 až 15 rokov možno sledovať pokles počtu žiakov v technicky zameraných odboroch. Znižovanie sa prejavuje dlhodobo v úbytkoch absolútneho počtu žiakov v týchto odboroch a takisto v klesajúcom percentuálnom podiele z ich celkového počtu na stredných odborných školách. Na druhej strane zamestnávateľské subjekty už dnes avizujú deficit kvalifikovaných odborníkov najmä v strojárskych, ale aj v iných technicky zameraných odboroch.

Prečo sú niektoré odbory vzdelávania u žiakov menej obľúbené ako iné? Je to preto, lebo sú náročnejšie na štúdium a vzbudzujú u žiakov strach z ich nezvládnutia alebo skôr pre ich nezorientovanosť v možnostiach štúdia a budúceho uplatnenia? Do akej miery pôsobia na rozhodovanie žiakov rozšírené stereotypné predstavy, ktoré určujú, aké typy odborov vzdelávania sú „cennejšie“ a ktoré sa hodia pre chlapcov a nie pre dievčatá? A aký dopad majú na riešenie týchto otázok rodičia žiakov?

Postoj žiaka k veciam a javom, ktoré ho obklopujú, je do značnej miery výsledkom pôsobenia širšieho sociálneho prostredia. Popri racionálnych, užitočných a pre spoločenský kontakt nevyhnutných prvkoch môže však z neho preberať aj stereotypy, ktoré v jeho sociálnom prostredí pretrvávajú napriek tomu, že už nemajú žiadnu oporu v realite. Ich nositeľmi môžu byť rodičia, príbuzní, kamarátske skupiny a iné osoby, s ktorými prichádza žiak do kontaktu. Iným fenoménom, ktorý môže na formovanie ich profesijnej orientácie pôsobiť sú rôzne módné vlny vznikajúce často aj s podporou médií.

Jedna z kľúčových hypotéz prieskumu o atraktivnosti stredného odborného vzdelávania vychádzala z predpokladu, že práve tieto skreslené obrazy môžu prispievať k väčšej príťažlivosti niektorých odborov vzdelávania a ich preferovaniu u žiakov a na druhej strane k nižšej atraktivnosti iných odborov. Dôležitú úlohu pritom zohráva aj spôsob sprostredkovávania informácií o rôznych povolaniach, o možnostiach štúdia na stredných školách, o spektre odborov vzdelávania a o potrebných predpokladoch preň a taktiež o perspektíve uplatnenia sa s vyštudovaným odborom na trhu práce.

Prieskum na súbore žiakov prvých ročníkov stredných odborných škôl sa sústredil najmä na to, **čo môže spôsobovať nižšiu atraktivnosť technických odborov**. Zo širokého spektra možných demotivačných faktorov, boli vybrané hlavne tie, ktoré sa týkajú informovanosti a vplyvov širšieho sociálneho prostredia s myšlienkovými schémami a vzormi, ktoré sa na prácu v takýchto povolaniach viažu, a ktoré sú spájané so štúdiom v takýchto odboroch. Tu je totiž možné identifikovať priestor, v ktorom by sa dali hľadať rezervy v práci so žiakmi pri rozvíjaní ich záujmov a usmernení ich profesijnej orientácie aj smerom k tým odborom, ktoré sú v súčasnosti vnímané ako deficitné.

Predmetom skúmania sa stali tieto skupiny faktorov:

- Sebahodnotenie žiaka – sebareflexia vo vzťahu k vlastným schopnostiam a jej vplyv na výber odboru vzdelávania
- Stratégie žiaka vo vzťahu k ďalšej možnej študijnej dráhe
- Status rôznych typov a druhov vzdelávania – aký je postoj žiakov k rôznym prúdov vzdelávania, k študijným a učebným odborom a k získanej kvalifikácii, ako aj možné prejavy rodových stereotypov vo vzťahu k nim
- Perspektíva budúcej práce – ako si žiaci predstavujú budúcu prácu a akú prácu nechcú vykonávať

- Informačný deficit – problémy v oblasti informovanosti žiakov o možnostiach štúdia a uplatnenia sa s kvalifikáciou získanou v rôznych odboroch vzdelávania s dôrazom najmä na technické odbory.

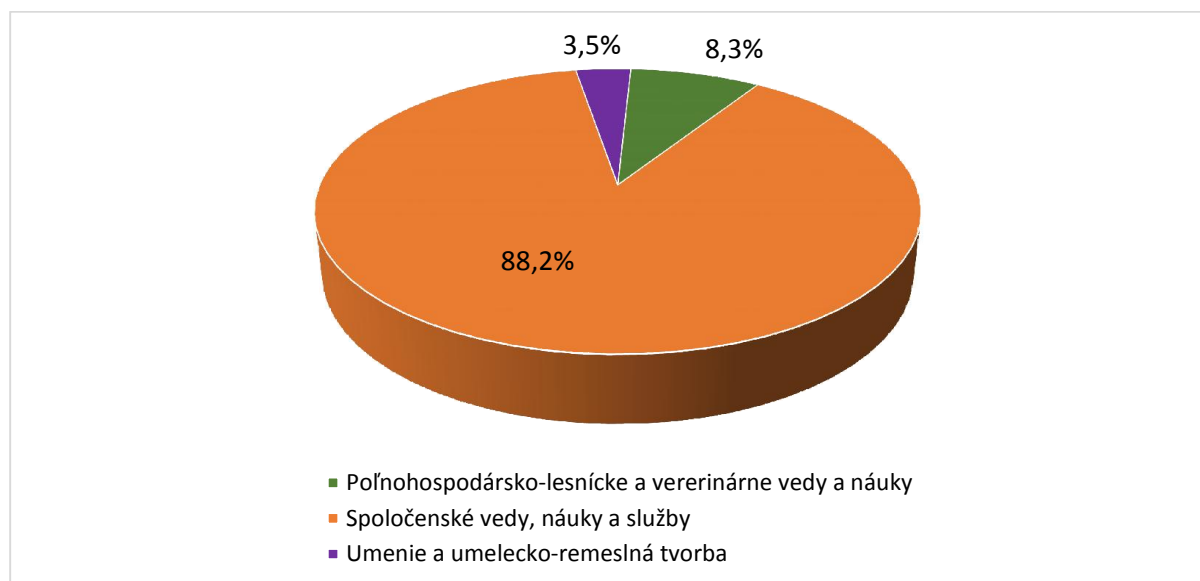
Tieto skupiny možných faktorov boli pretransformované do súboru pozitívnych výrokov zdôvodňujúcich výber odboru a negatívnych výrokov s možnými dôvodmi odmietnutia štúdia v technickom odbore. Žiaci mali vyjadriť na 5-bodovej stupnici mieru svojho súhlasu alebo nesúhlasu s týmito tvrdeniami.

3.1 Žiaci vzdelávajúci sa v technických a v iných ako v technických odboroch – charakteristika

V prieskumnom súbore študovalo v technickom odbore 3 970 žiakov, čo predstavuje 52%. V inom ako v technickom odbore sa vzdelávalo spolu 3 719 žiakov, t. j. 48%.

V grafe č. 1 je štruktúra podsúboru žiakov, ktorí sa vzdelávali v inom ako v technickom odbore podľa skupín odborov vzdelávania.

Graf č. 1:
Zloženie súboru žiakov, ktorí sa vzdelávali v iných ako v technicky zameraných odboroch

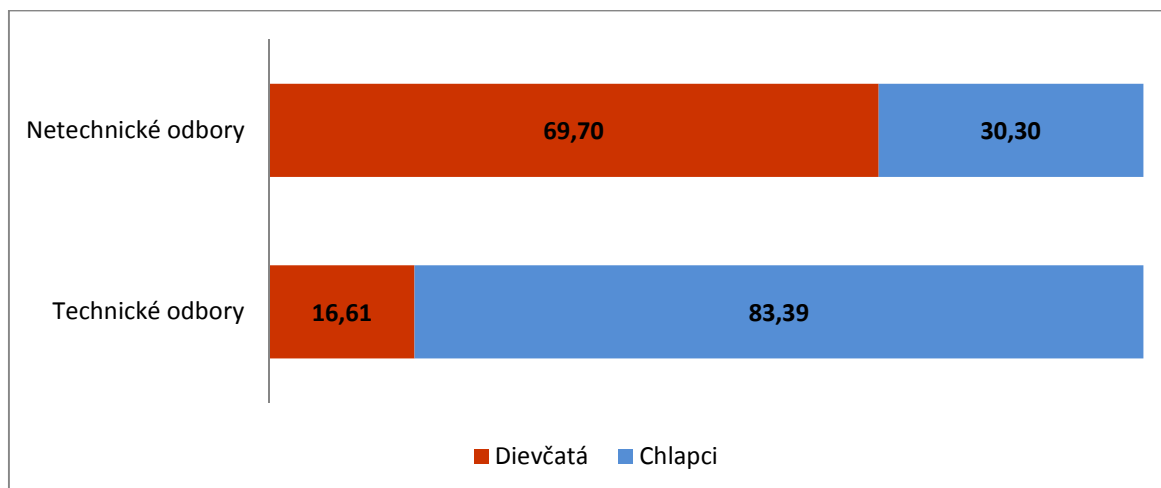
Podsúbor žiakov vzdelávajúcich sa v iných ako v technických odboroch predstavoval základnú skupinu pre analýzu faktorov vplyvujúcich na rozhodovanie žiakov pri ich voľbe štúdia na strednej odbornej škole. Respondentmi v tomto podsúbore boli s výraznou prevahou žiaci v spoločenskovedných odboroch. Ich celkový počet predstavoval 3 280, v percentuálnom vyjadrení 88%⁹. Žiakov v odboroch zo skupiny

⁹ Je to v súlade s reálnymi dátami o skladbe žiakov v iných ako v technických odboroch na stredných odborných školách. Podľa štatistických údajov z Centra vedecko-technických informácií SR predstavujú žiaci stredných

poľnohospodársko-lesníckych a veterinárnych vied a náuk bolo v tomto podsúbore 308 (8%) a žiakov v odboroch zo skupiny vied a náuk o kultúre a umení 131 (4%).

Súbor žiakov v odboroch s technickým zameraním štúdia pozostával prevažne z chlapcov, dievčatá boli zastúpené len 17%. V súbore žiakov v odboroch vzdelávania s iným ako technickým zameraním prevažovali naopak dievčatá, a to s percentuálnym podielom takmer 70% oproti 30% chlapcov.

Graf č. 2: Zloženie súboru žiakov v technických a netechnických odboroch podľa pohlavia (%)

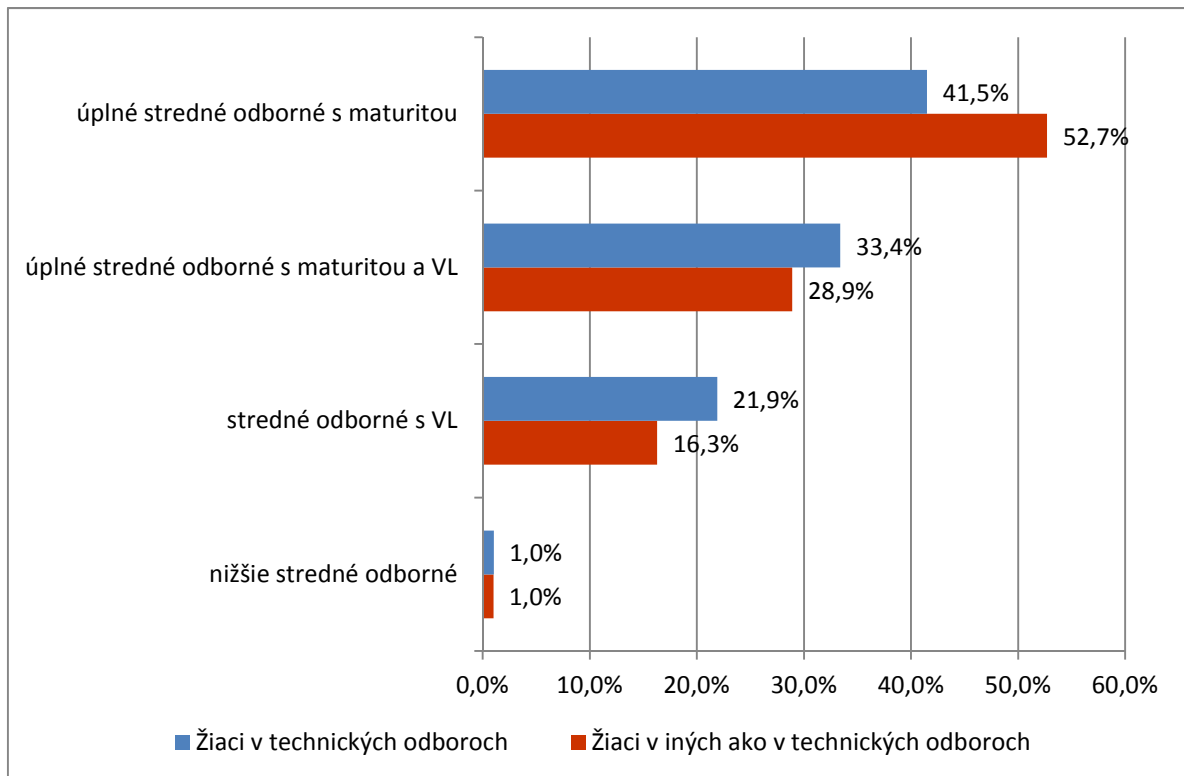

V súbore žiakov v odboroch s technickým zameraním bolo 42% žiakov v maturitných odboroch, v ktorých žiaci nezískavajú výučný list a 33% v maturitných odboroch s doložkou o získaní výučného listu. Žiakov v učebných odboroch (bez maturity) bolo 22%. V odboroch s iným ako technickým zameraním bol podiel žiakov, ktorí ukončia štúdium maturitou (bez výučného listu) 53%. Na rozdiel od technických odborov boli žiaci s netechnickými odbormi zastúpení nižším percentuálnym podielom v maturitných odboroch s výučným listom (29%) a takisto v učebných odboroch (16%; graf č. 3).

---

odborných škôl v spoločenskovedných odboroch 86% z celkového počtu žiakov študujúcich v inom ako v technickom odbore. Zdroj: Databáza údajov o žiakoch stredných odborných škôl CVTI SR.

Graf č. 3:
Porovnanie súboru žiakov v technických odboroch a v iných ako v technických odboroch podľa stupňa vzdelania, ktorý dosiahnu po ukončení štúdia

3.2 Aká je motivácia pre výber odboru vzdelávania?

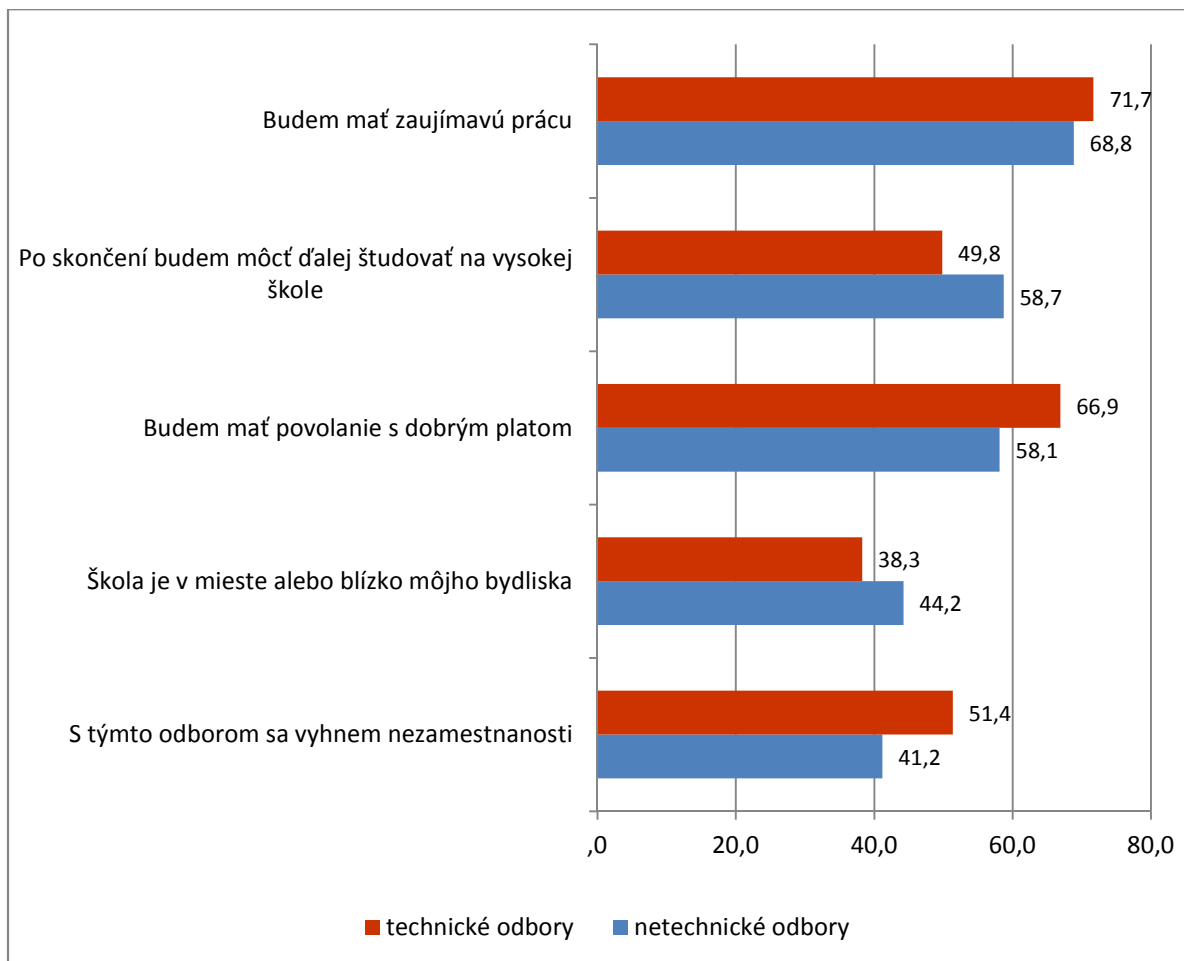
Aké sú názory žiakov na strednú odbornú školu, ktorú si vybrali? Prečo si zvolili svoj odbor? Ktoré faktory boli rozhodujúce pre tých, ktorí sa rozhodli pre technický odbor a ktoré pre žiakov, ktorí si vybrali iný ako technický odbor ?

Graf č. 4 obsahuje dôvody, ktoré boli hodnotené ako silné a u ktorých sa zistili výrazné rozdiely v percentuálnych podieloch žiakov v oboch skupinách.

Graf č. 4:

Dôvody pre výber školy a odboru vzdelávania u žiakov v technických a v iných ako v technických odboroch (%)

Poradie podľa percentuálneho podielu výskytu pozitívnych hodnotení (silný dôvod) u žiakov v iných ako v technických odboroch

Otázka: Prečo študujete v danom odbore na tejto škole?

Poznámka:

Respondenti hodnotili položky na škále od 1 (veľmi silný dôvod) do 5 (žiadny dôvod).

Percentuálne podiely sú vypočítané z počtu žiakov hodnotiacich bodmi 1 a 2 (silný dôvod) z celkového počtu odpovedajúcich žiakov u danej položky

Žiaci v technických odboroch zvažovali pri výbere školy a odboru častejšie možnosť vykonávať dobre platenú prácu a prácu, s ktorou sa vyhnú nezamestnanosti

Zo žiakov v technických odboroch 67% vyhodnotilo ako silný dôvod pre výber školy a odboru, že po ukončení štúdia budú mať povolanie s dobrým platom, zo žiakov v iných ako v technických odboroch uvažovalo takto 58% žiakov, teda o 9 percentuálnych bodov menej. Problémom nezamestnanosti sa celkovo zaoberalo menej žiakov, aj tak bol však medzi oboma porovnávanými skupinami pomerne vysoký rozdiel v zvažovaní tohto faktora pri výbere štúdia na strednej škole. Kým zo žiakov v technicky orientovaných odboroch zarezonovala obava z nezamestnanosti u 51%, zo žiakov v iných ako v technických odboroch vyhodnotilo tento dôvod pri výbere školy a odboru ako silný 41% žiakov, čo je o 10 percentuálnych bodov menej.

Pre žiakov v iných ako v technických odboroch bola pre výber školy a odboru dôležitejšia možnosť štúdia na vysokej škole

Možnosť ďalšieho vzdelávania po skončení strednej odbornej školy je viac lákavá pre žiakov v iných ako v technických odboroch – 59% z nich uviedlo tento dôvod ako silný pre výber školy a odboru, zo žiakov v technických odboroch to bolo o 9 percentuálnych bodov menej (50%).

U žiakov v iných ako v technických odboroch častejšie rozhodovala pri výbere školy a odboru blízkosť školy k miestu bydliska

Ukazuje sa, že žiaci, ktorí sa orientujú skôr na iné ako na technické odbory sa relatívne častejšie ako žiaci, ktorí si vybrali technický odbor, rozhodujú aj podľa blízkosti školy k miestu bydliska. 44% žiakov pripravujúcich sa v inom ako v technickom odbore sa pre svoj odbor rozhodovalo aj na základe tohto faktora, zo žiakov študujúcich v technickom odbore to bolo 38%, teda o 6 percentuálnych bodov menej.

3.3 Aké sú dôvody nezájmu o technický odbor?

Prieskumný dotazník obsahoval osobitný blok otázok, na ktoré odpovedali iba žiaci, ktorí si pre štúdium na strednej odbornej škole zvolili iný ako technický odbor. Výber možných dôvodov sa sústredil najmä na tie, ktoré súvisia so záujmom žiaka o určitú oblasť, ale aj na problematiku informovanosti o možnostiach štúdia a aj uplatnenia sa s kvalifikáciou získanou v technickom odbore. Výsledky týkajúce sa dôvodov nezájmu o technicky orientované študijné odbory zobrazuje graf č. 5, v ktorom sú jednotlivé položky zobrazené v poradí podľa miery súhlasu s daným dôvodom odmietnutia štúdia v takomto odbore.

Nezáujem o oblasti, na ktoré sa zameriavajú technické odbory

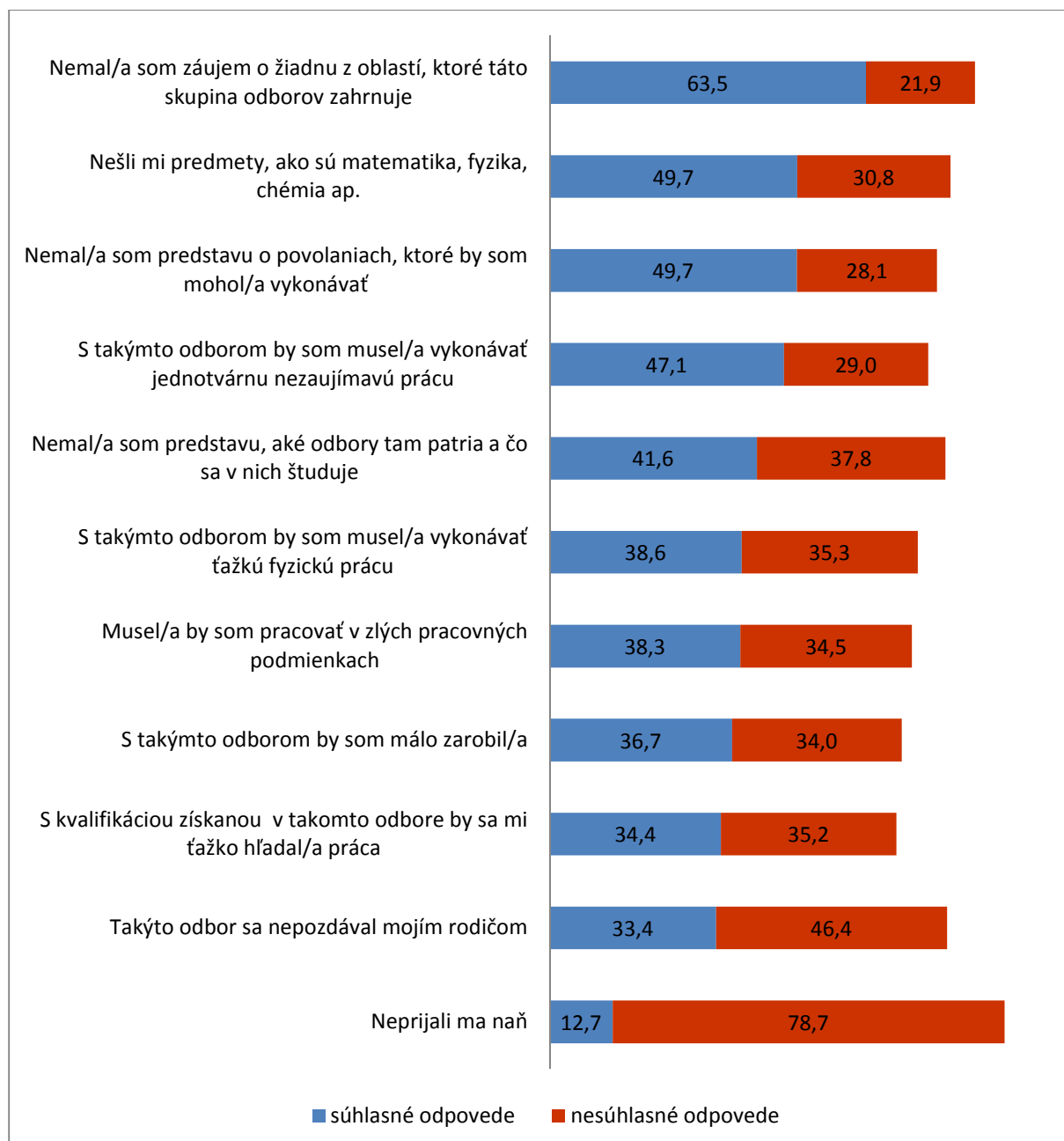
Najčastejšie uvádzaným dôvodom, ktorý viedol k odmietnutiu štúdia v technickom odbore bol nezáujem o predmet štúdia – uviedlo ho až 64% respondentov. Súhlasili s ním najmä žiaci, študujúci v odboroch zo skupiny spoločenských vied, náuk a služieb (65 % spomedzi nich).

Problémy so zvládaním matematiky, fyziky a chémie

Ďalší z často uvádzaných dôvodov patrí do kategórie vyhodnotenia vlastných schopností a predpokladov pre štúdium v takomto odbore. Približne polovica respondentov súhlasila s výrokom „nešli mi predmety, ako sú matematika, fyzika, chémia a pod.“ Tento dôvod uvádzali hlavne žiaci umeleckých smerov (53%), o niečo menej často sa k nemu prikláňali žiaci spoločenských vied, náuk a služieb (50%). Na druhej strane, takmer tretina žiakov z celého súboru s takýmto dôvodom nesúhlasila (31%), z čoho možno usudzovať, že napriek prejavenej nezaujmu o technický odbor je tu pomerne veľká časť žiakov, ktorá má potenciál pre štúdium takéhoto odboru, ale napriek tomu si ho nezvolila. Zostáva otázkou, pre koľkých z nich bola voľba študijného zamerania odrazom ich skutočnému záujmu o odbor, ktorý si zvolili, a u koľkých z nich bola skôr výsledkom neujasnenej a nevyhranenej orientácie.

Najviac respondentov nesúhlasiacich s týmto výrokom bolo medzi žiakmi poľnohospodársko-lesníckych a veterinárnych vied (40%). Možno to dať do súvisu s charakterom ich odboru, v ktorom má najmä chémia svoje miesto. S tým, že by im nešla matematika, fyzika alebo chémia, sa ako s dôvodom pre odmietnutie technického odboru nestotožnila aj takmer tretina žiakov v spoločenskovedných odboroch (30%).

Graf č. 5:
Dôvody nezájmu o štúdium v technicky zameraných študijných odboroch (%)
 Poradie podľa percentuálneho podielu súhlasných odpovedí

Otázka: Prečo ste si nevybrali technicky zameraný odbor?

Poznámka: Respondenti odpovedali u každej položky pridelením počtu bodov na škále od 1 (úplne súhlasím) do 5 (vôbec nesúhlasím). Percentuálne podiely sú vypočítané z počtu žiakov hodnotiacich bodmi 1 a 2 (súhlas) a 4 a 5 (nesúhlas) z celkového počtu odpovedajúcich žiakov u danej položky

Za odmietaním štúdia v technických odboroch môže byť aj informačný deficit týkajúci sa možností štúdia a povolání, v ktorých sa možno uplatniť

Rovnaký podiel ako u predchádzajúcej položky – 50% žiakov, si nevedelo predstaviť, aké povolanie by mohli s technickým odborom po ukončení štúdia vykonávať. Je to dôvod poukazujúci na možné pôsobenie faktora informačného deficitu. Pôsobenie tohto faktora sa prejavilo aj v odpovediach 42% respondentov, ktorí nemali predstavu o konkrétnych študijných odboroch, ktoré patria do skupiny technických odborov, a o tom, aký je obsah štúdia v týchto odboroch.

Žiaci si budúcu prácu s kvalifikáciou v technickom odbore často predstavujú ako jednotvárnu, nezaujímavú a ťažkú

Ďalšia skupina argumentov spojených s odmietnutím technického odboru sa týka predstáv žiakov o práci, ktorú by s takýmto odborom vykonávali. Takmer polovicu žiakov (47%) odradila od jeho výberu predstava jednotvárnej nezaujímavej pracovnej činnosti a takmer 40% žiakov spájalo technický odbor po jeho absolvovaní s ťažkou fyzickou prácou (39%) a s prácou v zlých pracovných podmienkach (38%). Pre 37% respondentov bol dôvodom odmietania štúdia v technickom odbore nízky zárobok a 34% sa stotožnilo s tvrdením, že s kvalifikáciou získanou v takomto odbore by si ťažko hľadali zamestnanie. Treba však podotknúť, že medzi opýtanými žiakmi bolo veľa aj takých, ktorí s týmito výroky nesúhlasili. Stereotypnosť vnímania práce ako namáhavej a aj málo platenej narúšajú najmä chlapci. Z hľadiska skupín študijných odborov dôvod „S takouto kvalifikáciou sa ťažko hľadá práca“ označilo 29% žiakov poľnohospodársko-lesníckych a veterinárnych odborov a 35% žiakov spoločenskovedných odborov.

3.3.1 Nezáujem o technický odbor u žiakov študujúcich v spoločenskovedných odboroch

Z respondentov, ktorí si pre svoje stredoškolské štúdium nevybrali technický odbor, sú osobitne zaujímaví žiaci v spoločenskovedných odboroch, ktorí sú v tejto skupine žiakov vo výraznej prevahe. Vynára sa otázka, či medzi nimi nie sú žiaci, ktorí by za určitých podmienok mohli byť úspešní v niektorom z technických odborov. Takúto skupinu by mohli medzi nimi predstavovať žiaci, **ktorí odmietli argument, že dôvodom ich odmietnutia technického odboru by mohli byť problémy s matematikou, fyzikou a chémiou. Takýchto žiakov bolo v skupine študujúcich v spoločenskovednom odbore 27,5%, teda viac ako štvrtina.**

Skreslené názory žiakov študujúcich v spoločenskovednom odbore na uplatnenie s kvalifikáciou z technického odboru

Podrobnejšia analýza ukazuje, že **v tejto skupine** je viac ako polovica žiakov, ktorí nemali záujem o techniku ako takú (54%). Zároveň sa v nej ale **38% vyjadrilo, že by ich s takýmto odborom čakala nezaujímavá a jednotvárna práca.** To do určitej miery súvisí s ich nezaujímavosťou o techniku, ale zároveň to môže signalizovať nedostatočný prehľad o povolaniach a neujasnenej perspektíve s takouto kvalifikáciou. **Približne tretina zo žiakov z tejto skupiny si myslí, že by s takýmto odborom málo zarobili (34%) a takmer tretina sa obávala zlých pracovných podmienok (32%).** To už poukazuje na **skreslený pohľad časti týchto žiakov na povolania s kvalifikáciou v technických odboroch.** Takmer tretina

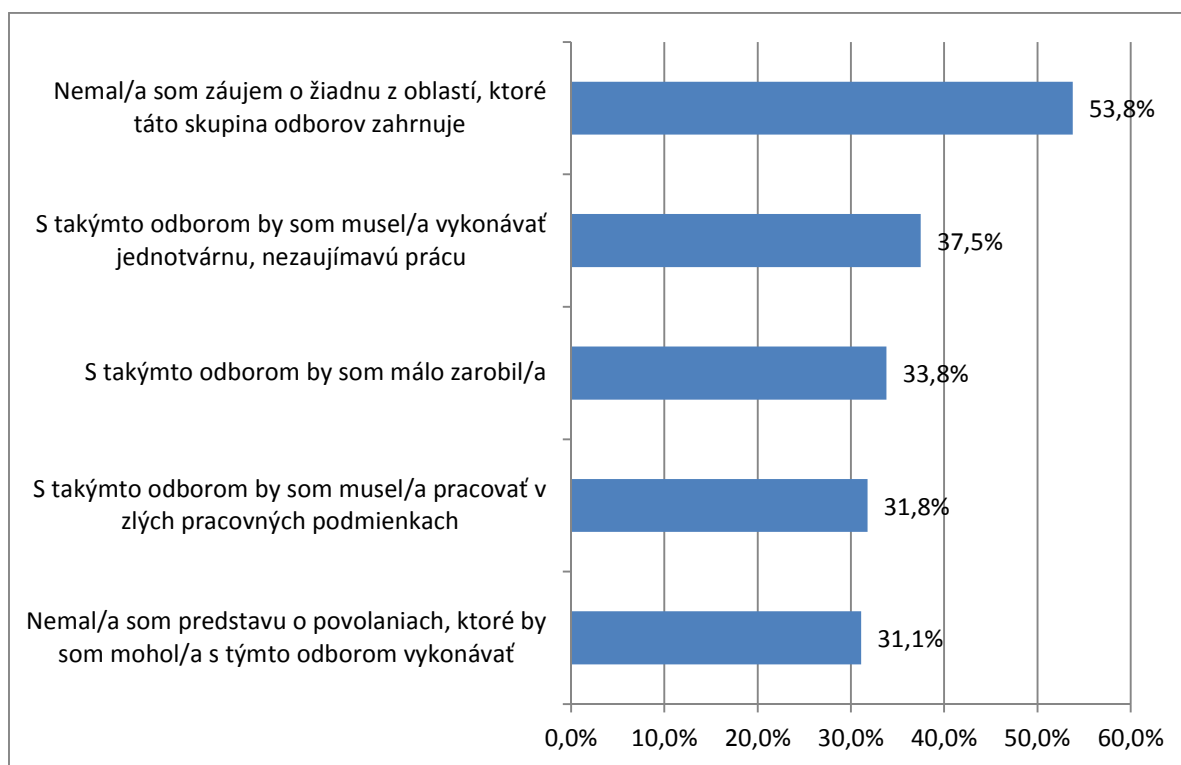

respondentov z tejto skupiny (31%) nemala predstavu o povolaniach, ktoré by mohli s takýmto odborom vykonávať. Môžeme tu teda hovoriť o pôsobení **faktora informačného deficitu a o dezinformačnom faktore**, do ktorého sa premieta **mix nejasných predstáv a zrejme tiež pretrvávajúcich stereotypov o charaktere takýchto povolání**. V spoločenskovedných odboroch je prevaha dievčat a v tejto súvislosti je zaujímavé aj zistenie, že **42% z dievčat v tejto skupine sa vyjadrilo, že takýto odbor sa pre dievčatá nehodí**. Treba dodať, že takmer polovica dievčat z tejto skupiny vyjadrila nesúhlas s takýmto názorom (47%).

Graf č. 6:

Dôvody nezájmu o štúdium v technickom odbore u žiakov v spoločenskovedných odboroch s potenciálom pre štúdium v technickom odbore

Poradie podľa percentuálneho podielu súhlasných odpovedí

Poznámka:

Percentuálne podiely sú vypočítané z celkového počtu odpovedajúcich žiakov zo skupiny spoločenskovedných odborov u danej položky

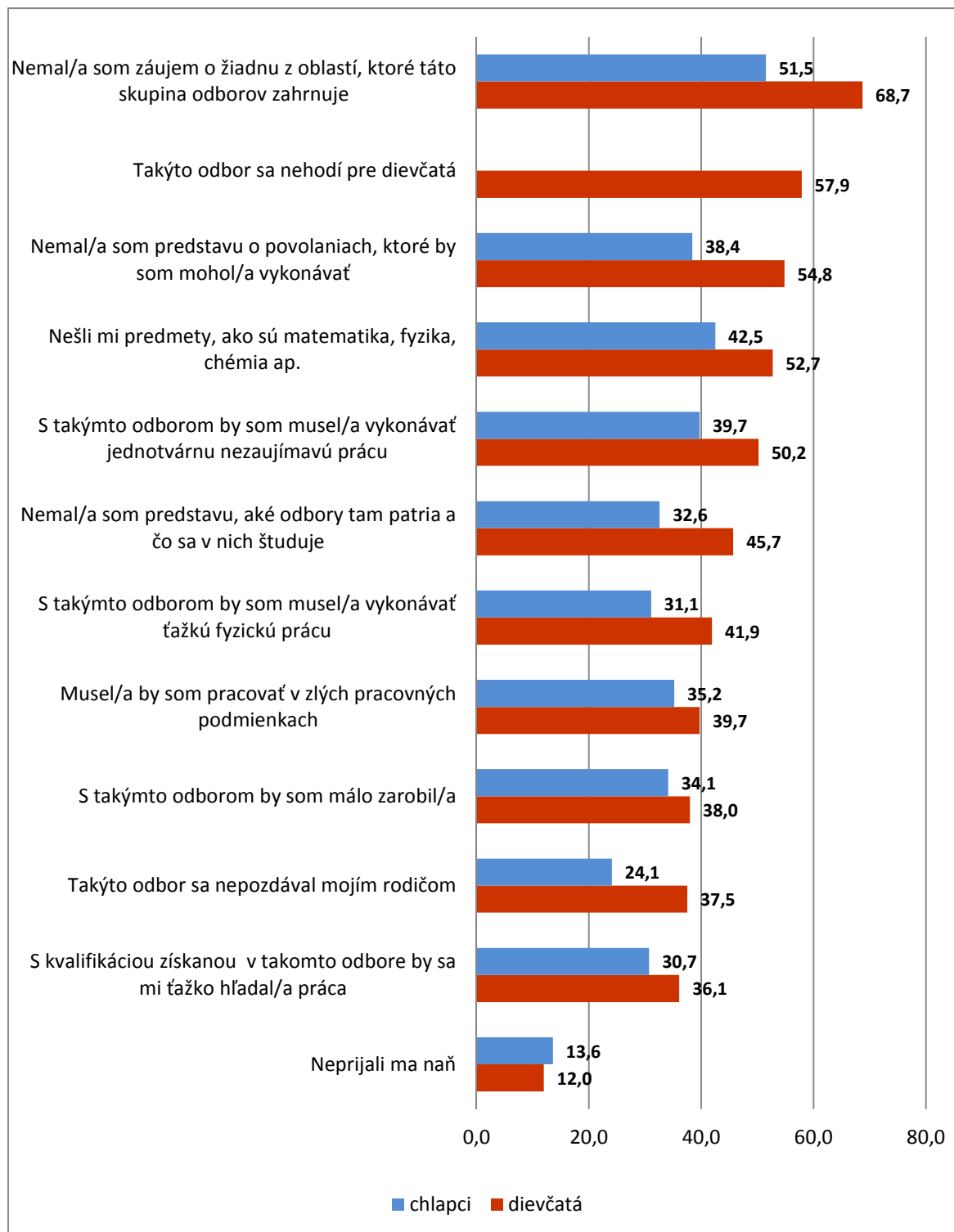
3.3.2 Rozdiely v argumentoch chlapcov a dievčat

Pre detailnejší pohľad do problematiky dôvodov nezájmu o technické odbory je dôležité zohľadniť rodový aspekt.

Graf č. 7:

Dôvody odmietania technicky zameraného odboru – chlapci a dievčatá (%)

Poradie podľa percentuálneho podielu súhlasných odpovedí v súbore dievčat

Poznámka:

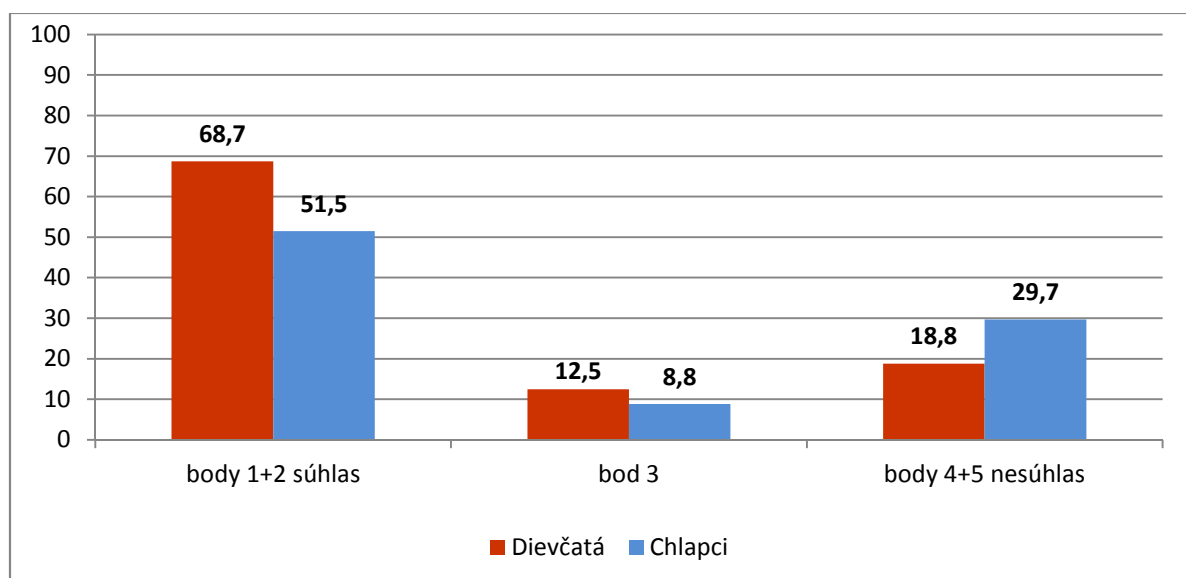
Percentuálne podiely sú vypočítané z celkového počtu odpovedajúcich chlapcov a z celkového počtu odpovedajúcich dievčat u danej položky.

Nižšia miera negativizmu v postojoch chlapcov voči technickým odborom než u dievčat

Z výsledkov porovnávania odpovedí u chlapcov a dievčat vyplýva, že chlapci neboli pri vyjadrovaní súhlasu s predloženými argumentmi tak dôrazní a jednoznační ako dievčatá, ich odpovede boli častejšie polarizované a popri súhlase sa u nich v porovnaní s dievčatami vyskytovali vyššie frekvencie nesúhlasu s výroky o dôvodoch odmietania technického odboru. Môže to naznačovať nižšiu mieru negativizmu v postojoch chlapcov voči tejto skupine odborov ako u dievčat. Výsledky hodnotenia chlapcov a dievčat znázorňuje graf č. 7

Nezáujem o oblasti, na ktoré sa technické odbory zameriavajú, bol najčastejšie uvádzaným dôvodom pre odmietnutie štúdia v technickom odbore u oboch pohlaví, u chlapcov sa však tento dôvod vyskytoval s podstatne nižším podielom ako u dievčat (dievčatá 69%, chlapci 52%, t.j. menej až o 17 perc. bodov).

Graf č. 8:
Nezáujem chlapcov a dievčat o oblasť, na ktorú sa zameriavajú technické študijné odbory (%)

Otázka: Prečo ste si nevybrali technicky zameraný odbor?

Položka: Nemal/a som záujem o žiadnu z oblastí, ktoré táto skupina odborov zahrnuje

Poznámka:

Percentuálne podiely sú vypočítané z celkového počtu odpovedajúcich chlapcov a z celkového počtu odpovedajúcich dievčat u danej položky.

Prefeminizované netechnické odbory

Nezáujem o technické odbory vyjadrilo 69% dievčat. To má za následok prefeminizovanie odborov s netechnickým zameraním, do ktorých tieto dievčatá prihlasujú. V skupine odborov zahrňujúcich spoločenskovedné, poľnohospodárske a lesnícke a umenovedné odbory študuje 70% dievčat.

Z chlapcov približne polovica vyslovila súhlas s tým, že nezáujem o techniku je dôvodom, prečo inklinujú k inému odboru. Asi 30 % chlapcov s týmto tvrdením nesúhlasilo a ďalších takmer 20 % zaujalo neutrálny postoj.

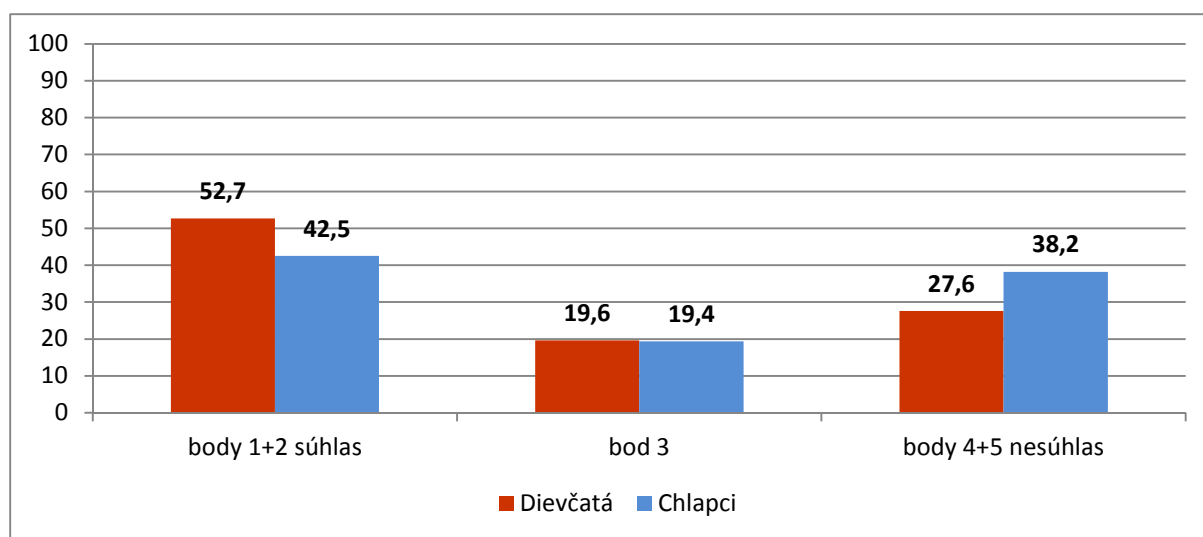
Výrazné rozdiely medzi chlapcami a dievčatami sa ukázali aj pri ďalších argumentoch.

Nejasná predstava o technických povolaniach a prevládajúci rodový stereotyp u dievčat

U chlapcov sa pri odmietaní technického odboru o niečo výraznejšie presadili dôvody, ktoré sa spájali skôr s budúcou pracovnou činnosťou. Dievčatá posunuli na vyšší stupienok v rebríčku medzi dôvodmi odmietnutia **nejasnú predstavu o povolaniach, ktoré by mohli vykonávať** (55% dievčat). **Pomerne vysoký počet spomedzi nich si dokonca myslí, že technické odbory vôbec nie sú pre dievčatá vhodné (až 57%),** čo poukazuje na stále pretrvávajúci rodový stereotyp v pohľade na uplatnenie sa žien s technickým odborom na trhu práce.

Graf č. 9:

Problémy s prospechom v matematike, fyzike a chémii ako dôvod pre odmietanie technických odborov u chlapcov a dievčat (%)

Otázka: Prečo ste si nevybrali technicky zameraný odbor?

Položka: Nešli mi predmety, ako sú matematika, fyzika, chémia ap

Poznámka:

Percentuálne podiely sú vypočítané z celkového počtu odpovedajúcich chlapcov a z celkového počtu odpovedajúcich dievčat u danej položky.

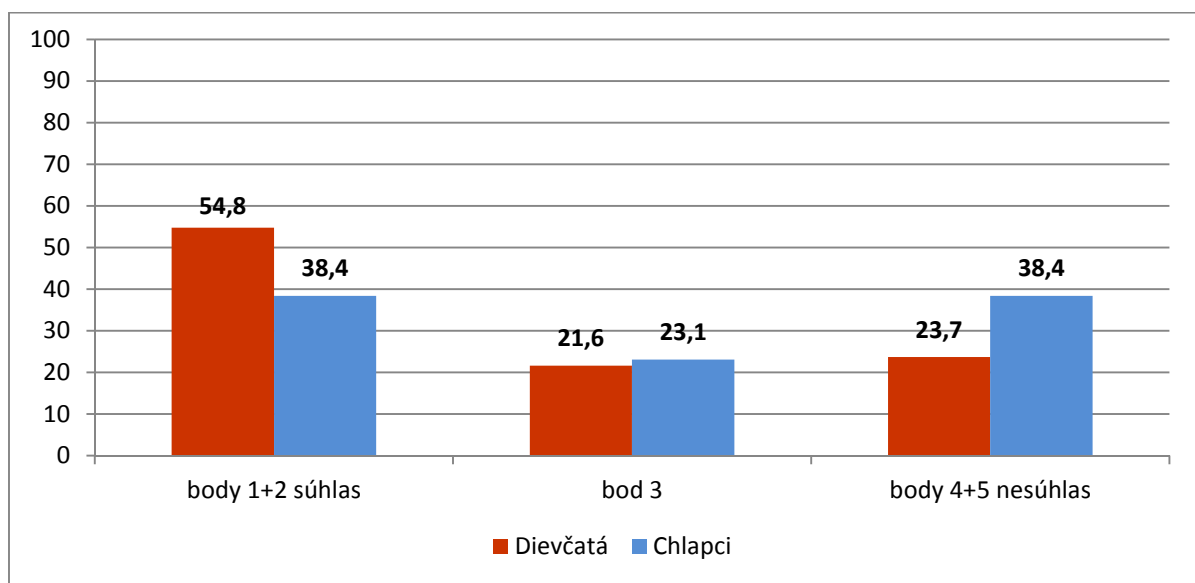
Dievčatá sa viac obávajú predmetov, ktoré sú kľúčové v programoch vzdelávania technických odborov

Nezáujem dievčat o technický odbor a inklinovanie k štúdiu v inom ako v technickom odbore je podporené aj tým, že im, na základe ich odpovedí, nešli predmety, ktoré sa vyžadujú pri štúdiu v technickom odbore (53%). Na grafe č. 9 možno sledovať, že **dievčatá vo väčšej miere ako chlapci deklarovali ako dôvod odmietnutia štúdia v technickom odbore nedostatočné vedomosti z matematiky, fyziky, chémie.** U chlapcov je počet nesúhlasných odpovedí s týmto tvrdením takmer vyrovnaný s počtom súhlasných odpovedí.

Aj keď odpovede respondentov jednoznačne naznačujú najmä nezáujem o oblasti, ktoré sú predmetom štúdia v technicky zameraných odboroch, ďalšia sonda do ich názorov

o dôvodoch odmietnutia technického odboru ukazuje, že príčiny nižšieho záujmu môžu byť aj v nedostatočnom a neefektívnom informovaní žiakov o možnostiach štúdia v takýchto odboroch a uplatnenia sa v nich. Týka sa to tak chlapcov, ako aj dievčat. Viacerí z nich vnímajú perspektívu budúceho povolania s takýmto odborom skreslene, spájajú ho s jednotvárnou a ťažkou fyzickou prácou a zlými pracovnými podmienkami.

Graf č. 10:
Neznalosť možností uplatnenia sa po ukončení štúdia v technicky zameranom odbore u chlapcov a dievčat (%)

Otázka: Prečo ste si nevybrali technicky zameraný odbor?

Položka: Nemal/a som predstavu o povolaniach, ktoré by som mohol/a s takýmto odborom vykonávať

Poznámka:

Percentuálne podiely sú vypočítané z celkového počtu odpovedajúcich chlapcov a z celkového počtu odpovedajúcich dievčat u danej položky.

Viac dievčat ako chlapcov nemá predstavu o tom, aké povolania by mohli vykonávať po ukončení štúdia v technickom odbore

Tretím najpočetnejším argumentom nezájmu o technické zameranie štúdia zo strany dievčat bola nejasná predstava o povolaniach, ktoré by s technickým odborom mohli vykonávať. U dievčat sa prejavil informačný hendikep vo forme nezájmu o technicky orientované štúdium s percentuálnym podielom 55%, zatiaľ čo tento problém zavážil iba u 38% chlapcov.

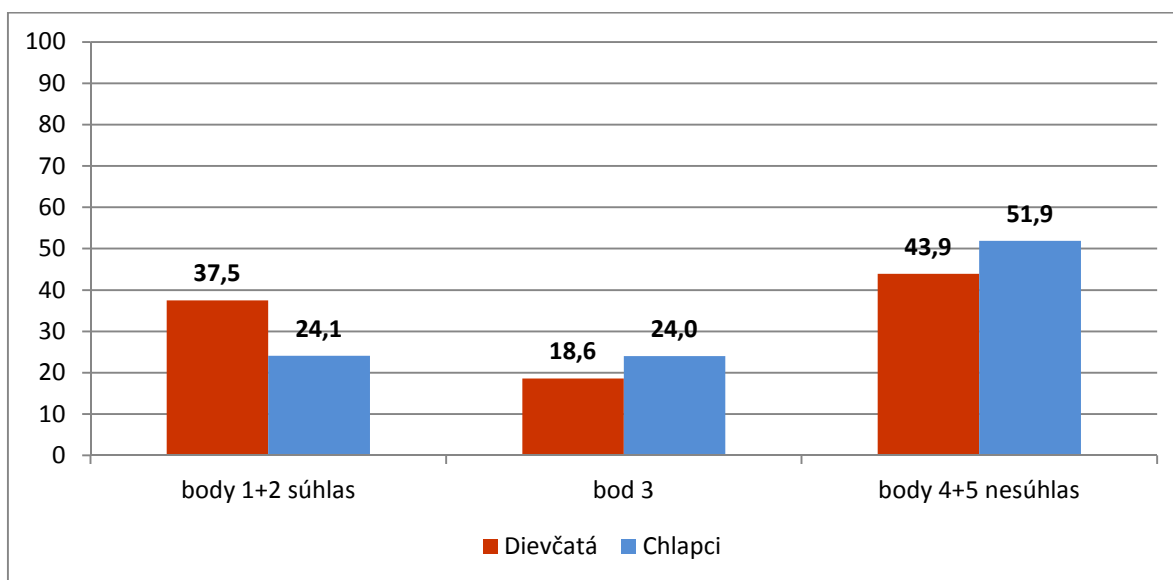
U dievčat zavážil nesúhlas rodičov s voľbou technického odboru viac ako u chlapcov

Nesúhlas rodičov ako dôvod pre odmietnutie technicky zameraného študijného odboru uvádzali žiaci v porovnaní s ostatnými dôvodmi zamietnutia technického odboru menej často, mohlo by sa teda zdať, že v usmernení žiakov na netechnické zameranie štúdia nezohrávajú rodičia významnejšiu úlohu.¹⁰ Technický odbor sa nepozdával rodičom u asi štvrtiny

¹⁰ Ako ukazuje analýza v nasledujúcej kapitole, úloha rodičov je v procese rozhodovania sa o ďalšej vzdelávacej ceste žiakov veľmi dôležitá.

chlapcov. **U dievčat sa zásah rodičov prejavil podstatne silnejšie - takmer 40% dievčat súhlasilo s tým, že rodičia mali vplyv na ich rozhodnutie nevybrať si štúdium v technickom odbore.** V porovnaní s chlapcami hodnotilo tento dôvod ako silný o 13 percentuálnych bodov viac dievčat. Pomerne vysoký počet žiakov, tak chlapcov ako aj dievčat, však nesúhlasil s tým, že by rodičia mohli mať vplyv na ich odmietnutie technicky orientovaného štúdia.

Graf č. 11: Odmietanie technických odborov z dôvodu nesúhlasu rodičov (%)

Otázka: Prečo ste si nevybrali technicky zameraný odbor?

Položka: Takýto odbor sa nepozdával mojim rodičom

Poznámka:

Percentuálne podiely sú vypočítané z celkového počtu odpovedajúcich chlapcov a z celkového počtu odpovedajúcich dievčat u danej položky.

3.3.3 Regionálne rozdiely

Nezáujem o technické odbory má v rôznych regiónoch odlišné odtiene. Stopy na ňom môžu zanechávať vnútorné podmienky regiónu, jeho rozvoj, sieť škôl, dominancia určitých odvetví, zamestnanosť a ďalšie faktory.

Štatistické testy nepotvrdili závislosť u dôvodov odmietania technického odboru, ktoré sa spájajú s predstavou ťažkej fyzickej práce a práce jednotvárnej a nezaujímavej po vyštudovaní v takomto odbore. Nevýrazné rozdiely sa prejavili aj pri výskyte dôvodu, ktorý súvisí s predstavou o povolaniach, ktoré by mohli žiaci po vyštudovaní vykonávať (hoci na druhej strane v prípade zorientovania sa o možnostiach štúdia v technických odborov sa regionálne rozdiely prejavili). Malé diferencie sa vyskytovali aj v prípade zásahu rodičov v neprospech technického odboru a u argumentu, že technický odbor sa nehodí pre dievčatá.

V prípade silného argumentu, akým bol **nezáujem o oblasti, na ktoré sa zameriavajú technické odbory, sa regionálne rozdiely prejavili, neboli však veľké.** Najčastejšie sa

s ním stotožňovali žiaci v Bratislavskom, (69%) Nitrianskom (69%) a v Prešovskom kraji (68%), najmenej často v Žilinskom kraji, aj tu ale viac ako polovica žiakov uviedla tento dôvod odmietnutia technického odboru (56%).

Výraznejšie regionálne diferencie je možné sledovať pri zdôvodnení odmietnutia technického odboru problémami so zvládaním predmetov ako sú matematika, fyzika, chémia. Tento argument sa najčastejšie objavoval u žiakov košických, prešovských a trenčianskych škôl (57%, 53% a 55%) a uviedla ho aj takmer polovica žiakov v Banskobystrickom, Bratislavskom a v Trnavskom kraji (49%, 48% a 47%). Menej často ho uvádzali žiaci v Žilinskom a v Nitrianskom kraji.

Nevedomosť o tom, aké konkrétne odbory patria do skupiny technických odborov sa ako dôvod pre odmietnutie technického odboru vyskytovala najčastejšie v Košickom a v Bratislavskom kraji (49% a 46%), v ostatných krajoch to bolo o 4 až 7 perc. bodov menej. Najmenej často tento argument použili v Banskobystrickom, Nitrianskom a v Trnavskom kraji.

Dôvod spojený s **predpokladaným nízkym zárobkom** zapôsobil najviac na žiakov v Banskobystrickom kraji - uviedlo ho 42% z nich. Len o málo menej žiakov sa vyjadrilo zhodne aj v Bratislavskom a v Trnavskom kraji (v oboch 41%) a v Nitrianskom kraji (40%). Naopak, najmenej často sa takýto dôvod objavoval u žiakov v Trenčianskom a v Žilinskom kraji.

O ťažkostiach s hľadaním práce s kvalifikáciou z technického odboru bolo presvedčených takmer 40% žiakov Trnavského a Banskobystrického kraja (39% a 38%). V Košickom a Prešovskom kraji sa tento dôvod objavil s podielom 36% a 35%, v ostatných krajoch sa vyskytoval zriedkavejšie.

3.4 Osoby vstupujúce do rozhodovania pri výbere štúdia

Voľba ďalšieho zamerania štúdia po základnej škole je jednou z dôležitých etáp v živote mladého človeka. V súvislosti s výberom odboru u žiakov, ktorí sa rozhodli pre technický odbor a u žiakov, ktorí si zvolili štúdium v inom ako v technickom odbore, bola pozornosť prieskumu upriamená aj na rodinu, či iných ľudí, ktorí mohli ovplyvniť tento rozhodovací proces.

U žiakov v technických odboroch mala matka najsilnejší vplyv na rozhodovanie o budúcom štúdiu

Matka v úlohe poradcu zohrávala v súbore žiakov v technických odboroch najväčšiu úlohu pri rozhodovaní o ďalšom štúdiu na strednej škole, a to tak u chlapcov, ako aj u dievčat. Vplyv otca je u nich podstatne slabší. Ako významný sa v tejto skupine žiakov ukázal vplyv kamarátskych skupín a priateľov, ktorý dokonca počtom výskytov silného vplyvu konkuruje pozícii otca.

Učiteľov a odborníkov z oblasti profesijného poradenstva uvádzala ako osoby so silným vplyvom na ich rozhodnutia viac ako štvrtina žiakov z tejto skupiny.

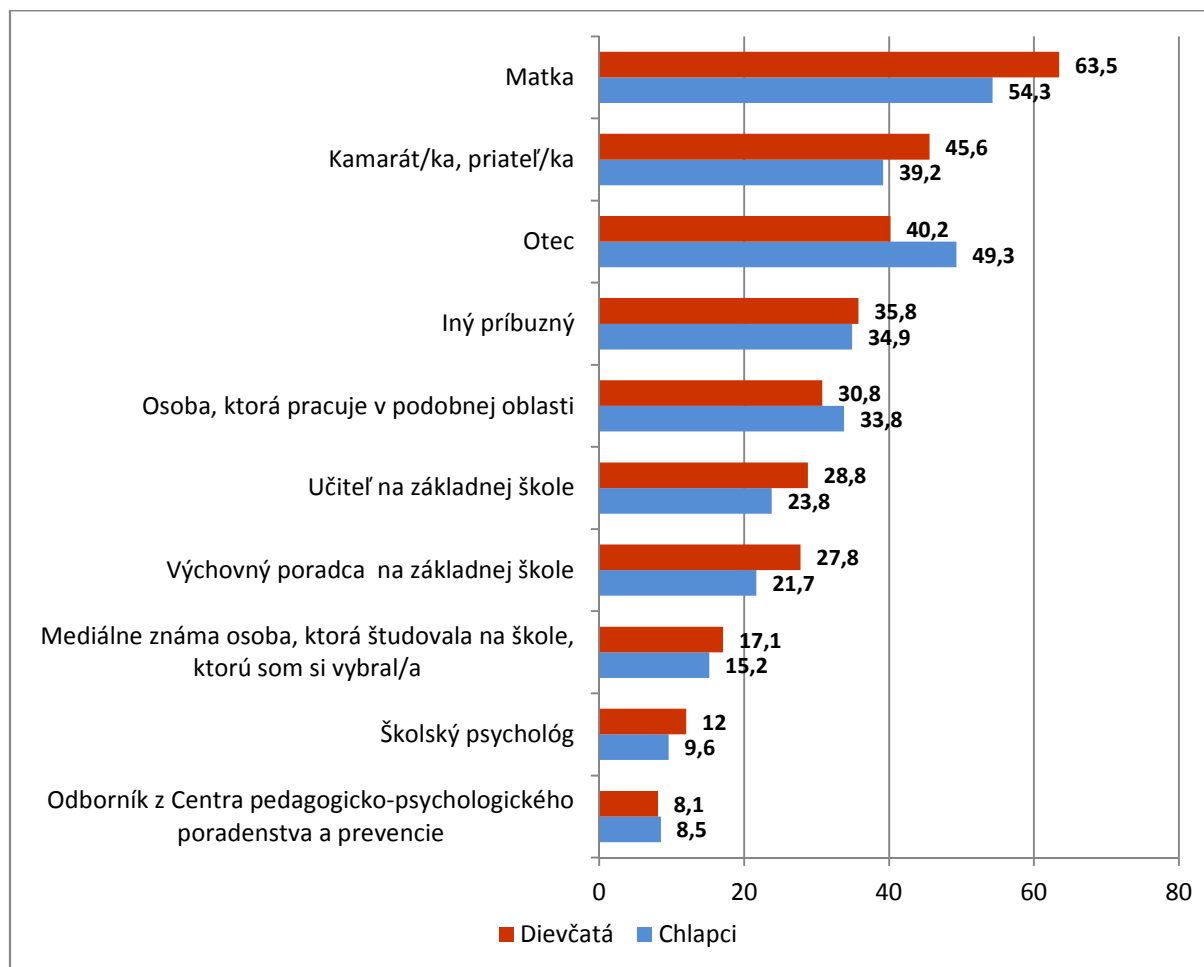
Na rozhodnutia dievčat pripravujúcich sa v technických odboroch mali silnejší vplyv kamaráti a priatelia ako otec

Vplyv matky sa presadil silnejšie u dievčat ako u chlapcov (64%; u chlapcov o 10 percentuálnych bodov menej). Chlapci naopak uvádzali častejšie ako dievčatá silný vplyv otca na ich rozhodnutia (49%; u dievčat o 9 percentuálnych bodov menej). Otec sa tak v poradí osôb, ktoré u chlapcov zohrávajú významnú úlohu pri rozhodovaní o štúdiu ocitol na druhej pozícii, zatiaľ čo u dievčat so 40% pozitívnych odpovedí až na pozícii tretej.

Graf č. 12:

Osoby, ktoré ovplyvnili výber štúdia na strednej škole u žiakov v technických odboroch – chlapci a dievčatá (%)

Poradie podľa odpovedí dievčat

Otázka: S kým ste sa radili alebo kto Vás ovplyvnil pri výbere štúdia a ako silne k výberu prispel?

Poznámka:

Respondenti uvádzali u vymenovaných osôb hodnotenie na škále od 1 (veľmi prispel) do 5 (vôbec neprispel). Percentuálne podiely sú vypočítané z počtu chlapcov hodnotiacich bodmi 1 a 2 (prispel) z celkového počtu odpovedajúcich chlapcov a z počtu dievčat hodnotiacich bodmi 1 a 2 z celkového počtu odpovedajúcich dievčat u danej osoby.

U dievčat sa na rozdiel od chlapcov umiestnili na druhom mieste prekvapujúco kamaráti (46%), Dievčatá zároveň o niečo častejšie ako chlapci uvádzali v úlohe poradcov so silným vplyvom učiteľov a výchovných poradcov na základnej škole.

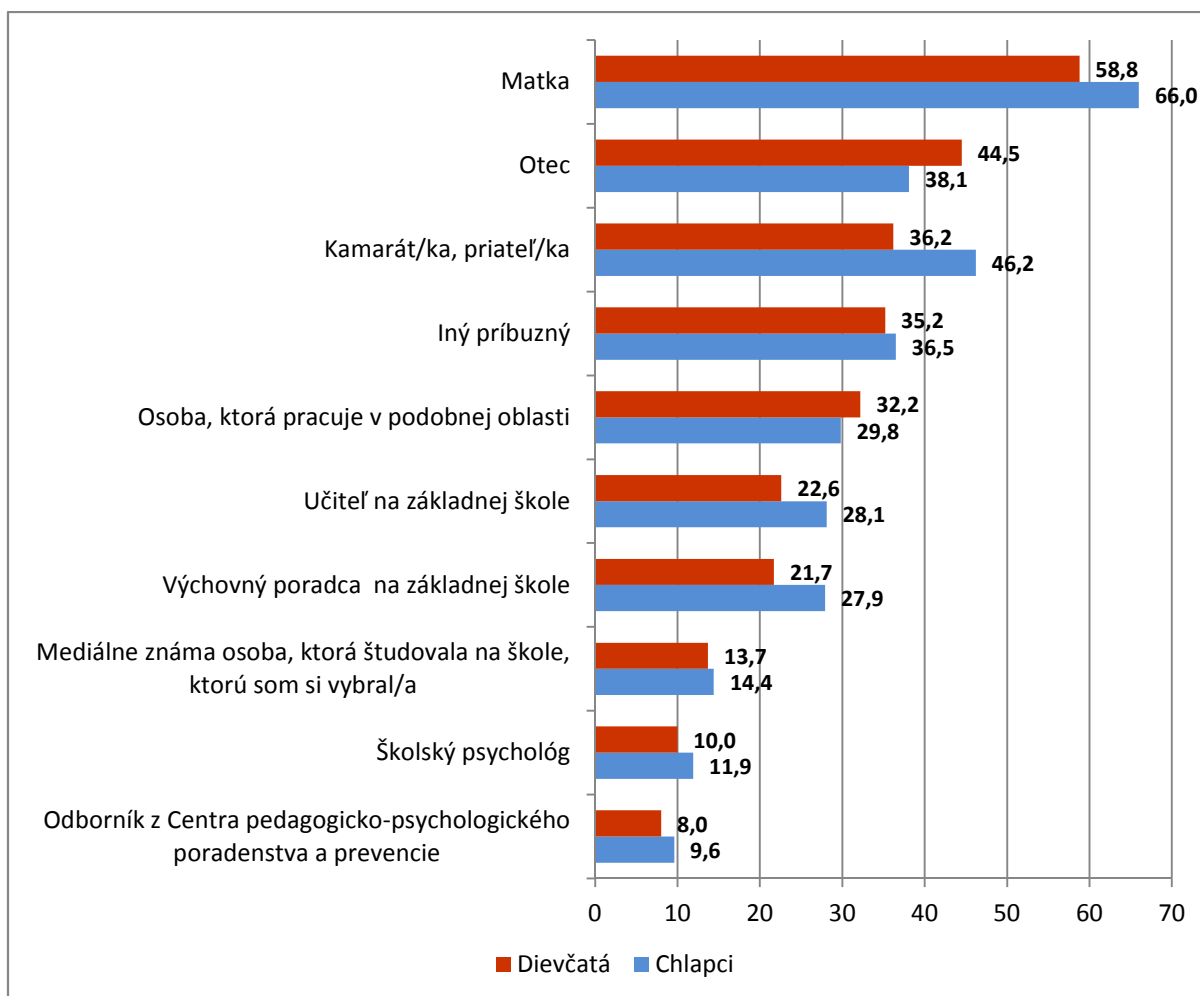
Silný vplyv matky pri výbere štúdia v iných ako v technických odboroch

Z odpovedí žiakov na otázku zameranú na osoby, s ktorými sa radili pri výbere strednej školy a odboru vzdelávania, vyplýva, že ich voľbu ovplyvnili najmä rodičia, pričom aj v tejto skupine sa potvrdil silný vplyv najmä matky. Zároveň sa aj u nich pomerne výrazne presadili kamarátske skupiny. Takisto u nich uviedla učiteľov a výchovných poradcov viac ako štvrtina ako osoby so silným vplyvom na ich rozhodnutia.

Graf č. 13:

Osoby, ktoré ovplyvnili výber na strednej škole u žiakov v iných ako v technických odboroch - chlapci a dievčatá (%)

Poradie podľa odpovedí dievčat

Otázka: S kým ste sa radili alebo kto Vás ovplyvnil pri výbere štúdia a ako silne k výberu prispel?

Poznámka:

Respondenti uvádzali u vymenovaných osôb hodnotenie na škále od 1 (veľmi prispel) do 5 (vôbec neprispel). Percentuálne podiely sú vypočítané z počtu chlapcov hodnotiacich bodmi 1 a 2 (prispel) z celkového počtu odpovedajúcich chlapcov a z počtu dievčat hodnotiacich bodmi 1 a 2 z celkového počtu odpovedajúcich dievčat u danej osoby.

Matkin vplyv bol spomedzi osôb, ktoré mohli ovplyvniť výber štúdia, najsilnejší, pričom u oboch pohlaví bol silnejší ako vplyv otca. Počet odpovedí, ktorými žiaci priznali otcovi silný

vplyv, ho zaradili na druhú pozíciu v poradí, treba ale upozorniť, že percentuálny podiel dievčat s takýmto hodnotením otca bol vyšší ako u chlapcov.

Zaujímavým zistením je **výrazné zasahovanie kamarátskych skupín do rozhodovania chlapcov**. S počtom výskytov silného vplyvu predstihli kamaráti či priatelia dokonca pozíciu otca a zaradili sa u chlapcov na druhé miesto za matkou v poradí osôb so silným vplyvom na rozhodnutie o štúdiu na strednej škole. Ide o opačnú situáciu ako u žiakov v technických odboroch, kde sa silnejší vplyv kamarátskych skupín presadil u dievčat.

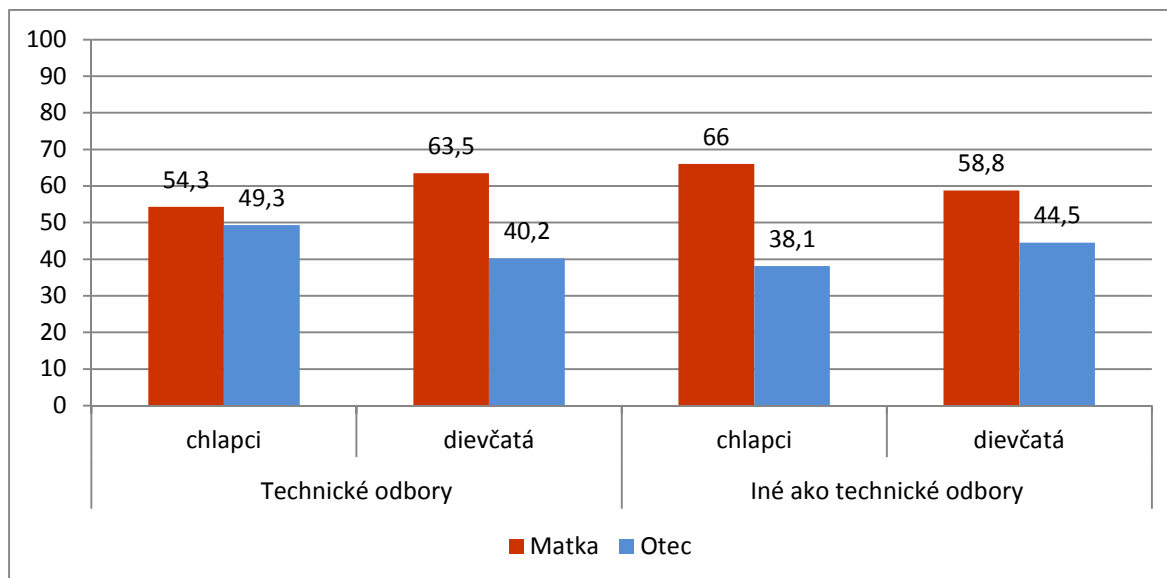
Z grafu č. 13 je zároveň možné sledovať, že na rozdiel od žiakov v technických odboroch sa v tejto skupine skôr chlapci ako dievčatá častejšie obracali o radu na učiteľa alebo odborníka na profesijné poradenstvo.

Rôzna pozícia otca a matky pri usmerňovaní profesijného vývinu u žiakov, ktorý sa rozhodli pre technický odbor a u žiakov, ktorý si vybrali iný ako technický odbor

Je zrejmé, že v oboch skupinách žiakov majú obaja rodičia pri usmerňovaní profesijného vývinu svojich detí trochu odlišné pozície, ktoré sa navyše rôznia vo vzťahu k chlapcom a vo vzťahu k dievčatám (graf č. 14).

Graf č. 14:

Porovnanie vplyvu matky a otca pri rozhodovaní o štúdiu na strednej škole u žiakov v technických a v iných ako v technických odboroch – chlapci a dievčatá (%)

Pre chlapcov, ktorí si zvolili technický odbor, mala matka ako poradkyňa síce najväčší význam, ale aj pozícia otca v tejto skupine chlapcov je pomerne silná – rozdiel v počte priznaného vplyvu je len 5 percentuálnych bodov v neprospech otca.

U chlapcov, ktorí sa rozhodli pre iný ako technický odbor, je pri rozhodovaní takisto dôležitá najmä matka, pričom ale jej vplyv je zrejme podstatne silnejší ako u chlapcov, ktorí sa rozhodli pre technický odbor (vplyv na rozhodnutie o štúdiu jej priznalo 66% chlapcov, čo je až o 12 percentuálnych bodov viac, ako u chlapcov v technickom odbore).

Na druhej strane **vplyv otca na chlapcov z tejto skupiny je podstatne slabší ako vplyv matky** (rozdiel až 28 percentuálnych bodov v neprospech otca).

U dievčat, ktoré si vybrali technický odbor štúdia, sa situácia javí ináč. Dievčatá z tejto skupiny **zrejme podstatne viac dôverujú matke ako otcovi** (rozdiel 23 percentuálnych bodov v prospech matky). Vplyv otca je u nich dokonca o niečo slabší ako vplyv otca u dievčat v iných ako v technických odboroch.

U dievčat, ktoré si vybrali iný ako technický odbor, je takisto najsilnejší vplyv matky, ale **pozícia otca je u nich pri rozhodovaní o ďalšom štúdiu o niečo priaznivejšia** ako v skupine dievčat, ktoré sa rozhodli pre technický odbor štúdia.

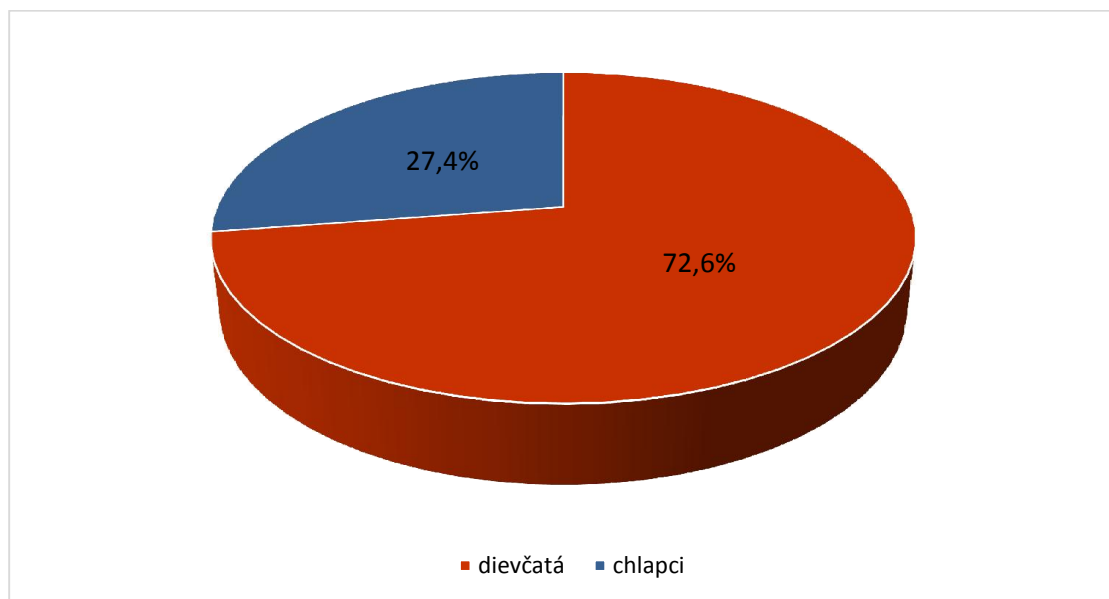
Ak sa pozrieme na rozdiely medzi chlapcami a dievčatami v rámci oboch skupín, tak v skupine žiakov v technických odboroch dievčatá prisúdili pri rozhodovaní sa o štúdiu vplyv matkám častejšie ako chlapci (rozdiel 9 percentuálnych bodov v prospech dievčat), chlapci sa zase zrejme častejšie ako dievčatá obracajú s radou na otca (rozdiel 9 percentuálnych bodov v prospech chlapcov).

V skupine žiakov v iných ako v technických odboroch bola situácia opačná. Na základe výsledkov z prieskumu sa dá predpokladať, že chlapci z tejto skupiny sa asi častejšie ako dievčatá radia s matkami (rozdiel 7 percentuálnych bodov v prospech chlapcov), dievčatá sa zase častejšie ako chlapci radia s otcami (rozdiel 6 percentuálnych bodov v prospech dievčat).

3.5 Prečo si žiaci obchodných akademií nezvolili technický odbor?

Osobitnou skupinou žiakov vzdelávajúcich sa v inom ako v technickom odbore sú žiaci obchodných akademií. V prieskumnom súbore približne 800 žiakov študujúcich v prvých ročníkoch na tomto type stredných odborných škôl predstavovali dievčatá viac ako 70% (72,6%).

Graf č. 15: Zloženie súboru žiakov obchodných akademií podľa pohlavia

Pri porovnaní s percentuálnymi podielmi pri jednotlivých argumentoch v celom súbore žiakov v netechnických odboroch reagovali žiaci obchodných akademií o niečo menej vyhranene a súhlas s tvrdeniami nie je tak jednoznačný ako v celom súbore. U niektorých argumentov boli u nich súhlasné a nesúhlasné hodnotenia takmer vyvážené.

Žiakov obchodných akademií odradil od výberu technického odboru strach z jednotvárnej práce

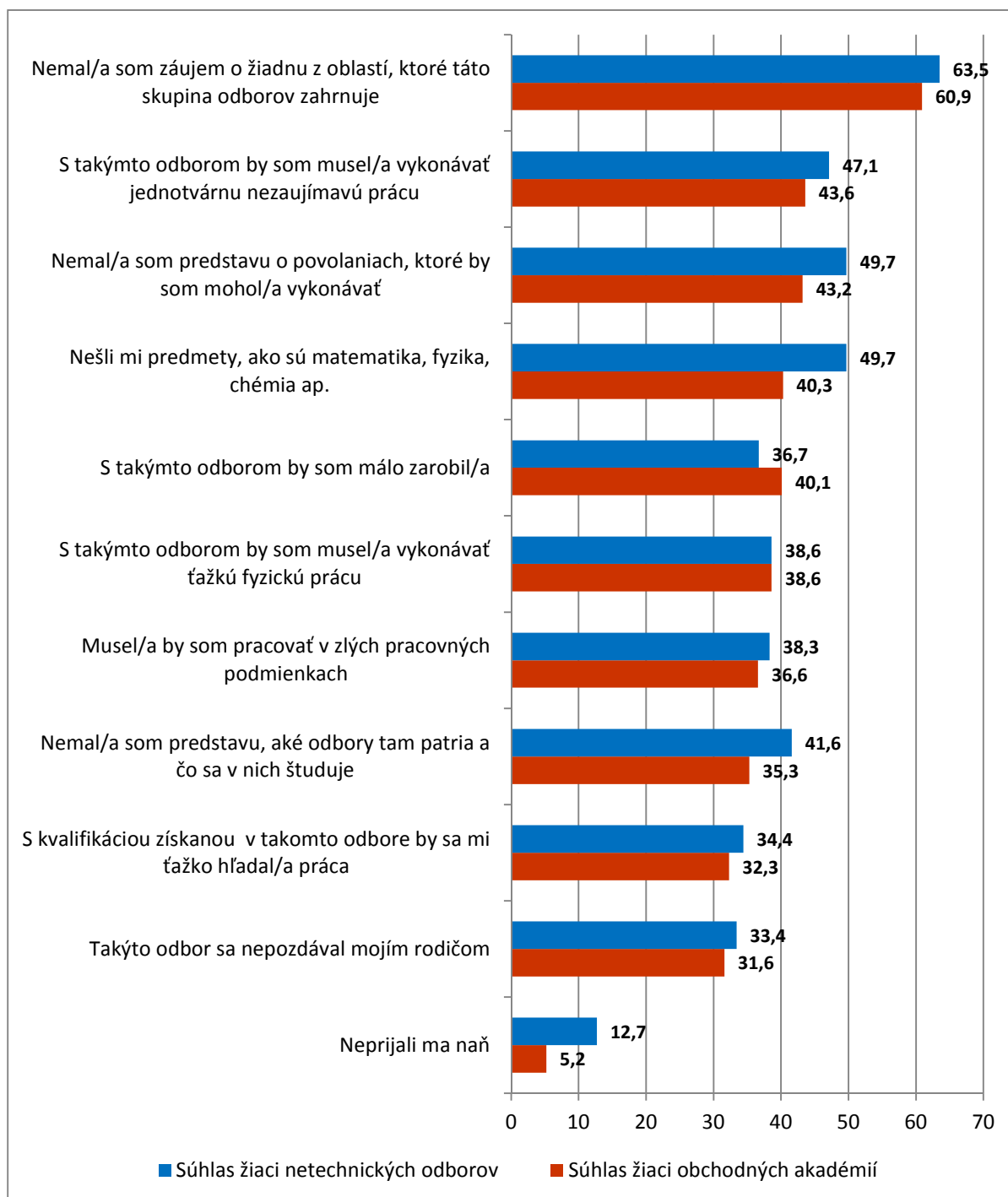
Žiaci obchodných akademií sa obávali hlavne toho, že po absolvovaní štúdia by museli vykonávať jednotvárnú prácu. Tento argument sa u nich ocitol na druhej pozícii z hľadiska počtu súhlasiacich respondentov, zatiaľ čo v celej skupine sa na druhom mieste umiestnil argument poukazujúci na nedostatočné vedomosti z matematiky, fyziky, chémie.

Pri otázkach „nemal som predstavu, aké odbory tam patria a čo sa v nich študuje“, tiež „s kvalifikáciou získanou v takomto odbore by sa mi ťažko hľadala práca“ bol podiel nesúhlasiacich žiakov s týmito výroky vyšší ako u žiakov v celom súbore, znamená to, že by mohli mať jasnejšiu predstavu o obsahu štúdia v takomto odbore a aj o dopyte po takejto kvalifikácii, ale napriek tomu neprejavujú o štúdium v technickom odbore záujem. Iba okolo 5% žiakov obchodných akademií sa pokúšalo dostať na štúdium v technicky zameranom odbore, ale neprijali ich tam (v celom súbore 13%). Možnosť, že by si technické zameranie štúdia nevybrali na odporúčanie rodičov taktiež väčšina z nich zamietla.

Graf č. 16:

Dôvody odmietnutia štúdia v technicky zameranom odbore – žiaci v spoločenskovedných odboroch spolu a žiaci obchodných akadémií – porovnanie (%)

Poradie podľa percentuálneho podielu súhlasných odpovedí u žiakov obchodných akadémií

Otázka: Prečo ste si nevybrali technicky zameraný odbor ?

Poznámka:

Respondenti odpovedali u každej položky pridelením počtu bodov na škále od 1 (úplne súhlasím) do 5 (vôbec nesúhlasím). Percentuálne podiely sú vypočítané z počtu žiakov v iných ako v technických odboroch hodnotiacich bodmi 1 a 2 (súhlas) z celkového počtu odpovedajúcich žiakov v iných ako v technických odboroch u danej položky a z počtu žiakov obchodných akadémií hodnotiacich bodmi 1 a 2 z celkového počtu odpovedajúcich žiakov obchodných akadémií u danej položky.

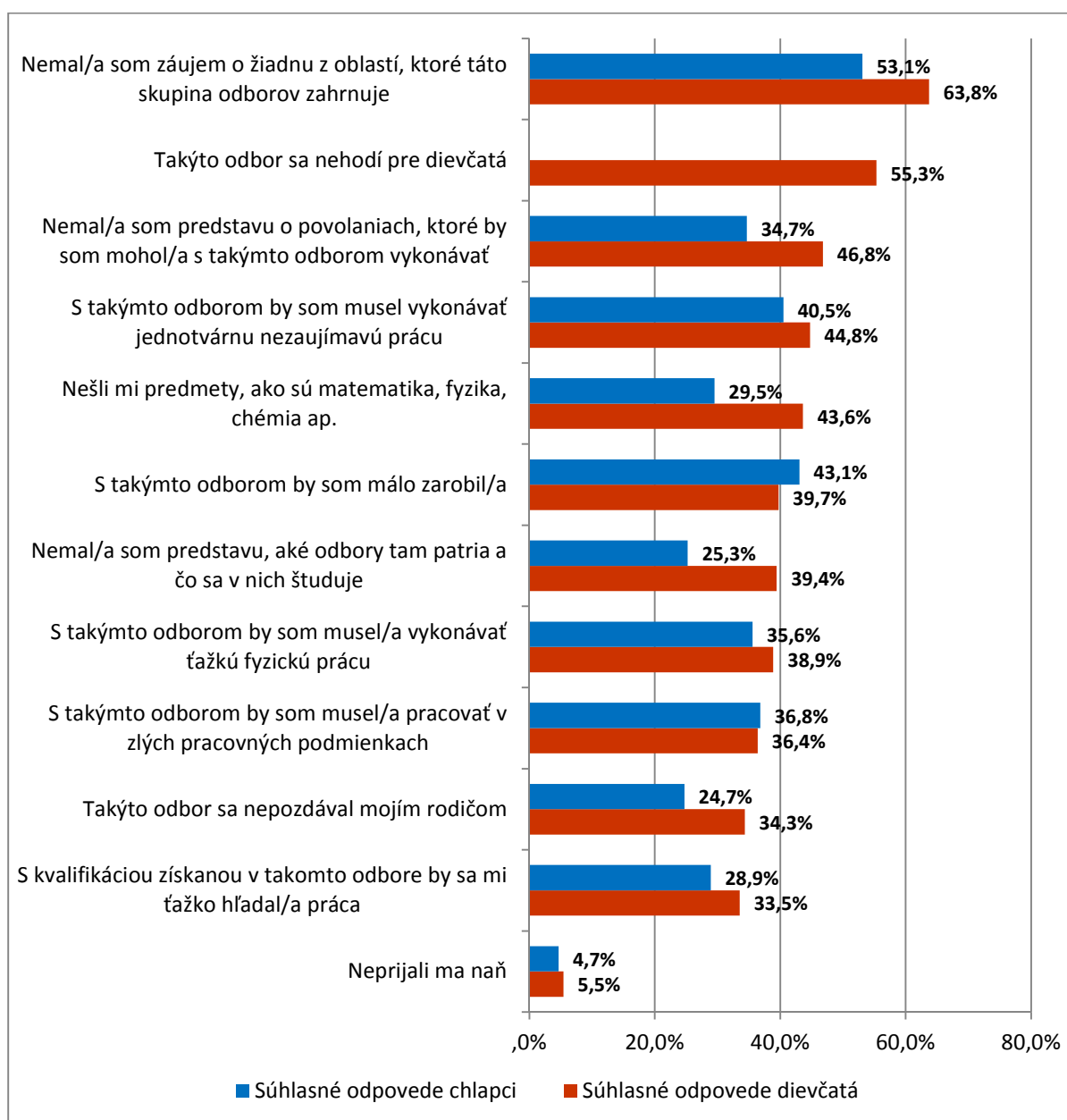
Rozdiely v motiváciách chlapcov a dievčat študujúcich na obchodných akadémiách

Dievčatá vyjadrili silnejší súhlas s takmer všetkými argumentáciami v neprospech technických odborov. Dievčatá obchodných akadémií svojimi súhlasnými tvrdeniami s dôvodmi odmietania technického odboru výrazne podporujú predpoklad o ich nedostatočnej informovanosti a vyskytlo sa u nich aj veľa nejednoznačných, názorovo roztrieštených odpovedí.

Graf č. 17:

Dôvody odmietnutia štúdia v technicky zameranom odbore – žiaci obchodných akadémií podľa pohlavia (%)

Poradie podľa percentuálneho podielu súhlasných odpovedí u dievčat

Otázka: Prečo ste si nevybrali technicky zameraný odbor ?

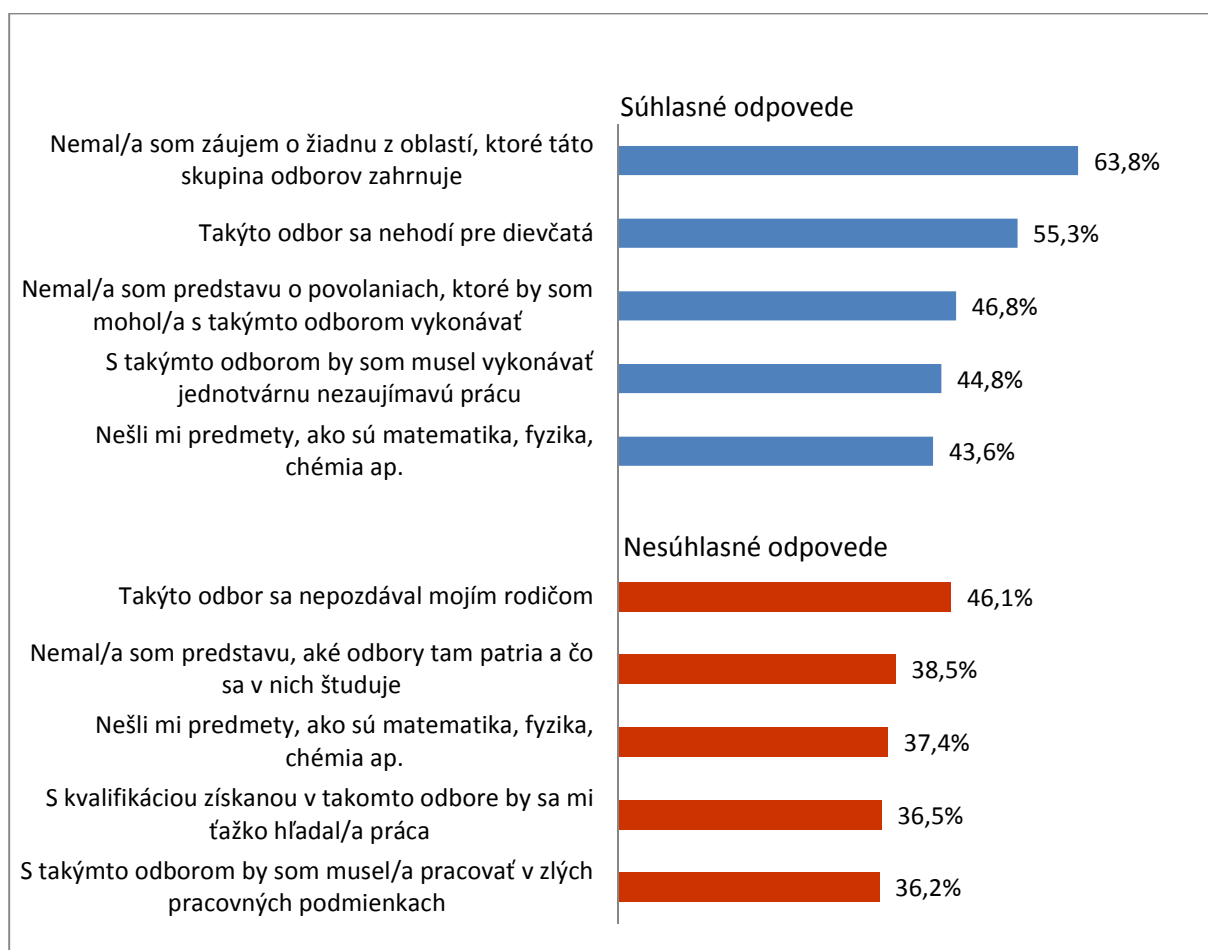
Poznámka: Percentuálne podiely súhlasných odpovedí sú vypočítané z počtu odpovedajúcich chlapcov a z počtu odpovedajúcich dievčat.

Dievčatá z obchodných akadémií majú nejasnú predstavu o technických odboroch

Rozdiely medzi chlapcami a dievčatami sa prejavili aj vo vnímaní predstavy toho, čo sa skrýva pod pojmom štúdium a práca v technickom odbore. Dievčatá výraznejšie ako chlapci odmietali možnosť štúdia v takomto odbore - 64% z nich nemalo záujem o takýto odbor, 55% je toho názoru, že sa nehodí pre dievčatá a zároveň nemajú ani predstavu, aké povolania by po doštudovaní v technickom odbore mohli vykonávať (47%) Jedným z dôvodov pre tak výrazne vyjadrené odmietavé stanovisko by mohli byť aj problémy s prospechom v matematike, fyzike a chémii, čo bol u dievčat v poradí štvrtý najčastejšie uvádzaný argument, naproti tomu z chlapcov sa k tejto možnosti prikláňalo v percentuálnom vyjadrení len 30%.

Graf č. 18:

Výber najčastejšie sa vyskytujúcich súhlasných a nesúhlasných odpovedí s dôvodmi odmietania štúdia v technických odboroch u dievčat študujúcich v obchodných akadémiách

Poznámka: Percentuálne podiely sú vypočítané z celkového počtu odpovedajúcich dievčat u každej položky

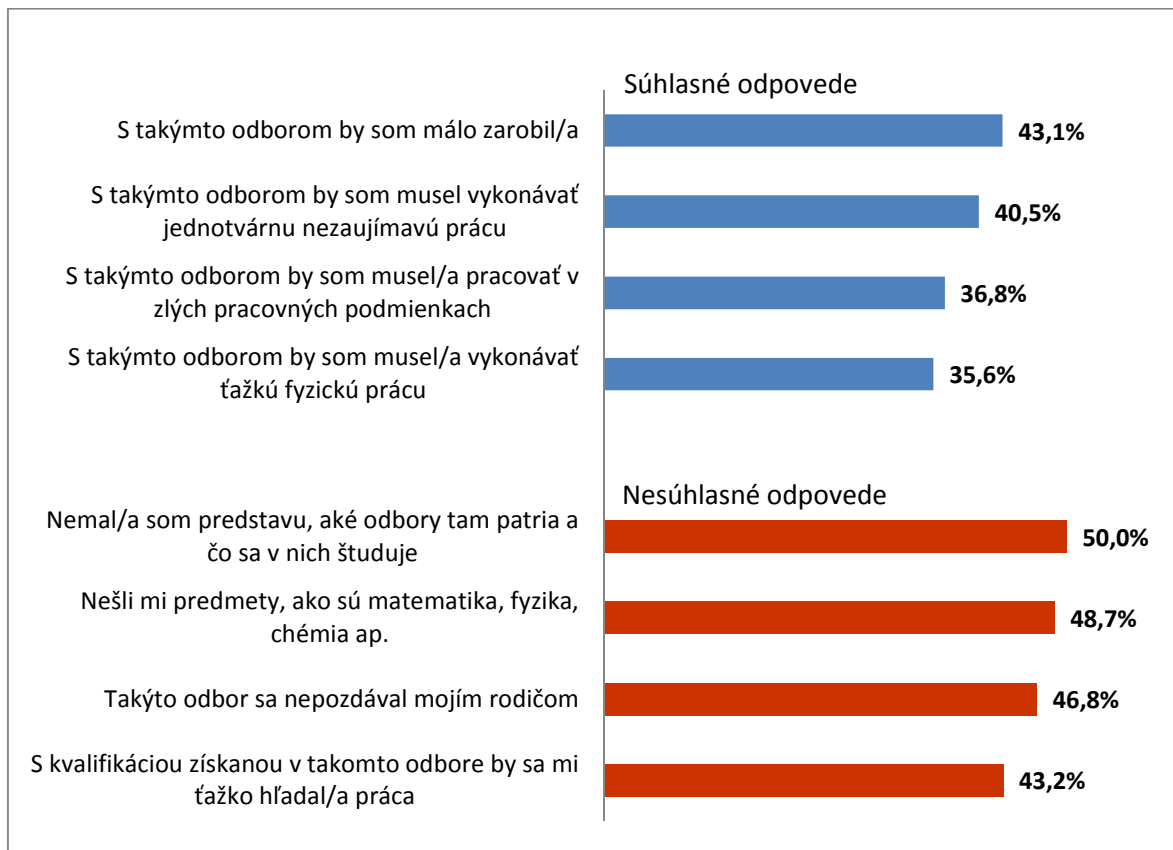
Pre chlapcov študujúcich na obchodných akadémiách je najviac demotivačná obava z ťažkej fyzickej práce, nízkeho zárobku či jednotvárnosti práce

Chlapci uvádzali najčastejšie ako argument, ktorý znižuje atraktivnosť štúdia v technickom odbore, nízke finančné ohodnotenie práce s takto získanou kvalifikáciou. Až 43% chlapcov sa stotožňuje s týmto dôvodom pre zamietnutie štúdia v technickom odbore. Ostatné dôvody

sa u chlapcov takisto týkali práce: „S takýmto odborom by som musel vykonávať jednotvárnu nezaujímavú prácu“ (41%), „S takýmto odborom by som musel pracovať v zlých pracovných podmienkach“ (37%) a „S takýmto odborom by som musel vykonávať ťažkú fyzickú prácu“ (36%).

Graf č. 19:

Najčastejšie sa vyskytujúce súhlasné a nesúhlasné odpovede s dôvodmi odmietania štúdia v technických odboroch u chlapcov študujúcich na obchodných akadémiách

Poznámka: Percentuálne podiely sú vypočítané z celkového počtu hodnotiacich chlapcov každej položky

U chlapcov rozhodujú pri výbere štúdia iné motivačné faktory ako u dievčat. Chlapci sa obávajú nudnej a namáhavej práce, z tohto dôvodu nie sú pre nich technické odbory príťažlivé, dievčatá sa skôr stotožňujú s predstavou, že tieto odbory nie sú pre nevhodné.

Zhrnutie

Medzi žiakmi v iných ako v technických odboroch tvoria prevahu najmä žiaci v spoločenskovedných odboroch, väčšina z nich študuje odbor zo skupiny Ekonomika a organizácia, obchod a služby. V zložení žiakov v týchto odboroch tvoria výraznú prevahu dievčatá.

Žiaci orientovaní na technické odbory plánujú po ukončení štúdia zväčša prechod na trh práce. Pri výbere školy sa rozhodujú skôr na základe toho, aby mali po ukončení štúdia prácu s dobrým príjmom a aj otázka zamestnateľnosti je pre viacerých z nich zaujímavá. Žiaci v spoločenskovedných odboroch uvažujú častejšie v intenciách ďalšieho štúdia na vysokej škole. Na rozdiel od žiakov orientovaných na technický odbor je pre týchto žiakov pri úvahách o ich ďalšom štúdiu dôležitá aj otázka blízkosti školy k trvalému bydlisku žiaka.

Medzi dôvodmi, pre ktoré si žiaci nevyberajú technicky orientovaný odbor dominujú na základe výsledkov prieskumu nezáujem o techniku a problémy s matematikou, fyzikou a chémiou. Pomerne často sa vyskytovali aj skreslené predstavy žiakov o práci, ktorú by mali s kvalifikáciou z technického odboru vykonávať. Okrem názoru, že by ich čakala nezaujímavá a jednotvárna práca sa pomerne veľká časť z nich obávala fyzicky náročnej ťažkej práce a práce v zlých pracovných podmienkach. K odmietnutiu technického odboru prispieva aj nezorientovanosť žiakov v škále technických odborov a nedostatočné informácie o možnostiach štúdia a o uplatnení sa s takýmto odborom. Neúplné alebo žiadne informácie, neefektívne metódy sprostredkovania takýchto informácií rodičom a žiakom môžu mať za následok ich únik do „transparentnejších“ najmä sociálne orientovaných odborov.

Nejasnú predstavu o povolaniach, ktoré by mohli vykonávať s absolvovaným technickým odborom majú najmä dievčatá. K ich nezáujmu o technický odbor prispieva aj pomerne silne zakorenená predstava, že technický odbor nepredstavuje pre ne vhodnú perspektívu. U dievčat zároveň častejšie vstupujú do rozhodovania v neprospech výberu technicky orientovaného odboru rodičia.

Výsledky prieskumu ukazujú na rôznu váhu rodičov pri rozhodovaní o výbere strednej školy a odborného zamerania u žiakov, ktorí sú orientovaní na technický odbor a u žiakov, ktorí inklinujú skôr k inému ako k technickému odboru.

V oboch skupinách a u oboch pohlaví je rozhodujúcou osobou v profesijnom vývine žiakov ich matka, avšak u chlapcov, ktorí smerujú na technický odbor, má otec takmer rovnaké postavenie ako matka. U dievčat, ktoré si vyberajú technický odbor je už ale ich pozícia v porovnaní s matkou podstatne slabšia a v tomto smere mu dokonca konkurujú kamarátske skupiny.

U chlapcov, ktorí sa orientujú na iný ako technický odbor má rozhodujúci vplyv na ich rozhodnutie matka, otcov vplyv je podstatne slabší. U dievčat je to podobné, ale vplyv otca je u nich v porovnaní s chlapcami o niečo výraznejší.

Tieto poznatky sú pomerne zaujímavé – poukazujú na dominujúcu úlohu matky v takom dôležitom rozhodnutí, akým je ďalšia študijná dráha detí a z nej sa odvíjajúca aj ich budúca profesijná kariéra. Zdá sa, že intenzívnejší vstup otcov do tohto procesu by mohol ovplyvniť rozhodovanie chlapcov v prospech technického odboru. Problematickejšie sa javí úloha otca u dievčat – ich vplyv na smerovanie svojich dcér k technickému odboru je menej výrazný.

4 PREČO NIE SÚ ATRAKTÍVNE ODBORY VZDELÁVANIA S VÝUČNÝM LISTOM?

Napriek zvýšenému dopytu po kvalifikovaných remeselníkoch a vyučených odborníkoch na regionálnych trhoch práce, ich nízky počet pretrváva a v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi dokonca klesá.

Z oficiálnych štatistických údajov vyplýva, že v porovnaní s rokom 2008 bol v roku 2013 počet žiakov pripravujúcich sa v učebných odboroch nižší o 33 percent (pokles z počtu 36 302 na 24 411). O niečo miernejší pokles zaznamenal aj počet žiakov v maturitných odboroch s výučným listom - v rovnakom období ich počet poklesol o 11 percent (z 37 686 na 33 366), je potrebné ale dodať, že počet týchto žiakov je za obdobie posledných troch rokov stabilizovaný.

Je otázne, do akej miery sa na tomto nepriaznivom trende podieľa reálna ponuka možností získavania kvalifikácie pre výkon týchto profesií a v akej miere tu zohrávajú svoju úlohu školy s ponukou programov pre prípravu žiakov v takýchto profesiách, ich podmienky zabezpečiť kvalitné vzdelávanie v takýchto programoch, a taktiež záujem žiakov o vzdelávanie sa v odboroch, ktoré pripravujú pre takéto povolania. Prieskum o atraktivnosti stredného odborného vzdelávania na súbore žiakov stredných odborných škôl sa zamerlal predovšetkým na jeden z aspektov tejto pomerne zložitej problematiky, a to na výber odboru vzdelávania u žiaka s osobitným zreteľom na odbory, v ktorých žiak po ukončení štúdia získava výučný list. Jedným z cieľov prieskumu bolo zistiť, prečo sú takéto odbory pre žiakov menej atraktívne ako iné odbory.

4.1 Žiaci pripravujúci sa v odboroch s výučným listom a v odboroch bez výučného listu - charakteristika

Prieskumný súbor žiakov prvých ročníkov stredných odborných škôl sa z hľadiska stupňa vzdelania a dokladu o kvalifikácii, ktorý získajú po absolvovaní štúdia, skladal z týchto skupín:¹¹

- Žiaci vo vzdelávacích programoch, v ktorých po ukončení štúdia získajú stredné odborné vzdelanie (vysvedčenie o záverečnej skúške a výučný list) - učebné odbory 1 477 žiakov
- Žiaci vo vzdelávacích programoch, v ktorých po ukončení štúdia získavajú úplné stredné odborné vzdelanie (vysvedčenie o maturitnej skúške a výučný list) - maturitné odbory s výučným listom 2 404 žiakov
- Žiaci vo vzdelávacích programoch, v ktorých po ukončení štúdia získavajú úplné stredné odborné vzdelanie (vysvedčenie o maturitnej skúške) - maturitné odbory bez výučného listu 3 606 žiakov

¹¹ V odboroch s nižším stredným odborným vzdelávaním sa vzdelávalo 77 žiakov (1%). Títo žiaci sú zväčša pri výbere odboru vzdelávania limitovaní problémovým prospechom alebo iným hendikepom, preto neboli do tohto porovnania zahrnutí. 137 žiakov, t.j. 1,8% údaj o programe vzdelávania neuviedlo alebo uviedli nekorektný alebo neidentifikovateľný údaj. Podrobnejšie údaje o počte respondentov podľa jednotlivých druhov škôl a krajov spolu s údajmi o počte žiakov v cieľovom súbore vrátane vyhodnotenia reprezentatívnosti súborov je v kapitole 1, časť 1.3.

V skupinách žiakov v učebných odboroch a žiakov v maturitných odboroch s výučným listom prevažovali žiaci s technickým zameraním odborov, v skupine žiakov v maturitných odboroch bez výučného listu boli s takmer rovnakým podielom zastúpení tak žiaci s technickým, ako aj so spoločenskovedným zameraním odboru vzdelávania (tabuľky č. 1 a 2).

Tabuľka č. 1: Žiaci podľa hlavných skupín odborov a podľa odborov vzdelávania

Hlavná skupina odborov	Žiaci v odboroch vzdelávania (%):		
	Učebné odbory	Maturitné odbory s výučným listom	Maturitné odbory bez výučného listu
Technické vedy a náuky	58,7	55,2	45,6
Poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a veterinárne vedy	5,0	1,7	4,7
Spoločenské vedy, náuky a služby	36,2	43,0	46,1
Vedy a náuky o kultúre a umení	0,1	0,1	3,6
SPOLU	100,0	100,0	100,0

Tabuľka č. 2: Žiaci podľa skupín odborov a podľa odborov vzdelávania

Hlavná skupina odborov	Skupina odborov	Žiaci v odboroch vzdelávania (%):		
		Učebné odbory	Maturitné odbory s výučným listom	Maturitné odbory bez výučného listu
Technické vedy a náuky	Strojárstvo a ostatná kovospracúvacia výroba	27,8	8,9	3,5
	Elektrotechnika	3,7	26,2	13,5
	Potravinárstvo	12,7	2,1	1,7
	Spracúvanie dreva	3,7	1,2	0,1
	Polygrafia a médiá	0,7	10,2	1,0
	Stavebníctvo, geodézia a kartografia	8,7	1,5	9,7
	Doprava, pošty, telekomunikácie	1,2	4,1	9,9
	Špeciálne technické odbory	0,2	0,9	5,7
Poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a veterinárne vedy	Poľnohospodárstvo, lesné hosp. a rozvoj vidieka	4,9	1,7	4,7
Spoločenské vedy, náuky a služby	Ekonomika a organizácia, obchod a služby	36,1	42,8	39,4
	Učiteľstvo	0,0	0,0	6,5
Vedy a náuky o kultúre a umení	Umenie a umeleckoremeselná tvorba	0,1	0,1	3,5

Poznámka:

Uvedené sú len niektoré významnejšie a početne silnejšie zastúpené skupiny odborov. V sivých poliach sú najsilnejšie zastúpené skupiny odborov vzdelávania u žiakov v učebných odboroch, v maturitných odboroch s VL a v maturitných odboroch bez výučného listu

Zo žiakov v učebných odboroch študovalo najviac v odbore zo skupiny Ekonomika a organizácia, obchod a služby (36%), druhou najpočetnejšou skupinou s percentuálnym podielom 28% boli žiaci v odboroch zo skupiny Strojárstvo a ostatná kovospracúvacia výroba. Pomerne silne boli zastúpení aj žiaci v odboroch zameraných na potravinárstvo (13%) a stavebníctvo (9%). 5% žiakov z tejto skupiny sa vzdelávalo v odbore zo skupiny Poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rozvoj vidieka.

Zo žiakov v maturitných odboroch s výučným listom bolo takisto najviac v odboroch zo skupiny Ekonomika a organizácia, obchod a služby (43%). Druhou najpočetnejšou skupinou boli žiaci v odboroch zo skupiny Elektrotechnika (26%). Pomerne veľký počet žiakov z tejto skupiny sa vzdelával aj v odboroch so zameraním na polygrafiu a médiá (10%).

Zo žiakov v maturitných odboroch bez výučného listu sa najviac vzdelávalo v odbore zo skupiny Ekonomika a organizácia, obchod a služby (39%). Druhou najpočetnejšou skupinou boli, podobne ako v predchádzajúcej skupine, žiaci v odboroch zo skupiny Elektrotechnika (14%), ale na rozdiel od nej tu boli silnejšie zastúpení aj žiaci v odboroch zo skupiny Stavebníctvo, geodézia kartografia (10%) a zo skupiny Doprava, pošty a telekomunikácie (10%). Pomerne veľký počet žiakov z tejto skupiny sa vzdelával aj v odboroch so zameraním na špeciálne technické odbory (6%), na poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rozvoj vidieka (5%) a na učiteľstvo (7%).

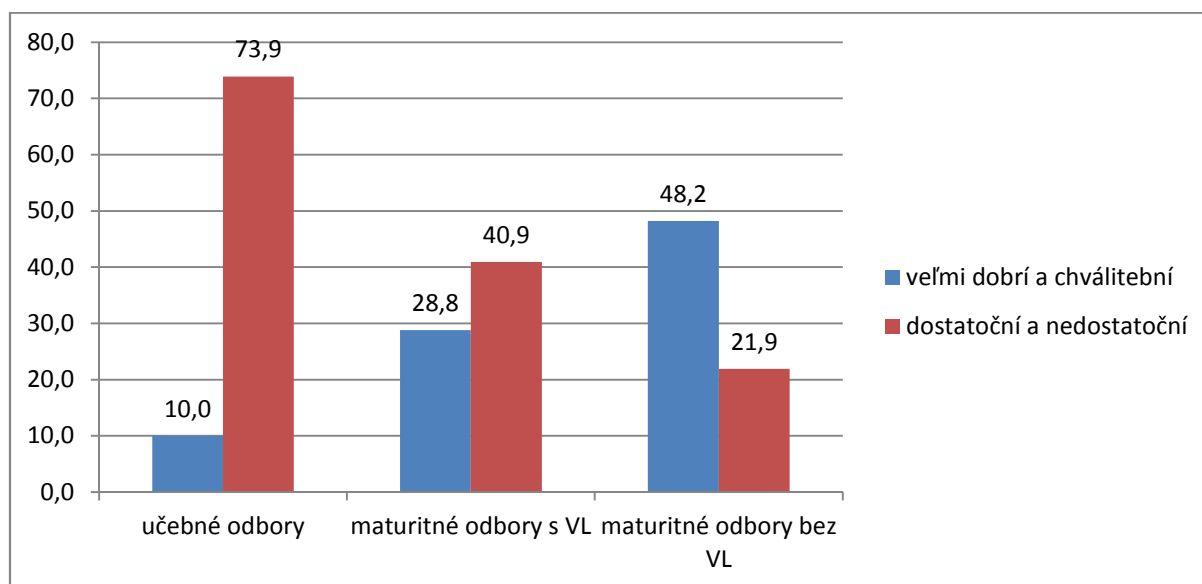
Výrazne menej dievčat ako chlapcov v učebných odboroch a v maturitných odboroch s výučným listom

V učebných odboroch bolo 36% dievčat a 64% chlapcov. Podobný pomer dievčat a chlapcov bol aj v maturitných odboroch s výučným listom (37% dievčat a 63% chlapcov). V maturitných odboroch bez výučného listu bol na rozdiel od predchádzajúcej skupiny počet chlapcov a dievčat takmer rovnaký: dievčat bolo v týchto odboroch 49%, chlapcov 51%.

Viac horšie prospievajúcich žiakov zo základnej školy v učebných odboroch

Všetky tri súbory sa pomerne výrazne líšili podľa prospechu žiakov na koncoročnom vysvedčení zo základnej školy. Rozdiely sú zrejmé najmä pri porovnaní zastúpenia veľmi dobrých a chváľitebných žiakov a žiakov s horším prospechom (dostatoční a nedostatoční). Veľmi dobrých žiakov bolo v učebných odboroch 4% a chváľitebných 6%, spolu teda 10%. V maturitných odboroch s výučným listom bolo žiakov s takýmto prospechom 29% a v maturitných odboroch bez výučného listu už takmer polovica (48%). Na druhej strane žiakov so zlým prospechom (dostatoční a nedostatoční) bolo v maturitných odboroch bez výučného listu 22%, v maturitných odboroch s výučným listom už 41% a v učebných odboroch až 74%, teda takmer tri štvrtiny (graf č. 1).

Graf č. 1: Žiaci podľa odborov vzdelávania a prospechu v základnej škole (%)

Otázka: Aké ste mali známky na koncoročnom vysvedčení zo základnej školy ?

Poznámka:

Medzi veľmi dobrých a chválitebných boli zaradení žiaci, ktorí uviedli len jednotky alebo občas dvojky a nanajvýš jednu trojku. Medzi dostatočných a nedostatočných boli zaradení žiaci, ktorí uviedli štvorku alebo viac štvoriek a aj žiaci, ktorí uviedli päťky.

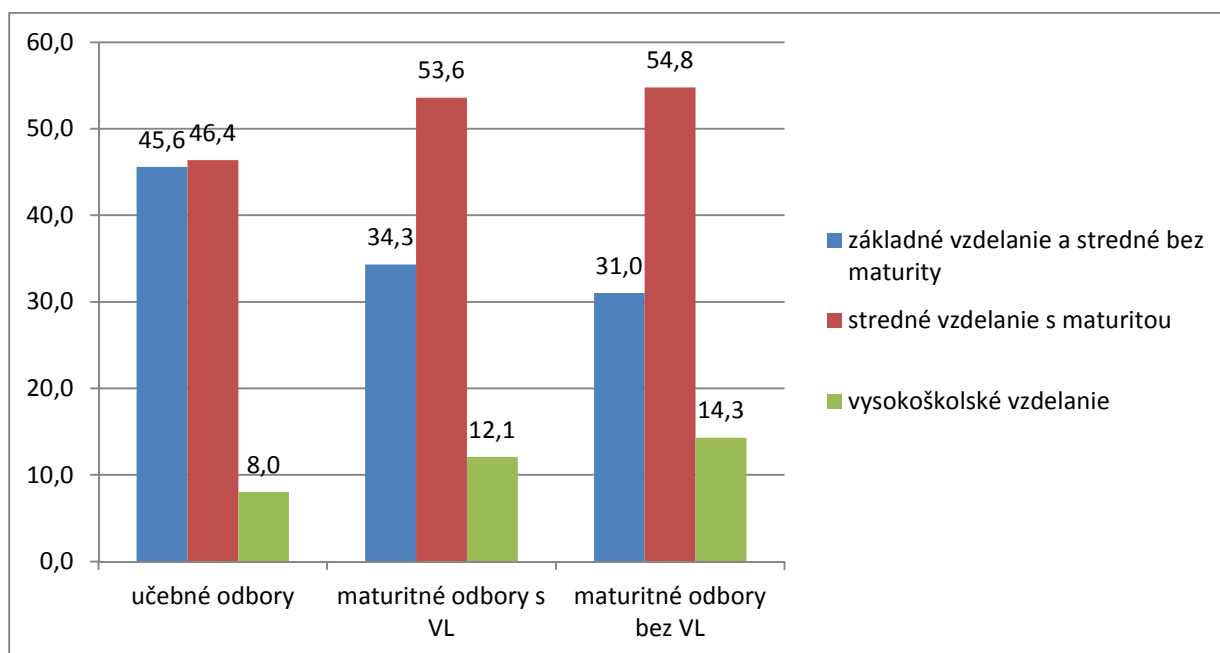
Percentuálne podiely sú vypočítané z celkového počtu žiakov v skupinách odborov vzdelávania (učebné odbory, maturitné odbory s výučným listom (VL) a maturitné odbory bez VL)

V učebných odboroch viac žiakov z neúplných rodín a z rodín, v ktorých rodičia získali skôr nižší stupeň vzdelania

V učebných odboroch bolo v porovnaní s maturitnými odbormi relatívne viac žiakov z neúplných rodín. Kým zo žiakov študujúcich v maturitných odboroch (s výučným listom aj bez neho) žilo v neúplných rodinách (len s jedným z rodičov) 21%, v učebných odboroch to bolo 26%, teda o 5 percentuálnych bodov viac.

Rodičia žiakov v učebných odboroch mali zároveň o niečo nižšiu vzdelanostnú úroveň ako rodičia žiakov v oboch maturitných odboroch (grafy č. 2 a č. 3). Základné a stredné vzdelanie bez maturity mal otec približne tretiny žiakov v maturitných odboroch (s výučným listom aj bez výučného listu), ale otec žiakov v učebných odboroch mal základné a stredné vzdelanie bez maturity v 46% prípadov. Otca s vyšším stupňom vzdelania ako základné alebo stredné bez maturity mali na druhej strane viac ako dve tretiny žiakov v oboch skupinách s maturitnými odbormi na rozdiel od iba 55% otcov, v skupine žiakov v učebných odboroch. Podobne tomu bolo pri vzdelaní matky.

Graf č. 2: Žiaci podľa odborov vzdelávania a vzdelania otca (%)

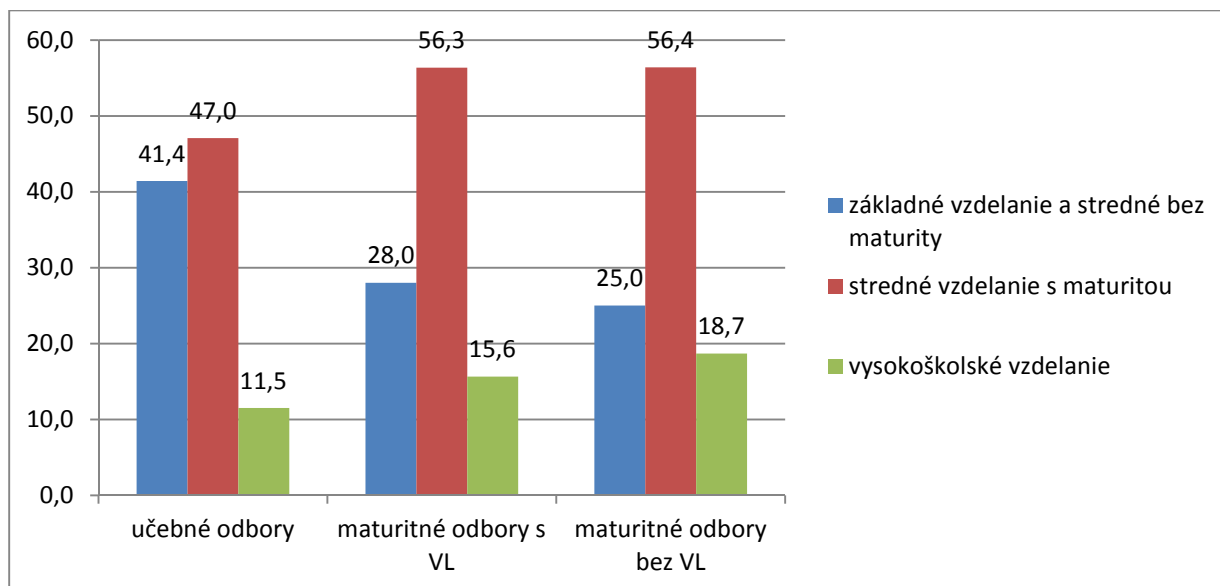

Otázka: Aké je najvyššie dosiahnuté vzdelanie Vašich rodičov ?

Poznámka:

Percentuálne podiely sú vypočítané z celkového počtu žiakov v skupinách odborov vzdelávania (učebné odbory, maturitné odbory s VL a maturitné odbory bez VL)

Graf č. 3: Žiaci podľa odborov vzdelávania a vzdelania matky (%)

Otázka: Aké je najvyššie dosiahnuté vzdelanie Vašich rodičov ?

Poznámka:

Percentuálne podiely sú vypočítané z celkového počtu žiakov v skupinách odborov vzdelávania (učebné odbory, maturitné odbory s VL a maturitné odbory bez VL)

V učebných odboroch je viac žiakov z rodín s ekonomickými problémami

Vychádzajúc z odpovedí všetkých respondentov, v ich rodinách sa vyskytovala len zriedkavo situácia, keď bol niektorý z rodičov nezamestnaný. Napriek tomu bolo možné v rodinách žiakov v učebných odboroch pozorovať o niečo viac takýchto prípadov. Otec bol nezamestnaný v 8% prípadov v rodine žiakov, ktorí sa vzdelávali v učebných odboroch. Podobne matka žiakov, ktorí sa vzdelávali v učebných odboroch, bola nezamestnaná v 11% prípadov, kým v rodine žiakov, ktorí študovali v oboch maturitných odboroch v 6% a v 5% prípadov.

Vo všetkých troch skupinách boli podľa odpovedí žiakov ich rodiny po ekonomickej stránke zabezpečené relatívne dobre.¹² Podiel žiakov z rodín, v ktorých boli citeľnejšie finančné problémy (odpovede: „Nemáme peňazí nazvyš, vieme vyžiť tak akurát“ a „S financiami je to ťažké, nedokážeme pokryť všetky potreby“) bol vo všetkých troch skupinách nízky a ani v jednej neprekročil hranicu 20%. Kým však v oboch skupinách žiakov v maturitných odboroch mali ich rodiny vážnejšie finančné problémy len v približne 13% prípadov, u žiakov v učebných odboroch ich bolo 18%.

4.2 Vzory z okruhu známych osôb a ich vplyv na výber budúcej profesie

Zaujímavé výsledky poskytujú údaje z odpovedí žiakov na otázku, či poznali niekoho, kto vykonával povolanie s takou kvalifikáciou, akú získajú oni, keď ukončia vzdelávanie vo zvolenom odbore (graf č. 4).

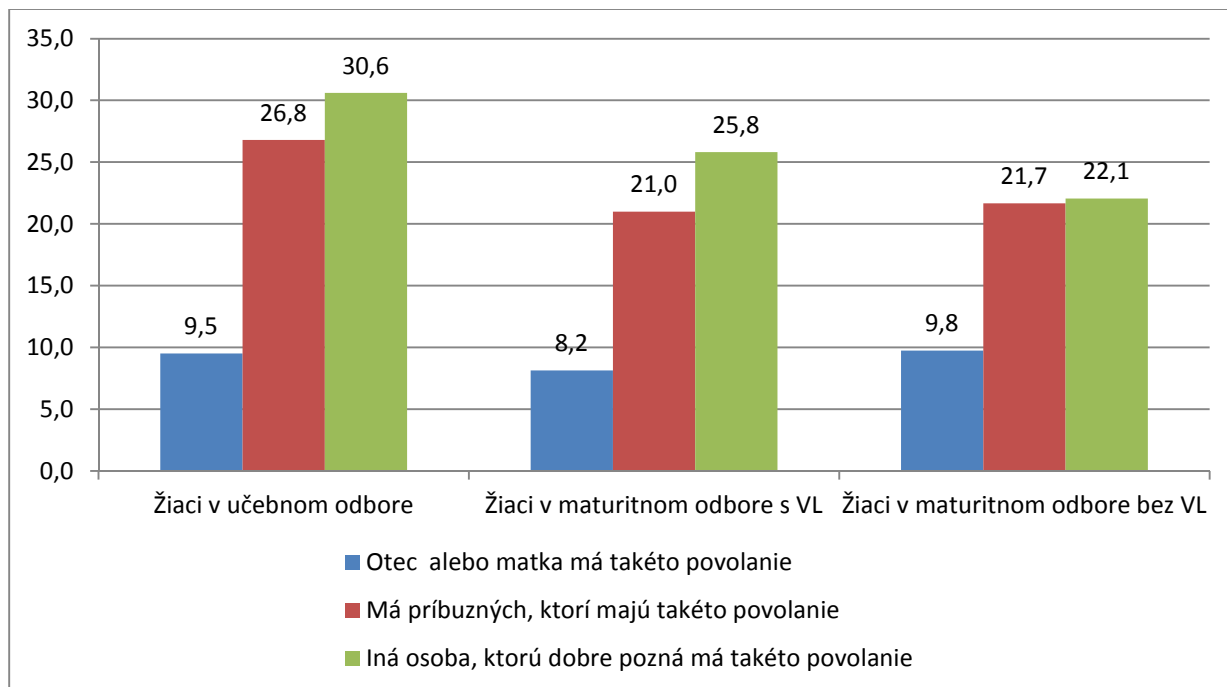
Ukazuje sa, že výber odboru vzdelávania pod vplyvom niekoho, koho pozná, je častejšie prípadom žiakov, ktorí si vyberajú učebný odbor, než žiakov v ostatných odboroch vzdelávania. Nejde ale o situáciu, keď je pre nich vzorom povolanie otca alebo matky – tam sú rozdiely medzi všetkými 3 skupinami minimálne. Odlišnosť sa prejavuje skôr pri inom príbuznom, ktorý má takéto povolanie, alebo pri inej osobe, ktorú dobre pozná. Viac ako štvrtina žiakov v učebných odboroch má príbuzných, ktorí majú také povolanie, ako oni, keď doštudujú (27%), v oboch maturitných odboroch je to o približne 5 percentuálnych bodov menej. Inú osobu, ktorú dobre pozná, uviedlo 31% žiakov v učebných odboroch, v maturitných odboroch s výučným listom to bolo 26% a v maturitných odboroch bez výučného listu sa takto vyjadrilo 22% žiakov.

---

¹² Sledovanie ukazovateľov o ekonomickej situácii rodiny je veľmi citlivým problémom, navyše mladí ľudia vo veku 15 až 16 rokov nemajú obvykle dostatok informácií, aby mohli situáciu vo svojej rodine z tohto hľadiska kompetentne posúdiť. Napriek tomu, sme tento ukazovateľ vo vzťahu k problematike, na ktorú sa prieskum zamerával, považovali za dôležitý. Pokúsili sme sa zistiť tento údaj cez subjektívne vnímanie rodinnej situácie žiakmi. K ekonomickej situácii rodiny sa respondenti vyjadrovali cez odpoveď na otázku „Ako hodnotíte ekonomickú situáciu rodiny, v ktorej žijete?“ Žiak si mohol vybrať jednu z predznačených odpovedí, a to: „Je veľmi dobre zabezpečená, máme všetkého dostatok“; „Dokážeme pokryť všetky základné potreby“; „Nemáme peňazí nazvyš, vieme vyžiť tak akurát“; „S financiami je to ťažké, nedokážeme pokryť všetky potreby“.

Graf č. 4:

Žiaci podľa odborov vzdelávania a podľa toho, či poznali niekoho, kto má povolanie, na aké sa pripravujú (%)

Otázka: Poznáte niekoho, kto má rovnaké povolanie ako budete mať Vy, keď doštudujete na tejto škole ?

Poznámka:

Percentuálne podiely sú vypočítané z celkového počtu žiakov v skupinách odborov vzdelávania (učebné odbory, maturitné odbory s VL a maturitné odbory bez VL)

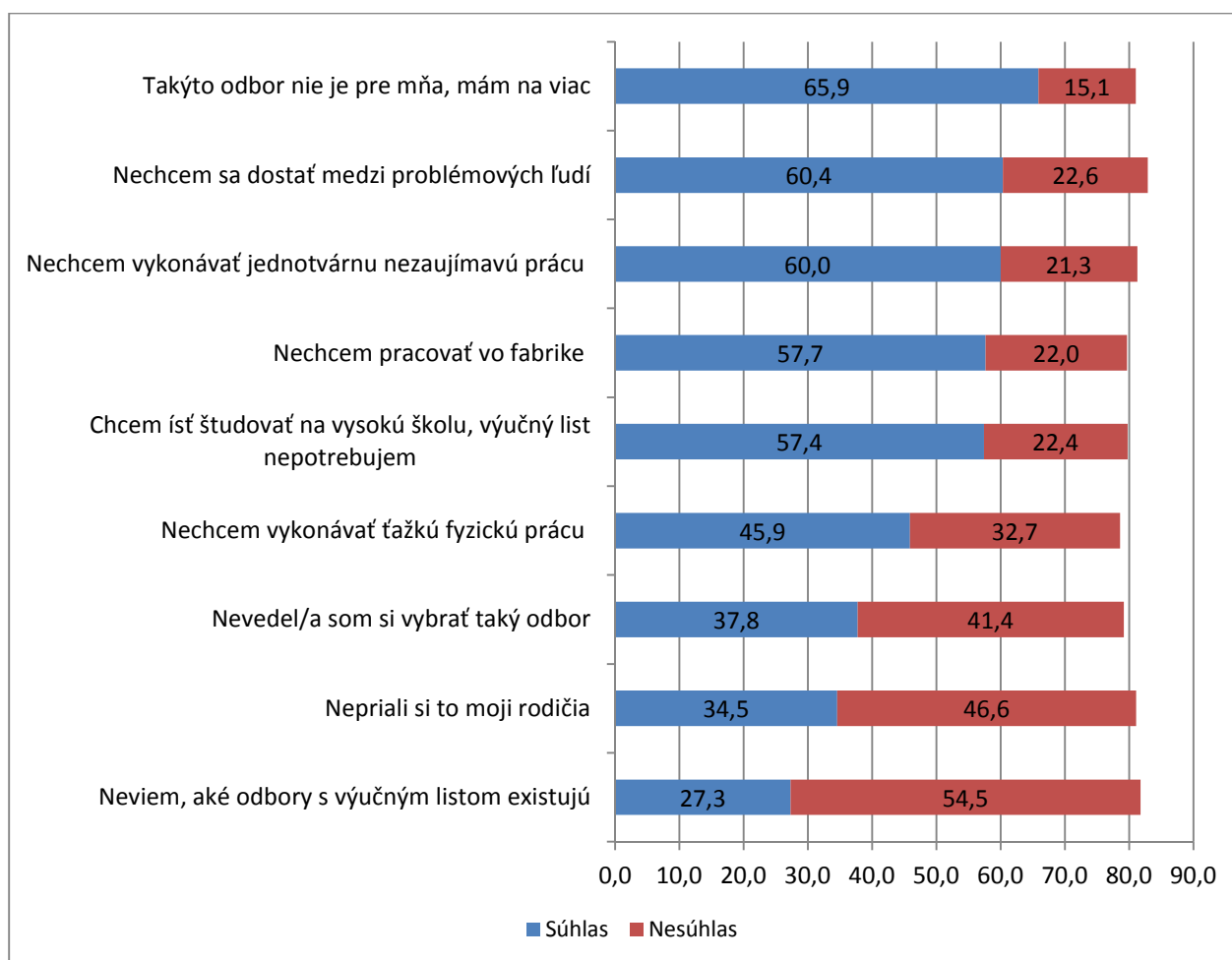
4.3 Dôvody odmietania odborov s výučným listom

Okrem iných obsahových blokov bola do dotazníka o atraktivnosti stredného odborného vzdelávania zaradená skupina otázok určená respondentom, ktorí sa rozhodli pre odbor, v ktorom po ukončení štúdia nezískavajú výučný list. Výber možných demotivačných faktorov, ktoré viedli k odmietnutiu takéhoto odboru, sa sústredil hlavne na tie, ktoré sa týkali informovanosti a pohľadu žiaka na zameranie niektorých odborov vzdelávania, na výučbu v nich a aj na povolania, na ktoré sa žiaci v týchto odboroch pripravujú.

Do spracovania údajov boli zahrnuté odpovede od žiakov, ktorí študujú v maturitnom odbore, v ktorom nezískajú výučný list. Prehľad o sile dôvodov, ktoré na základe vyjadrení žiakov viedli k odmietnutiu štúdia v odbore, v ktorom by po jeho absolvovaní získali výučný list, poskytuje graf č. 5.

Graf č. 5: Dôvody nezájmu o odbory s výučným listom (%)
 Poradie podľa percentuálneho podielu súhlasných odpovedí

Otázka: Prečo ste si nevybrali odbor s výučným listom ?

Poznámka:

Respondenti sa k jednotlivým položkám vyjadrovali na škále od 1 (úplne súhlasím) do 5 (vôbec nesúhlasím). Percentuálne podiely sú vypočítané z počtu žiakov, ktorí uviedli 1 a 2 (súhlas) a 4 a 5 (nesúhlas) z celkového počtu odpovedajúcich žiakov u danej položky

Žiaci sa domnievajú, že majú na viac ako na štúdium v odbore s výučným listom

Najsilnejšie z batérie možných dôvodov, ktoré boli žiakom predložené, zapôsobil dôvod, ktorý možno pripísať faktoru sebahodnotenia v konfrontácii s predpokladanými študijnými nárokmi na zvládnutie takéhoto odboru. Až 66% žiakov sa domnieva, že ich schopnosti sú na vyššej úrovni, ako sú požiadavky na štúdium v odbore s výučným listom, a že teda štúdiom v klasickom maturitnom odbore získajú viac. Tento dôvod uvádzali často najmä žiaci pripravujúci sa v spoločenskovedných odboroch (69%). Paradoxom je, že medzi tých, ktorí nepovažujú odbor s výučným listom za vhodnú voľbu, sa zaradil aj pomerne vysoký počet zo skupiny žiakov s horším prospechom zo základnej školy (58%).

Obava z prostredia a kontaktu s problémovými skupinami

Druhý z potenciálnych a silných dôvodov je špecifický a súvisí so sociálnym prostredím, v ktorom výučba takýchto odborov prebieha, a o predstavách žiakov (a ich rodičov) o tomto prostredí. Prieskum sledoval, do akej miery môže odmietnutie odboru s výučným listom ovplyvniť jeho myšlienkové spojenie s predpokladanou väčšou participáciou problémových skupín na jeho výučbe. Takúto obavu môžu mať hlavne rodičia žiakov a preniesť ju aj na žiakov. Pôsobenie takéhoto faktora sa prekvapivo ukázalo ako pomerne silné – súhlas s ním vyjadrilo až 60% žiakov, nesúhlasila s ním takmer štvrtina z tejto skupiny (23%).

Očakávanie jednotvárnej nezaujímavej a ťažkej fyzickej práce

Aj blok faktorov spojených s predpokladaným neželaným charakterom budúcej práce sa ukázal byť pomerne silný z hľadiska možného dopadu na rozhodovanie žiakov. Jednotvárná a nezaujímavá práca bola neatraktívna pre 60% a práca v priemyselnom prostredí pre 58% žiakov. Najväčšiu obavu z jednotvárnej a nezaujímavej práce mali žiaci v umenovedných odboroch, z fabrického prostredia mali strach najmä žiaci v spoločenskovedných odboroch.

Predstava možného vykonávania ťažkej fyzickej práce odradila od voľby odboru s výučným listom 46% žiakov. Aj keď u poslednej spomenutej položky ide o podstatne nižší počet súhlasných vyjadrení ako u predchádzajúcich dvoch položiek, počet žiakov, ktorí spájajú odbor s výučným listom s nežiaducou náročnou fyzickou námahou je pomerne vysoký. Ukazuje sa, že takéto odbory vzdelávania môžu byť neatraktívne z dôvodu ich spájania s mechanickou stereotypnou prácou vo fabrickom prostredí a veľmi často aj s prácou fyzicky náročnou.

Prípadná jednotvárná a nezaujímavá práca, práca vo fabrickom prostredí a takisto možná ťažká fyzická práca v budúcom povolání najmä prekážala žiakom v poľnohospodárskolesníckych odboroch.

Viac ako tretina žiakov nebola dostatočne informovaná o možnostiach štúdia v odboroch s výučným listom

Neschopnosť výberu odboru s výučným listom, ktorý by im vyhovoval, vyjadrila viac ako tretina respondentov (38%). To by mohlo poukazovať na určité rezervy v usmernení najmä nevyhnaných žiakov a žiakov, ktorí sa nevedia zorientovať, aj na možnosť prípadného výberu odboru s výučným listom, ktorý by rešpektoval ich predpoklady a záujmy.

Dôvod „nevedel som, aké odbory s výučným listom existujú“, poukazujúci na možný informačný deficit, odsúhlasila ako dôvod zamietnutia odboru vzdelávania s výučným listom viac ako štvrtina respondentov (27%).

Nepriali si to rodičia

35% žiakov vyjadrilo súhlas s tvrdením „nepriali si to moji rodičia“. Napriek tomu, že v porovnaní s ostatnými ide o dôvod, ktorý sa umiestnil na nižších priečkach rebríčka, je podiel viac ako jednej tretiny zo sledovanej skupiny žiakov, ktorí pripustili zásah rodičov pri zamietnutí odboru s výučným listom, pomerne vysoký.

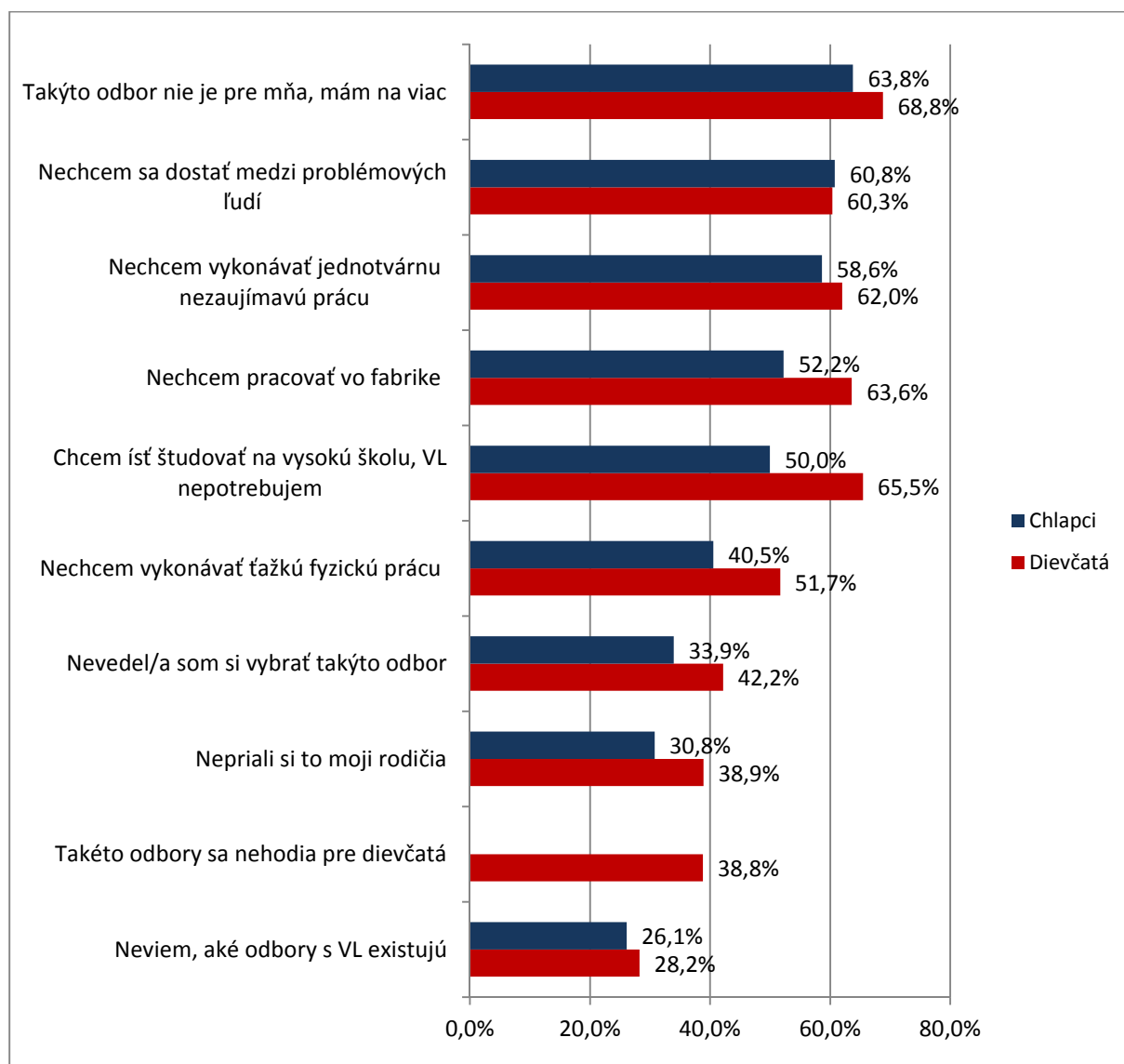
4.3.1 Rozdiely v postojoch chlapcov a dievčat

Dievčatá vyjadrovali razantnejší súhlas ako chlapci s takmer všetkými uvedenými dôvodmi odmietnutia odboru s výučným listom. Závislosť podľa pohlavia sa nepotvrdila pri dôvodoch „neviem, aké odbory s výučným listom existujú“ „nechcem vykonávať jednotvárnu nezaujímavú prácu“ a „nechcem sa dostať medzi problémových ľudí“, u ostatných dôvodov sa v rozložení početností vyskytli štatisticky významné rozdiely medzi odpoveďami chlapcov a dievčat. Prehľad o ich hodnotení poskytuje graf č. 6.

Graf č. 6 :

Dôvody odmietania odborov s výučným listom – chlapci a dievčatá (%)

Poradie podľa percentuálneho podielu súhlasných odpovedí v súbore dievčat

Otázka: Prečo ste si nevybrali odbor s výučným listom ?

Poznámka:

Respondenti odpovedali u každej položky pridelením počtu bodov na škále od 1 (úplne súhlasím) do 5 (vôbec nesúhlasím).

Percentuálne podiely sú vypočítané z počtu chlapcov, ktorí uviedli 1 a 2 (súhlas) z celkového počtu odpovedajúcich chlapcov a z počtu dievčat, ktoré uviedli 1 a 2 z celkového počtu odpovedajúcich dievčat u danej položky

Vyššie študijné ambície dievčat ako chlapcov

Rozdiely medzi chlapcami a dievčatami sa prejavili najmä v spojitosti s ich ďalšími študijnými plánmi a v rôznom vnímaní perspektívy práce s takýmto odborom.

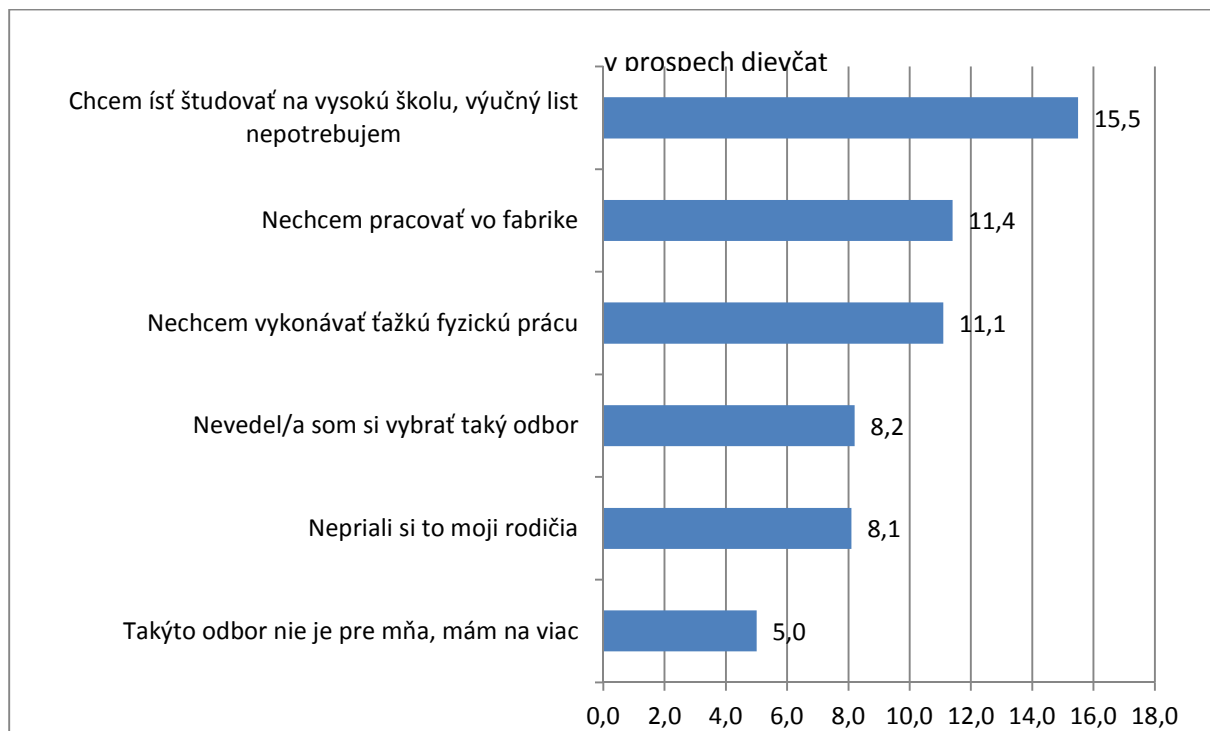
Faktor študijných ambícií patril u dievčat na rozdiel od chlapcov k najsilnejšie pôsobiacim pri zamietnutí odboru s výučným listom. Väčšina z dievčat, až 66% uviedla ako dôvod odmietnutia odboru s výučným listom plánovanie štúdia na vysokej škole, čo je v porovnaní s chlapcami až o 16 percentuálnych bodov viac (z chlapcov 50%).

Dievčatá výrazne častejšie ako chlapci odmietali odbor s výučným listom aj kvôli práci vo fabrike (64% dievčat, z chlapcov 52%, teda o 12 percentuálnych bodov menej) a ťažkej fyzickej práci, ktorú by podľa ich očakávania museli vykonávať (52% dievčat, z chlapcov 41%).

Až 42% dievčat si nevedelo odbor s výučným listom vybrať (z chlapcov 34%). V tejto odpovedi dievčat je zrejme obsiahnutý aj fakt, že najmä v spojitosti s ich ďalšími študijnými plánmi sa o takéto odbory ani nezaujímali. Hlbšia analýza získaných údajov ukázala, že medzi dievčatami s ambíciou ďalšieho štúdia na vysokej škole, a tými, ktoré s vysokoškolským štúdiom nepočítajú, je významný štatistický rozdiel vo vzťahu k ukazovateľu „Nevedela som si vybrať takýto odbor“ (t. j. odbor s výučným listom). Z dievčat, ktoré chcú ďalej študovať na vysokej škole, odsúhlasilo tento dôvod 44%. V porovnaní s tými, ktoré s ďalším štúdiom na vysokej škole nepočítajú, je to viac o 8 percentuálnych bodov (36%).

Graf č. 7:

Dôvody odmietnutia odboru s výučným listom – rozdiely v hodnotení dievčat a chlapcov v percentuálnych bodoch

Poznámka:

Graf obsahuje poradie výrokov podľa veľkosti rozdielu medzi percentuálnym podielom zo skupiny dievčat a percentuálnym podielom zo skupiny chlapcov, ktorí vyjadrili súhlas s výrokom

Viac ako tretina z dievčat, ktoré neplánujú štúdium na vysokej škole a z ponuky odborov s výučným listom si nevedeli pre seba vybrať vhodný odbor, je zaujímavý údaj. Poukazuje na rezervy v informačnom zabezpečení a v usmernení dievčat z tejto skupiny aj na takúto možnú vzdelávaciu cestu.

Takmer 40% dievčat s názorom, že odbory s výučným listom sa pre dievčatá nehodia

Zaujímavé sú aj posledné dva dôvody, ktoré boli dievčatami hodnotené takmer zhodne. 39% dievčat sa stotožnilo s názorom, že si odbor s výučným listom nepriali ich rodičia. V porovnaní s chlapcami ide pri vyjadrení súhlasu s týmto tvrdením o rozdiel 8 percentuálnych bodov (z chlapcov priznalo vplyv rodičov 31%). Na druhej strane treba uviesť, že podiely chlapcov aj dievčat, ktorí nesúhlasili s týmto tvrdením boli takmer zhodné a blížili sa k polovici.

Až 39% dievčat sa domnieva, že odbory s výučným listom sa pre dievčatá nehodia, ale na druhej strane, približne rovnaký počet, 39% dievčat, takýto dôvod zamietlo (v absolútnych početnostiach rozdiel len o 5). Napriek tomu možno konštatovať, že aj v prípade rozhodovania sa vo vzťahu k odboru s výučným listom ako možnej alternatíve, funguje u veľkého počtu dievčat tzv. rodový stereotyp, na základe ktorého vyhodnotia takúto voľbu ako nevhodnú.

Tabuľka č. 3 obsahuje prehľad o najsilnejšie pôsobiacich dôvodoch v neprospech výberu odboru s výučným listom u dievčat a u chlapcov. Z tohto prehľadu, ako aj z grafov č. 25 a 26 je jasne vidieť preferenciu študijných ambícií u dievčat. U chlapcov prevažujú skôr dôvody spojené s nižším hodnotením tohto typu vzdelávania a spájaním kvalifikácie získanej v takomto odbore s prácou, ktorá nie je pre nich príťažlivá.

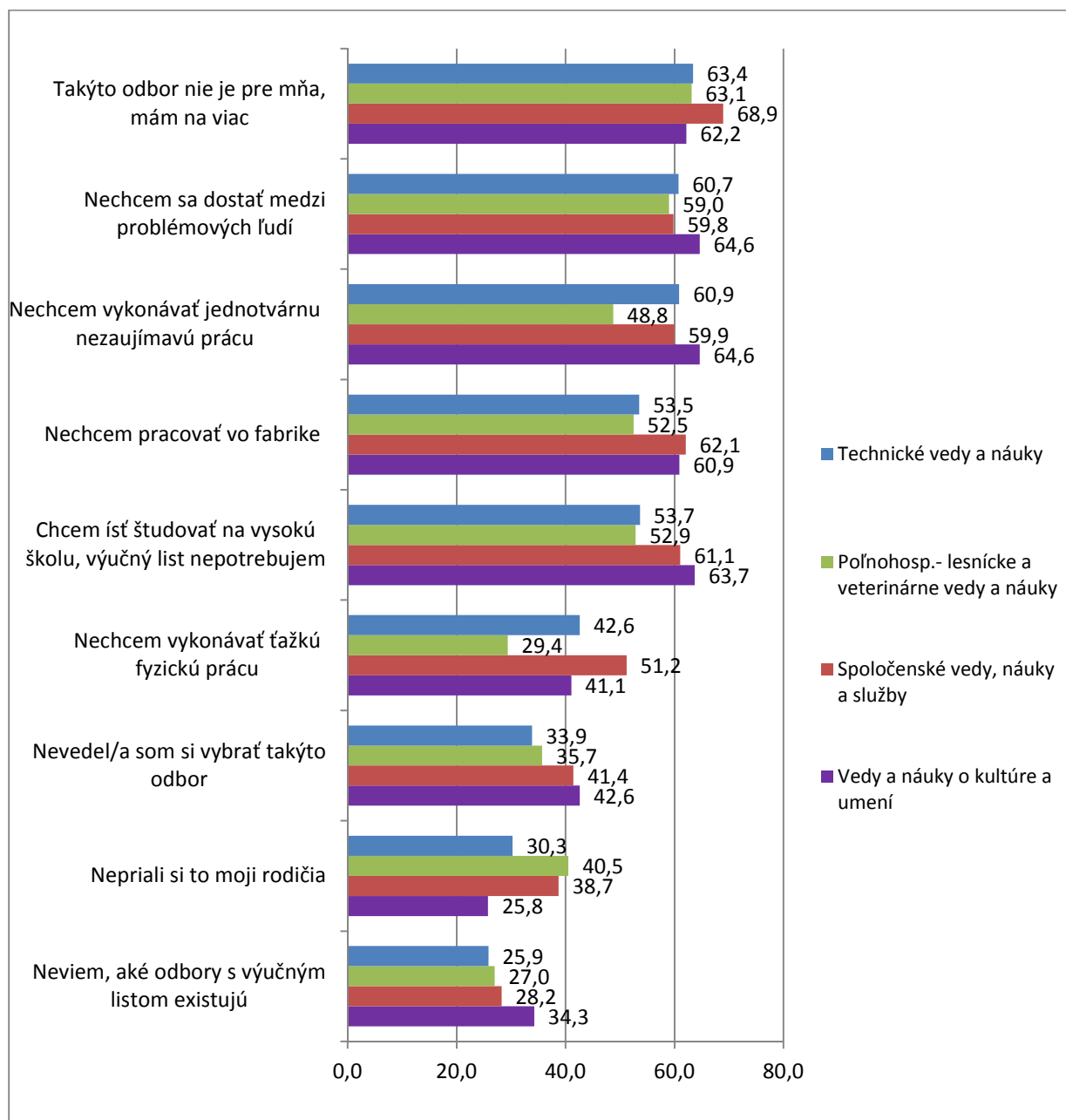
Tabuľka č. 3: Porovnanie poradia najsilnejšie pôsobiacich dôvodov u chlapcov a u dievčat

Najčastejšie dôvody odmietania u chlapcov	Najčastejšie dôvody odmietania u dievčat
1. Takýto odbor nie je pre mňa, mám na viac	1. Takýto odbor nie je pre mňa, mám na viac
2. Nechcem sa dostať medzi problémových ľudí	2. Chcem ísť na vysokú školu, výučný list nepotrebujem
3. Nechcem vykonávať jednotvárnu nezaujímavú prácu	3. Nechcem pracovať vo fabrike
4. Nechcem pracovať vo fabrike	4. Nechcem vykonávať jednotvárnu nezaujímavú prácu
5. Chcem ísť na vysokú školu, výučný list nepotrebujem	5. Nechcem sa dostať medzi problémových ľudí

4.3.2 Rozdiely podľa skupín odborov vzdelávania

Postoj k rozhodovaniu sa medzi študijným odborom s maturitou bez výučného listu a učebným odborom alebo študijným odborom s výučným listom ovplyvnila aj orientácia žiakov na zameranie štúdia, ktoré si žiaci zvolili (graf č. 8).

Graf č. 8: Dôvody nezájmu o odbor s výučným listom - podľa skupín odborov vzdelávania (%)

Otázka:

Prečo ste si nevybrali odbor s výučným listom? Respondenti odpovedali u každej položky pridelením počtu bodov na škále od 1 (úplne súhlasím) do 5 (vôbec nesúhlasím).

Poznámka:

Percentuálne podiely sú vypočítané z počtu žiakov v danej odborovej skupine, ktorí uviedli 1 a 2 (súhlas) z celkového počtu odpovedajúcich žiakov, ktorí uviedli 1 a 2 v danej odborovej skupine.

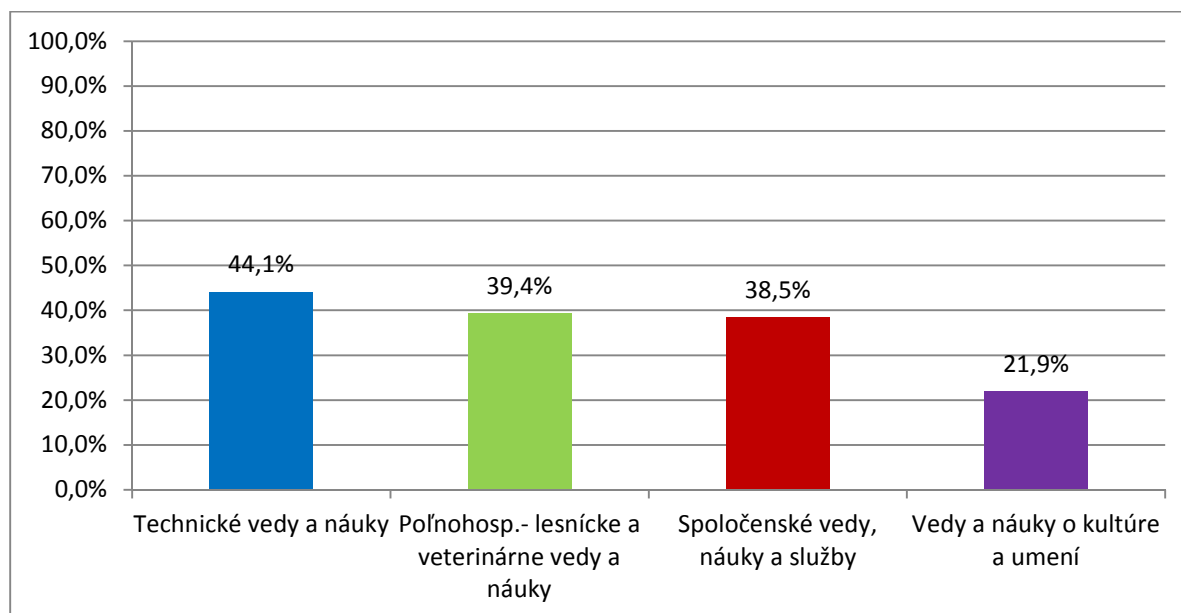
Žiaci v rámci jednotlivých skupín odborov sa od seba navzájom líšili v preferencii niektorých dôvodov, ktoré boli pre nich dôležité pri zamietnutí odboru s výučným listom. Rozdiely sa prejavili aj pri vyjadrení nesúhlasu s niektorými tvrdeniami. Podľa rozdielov v hodnoteniach možno charakterizovať osobitné charakteristické črty jednotlivých skupín žiakov podľa odborov vzdelávania.

Žiaci v technicky zameraných odboroch spájali odbor s výučným listom častejšie s jednotvárnou, nezaujímavou prácou a s fyzicky náročnou prácou

Žiaci v tejto skupine celkovo boli menej vyhranení pri vyjadrení súhlasu s predloženými argumentmi, prečo si nevybrali odbor s výučným listom. Ako dôvody pre voľbu iného odboru uvádzali najčastejšie, že odbor s výučným listom nie je pre nich, pretože majú na viac a že sa nechcú dostať do blízkosti problémových skupín. Odbor s výučným listom relatívne často v porovnaní s ostatnými skupinami spájali **s jednotvárnou, nezaujímavou prácou, ktorá ich neláka** (61%). Častejšie ako v skupine žiakov v odboroch s umeleckým zameraním a takisto žiakov v odboroch poľnohospodárskych a lesníckych uvádzali aj **obavu z ťažkej fyzickej práce** (43%).

Špecifickým znakom tejto skupiny je **odmietanie odboru s výučným listom dievčatami** – až 44% dievčat v technicky zameraných odboroch vzdelávania sa vyjadrilo, že odbor s výučným listom nie je pre dievčatá vhodný, čo je najvyšší podiel zo všetkých odborových skupín (graf č. 9). Tento poznatok je o to zaujímavejší, že práve v tejto skupine je počet odborov s výučným listom pomerne vysoký, ich charakter je však zrejme stále vnímaný ako skôr „mužský“. Na druhej strane je pre žiakov v tejto skupine charakteristický **nížší informačný deficit** – argument, že nevedeli, aké odbory s výučným listom existujú, odsúhlasilo len 26%. S tým súvisí aj **nížšia miera nezorientovanosti alebo neschopnosti pri výbere takéhoto odboru** (34%).

Graf č. 9 :
Dôvod odmietnutia odboru s výučným listom „Takéto odbory sa nehodia pre dievčatá“ – hodnotenie dievčat podľa skupín odborov vzdelávania

Poznámka: Percentuálne podiely sú vypočítané z celkového počtu dievčat v jednotlivých odborových skupinách

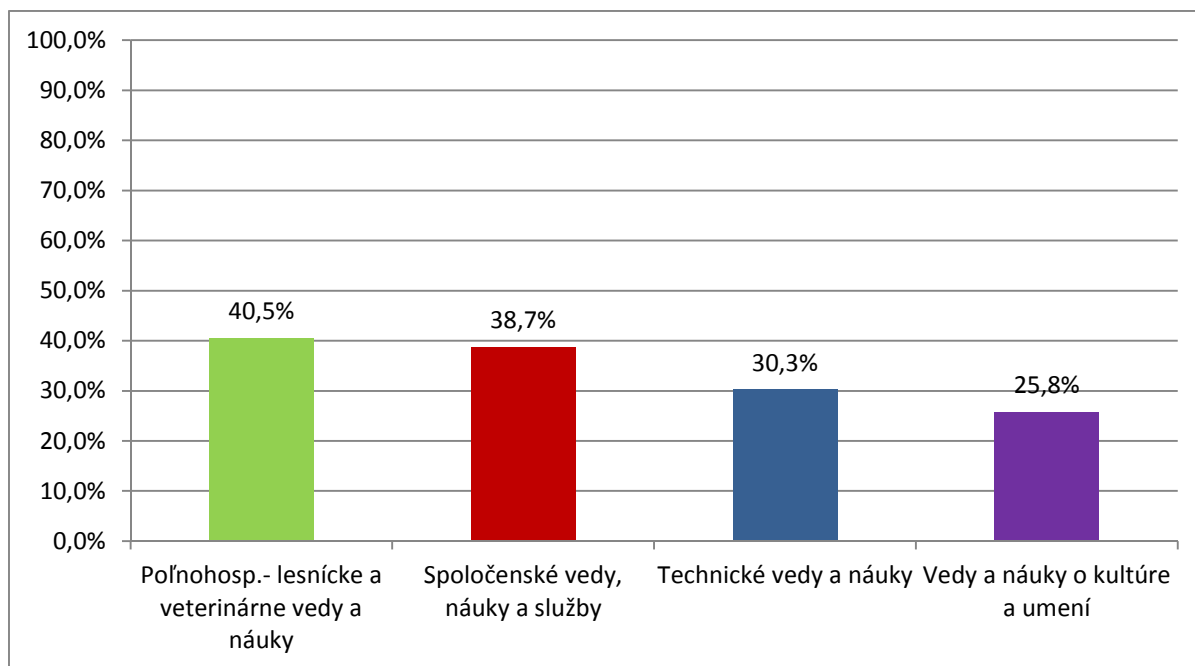
U žiakov v poľnohospodársko-lesníckych a veterinárnych odboroch rezonoval ako dôvod odmietnutia odboru s výučným listom najmä nesúhlas rodičov

Aj žiaci v tejto skupine boli relatívne menej rázni pri odmietaní predložených argumentov. Podobne ako u žiakov v technicky orientovaných odboroch dominovali aj u nich ako najčastejšie dôvody pre odmietnutie odboru s výučným listom, že takýto odbor nie je pre nich, pretože majú na viac a že sa nechcú dostať do blízkosti problémových skupín.

Charakteristické pre túto skupinu žiakov je, že majú **výrazne nižšie obavy z ťažkej fyzickej, ale aj z jednotvárnej a nezaujímavej práce** ako v ostatných skupinách. Kým napríklad obavu z jednotvárnej práce potvrdilo v ostatných skupinách 60% a viac respondentov, v tejto skupine sa takejto práce v budúcnosti obáva len 49%. U obáv z ťažkej fyzickej práce je rozdiel ešte markantnejší – takéto obavy malo 29% žiakov z tejto skupiny, kým v ostatných to bolo cez 40%.

Osobitným znakom tejto skupiny je aj **silný vplyv rodičov na ich rozhodovanie** – až 41 % z nich potvrdilo, že s odborom s výučným listom nesúhlasili ich rodičia (graf č. 10).

Graf č. 10 :
Dôvod odmietnutia odboru s výučným listom „Nepriali si to moji rodičia“ – podľa skupín odborov vzdelávania

Poznámka: Percentuálne podiely sú vypočítané z celkového počtu žiakov v jednotlivých odborových skupinách

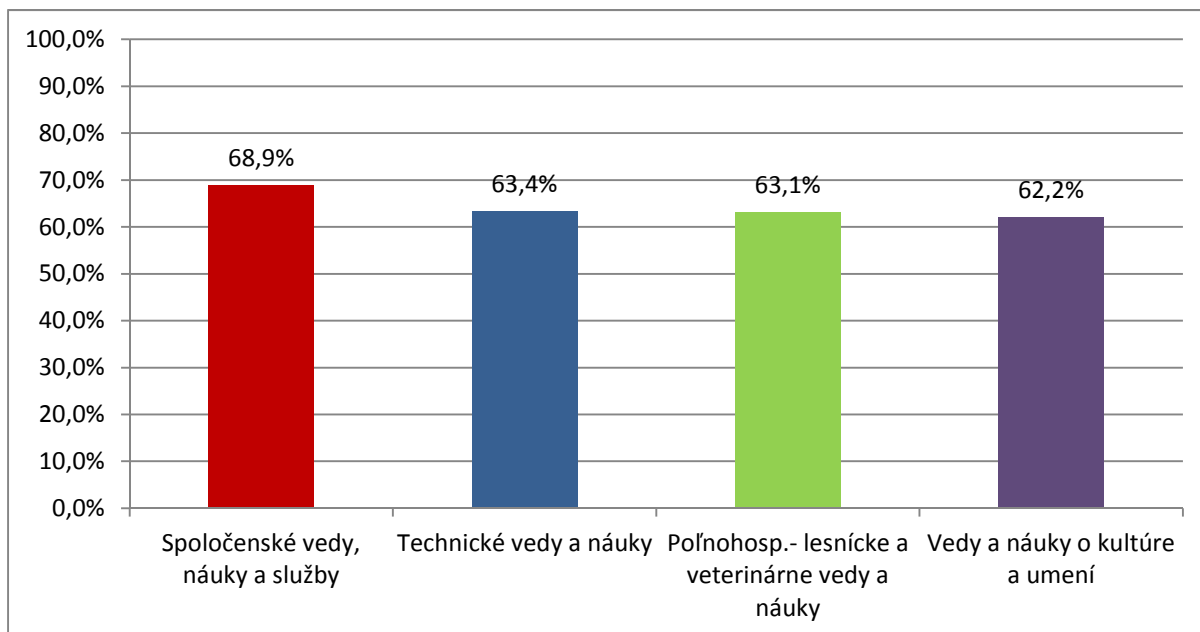
U žiakov v spoločenskovedných odboroch sa v argumentácii pri odmietaní odboru s výučným listom prejavili najmä ich študijné ambície

Žiaci v odboroch zameraných na spoločenské vedy, náuky a služby vyhodnotili v porovnaní s ostatnými skupinami relatívne najčastejšie situáciu tak, že **majú na viac ako študovať v učebnom odbore a že odbor s výučným listom nie je pre nich** (69%, v ostatných skupinách 63% a menej; graf č. 11)

Graf č. 11 :

Dôvod odmietnutia odboru s výučným listom „Takýto odbor nie je pre mňa, mám na viac“ – podľa skupín odborov vzdelávania

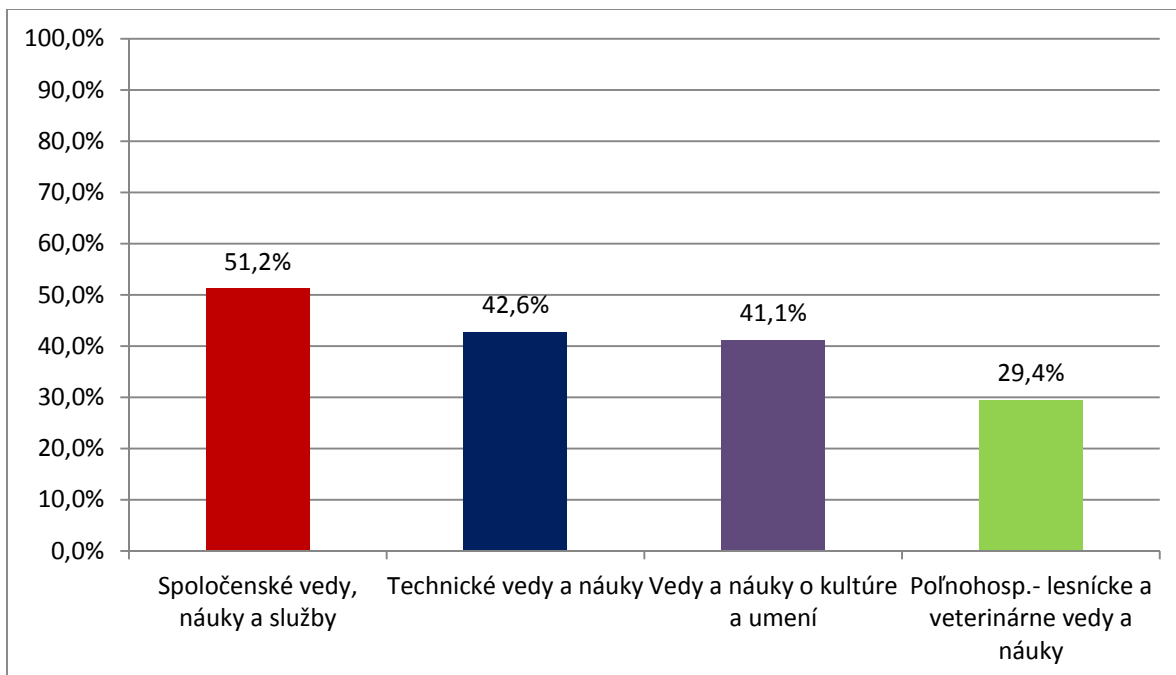

Poznámka: Percentuálne podiely sú vypočítané z celkového počtu žiakov v jednotlivých odborových skupinách

Takisto **snaha študovať ďalej na vysokej škole** bola v tejto skupine v porovnaní s predchádzajúcimi dvomi skupinami výrazne silnejšia. Osobitosťou týchto žiakov je **odmietanie odboru s výučným listom z dôvodov výraznejšieho spájania budúcej práce s prácou vo fabrike a s ťažkou fyzickou prácou** – oba uvedené dôvody sa v tejto skupine vyskytovali v porovnaní s ostatnými skupinami relatívne najčastejšie (grafy č. 12 a 13). Z dôvodu novej práce vo fabrike odmietlo odbor s výučným listom 62% žiakov zo spoločenskovedných odborov, kým napríklad v predchádzajúcich dvoch skupinách to bolo 54% a 53%. Ťažkú fyzickú prácu nechce vykonávať 51% respondentov z tejto skupiny, zatiaľ čo v ostatných skupinách to bolo 43% a menej.

Graf č. 12 :

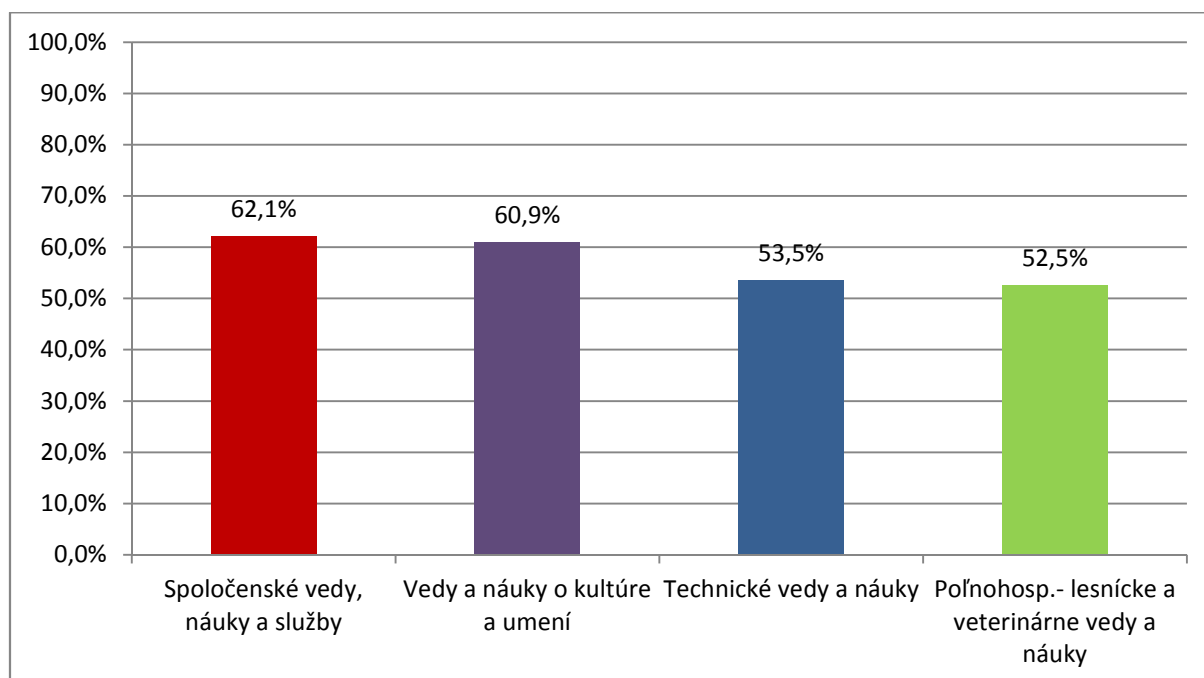
Dôvod odmietnutia odboru s výučným listom „Nechcem vykonávať ťažkú fyzickú prácu“ – podľa skupín odborov vzdelávania

Poznámka: Percentuálne podiely sú vypočítané z celkového počtu žiakov v jednotlivých odborových skupinách

Graf č. 13 :

Dôvod odmietnutia odboru s výučným listom „Nechcem pracovať vo fabrike“ – podľa skupín odborov vzdelávania

Poznámka: Percentuálne podiely sú vypočítané z celkového počtu žiakov v jednotlivých odborových skupinách

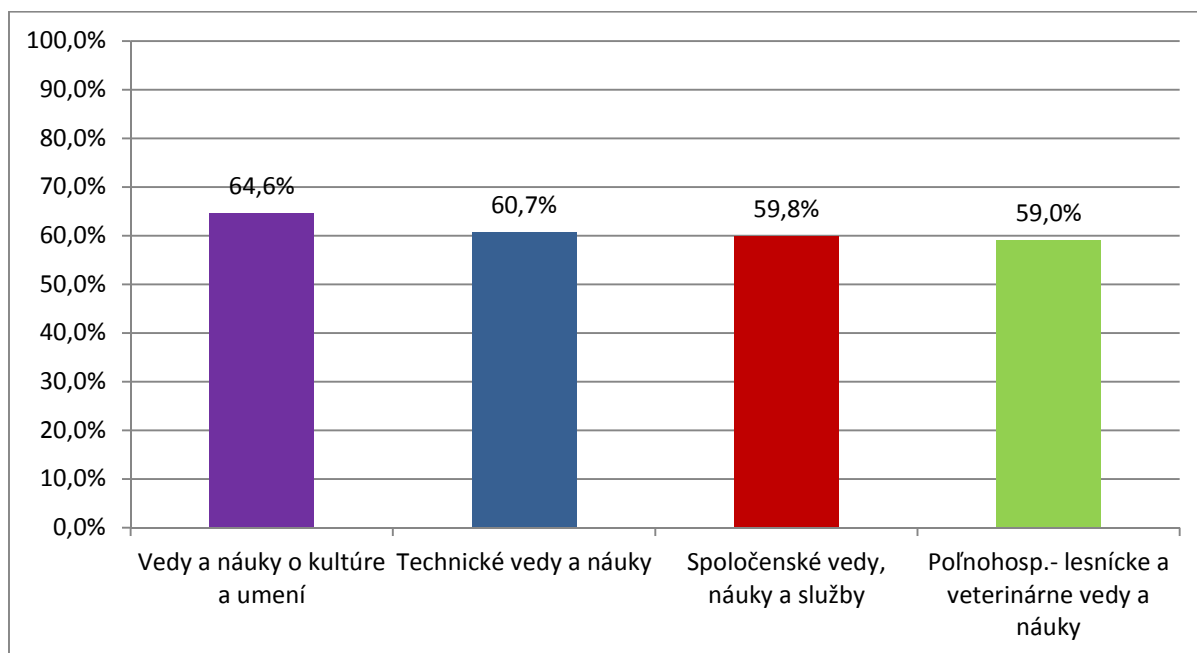
Pomerne vysoký počet žiakov v týchto študijných odboroch si odbor s výučným listom nezvolil, pretože **si nevedeli takýto odbor vybrať** (41%) a aj **negatívny postoj rodičov pôsobil u nich ako pomerne výrazný faktor** („nepriali si to rodičia“ – 39%). U dievčat vzdelávajúcich sa v týchto odboroch bola **pomerne silne zastúpená aj predstava, že takéto odbory sa nehodia pre dievčatá** (39%).

U žiakov v umelecky zameraných odboroch dominovala pri odmietaní odboru s výučným listom obava z jednotvárnej a nezaujímavej práce, ale aj snaha vyhnúť sa domnelému sociálne problémovému prostrediu

U žiakov v odboroch zameraných na kultúru a umenie je potrebné na prvom mieste spomenúť ich **ambíciu študovať na vysokej škole** – tento dôvod uviedlo 64% žiakov z tejto skupiny. Zaujímavým zistením je **obava z kontaktu s problémovými skupinami**, ktorá bola u nich vnímaná najsilnejšie zo všetkých sledovaných skupín odborov - až 65% vyjadrilo takúto obavu, kým v ostatných skupinách to bolo 60% a menej (graf č.14).

Graf č. 14:

Dôvod odmietnutia odboru s výučným listom „Nechcem sa dostať medzi problémových ľudí“ – podľa skupín odborov vzdelávania

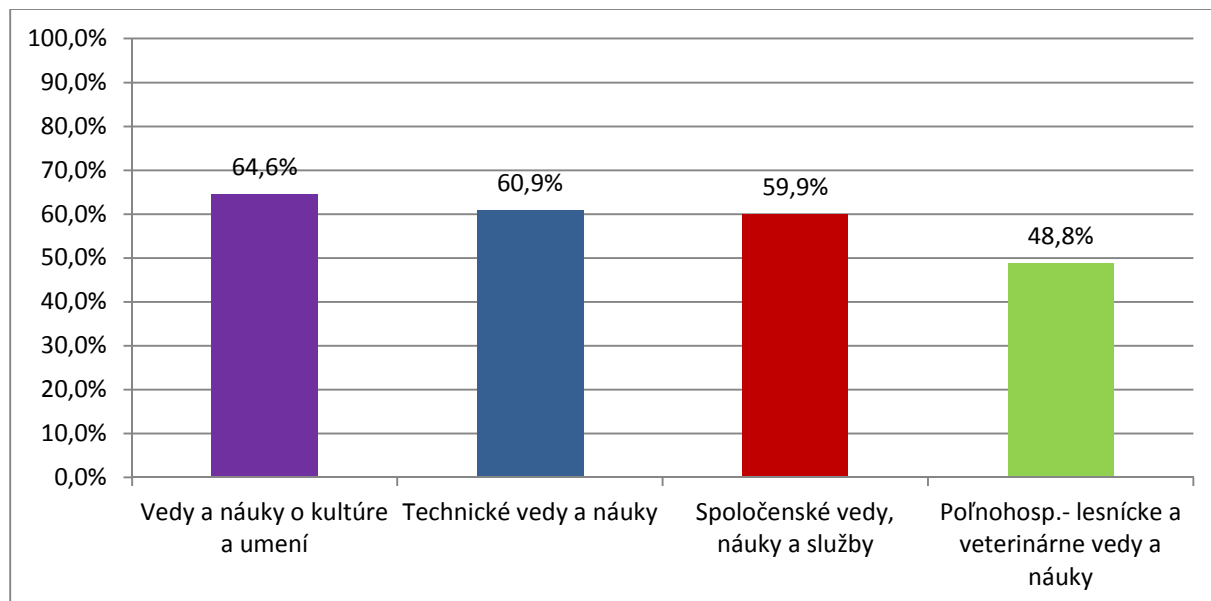

Poznámka: Percentuálne podiely sú vypočítané z celkového počtu žiakov v jednotlivých odborových skupinách

Až 65% vyjadrilo **obavu z nezaujímavej a jednotvárnej práce**, čo je najvyšší percentuálny podiel spomedzi všetkých skupín študijných odborov (graf č. 15). Pre pomerne vysoký počet žiakov z tejto odborovej skupiny bola zároveň strašiacom **práca vo fabrickom prostredí** (61%).

Graf č. 15:

Dôvod odmietnutia odboru s výučným listom „Nechcem vykonávať jednotvárnú nezaujímavú prácu“ – podľa skupín odborov vzdelávania

Poznámka: Percentuálne podiely sú vypočítané z celkového počtu žiakov v jednotlivých odborových skupinách

Osobitosťou žiakov v oboroch zameraných na kultúru a umenie je aj to, že ich možno považovať za **najmenej informovaných a najhoršie zorientovaných v možnostiach vzdelávania sa v odboroch s výučným listom**, čo mohlo byť ale podmienené aj a priori odmietaním takéhoto odboru a tým, že takéto informácie ani nehľadali. Bolo medzi nimi relatívne najviac žiakov, ktorí sa vyjadrili, že si nevedeli zo spektra odborov s výučným listom vybrať (až 43%) a takisto najvyšší podiel z nich sa stotožnil s tvrdením, že nevedia, aké odbory s výučným listom existujú (34%, v ostatných skupinách 28% a menej). Na druhej strane - rodičia mali u nich najnižšiu váhu pri usmernení (26%, v ostatných skupinách 30% a viac) a takisto zo všetkých štyroch skupín relatívne najmenej dievčat u nich spájalo odbor s výučným listom s predstavou, že sa pre ne takýto odbor nehodí (22%, v ostatných skupinách až 39% a viac), čo je zrejme dané aj zameraním tejto skupiny, v ktorej sú odbory vzdelávania menej vnímané ako rodovo odlišné.

4.3.3 Regionálne rozdiely

Vo vzťahu k regiónom sa štatisticky významné rozdiely potvrdili pri troch položkách: „Chcem ísť študovať na vysokú školu, výučný list nepotrebujem“, „Takéto odbory sa nehodia pre dievčatá“ a „Neviem, aké odbory s výučným listom existujú“.

Perspektíva ďalšieho štúdia na vysokej škole ovplyvnila rozhodnutie žiakov pre voľbu iného odboru ako odboru s výučným listom najčastejšie v Trnavskom (65%), v Prešovskom (62%) a v Nitrianskom kraji (60%). Týmto dôvodom argumentovalo aj takmer 60% žiakov v Bratislavskom (59%), Banskobystrickom (57%) a v Košickom kraji (57%). Najnižší percentuálny podiel súhlasných odpovedí sa u tohto dôvodu vyskytoval v Trenčianskom a v Žilinskom kraji.

Názor, že odbory s výučným listom sa nehodia pre dievčatá, sa najčastejšie objavoval v Žilinskom kraji – uviedlo ho 48% z dievčat – žiačok stredných odborných škôl v tomto kraji, ktoré sa rozhodli pre iný odbor ako odbor s výučným listom. S o niečo nižšími percentuálnymi podielmi sa tento argument vyskytoval v Trnavskom (42%), Banskobystrickom (45%) a v Košickom kraji (43%). Najnižší výskyt takýchto odpovedí bol zaznamenaný v Bratislavskom kraji (30%).

Dôvod „Neviem, aké odbory s výučným listom existujú“ použili najčastejšie žiaci bratislavských stredných odborných škôl (37%), pričom ale takmer polovica z nich (46%) tento argument odmietla. O niečo menej častejšie ho uvádzali žiaci košických škôl (34%).

Zhrnutie

Učebný odbor ako ďalšia vzdelávacia dráha po ukončení vzdelávania v základnej škole je častejšie voľbou žiakov s problémovým prospechom, žiakov z rodín s nižším vzdelanostným štandardom a z rodín riešiacich relatívne častejšie problém nezamestnanosti, čo nachádza svoj odraz aj v o niečo horšej finančnej situácii rodín týchto žiakov. Rodiny s rodičmi, ktorí majú vyššie vzdelanie a majú zamestnanie alebo podnikajú a finančne lepšie situované rodiny zrejme skôr motivujú žiakov k výberu maturitného odboru, pričom nie je dôležité, či ide o odbor s výučným listom alebo bez neho.

Väčšina žiakov v prieskume, ktorí sa vzdelávali v študijnom odbore bez získania výučného listu, sa stotožnila s názorom, že študijný odbor, v ktorom sa vzdelávajú, je pre nich prijateľnejší, pretože im podľa ich názoru poskytuje viac možností na realizáciu ich potenciálu ako štúdium v učebnom odbore. V pozadí takéhoto vnímania môže byť pozícia štúdia v odbore, v ktorom sa získava výučný list, ako menej hodnotnej alternatívy vo vzťahu k študijnému odboru s maturitou (bez výučného listu). Tento predpoklad do určitej miery dokresľuje aj vyjadrenie súhlasu s obavou žiakov zo zaradenia sa do skupiny tzv. „problémových ľudí“, ak by si takýto odbor zvolili, s ktorou sa prekvapivo stotožnilo až 60% respondentov.

Nízky záujem o odbory s výučným listom môže byť motivovaný aj nedostatočnou informovanosťou žiakov o možnostiach štúdia, spektre odborov a perspektívach uplatnenia sa. Informácie, ktoré žiaci majú k dispozícii, nie sú zrejme spracované a poskytované tak, aby vzbudili záujem žiakov a mali výraznejší dopad na výber ich štúdia a budúceho povolania.

Osobitným problémom je pretrvávajúci rodový stereotyp prejavujúci sa v rozhodovaní dievčat o svojej perspektívnej vzdelávacej dráhe. Dievčatá celkovo majú vyššie študijné plány – veľká časť z nich plánuje štúdium na vysokej škole, ale na druhej strane nie sú často jednoznačne vyhranené, nemajú jasnú predstavu o tom, kam by mala smerovať ich profesiová kariéra. Negatívnym javom je, že do ich rozhodovania sa o ďalšom štúdiu na strednej škole dosť silne zasahujú, ako o tom svedčia aj výsledky prieskumu, rodové stereotypy. Odbor s výučným listom odmietlo ako odbor nevhodný pre dievčatá takmer 40% zo žiačok, ktoré si vybrali odbor bez výučného listu. Tento postoj dievčat k výberu svojej vzdelávacej dráhy môže mať reálny základ aj v súčasnej situácii na slovenskom trhu práce. Vo vzťahu k ženám s tzv. mužskými povolaniami tu totiž takisto pretrvávajú rodové stereotypy, v dôsledku ktorých si ženy s takýmito kvalifikáciami často hľadajú zamestnanie ťažšie ako muži. Dá sa predpokladať, že aj táto skutočnosť sa odráža na rozhodovaní dievčat a vedie k odmietaniu takéhoto odboru. Významnú úlohu pritom môžu zohrávať aj ich rodičia.

Zistené skutočnosti poukazujú na rezervy v informačnej výbave žiakov o možnostiach štúdia a perspektíve uplatnenia sa so získanými kvalifikáciami na trhu práce, pričom sa ukazuje ako potrebné zvýšiť status stredného odborného vzdelávania v očiach žiakov a aj ich rodičov. Výsledky z prieskumu ďalej signalizujú potrebu diferencovaného prístupu pri rozvoji profesijnej orientácie a pri usmerňovaní výberu druhu vzdelávania a školy u chlapcov a u dievčat.

5 RETROSPEKTÍVNY POHĽAD ŽIAKOV STREDNÝCH ŠKÔL NA VOĽBU ŠTÚDIA A ICH PLÁNY PO UKONČENÍ ŠTÚDIA

V tejto časti analýzy sa venujeme tomu, ako žiaci prvých ročníkov stredných odborných škôl a gymnázií s odstupom času (1 rok) vnímajú správnosť výberu štúdia na strednej škole, a aké sú ich plány po ukončení štúdia. Cieľom je odhaliť faktory, ktoré mali vplyv na rozhodovanie sa o budúcom štúdiu, ako aj to, do akej miery sú žiaci spokojní so svojou voľbou.

Zaujímá nás, **či žiakom vyhovuje druh strednej školy alebo odbor, ktorý si vybrali, a ako sa s nimi stotožnili.** Pozeráme sa na to, prečo sú niektorí žiaci nespokojní so svojou voľbou, a **aké skupiny žiakov majú najvýraznejšiu tendenciu ku zmene študovaného odboru alebo školy, ktorú navštevujú.** Skúmame taktiež, ako vplývajú skutočnosti ako rozdielnosť pohlavia či regionálna úroveň na rozhodovací proces žiakov a ich ambície po ukončení štúdia na strednej škole.

Podrobnejšie sa analyzujú názory a skúsenosti troch skupín respondentov: **žiakov stredných odborných škôl všeobecne, žiakov študujúcich v technicky zameraných odboroch vzdelávania a žiakov gymnázií.**

5.1 Retrospektívny pohľad na voľbu štúdia a plány žiakov po ukončení štúdia na strednej odbornej škole

V tejto časti analyzujeme názory žiakov stredných odborných škôl. Skúmame, ako sú spokojní so svojou voľbou štúdia a ako vidia svoju budúcnosť v študovanom odbore. Hľadáme odpoveď na otázku, ktoré skupiny žiakov sú najviac náchylné na zmenu odboru, ktoré sa obávajú, či nájdu uplatnenie vo svojom odbore a čo motivuje žiakov stredných odborných škôl pre pokračovanie v štúdiu, vrátane štúdia na vysokej škole.

Prieskumný súbor tvorilo 7701 žiakov stredných odborných škôl, ktorí mali možnosť hodnotiť svoju spokojnosť so zvoleným štúdiom a prezentovať svoje plány po absolvovaní štúdia.

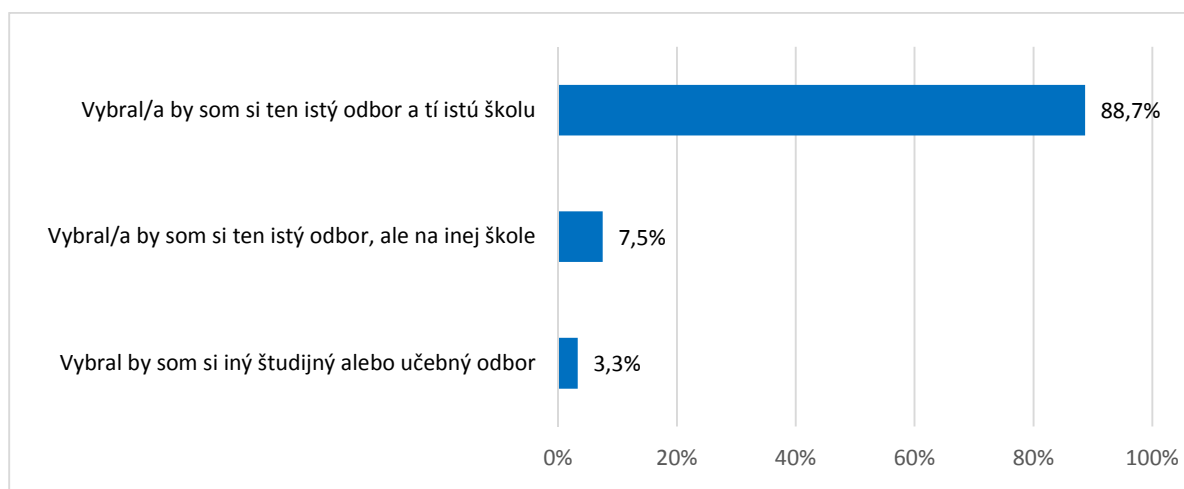
5.1.1 Voľba žiakov v prípade opätovného rozhodovania sa o štúdiu na strednej škole

Vzťah žiaka k študovanému odboru je dôležitým z hľadiska pozitívnej identifikácie a smerovania životnej dráhy. Dostatočná motivácia a dosahovanie dobrých študijných výsledkov sú predpokladom pre získanie odborného vzdelania, s ktorým sa mladí ľudia budú môcť uplatniť na trhu práce v súlade s ich záujmami a nadobudnutými vedomosťami a zručnosťami.

Temer 90 % žiakov stredných odborných škôl je spokojných so svojou voľbou odboru a školy

Prieskum ukázal značnú spokojnosť žiakov stredných odborných škôl so svojou voľbou.

Graf č. 1: Rozhodovanie žiakov v prípade opätovnej možnosti voľby strednej školy

Otázka: Ak by ste sa mali dnes rozhodovať o štúdiu na strednej škole, aká by bola Vaša voľba?

Podiel žiakov, ktorí by si opätovne, po ročnej skúsenosti so štúdiom na vybranej škole, vybrali ten istý odbor a tú istú školu, je pomerne veľký (88,7%). S výberom odboru štúdia je spokojných o niečo viac ako 95% žiakov, ale 7,5% z nich by chcelo študovať v tom istom odbore na inej škole, než študujú. Tento poznatok by mohol naznačovať, že títo žiaci sú nespokojní skôr s fungovaním školy a inými podmienkami štúdia, než so svojim výberom.

Iný učebný alebo študijný odbor by si z retrospektívneho pohľadu na voľbu štúdia vybralo iba 3,3% žiakov, čo je skutočne minimálny podiel.

Výraznejšie rozdiely v odpovediach žiakov vzhľadom na odborné zameranie štúdia sa nepreukázali, ak, tak len mierne v prípade žiakov poľnohospodárskych odborov, ktorí sú najviac presvedčení o správnosti svojej voľby (91,6%).

5.1.2 Vnímanie perspektívy úspešnosti štúdia na strednej odbornej škole

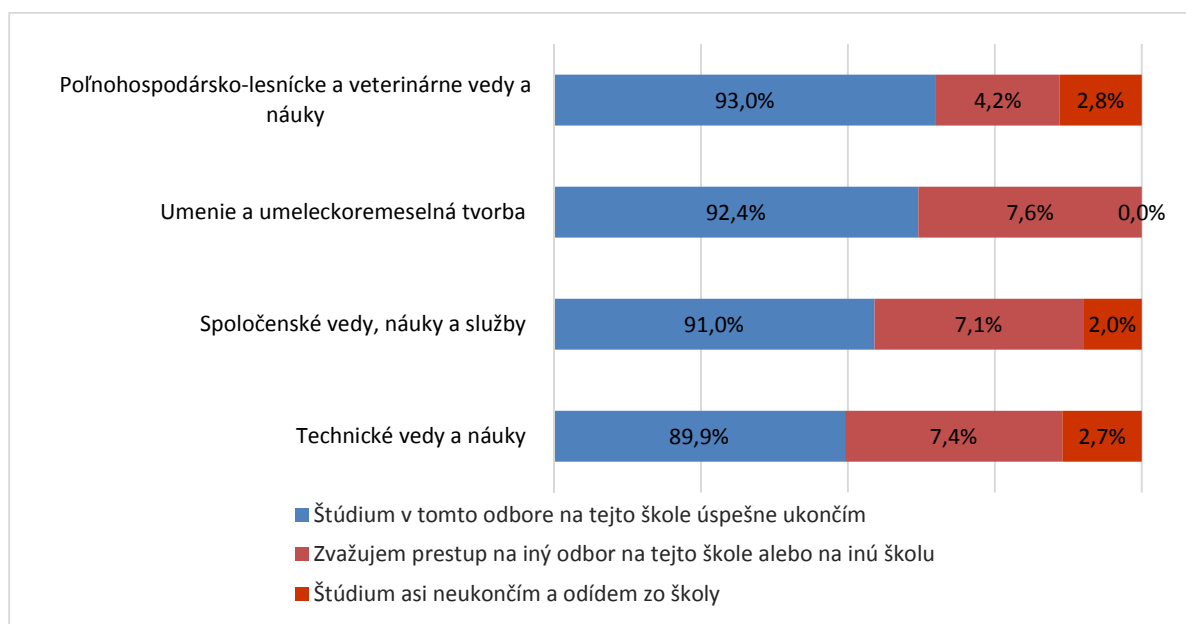
Vysoké ambície žiakov pokiaľ ide o ukončenie štúdia

Ambície žiakov vo zvolenom odbore vzdelávania sú vysoké. V priemere až 90,5% z oslovených žiakov je presvedčených o úspešnom ukončení svojho štúdia.

Pri detailnejšom pohľade na žiakov pripravujúcich sa v jednotlivých skupinách odborov pozorujeme určité rozdiely, tie sú však minimálne.

Graf č. 2: Hodnotenie perspektívy úspešnosti štúdia na strednej odbornej škole

Otázka: Ako vidíte svoju perspektívu na tejto škole?

Poznámka:

Respondenti mali možnosť zvoliť 1 z 3 ponúkaných možností, percentuálne podiely sú vypočítané z počtu žiakov podľa jednotlivých skupín odborov.

Úspešné ukončenie štúdia očakávajú hlavne žiaci pripravujúci sa v poľnohospodárskych odboroch

Až 93% žiakov pripravujúcich sa v odboroch zameraných na poľnohospodársko-lesnícke a veterinárne vedy a náuky (ďalej „poľnohospodárske odbory“) zvolilo možnosť „Štúdium v tomto odbore na tejto škole úspešne ukončím“. Zároveň títo žiaci patria aj k tým, ktorí majú najmenšiu tendenciu k prestupu na iný odbor, či školu (4,2%). Ostatné tri skupiny žiakov zvažujú možnosť prestupu na iný typ školy, alebo zmenu odboru v podiele viac ako 7%, čo napríklad u žiakov z technických vied a náuk (ďalej „technické odbory“) predstavuje 269 žiakov nespokojných so zvoleným študijným odborom spomedzi 2369 odpovedajúcich respondentov.

O úspešné ukončenie štúdia sa obávajú a iný odbor zvažujú najmä žiaci z technických odborov nasledovaní žiakmi zo spoločenskovedných odborov

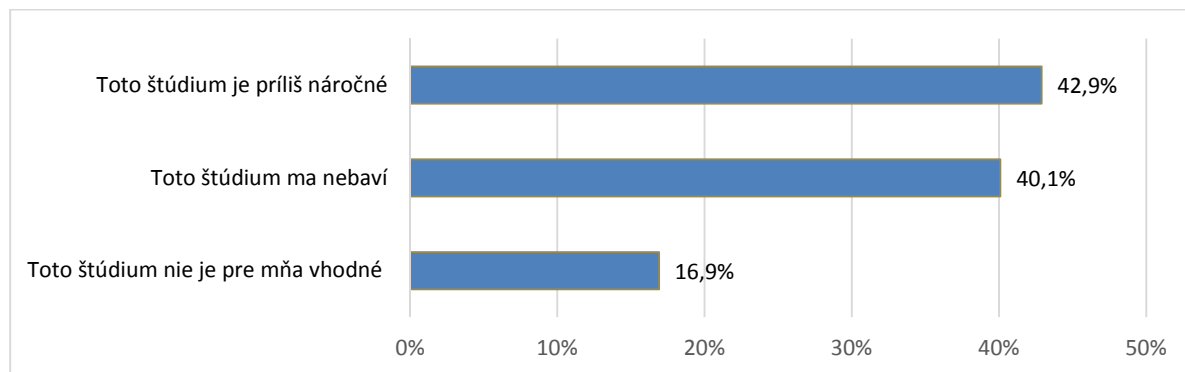
Pri otázke, pri ktorej sa žiaci mali vyjadriť o svojej perspektíve na škole, žiaci z technických odborov vzdelávania v najmenšej miere zo všetkých štyroch skupín odborov očakávajú úspešné ukončenie štúdia (89,9%). Títo žiaci spolu so žiakmi z odborov zameraných na umenie a umeleckoremeselnú tvorbu (ďalej „umelecké odbory“) **najviac zo všetkých zvažujú zmenu, prestup na iný odbor vzdelávania (7,4% v technických odboroch a 7,6% v umeleckých odboroch).**

K žiakom z technických odborov majú najbližšie žiaci pripravujúci sa v spoločenskovedných odboroch (rozdiel iba jeden percentuálny bod medzi tými, ktorí uvažujú o neúspešnom ukončení štúdia a odchode zo školy).

5.1.3 Dôvody voľby iného učebného alebo študijného odboru alebo školy

Iný odbor alebo školu by v súčasnosti volilo približne 7% zo všetkých žiakov stredných odborných škôl, ktorí sa zúčastnili na prieskume, teda 531 žiakov.

Graf č. 3: Dôvody pre zvažovanie prestupu alebo odchodu zo školy

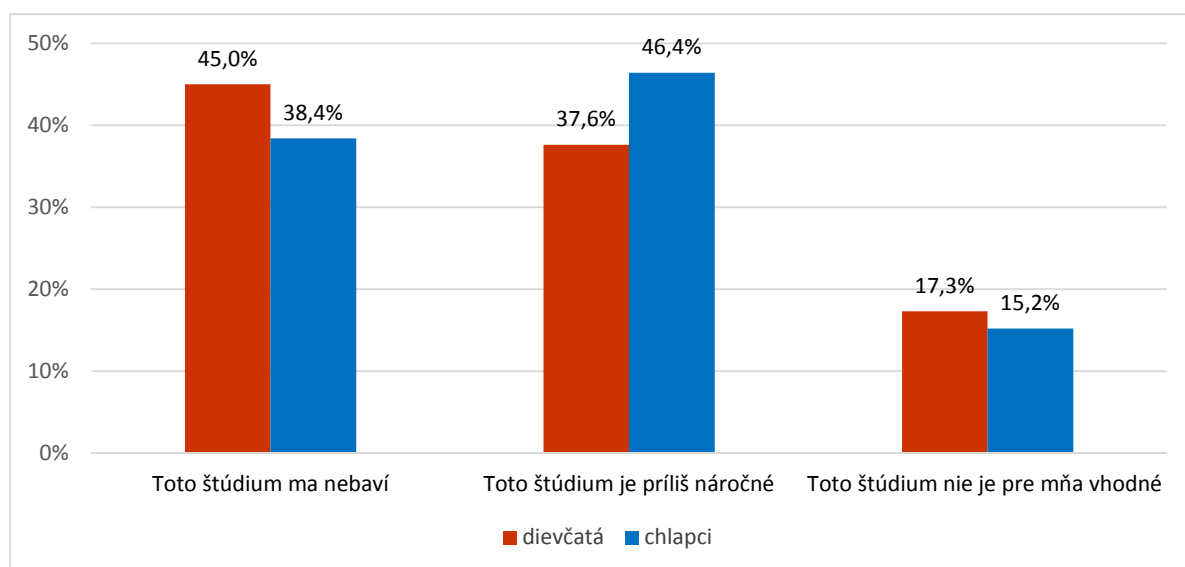

Otázka: Prečo uvažujete o prestupe alebo odchode zo školy?

Štúdium je pre týchto žiakov príliš náročné a nebaví ich

Žiaci, ktorí zvažujú zmenu odboru vzdelávania alebo odchod zo školy, uviedli ako najdôležitejšie dva dôvody, a to, že štúdium na škole je pre nich príliš náročné (42,9%), a že ich nebaví (40,1%).

Graf č. 4: Zmena odboru alebo odchod zo školy podľa pohlavia

Otázka: Prečo uvažujete o prestupe alebo odchode zo školy?

Poznámka:

Percentuálne podiely sú vypočítané z celkového počtu odpovedajúcich chlapcov alebo dievčat pre každú danú položku.

Ak sa pozrieme na tento dôvod z hľadiska pohlaví, **štúdium nebaví skôr dievčatá ako chlapcov. Naopak, štúdium považujú za príliš náročné skôr chlapci než dievčatá** (rozdiel takmer 9 percentuálnych bodov)¹³.

5.1.4 Plány žiakov po ukončení štúdia na strednej odbornej škole

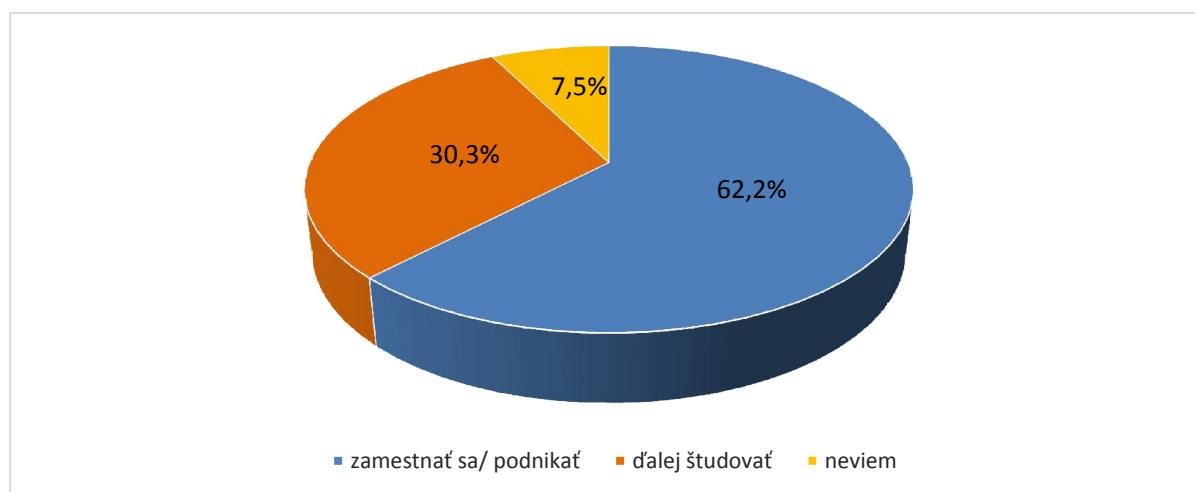
V tejto časti budeme analyzovať plány žiakov po ukončení štúdia podľa toho, či sa chcú po ukončení štúdia na strednej odbornej škole zamestnať, vrátane podnikania, alebo či chcú ďalej študovať. V osobitnej časti sa pozrieme na to, či chcú v prípade zvažovaného zamestnania alebo štúdia zostať v odbore.

Práca verus ďalšie štúdium

Približne 60% žiakov stredných odborných škôl má záujem pracovať, o ďalšom štúdiu uvažuje menej než tretina žiakov

Najčastejšie volené možnosti rozdelili žiakov na tri skupiny. Prvou skupinou žiakov sú tí, ktorí sa chcú po ukončení stredoškolského odborného vzdelávania zamestnať, druhú skupinu predstavujú žiaci, ktorí majú ambíciu nadobudnúť vyšší stupeň vzdelania, a napokon sú tu žiaci, ktorí nemajú jasné predstavy o svojej budúcnosti.

Graf č. 5: Plány žiakov po ukončení štúdia na strednej odbornej škole

Otázka: Aký je Váš plán po ukončení strednej školy?

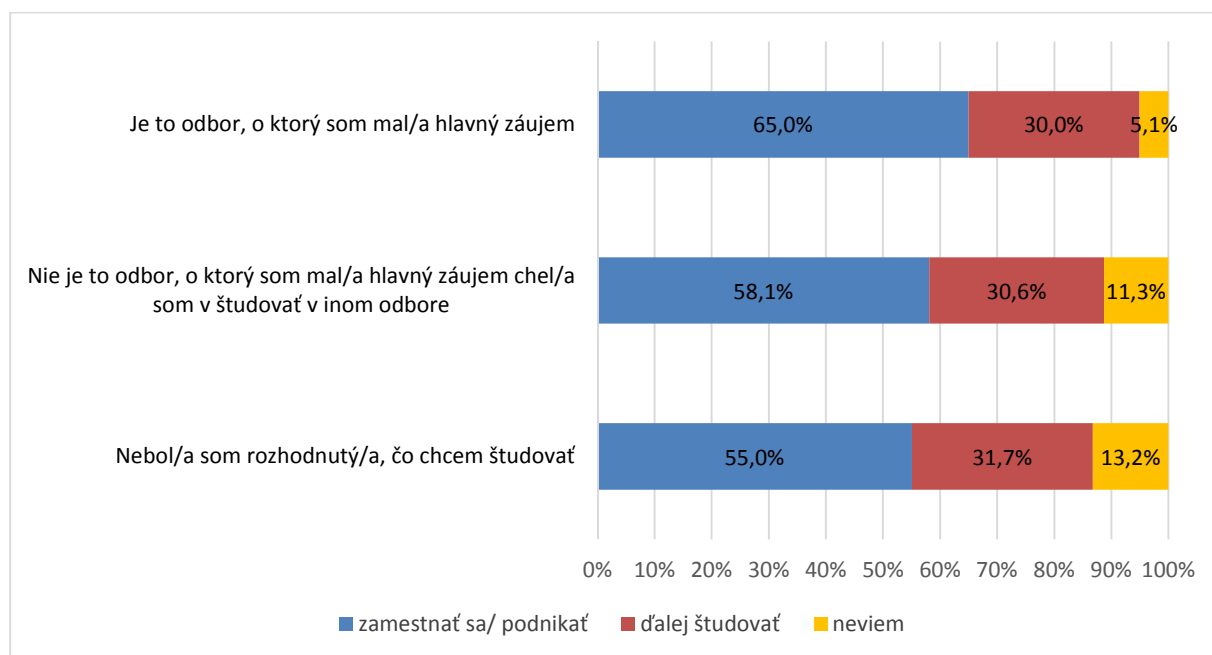
Zamestnať sa či už v odbore alebo mimo neho plánuje 62% žiakov. Štúdium uprednostňuje o trochu menej než tretina zo všetkých oslovených žiakov. Iba 7,5% žiakov ešte nie je rozhodnutých, akým smerom sa budú uberať po skončení štúdia na strednej odbornej škole.

¹³ Na otázku odpovedalo 202 dievčat a 302 chlapcov zo stredných odborných škôl.

Zamestnať sa v odbore chcú prevažne tí žiaci, ktorí mali aj oň skutočný (vyhranený) záujem

Ako vyplýva z grafu č. 6, najviac žiakov, ktorí sa chcú po ukončení štúdia v strednej odbornej škole zamestnať, je zo skupiny žiakov, ktorí sa pripravujú v odbore, o ktorý mali aj hlavný záujem. Túto možnosť označilo 65% žiakov. Možnosť zamestnať sa pred ďalším štúdiom uprednostňuje o niečo menej žiakov, ktorí sa menej stotožnili s vybraným odborom, t.j. neboli to pre nich odbor, o ktorý mali hlavný záujem (58%) – rozdiel medzi týmito dvomi skupinami je 7 percentuálnych bodov.

Graf č. 6:
Plány žiakov po ukončení štúdia na strednej odbornej škole podľa stupňa identifikácie s voľbou odboru a školy

Otázka: Aký je Váš plán po ukončení strednej školy?

Poznámka:

Percentuálne podiely sú vypočítané z celkového počtu žiakov, ktorí sa chcú zamestnať/ podnikat', ďalej študovať alebo nie sú rozhodnutí pre každú položku označujúcu záujem o odbor. Varianty otázok sú pre účely zisťovania rekatégorizované. Do jednej kategórie boli zlúčené varianty „Nie je to odbor, o ktorý som mal/a hlavný záujem“ a „Chcel/a som študovať v inom odbore“.

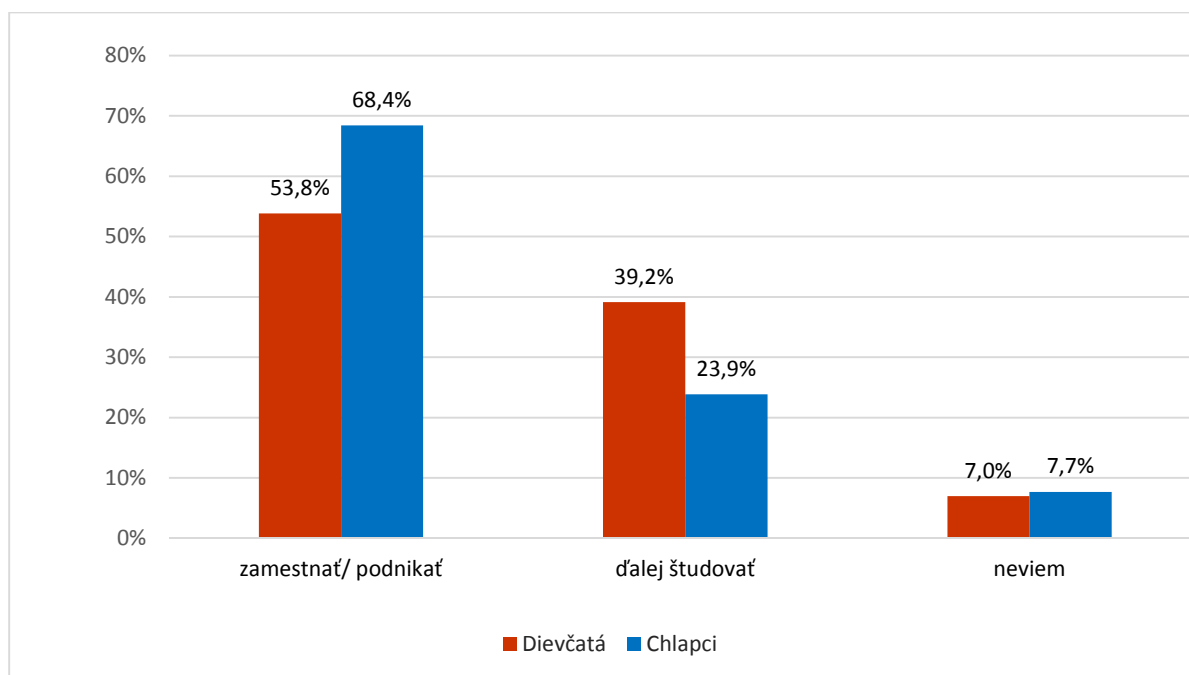
V ďalšom štúdiu chce pokračovať približne 30% žiakov nezávisle od toho, v ktorej skupine odborov sa pripravujú

Graf č. 6 taktiež dokumentuje to, že najvyšší podiel žiakov, ktorí plánujú po ukončení štúdia na strednej odbornej škole ďalej študovať, pochádza zo skupiny žiakov, ktorí neboli v čase prechodu na stredoškolský stupeň vzdelávania rozhodnutí, čo chcú študovať (32%), avšak rozdiel v porovnaní s ostatnými skupinami je minimálny. Možno skôr povedať, že zo všetkých štyroch skupín chce pokračovať v štúdiu približne rovnaký podiel žiakov – okolo 30%.

Chlapci sa chcú skôr zamestnať, dievčatá uprednostňujú ďalšie vzdelávanie

Medzi chlapcami a dievčatami sa vyskytli výraznejšie rozdiely pokiaľ ide o plánovanie budúcnosti po ukončení stredoškolského stupňa odborného vzdelávania. Ako vyplýva z grafu č. 7, chlapci sa takmer o 15 percentuálnych bodov viac ako dievčatá prikláňajú k možnosti začať pracovať hneď po ukončení štúdia na strednej škole, zatiaľ čo dievčatá by uprednostnili ďalšie štúdium (rozdiel 15 percentuálnych bodov v prospech dievčat).

Graf č. 7: Rozdiely v plánoch chlapcov a dievčat

Otázka: Aký je Váš plán po ukončení strednej školy?

Poznámka: Percentuálne podiely sú vypočítané z celkového počtu chlapcov a dievčat pre každú zvolenú položku

Žiaci z poľnohospodárskych a technických odborov majú najväčší záujem o zamestnanie sa ihneď po ukončení štúdia

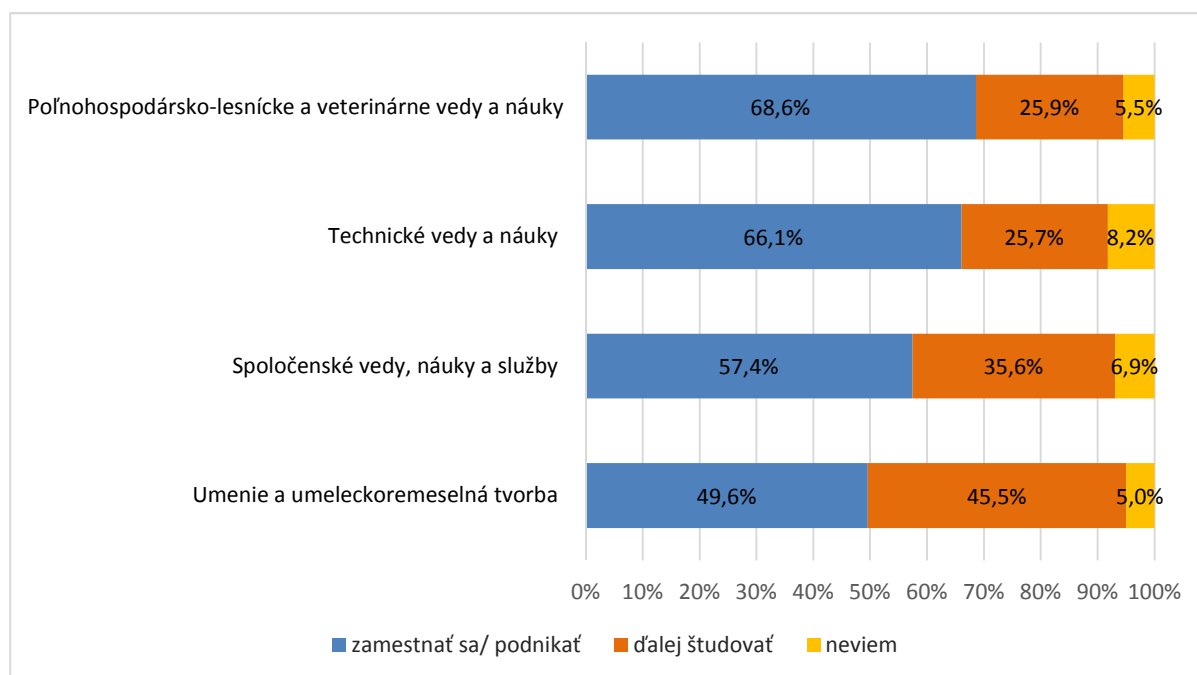
Rozdiely v plánoch žiakov podľa odborov sú prezentované v grafe č.8. Záujem o odbor a snahu zamestnať sa bezprostredne po skončení stredoškolského stupňa vzdelávania najviac potvrdili žiaci pripravujúci sa v poľnohospodárskych odboroch, kde sa percentuálny podiel takýchto žiakov priblížil takmer k 70%. Taktiež v tejto skupine existuje najmenší percentuálny podiel tých žiakov, ktorí majú záujem pokračovať v štúdiu. O tejto možnosti uvažuje len približne štvrtina žiakov poľnohospodárskych odborov.

Analýza plánov žiakov podľa hlavných skupín odborov odhaľuje, že podobne sú na tom žiaci z technicky zameraných odborov, z ktorých len o 2,5 percentuálnych bodov menej žiakov než v prípade poľnohospodárskych odborov uvažuje o možnosti zamestnania sa po skončení štúdia na strednej odbornej škole.

Ďalšie štúdium viac uprednostňujú žiaci pripravujúci sa v umeleckých a spoločenskovedných odboroch

V najväčšej miere, ako ukazuje graf č.8, chcú v ďalšom štúdiu pokračovať žiaci pripravujúci sa v umeleckých odboroch (45,5%). Za nimi sa s rozdielom 10 percentuálnych bodov umiestnili žiaci študujúci v odboroch zameraných na spoločenské vedy, náuky a služby (ďalej „spoločenskovedné odbory“). Z tejto skupiny chce v štúdiu ďalej pokračovať viac ako tretina žiakov (35,6%).

Graf č. 8: Rozdiely v plánoch žiakov podľa skupín odborov

Otázka: Aký je Váš plán po ukončení strednej školy ?

Poznámka:

Percentuálne podiely sú vypočítané z celkového počtu žiakov prislúchajúcich k jednotlivým odborom vzdelávania u danej zvolenej položky.

Pokiaľ ide o preferenciu výberu ďalšej životnej dráhy, najvýraznejší rozdiel existuje medzi žiakmi poľnohospodárskych a umeleckých odborov. Možnosť zamestnania sa hneď po ukončení štúdia na strednej škole by volilo takmer o 20 percentuálnych bodov menej žiakov z umeleckých odborov než žiakov pripravujúcich sa v poľnohospodárskych a technických odboroch vzdelávania.

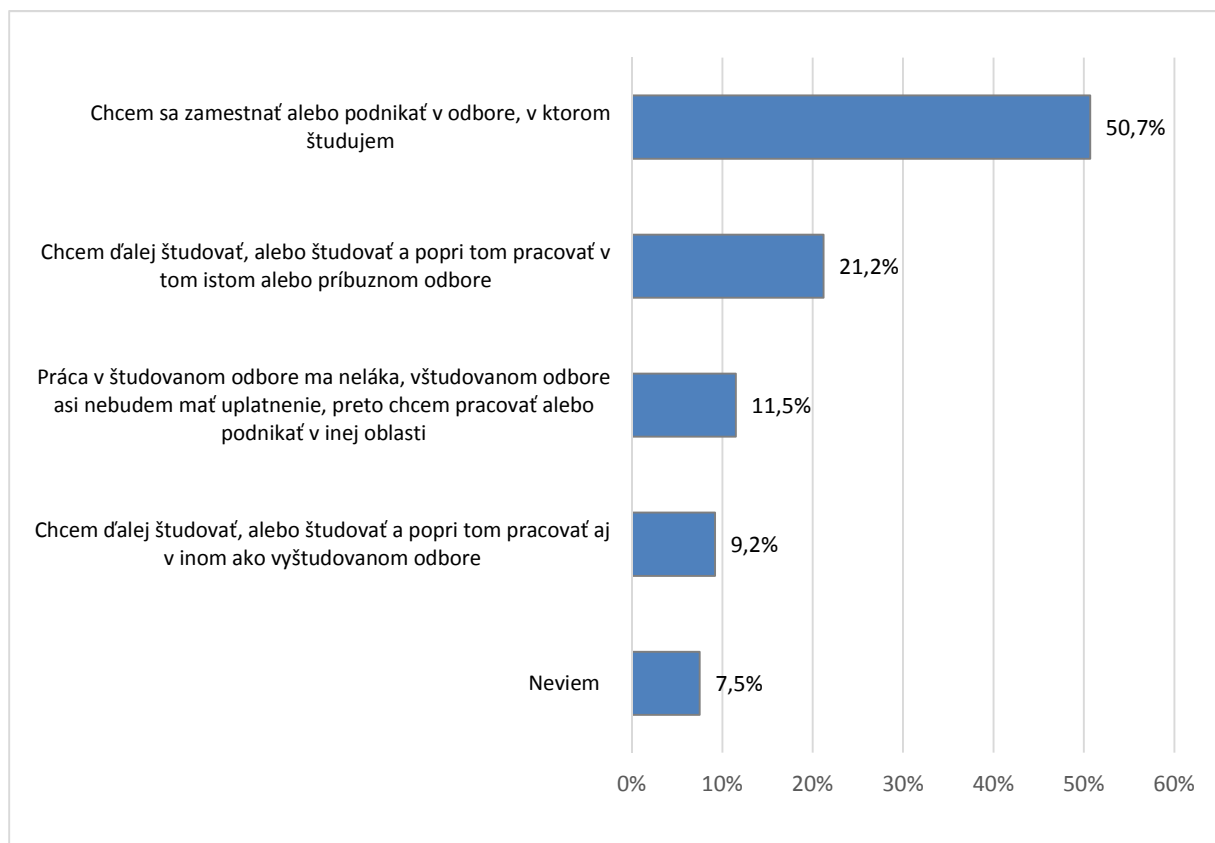
Plány zamestnať sa vo svojom odbore a ďalšie štúdium v absolvovanom odbore

Finančné prostriedky investované do odborného vzdelávania a prípravy sú investované efektívne najmä vtedy, keď žiaci využívajú získané vedomosti, schopnosti a zručnosti na trhu práce, alebo keď na ne nadväzujú v ďalšom štúdiu.

Takmer tri štvrtiny žiakov majú ambíciu zotrvať vo svojom odbore v práci alebo v ďalšom štúdiu

Prieskum ukázal, že o práci v odbore po skončení stredoškolského vzdelávania uvažuje polovica žiakov stredných odborných škôl. S alternatívou ďalšieho štúdia v odbore ráta 21 % žiakov. To znamená, že takmer tri štvrtiny žiakov majú ambíciu zotrvať vo svojom odbore či už formou vykonávania príslušného povolania alebo odbornej činnosti na trhu práce alebo formou pokračovania v štúdiu v tomto odbore.

Graf č. 9: Plány žiakov stredných odborných škôl po ukončení štúdia

Otázka: Aký je Váš plán po ukončení strednej školy?

Viac ako pätina žiakov zo stredných odborných škôl neštuduje v odbore, v ktorom vidia svoju budúcnosť

Viac ako 20% žiakov stredných odborných škôl už v 1. ročníku štúdia uvažuje o tom, že po ukončení štúdia nebude pokračovať v štúdiu alebo sa nezamestná v odbore. Takmer 12 % žiakov práca v zvolenom odbore neláka. Mnohí z týchto žiakov predpokladajú, že vo svojom povolaní si nenájdu uplatnenie, a preto uvažujú s prácou alebo podnikaním v inej oblasti. Okolo 10% žiakov sa vyjadrilo v tom zmysle, že chce študovať a popri tom pracovať v inom ako študovanom odbore bez udania špecifického dôvodu.

Počet žiakov, ktorí nemajú jasnú predstavu o tom, čo budú robiť po ukončení štúdia, je pomerne nízky (7,5%).

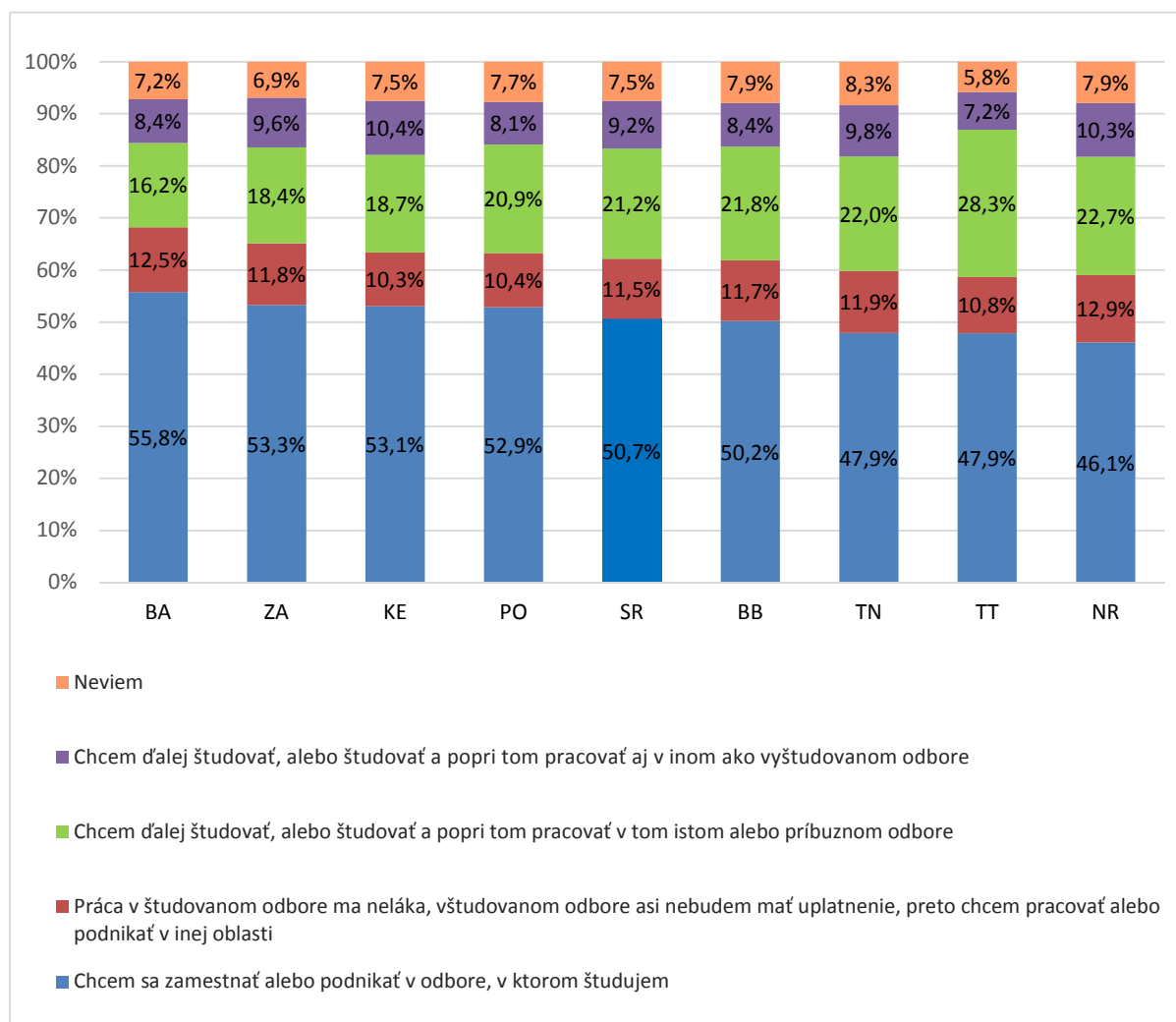
Malé rozdiely medzi plánmi chlapcov a dievčat

Výsledky analýzy podľa pohlavia ukázali len malé rozdiely medzi plánmi chlapcov a dievčat po ukončení štúdia na strednej odbornej škole. Chlapci sa v o niečo vyššej miere (52%) ako dievčatá (49%) chcú zamestnať po ukončení štúdia. Dievčatá práca v študovanom odbore láka menej. Ak uvažovali o práci hneď po ukončení štúdia, tak skôr v inom než študovanom odbore. Dievčatá (22%) sa tiež o niečo viac ako chlapci (20%) obávajú, že v študovanom odbore nenájdu uplatnenie.

Približne len polovica zo všetkých žiakov stredných odborných škôl chce pracovať vo svojom odbore

Analýza plánov žiakov po ukončení štúdia v rámci jednotlivých krajov ukázala určité regionálne rozdiely

Graf č. 10: Plány žiakov po ukončení štúdia na strednej škole – regionálne rozdiely

Otázka: Aký je Váš plán po ukončení strednej školy?

Poznámka:

Percentuálne podiely sú vypočítané z celkového počtu žiakov odpovedajúcich na každú položku otázky za daný kraj.

Zamestnať sa alebo podnikat' v odbore plánuje najviac žiakov v Bratislavskom kraji

Analýza odpovedí žiakov v rámci jednotlivých krajov ukázala určité regionálne rozdiely. Najviac žiakov sa plánuje zamestnať alebo podnikat' v študovanom odbore v Bratislavskom kraji (55,8%). Takmer so zhodným percentuálnym podielom oscilujúcim okolo 53% nasledujú Žilinský, Košický a Prešovský kraj.

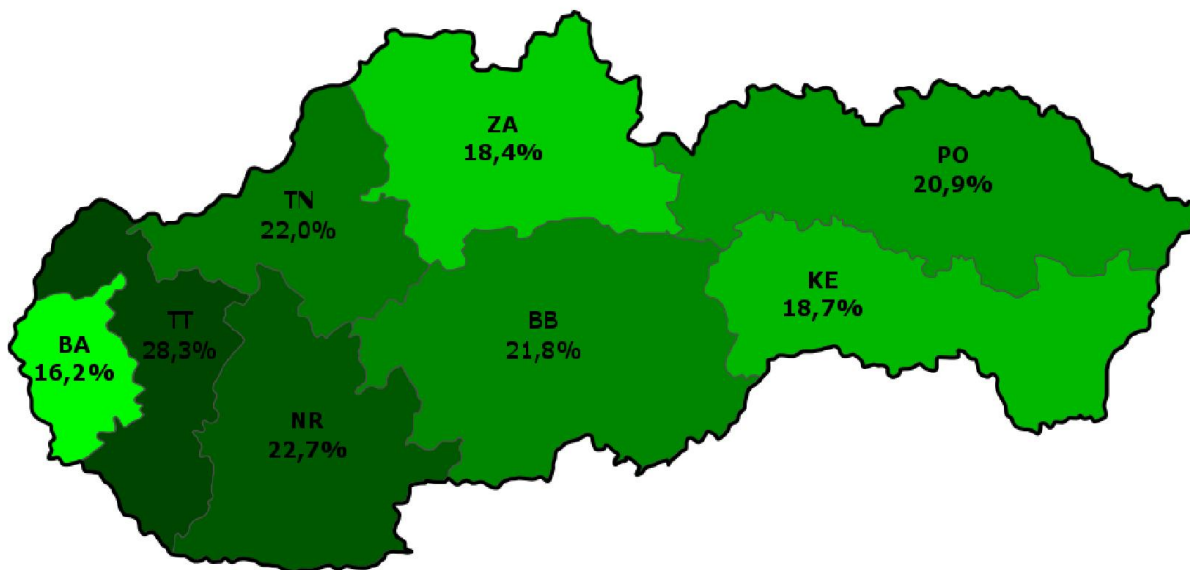
Najmenej žiakov stredných odborných škôl plánuje pracovať v študovanom odbore Nitrianskom kraji. Rozdiel medzi Bratislavským a Nitrianskym krajom predstavuje temer 10 percentuálnych bodov.

Najvyšší podiel žiakov zo stredných odborných škôl má ambíciu pokračovať v štúdiu v Trnavskom kraji

Výraznejšie rozdiely v rámci krajov sa preukázali pri položke, pri ktorej žiaci naznačili svoje ďalšie študijné plány po ukončení štúdia na strednej odbornej škole. Najvyšší percentuálny podiel žiakov zo stredných odborných škôl má ambíciu pokračovať v štúdiu vo svojom alebo príbuznom odbore v Trnavskom kraji (28,3%). Následne oscilujú na úrovni 22 % sa vyslovili za možnosť ďalšieho štúdia v odbore žiaci v Nitrianskom (22,7%), Trenčianskom (22,0%) a Banskobystrickom (21,8%) kraji.

Obrázok č. 1:

Žiaci, ktorí chcú pokračovať v štúdiu v študovanom odbore po ukončení štúdia na strednej odbornej škole - regionálne rozdiely

Otázka: Aký je Váš plán po ukončení strednej školy?

Položka : „Chcem ďalej študovať, alebo študovať a popri tom pracovať v tom istom alebo príbuznom odbore“

Poznámka: Kraje sú farebne odlišené podľa hodnôt: čím nižší percentuálny podiel odpovedí, tým svetlejšia farba

V jednoznačnom kontraste s ostatnými krajmi sa vyjadrili žiaci Bratislavského kraja, v ktorom o možnosti ďalšieho štúdia v študovanom odbore uvažuje len niečo viac ako 16% žiakov (rozdiel 12 percentuálnych bodov). Osobitné postavenie Bratislavského kraja možno vysvetliť nasledovne:

Jeden z dôvodov nižšieho záujmu o ďalšie štúdium môže spočívať v tom, že v Bratislavskom kraji sa tí žiaci, ktorí majú záujem o štúdium na vysokej škole, vo vyššej miere hlásia na gymnáziá ako v iných krajoch. Pokiaľ ide o pomer novoprijatí na gymnáziá a stredné odborné školy, tak v Bratislavskom kraji je to 42% ku 58%, zatiaľ čo v ostatných krajoch je tento pomer v rozmedzí 23% ku 77% až 30% ku 70%¹⁴. V Bratislavskom kraji je teda najvyšší záujem o štúdium na gymnáziách. Môže to byť spôsobené tým, že je tu vysoká dostupnosť a možno aj kvalita gymnázií je na vyššej úrovni ako v ostatných krajoch. Žiaci, ktorí sa prihlásia na stredné odborné školy v Bratislavskom kraji, môžu byť potom silnejšie previazaní so svojou budúcou profesiou a viac zameraní na uplatnenie sa so svojou kvalifikáciou získanou na strednej odbornej škole na trhu práce.

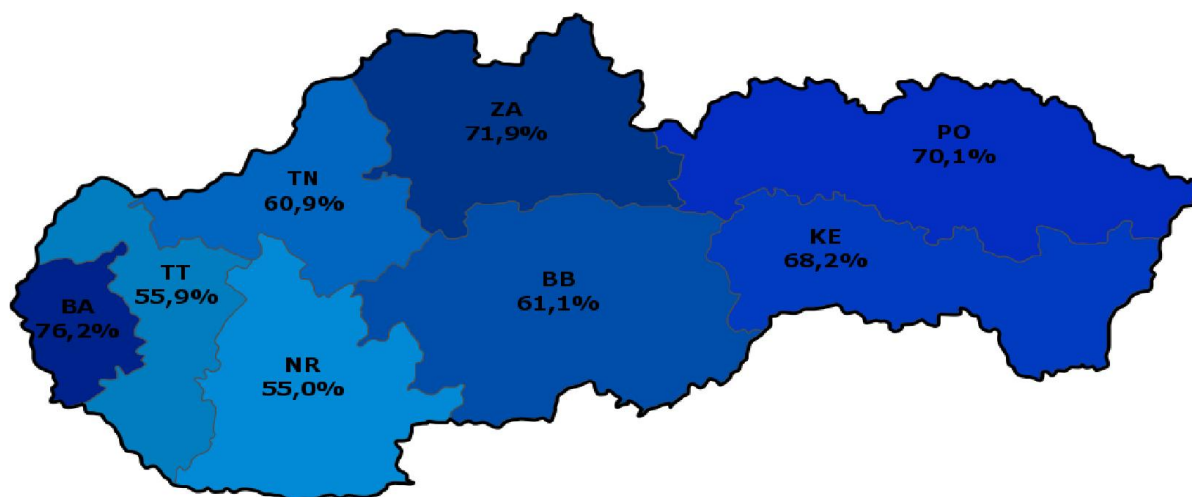
Po druhé, najnižšia nezamestnanosť v tomto kraji vytvára na uplatnenie sa absolventov stredných odborných škôl na trhu práce vhodnejšie podmienky než v iných krajoch. Skutočnosť, že si absolventi po skončení štúdia na strednej odbornej škole pomerne ľahko nájdu zamestnanie, môže na nich vplyvať aj v tom zmysle, že nepocitujú potrebu „poisťovať sa“ vyšším vzdelanostným stupňom, aby si dokázali nájsť prácu.

Po tretie, v Bratislavskom kraji môže celkovo existovať vyšší záujem o štúdium na vysokých školách ako v iných krajoch, čo je podmienené tým, že je hospodársky aj kultúrne vyspelejší a rozvinutejší, s čím môže súvisieť aj to, že v hodnotových rebríčkoch jeho obyvateľov sa vzdelanie nachádza na vyšších priečkach. Na záujem o štúdium na vysokých školách má určite pozitívny vplyv aj prítomnosť rôznych vysokých škôl v kraji.

Po štvrté, ako vidno na obrázku č. 2, na stredných odborných školách v Bratislavskom kraji je najvyššia koncentrácia žiakov, ktorí dosiahli horší prospech na základnej škole, s ktorým by ich na gymnáziá neprijali, čo značne limituje ich ambíciu pokračovať v štúdiu na vyššom stupni.

Obrázok č. 2:

Žiaci dosahujúci na základnej škole horšie známky ako iba jednotky a dvojky – regionálne rozdiely

Otázka: Aké ste mali známky na koncoročnom vysvedčení zo základnej školy?

Poznámka: Kraje sú farebne odlišené podľa hodnôt: čím nižší percentuálny podiel odpovedí, tým svetlejšia farba

¹⁴ Databáza CVTI SR

Stredné odborné školy sú v Bratislavskom kraji z hľadiska perspektívneho štúdia na vysokých školách pravdepodobne vnímané ako menej prijateľný variant. Túto domnienku podporujú aj zistenia z učiteľského prieskumu o atraktivnosti štúdia na stredných odborných školách – podľa učiteľov stredných odborných škôl sú stredné odborné školy najmenej atraktívne práve v Bratislavskom kraji². Regionálne rozdiely sú však určite ovplyvnené aj ďalšími, nami neskúmanými faktormi.

Plány žiakov stredných odborných škôl a dosiahnutý prospech na základnej škole

Prospech zo základnej školy, prináležanie ku skupine lepších alebo horších žiakov, má taktiež vplyv na plány žiakov po ukončení štúdia.

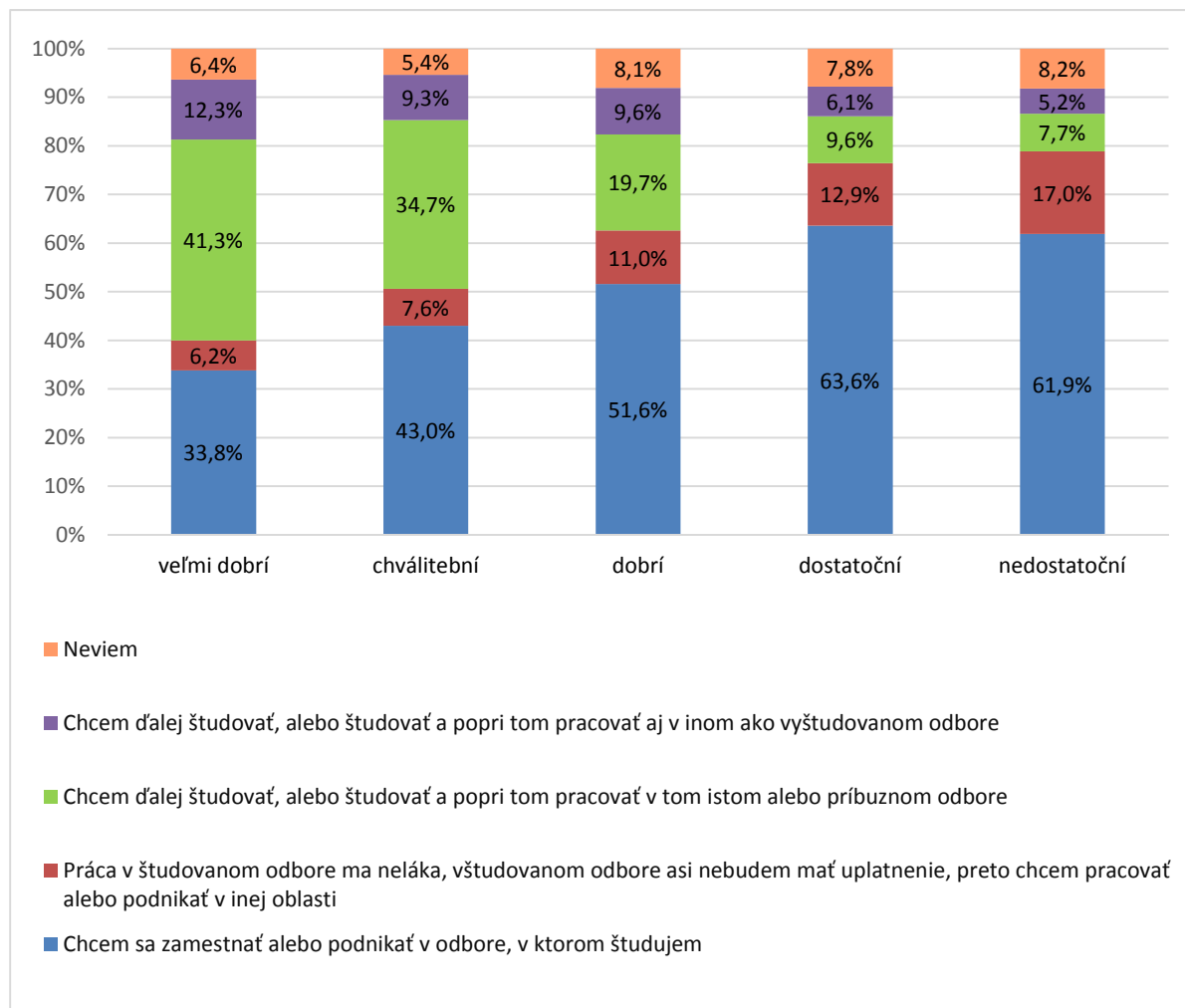
Žiaci v dotazníku uvádzali, ako boli hodnotení v 1. polroku 9. ročníka zo základnej školy. Pri jednotlivých známkach uvádzali, či mali na vysvedčení niektoré známky výhradne, vyskytli sa u nich občas, iba raz alebo nevyskytli sa u nich vôbec. Z možných kombinácií odpovedí bola vytvorená táto typológia:

1. *Žiaci s výborným prospechom (uvádzali výhradne jednotky, alebo občas jednotky a občas dvojky, prípadne jednu trojku)*
2. *Žiaci s chváľitebným prospechom (uvádzali výhradne alebo občas dvojky, prípadne jednu trojku)*
3. *Žiaci s dobrým prospechom (uvádzali výhradne alebo občas trojky)*
4. *Žiaci s dostatočným prospechom (uvádzali štvorku len jednu, občas alebo štvorky výhradne)*
5. *Žiaci s nedostatočným prospechom (uvádzali päťku len jednu, občas alebo päťky výhradne).*

Analýza potvrdila, že prospechovo lepší žiaci inklinujú skôr k voľbe pokračovania vo vzdelávacom procese, a naopak, že prospechovo slabší žiaci plánujú skôr zamestnať sa, ale poukázal aj na niekoľko ďalších zaujímavých faktov.

Graf č. 11:

Plány žiakov po skončení štúdia na strednej odbornej škole podľa dosiahnutého prospechu na základnej škole

Otázka: Aký je Váš plán po ukončení strednej školy?

Poznámka:

Percentuálne podiely sú vypočítané za jednotlivé odpovede prislúchajúce k danej prospechovej skupine žiakov.

Pokračovať v štúdiu a pracovať či už v odbore, alebo mimo odboru chcú skôr žiaci s lepším prospechom

V prospechovej skupine veľmi dobrých žiakov má túto ambíciu až 53,6% žiakov (41,3% žiakov v tom istom alebo príbuznom odbore, 12,3% žiakov v inom odbore).

O ďalšom štúdiu uvažuje aj 44% žiakov zo skupiny chválitebných žiakov - štúdiom v odbore by uprednostnilo 34,7% a mimo odboru 9,3% z nich.

Ďalšie štúdium zvažuje aj takmer 30% žiakov s priemerným prospechom

Aj priemerní žiaci patriaci do tretej prospechovej skupiny (temer 30% všetkých žiakov) majú ambície pokračovať vo vzdelávacom procese. Takmer 20% žiakov z tejto skupiny si myslí, že

bude pokračovať v štúdiu vo svojom odbore, a 9,6% z nich vidí svoju budúcnosť v štúdiu v inom než študovanom odbore.

V technicky zameraných odboroch majú ambíciu pokračovať v štúdiu skôr žiaci s lepším prospechom

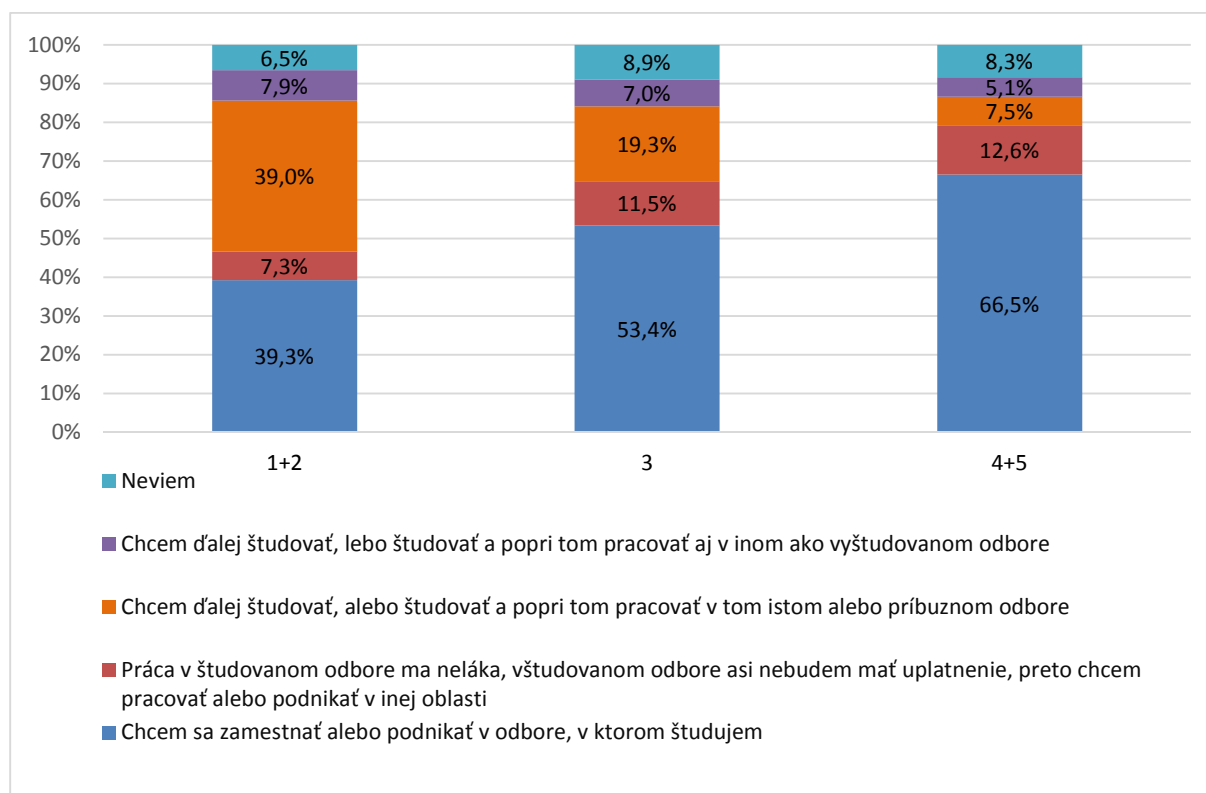
V rámci prieskumu o atraktivnosti sa niekoľkokrát potvrdili rozdielne zámery a preferencie žiakov v závislosti od toho, v akej skupine odborov študujú. Hlbšia analýza preukázala určité diferencie aj pokiaľ ide o ich plány ďalej sa vzdelávať v závislosti od prospechu, ktorý dosiahli na základnej škole.

Žiaci z technických odborov vzdelávania patria do skupiny žiakov, ktorí najmenej zo všetkých žiakov stredných odborných škôl zvažujú ďalšie štúdium. Výsledky analýzy z grafu č. 12 preukázali, že ambíciu pokračovať v ďalšom vzdelávaní má z tejto skupiny iba 39% žiakov s lepším prospechom.

Žiaci z technických odborov vzdelávania majú taktiež menšiu tendenciu k zmene študovaného odboru v prípade pokračovania v štúdiu. Títo žiaci vo všetkých prospechových skupinách označovali túto možnosť na hladine 7%, zatiaľ čo zo spoločenskovedných odborov sa v tomto zmysle vyjadrilo až 13% z týchto žiakov.

Graf č. 12:

Plány žiakov po skončení štúdia na strednej odbornej škole podľa dosiahnutého prospechu na základnej škole – technické odbory

Otázka: Aký je Váš plán po ukončení strednej školy?

Poznámka:

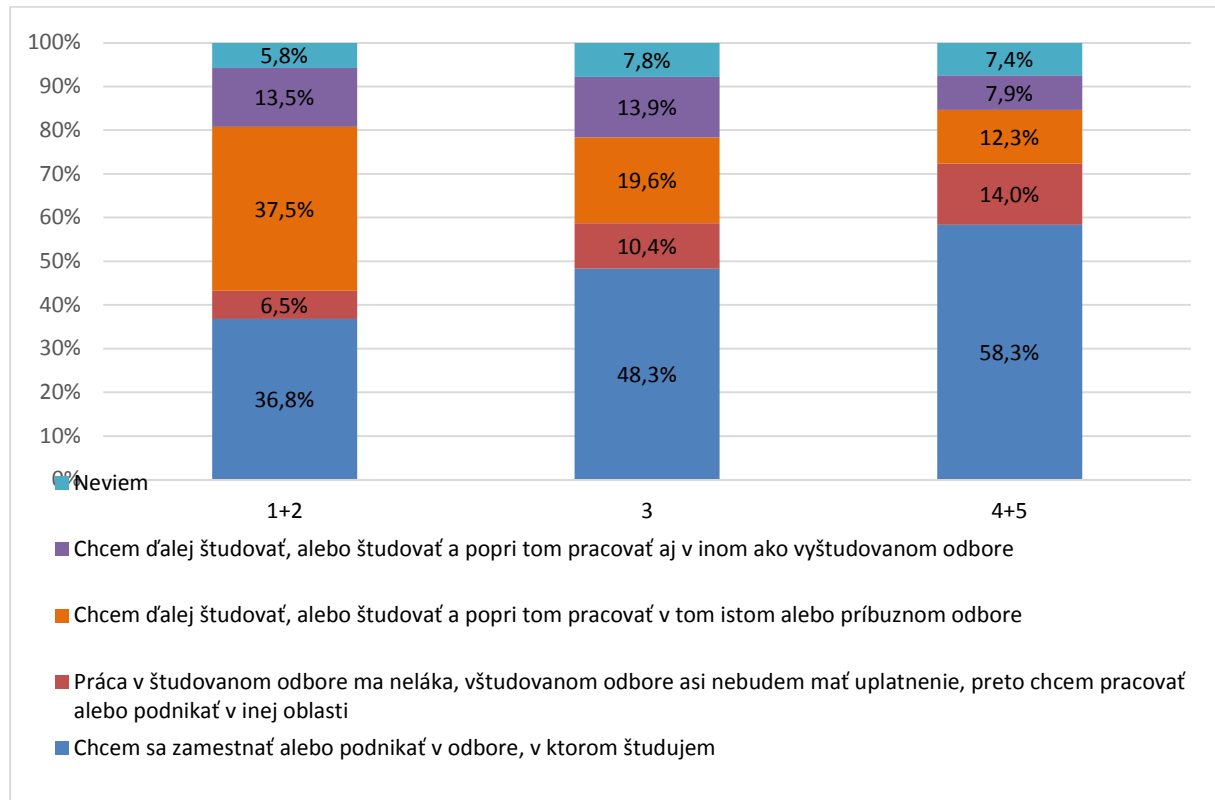
Do skupiny 1+2 sú zahrnutí žiaci s výborným a chválitebným prospechom, skupinu 3 tvoria žiaci s dobrým prospechom a do skupiny 4+5 sú zahrnutí žiaci s dostatočným a nedostatočným prospechom.

Žiaci zo spoločenskovedných odborov majú ambíciu pokračovať vo vzdelávacom procese aj v prípade, keď majú horší prospech

Z prospechovej skupiny žiakov dosahujúcich priemerné a horšie známky je percentuálny podiel takýchto žiakov takmer na úrovni 30%. Pri ostatných hlavných skupinách odborov záujem o ďalšie vzdelávanie radikálne klesá so zhoršujúcim sa prospechom.

Graf č. 13:

Plány žiakov po skončení štúdia na strednej odbornej škole podľa dosiahnutého prospechu na základnej škole – spoločenskovedné odbory

Otázka: Aký je Váš plán po ukončení strednej školy?

Poznámka:

Do skupiny 1+2 sú zahrnutí žiaci s výborným a chváľitebným prospechom, skupinu 3 tvoria žiaci s dobrým prospechom a do skupiny 4+5 sú zahrnutí žiaci s dostatočným a nedostatočným prospechom.

Žiaci z poľnohospodárskych odborov najmenej inklinujú k zmene odboru

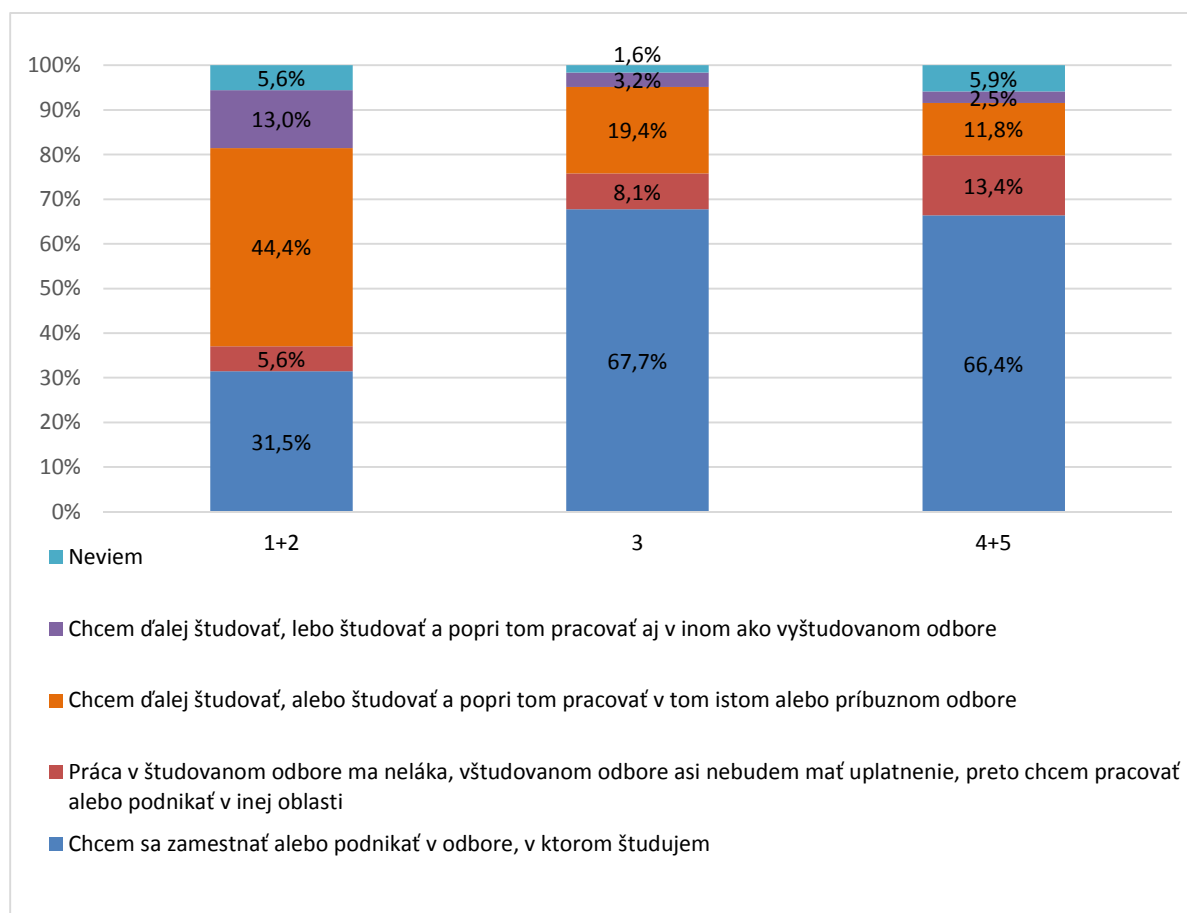
Napriek tomu, že žiaci z poľnohospodárskych odborov vzdelávania prejavili najväčšiu mieru stotožnenia sa s odborom a výrazne deklarovali svoj záujem o prácu v odbore po ukončení štúdia na strednej odbornej škole, až 44% žiakov z tejto skupiny dosahujúcich prevažne jednotky a dvojky na základnej škole prejavilo taktiež záujem o ďalšie vzdelávanie sa v odbore.

Zaujímavou je aj skutočnosť, že žiaci z poľnohospodárskych odborov z prospechových skupín žiakov s horším prospechom temer neprejavili záujem o štúdium v inom odbore. Oproti žiakom zo spoločenskovedných odborov, ktorí pri prospechovej skupine žiakov

s dobrým a dostatočným a nedostatočným prospechom a dobrým prospechom túto možnosť deklarovali na úrovni 13,9% resp. 7,9%, žiaci z poľnohospodárskych odborov v týchto prospechových skupinách pripúšťajú možnosť skúsiť ďalej študovať v inom odbore len na úrovni okolo 3%. U žiakov s výborným a chváľitebným prospechom sa tieto rozdiely takmer neukázali (rozdiel iba 0,5 percentuálneho bodu v prospech žiakov pripravujúcich sa v spoločenskovedných odboroch).

Graf č. 14:

Plány žiakov po skončení štúdia na strednej odbornej škole podľa dosiahnutého prospechu na základnej škole – poľnohospodárske odbory

Otázka: Aký je Váš plán po ukončení strednej školy?

Poznámka:

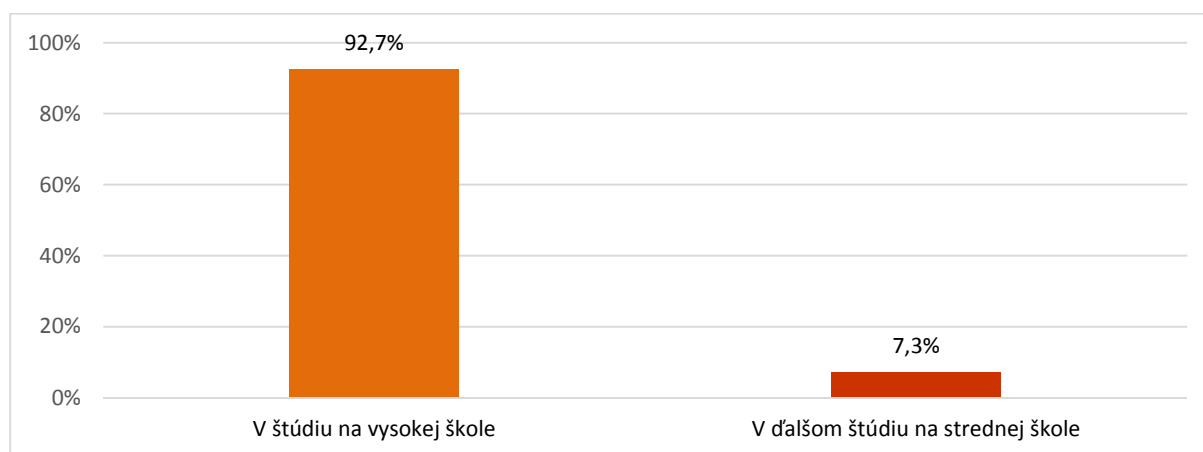
Do skupiny 1+2 sú zahrnutí žiaci s výborným a chváľitebným prospechom, skupinu 3 tvoria žiaci s dobrým prospechom a do skupiny 4+5 sú zahrnutí žiaci s dostatočným a nedostatočným prospechom.

5.1.5 Študijné zámery žiakov po ukončení štúdia na strednej odbornej škole

Percentuálny podiel žiakov stredných odborných škôl, ktorí uvažujú o ďalšom vzdelávaní, je pomerne vysoký. O ďalšie vzdelávanie má záujem až viac ako 30% z nich.

Takmer všetci z týchto žiakov, ako je možné sledovať aj z grafického vyjadrenia nižšie, plánujú pokračovať vo vysokoškolskom štúdiu.

Graf č. 15: Stupeň, na ktorom chcú žiaci stredných odborných škôl pokračovať v štúdiu

Otázka: V akom štúdiu chcete ďalej pokračovať?

S pokračovaním v ďalšom štúdiu na strednej škole počíta iba 7,3% žiakov, ktorí boli zapojení do prieskumu.

5.2 Retrospektívny pohľad na voľbu štúdia a plány žiakov po ukončení štúdia vo vybraných skupinách technicky zameraných odborov vzdelávania

Podrobnejšie sme sa pozreli, ako sa s voľbou štúdia na strednej odbornej škole vyrovnali žiaci, ktorí sa pripravujú v špecifických technicky zameraných odboroch vzdelávania definovaných v zameraní projektu. Podobne ako v predchádzajúcich častiach, aj tu analyzujeme ich plány po ukončení štúdia s prihliadnutím na stupeň odbornej kvalifikácie, ktorú sa snažia získať. Išlo o týchto sedem odborov: Stavebníctvo, geodézia a kartografia, Strojárstvo a kovspracujúca výroba, Elektrotechnika, Doprava, pošty a telekomunikácie, Potravinárstvo, Polygrafia a médiá a Spracúvanie dreva.

5.2.1 Voľba žiakov technických odborov v prípade opätovného rozhodovania sa o štúdiu a vnímanie perspektívy štúdia

So študovaným odborom sú najviac identifikovaní žiaci z odborov stavebníctva, geodézie a kartografie a elektrotechniky

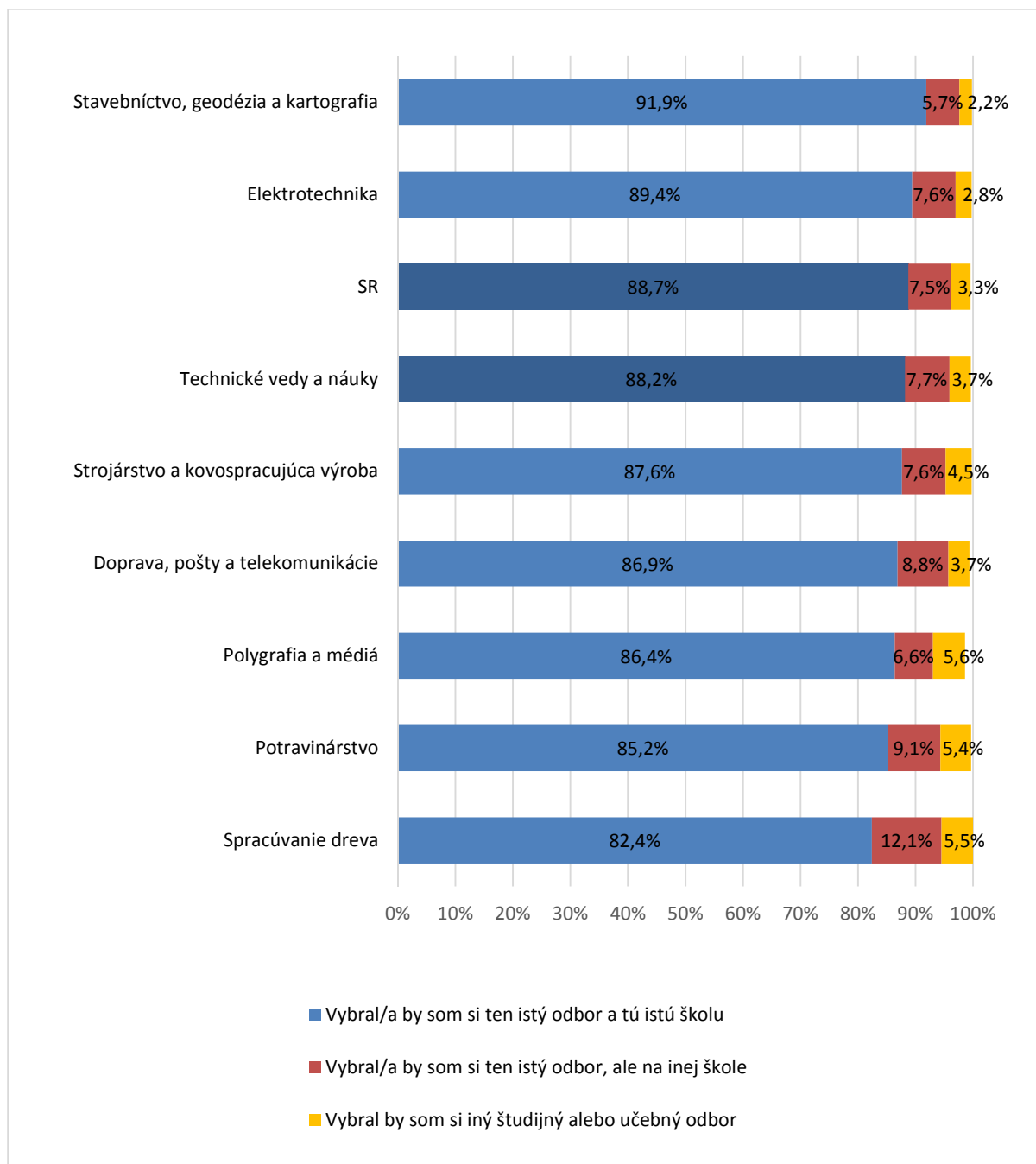
Nad slovenským priemerom všetkých odborov a technicky zameraných odborov mierne vyčnievajú žiaci pripravujúci sa v stavebných a elektrotechnických odboroch.

Ako ukazuje graf č.16, žiaci z týchto odborov sú najjednoduchšie presvedčení o správnosti svojej voľby štúdia na strednej odbornej škole, vrátane odboru vzdelávania. Ten istý odbor a tú istú školu by si v prípade, ak by sa mali rozhodovať o budúcom štúdiu teraz, opäť zvolilo až okolo 90% z nich.

Najmenej sú so svojou voľbou identifikovaní žiaci z odboru „Spracúvanie dreva“, nasledovaní žiakmi pripravovanými v odboroch „Potravínárstva, polygrafie a médií“ a „Dopravy, pošta a telekomunikácií“.

Graf č. 16:
Rozhodovanie v prípade opätovnej voľby štúdia na strednej odbornej škole žiakmi zo skupiny technických odborov vzdelávania

Otázka: Ak by ste sa mali dnes rozhodovať o štúdiu na strednej škole, aká by bola vaša voľba?

Poznámka:

Percentuálne podiely sú vypočítané z celkového počtu žiakov prislúchajúcich k jednotlivým skupinám technických odborov vzdelávania u danej zvolenej položky.

Rozdiel medzi žiakmi najviac presvedčenými o správnosti svojej voľby pripravujúcimi sa v odbore „Stavebníctvo, geodézia a kartografia“ a tými, čo sa pripravujú v odbore „Spracúvanie dreva“, je takmer 10 percentuálnych bodov.

Tesne pod celoslovenským priemerom sa umiestnili žiaci, ktorí sa vzdelávajú v odbore „Strojárstvo a kovospracujúca výroba“.

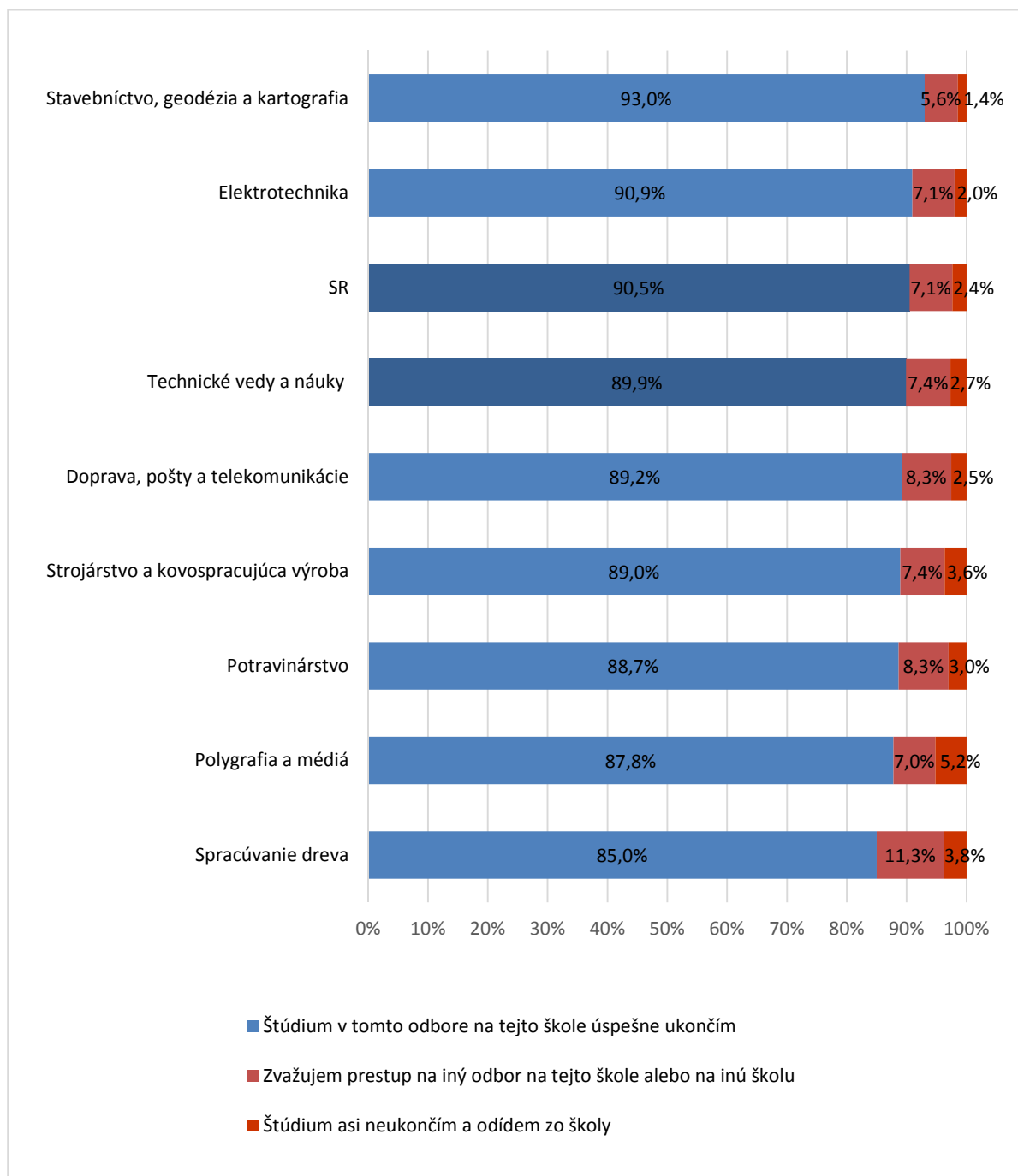
Na stupni vzdelania, ktorí žiaci získajú po ukončení štúdia, nezáleží

Odpovede žiakov boli podrobené analýze podľa stupňa vzdelania, ktorí dosiahnu po ukončení štúdia. Predpokladané rozdiely sa nepotvrdili. Ukázalo sa, že stupeň vzdelania, o získanie ktorého sa žiaci usilujú, nezohráva z aspektu spokojnosti s voľbou štúdia žiadnu rolu.

Ak sú žiaci presvedčení o správnosti svojej voľby, taktiež očakávajú, že štúdium aj úspešne ukončia, naopak, žiaci, pre ktorých bola voľba strednej odbornej školy akosi „nutnou alternatívou“, zvažujú častejšie zmenu školy alebo odboru. Túto tendenciu k zmene možno sledovať najmä u žiakov pripravujúcich sa v odboroch zameraných na „Spracúvanie dreva“ (11,3% žiakov), „Dopravy, pôšt a telekomunikácií“ a v potravinárskych odboroch (v oboch prípadoch 8,3% žiakov).

Nedokončenie štúdia a odchod zo školy deklarujú najmä žiaci pripravujúci sa v odboroch „Polygrafia a médiá“ (5,2% žiakov) a „Spracúvanie dreva“ (3,8% žiakov). Naopak, ako vidno z grafu hodnotenia perspektívy štúdia žiakov technických odborov, najmenej zvažujú predčasné ukončenie štúdia žiaci, ktorí sa pripravujú v odboroch „Elektrotechnika“ (1% žiakov) a „Stavebníctvo, geodézia a kartografia“ (1,4% žiakov).

Graf č. 17:
Hodnotenie perspektívy štúdia žiakmi z technických odborov vzdelávania (skupiny odborov)

Otázka: Ako vidíte svoju perspektívu na tejto škole?

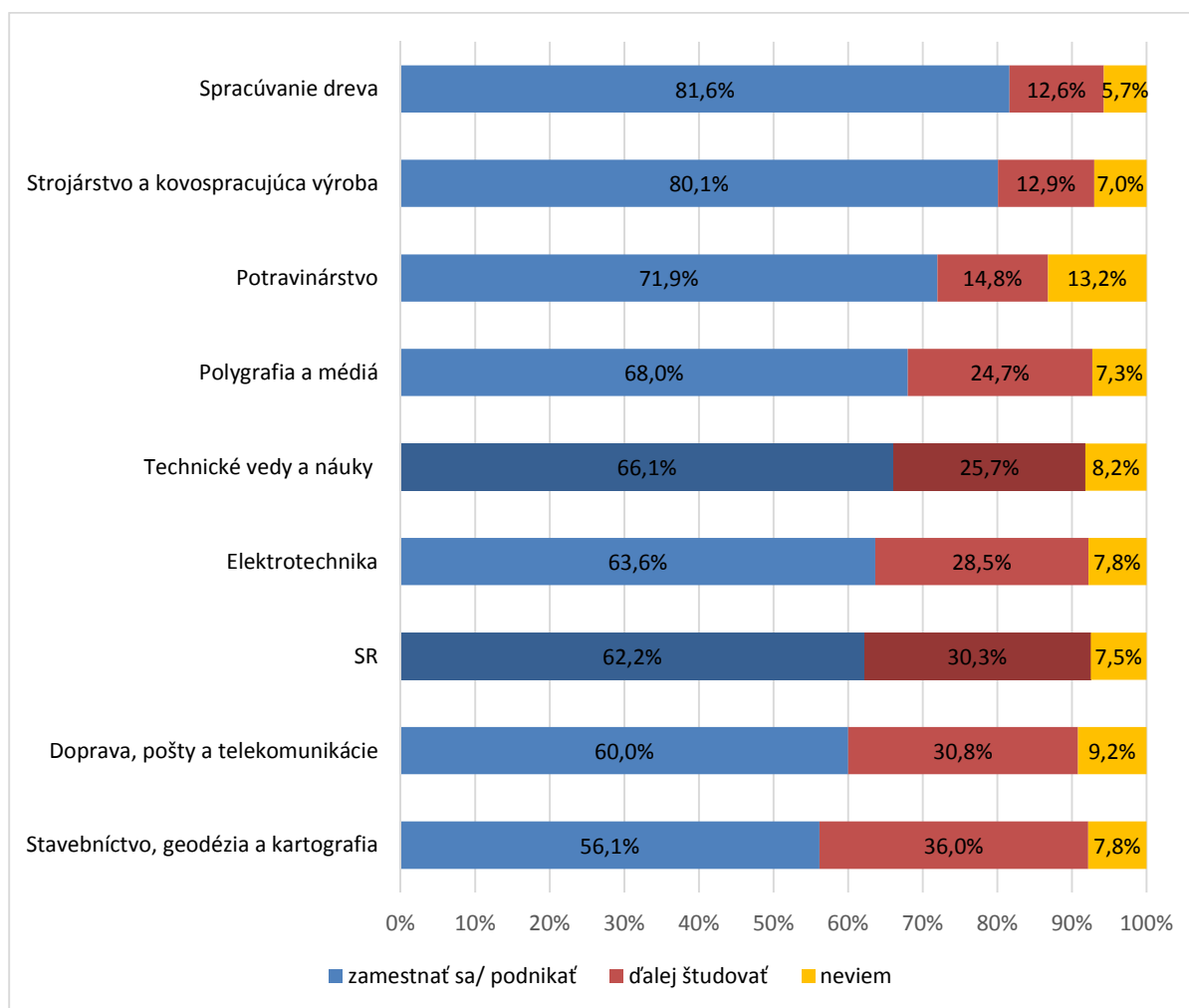
Poznámka:

Percentuálne podiely sú vypočítané z celkového počtu žiakov prislúchajúcich k jednotlivým skupinám technických odborov vzdelávania u zvolenej položky.

5.2.2 Plány žiakov vybraných skupín technických odborov po ukončení štúdia na strednej odbornej škole

Analýza odpovedí žiakov na otázku, akú životnú dráhu by si zvolili po ukončení štúdia na strednej odbornej škole, preukázala výrazné rozdiely v rámci jednotlivých skupín technických odborov.

Graf č. 18: Žiaci podskupín technických odborov – preferencie životnej dráhy

Otázka: Aký je Váš plán po ukončení strednej školy ?

Poznámka:

Percentuálne podiely sú vypočítané z celkového počtu žiakov prislúchajúcich k jednotlivým odborom vzdelávania u zvolenej položky.

Najnižšiu mieru záujmu o zamestnanie sa po ukončení štúdia na strednej odbornej škole prejavili žiaci z odborov zameraných na spracúvanie dreva a strojárstvo a kovspracujúcu výrobu

Po ukončení štúdia plánuje ihneď sa zamestnať najviac žiakov – okolo 80% - pripravujúcich sa v odboroch zameraných na spracúvanie dreva a strojárstvo a kovspracujúcu výrobu, čo je vysoko nad priemerom za všetkých žiakov stredných odborných škôl (62,2%) ako aj

technických odborov všeobecne (66,1%). Toto sú súčasne odbory, v ktorých sa pripravujú najväčšie podiely žiakov v učebných odboroch, t.j. v odboroch, po absolvovaní ktorých sa žiaci nemôžu uchádzať o vysokoškolské štúdium.

Tretími v poradí spomedzi ostatných skupín žiakov technických odborov boli žiaci z potravinárskych odborov (71,9%), kde takisto výrazná väčšina žiakov študuje v učebných odboroch (65,4%).

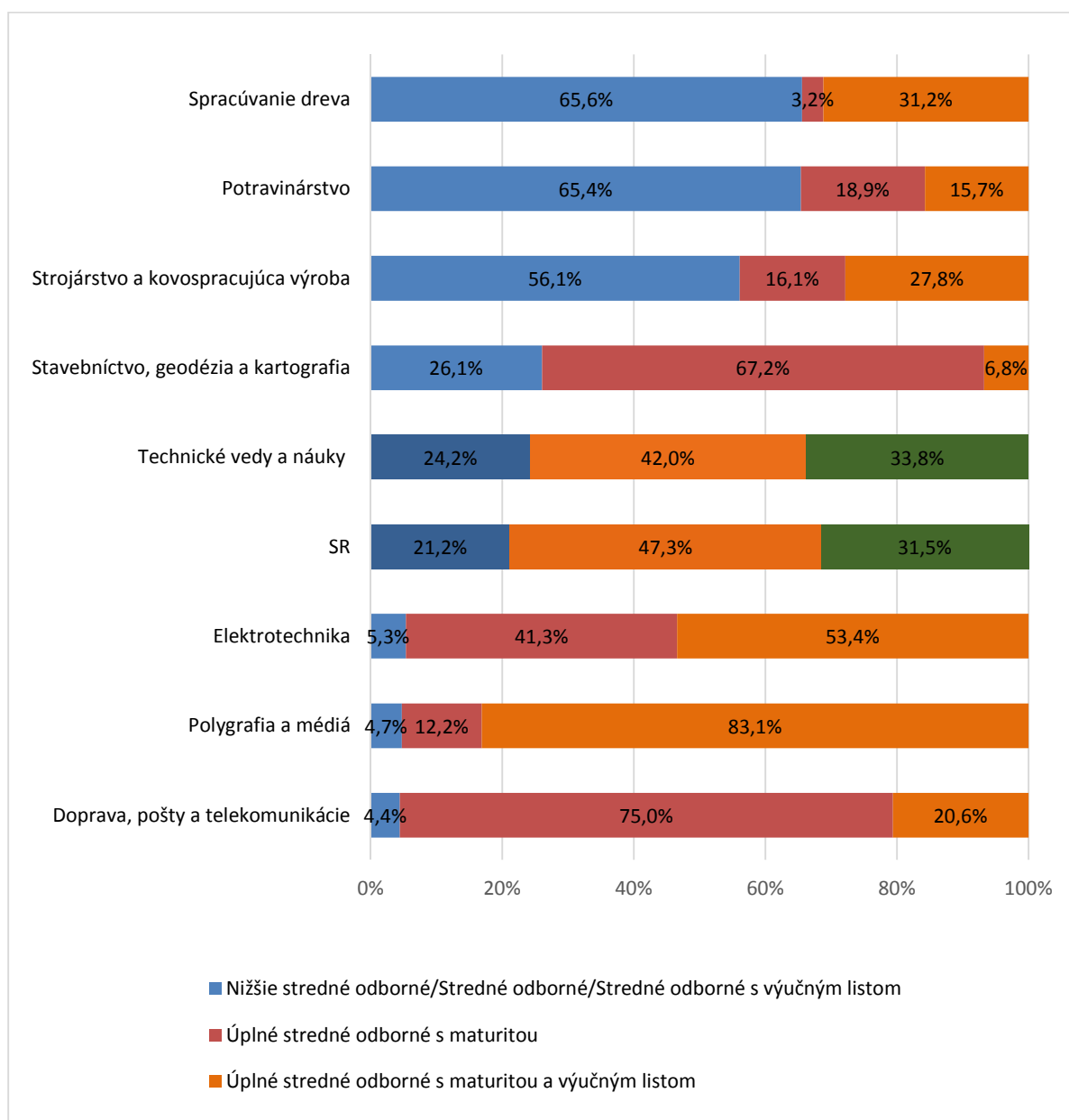
Záujem o zamestnanie sa po ukončení štúdia deklaruje najmenej žiakov pripravujúcich sa v odboroch stavebníctva, geodézie a kartografie ako aj v odboroch dopravy, pôšt a telekomunikácií – preferujú skôr ďalšie štúdium

Na druhej strane, po zamestnaní najmenej túžia žiaci pripravujúci sa v odboroch stavebníctva, geodézie a kartografie ako aj v odboroch dopravy, pošty a komunikácie, ktorí sa nachádzajú pod priemerom ostatných technických odborov (rozdiel 6 až 10 percentuálnych bodov) ako aj pod celoslovenským priemerom žiakov stredných odborných škôl.

Za možnosť „ďalej študovať“ sa vyslovilo až 36% žiakov zo stavebných odborov, a to i napriek tomu, že percentuálny podiel žiakov, ktorí sa pripravujú v maturitných odboroch, ako je možné sledovať z grafu č. 19 o dosiahnutom stupni vzdelania po ukončení štúdia, nie je u tejto skupiny žiakov najvyšší (celkovo 74%, z toho 67,2% maturita a 6,8% kombinácia maturity a výučného listu).

V druhom najvyššom podiele chcú v ďalšom štúdiu pokračovať žiaci z odborov dopravy, pôšt a telekomunikácií (30,8% žiakov). V oboch prípadoch ide o hodnoty výrazne alebo tesne nad celoslovenským priemerom (30,3%). Za všetky technické odbory je podiel tých, ktorí uvažujú o ďalšom štúdiu (25,7%), výrazne nižší než celoslovenský priemer (rozdiel temer 5 percentuálnych bodov).

Graf č. 19: Stupeň vzdelania, ktorý žiaci dosiahnu po ukončení štúdia

Otázka: Aký stupeň vzdelania dosiahnete po ukončení štúdia?

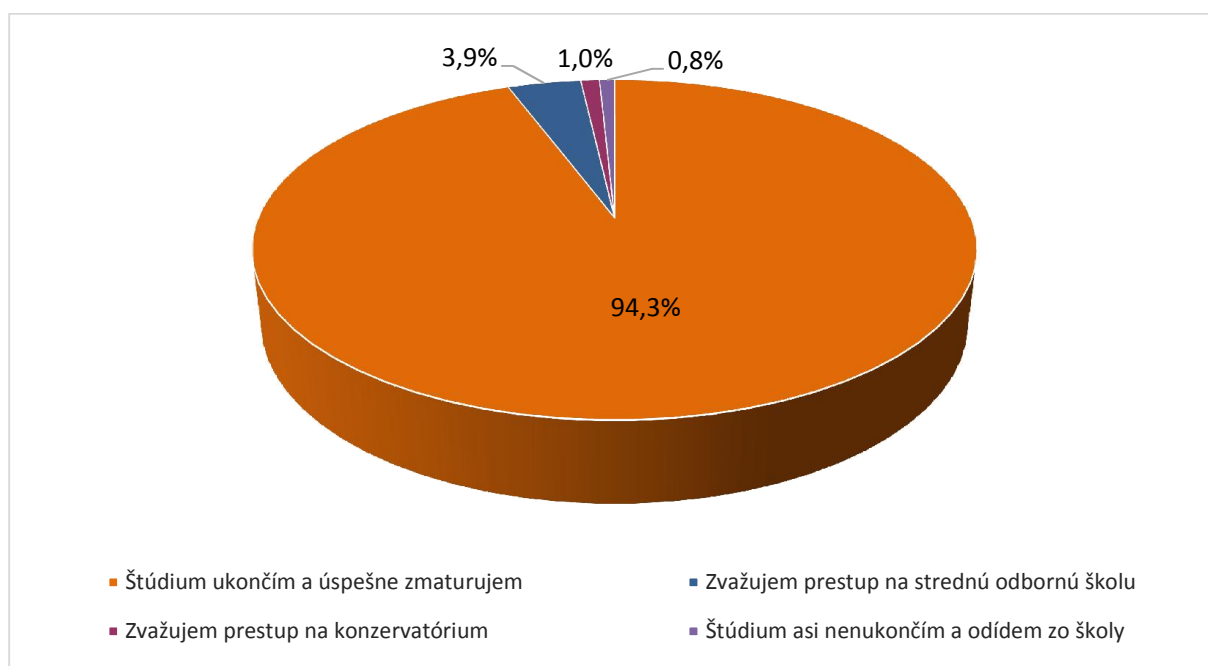
Poznámka: Vybrané skupiny odborov tvoria žiaci z hlavnej skupiny odborov „Technické vedy a náuky“.

5.3 Retrospektívny pohľad žiakov gymnázia na voľbu štúdia a ich plány po ukončení štúdia

Gymnázium je druh strednej školy, ktorej primárnou úlohou je pripraviť žiakov na vysokoškolské štúdium.

Aj žiakov gymnázií sme sa pýtali na to, ako sú spokojní so svojou voľbou štúdia ako aj na ich plány po ukončení štúdia. Zaujímalo nás, aká veľká je skupina žiakov, ktorí nie sú spokojní so svojou voľbou, a ktorí prípadne zvažujú prestup na strednú odbornú školu.

Graf č. 20: Hodnotenie perspektívy štúdia na gymnáziu

Otázka: Ako vidíte svoju perspektívu na gymnáziu?

O prestupe na strednú odbornú školu uvažujú iba necelé 4% žiakov gymnázií

Pomerne jednoznačne sa vyjadrili žiaci gymnázií o tom, ako vidia perspektívu svojho štúdia na škole. Úspešné ukončenie štúdia na gymnáziu očakáva až 94,3% z nich. Prestup na strednú odbornú školu zvažujú iba necelé 4% zo žiakov gymnázií, napriek tomu je to najvyšší podiel z tých, ktorí uvažujú o zmene. Iba marginálny počet žiakov (menej ako 1%) deklaruje, že štúdium na gymnáziu neukončí a odíde zo školy bez toho, aby zvažovali prestup na iný druh strednej školy.

Tendencia úspešného pokračovania v štúdiu na gymnáziu s víziou ďalšieho štúdia na vysokej škole sa výraznejšie prejavila u dievčat

Zaujímavejšie výsledky vo videní perspektívy na škole sa prejavili až vzhľadom na rodové rozdiely v plánoch chlapcov a dievčat. Dievčatá (95,5%) viac ako chlapci (92,3%) by si želali úspešné dokončenie už začatého štúdia. Chlapci skôr pripúšťajú zmenu vo forme prestupu

na strednú odbornú školu (5,5%), zatiaľ čo pre dievčatá je táto alternatíva menej lákavá (2,9%).

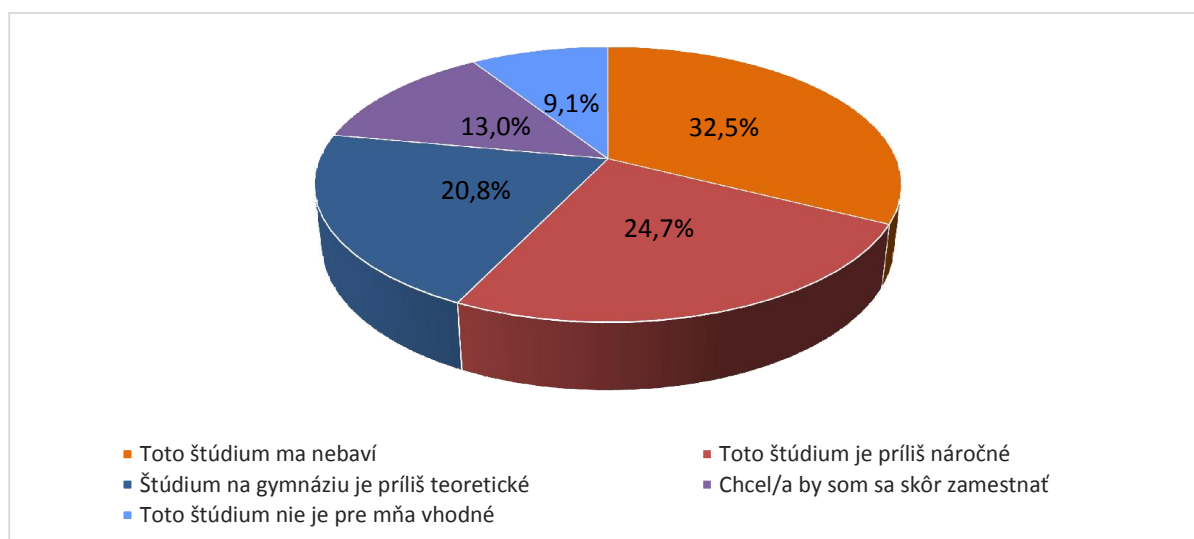
5.3.1 Dôvody pre prestup na inú školu alebo zmeny zamerania štúdia

Ako sme uviedli vyššie, iba veľmi málo gymnazistov zvažuje prestup zo svojej školy na inú strednú školu. V porovnaní so spokojnosťou žiakov stredných odborných škôl so svojou voľbou štúdia sú gymnazisti oveľa spokojnejší.

Prípadný odchod z gymnázia hlavne z toho dôvodu, že štúdium ich nebaví a je náročné

Odchod z gymnázia zvažujú gymnazisti, ktorí nie sú spokojní s výberom školy, hlavne z toho dôvodu, že štúdium na gymnáziu ich nebaví. Až ako druhý najväznejší dôvod uviedli, že štúdium je pre nich náročné.

Graf č. 21: Dôvody zvažovania prestupu na inú školu

Otázka: Prečo uvažujete o prestupe alebo odchode z gymnázia?

Poznámka: Na otázku, kde mali gymnazisti uviesť dôvody, pre ktoré by odišli zo školy, odpovedalo len 77 žiakov

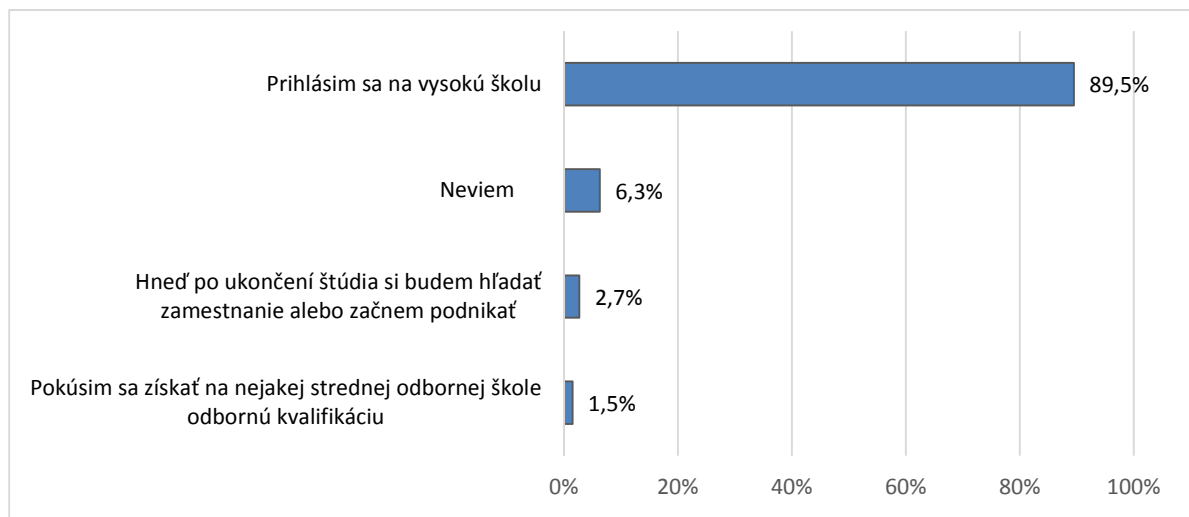
Náročnosť štúdia uvádzali ako dôvod, pre ktorý by odišli zo školy, viac dievčatá ako chlapci. Príliš teoretické zameranie štúdia na gymnáziu bolo tretím najviac označovaným dôvodom pre prípadný prestup na iný druh školy (20,8%). Tento dôvod označili častejšie chlapci než dievčatá.

5.3.2 Plány žiakov po ukončení štúdia na gymnáziu

Pri výbere gymnázia ako stredoškolského stupňa vzdelávania sa predpokladá záujem žiakov o pokračovanie vo vysokoškolskom štúdiu. Všeobecný pohľad na plány žiakov po úspešnom ukončení štúdia na gymnáziu jednoznačne potvrdzuje tieto študijné zámery žiakov.

Graf č. 22: Plány žiakov po ukončení štúdia na gymnáziu

Otázka: Aký je Váš plán po ukončení štúdia na gymnáziu?

Záujem o pokračovanie v štúdiu na vysokej škole je jednoznačnou voľbou žiakov gymnázií

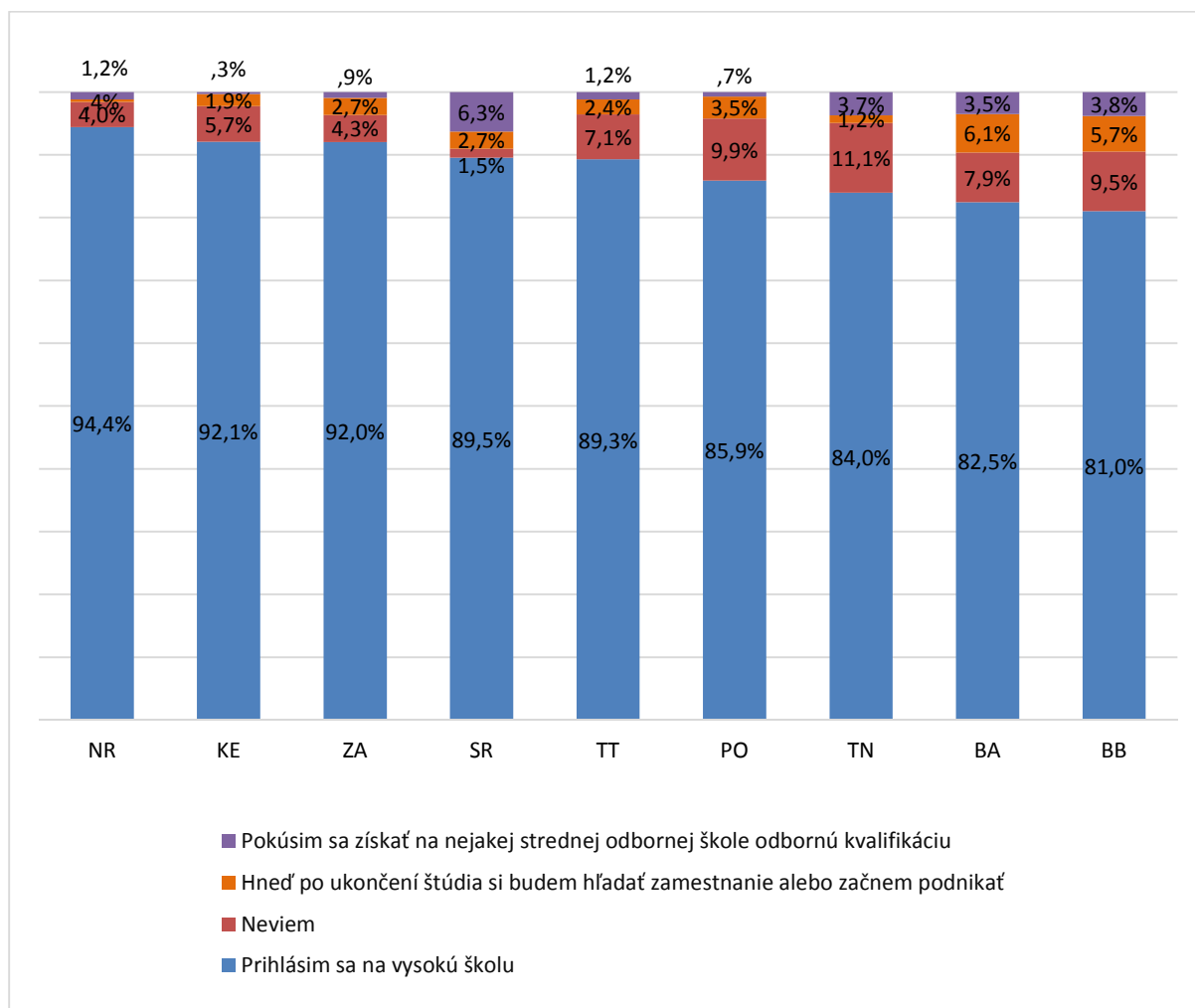
Ako ukazujú výsledky analýzy z grafu o plánoch žiakov po ukončení štúdia na gymnáziu, ambíciu študovať na vysokej škole prejavilo 89,5% žiakov gymnázií. Rozdiel v ambíciách z hľadiska pohlavia predstavuje päť percentuálnych bodov v prospech dievčat, teda dievčatá majú ešte o niečo výraznejší záujem o pokračovanie vo vysokoškolskom štúdiu než chlapci.

Chlapci viac zvažujú aj iné alternatívy ako pokračovanie vo vysokoškolskom vzdelávaní

Medzi gymnazistami je malé percento tých, čo nie sú rozhodnutí, akým smerom sa budú uberať po skončení štúdia, no chlapci v porovnaní s dievčatami skôr nemajú predstavu o tom, čo by po skončení štúdia na gymnáziu mohli robiť (7,3%). Hoci možnosť vzdelávania na strednej odbornej škole bola len málo označovaná položka spomedzi odpovedí žiakov, chlapci opäť viac ako dievčatá pripúšťajú alternatívu, že sa pokúsia získať odbornú kvalifikáciu na tejto úrovni.

Aj možnosť zamestnania sa hneď po ukončení štúdia bola výraznejšie volená chlapcami, čo pri celkovom pohľade naznačuje, že chlapci sú viac ako dievčatá otvorení smerom k zmene a zvažujú aj inú alternatívu než je vysokoškolské štúdium.

Graf č. 23: Plány žiakov po ukončení štúdia na gymnáziu – regionálne rozdiely

Otázka: Aký je Váš plán po ukončení štúdia na gymnáziu?

Poznámka:

Percentuálne podiely sú vypočítané podľa krajov a jednotlivé označované položky do 100%, zoradené zostupne podľa položky s najvyšším percentuálnym podielom, „Prihlásim sa na vysokú školu“.

Analýza podľa regionálnych rozdielov ukázala, že najviac žiakov gymnázií, ktorí majú jednoznačný záujem ďalej pokračovať vo vysokoškolskom vzdelávaní, je v Nitrianskom (94,4%), Košickom (92,1%) a Žilinskom (92%) kraji. Tieto kraje sa umiestnili v hodnotení záujmu a preferencií žiakov vzhľadom na záujem o vysokoškolské štúdium nad úrovňou priemeru za celé Slovensko. Ambície žiakov stredných odborných škôl týkajúce sa ďalšieho vysokoškolského štúdia sa zhodujú s ambíciami žiakov gymnázií iba v Nitrianskom kraji. V tomto kraji je vo všeobecnosti u žiakov gymnázií najvyšší záujem o vysokoškolské vzdelávanie

Iba 1,5% žiakov gymnázií nemá predstavu o tom, čo by chceli robiť po ukončení štúdia

Ako možno sledovať z grafu č.22, aj keď nie veľmi výrazne (1,5%), ale predsa druhou najoznačovanejšou možnosťou v plánoch do budúcnosti zo strany žiakov gymnázií bola možnosť „neviem“. Slovenský priemer pokrýva výrazné rozdiely. Až viac ako 11% žiakov v Trenčianskom kraji nemá jasnú predstavu o svojom ďalšom študijnom či profesijnom

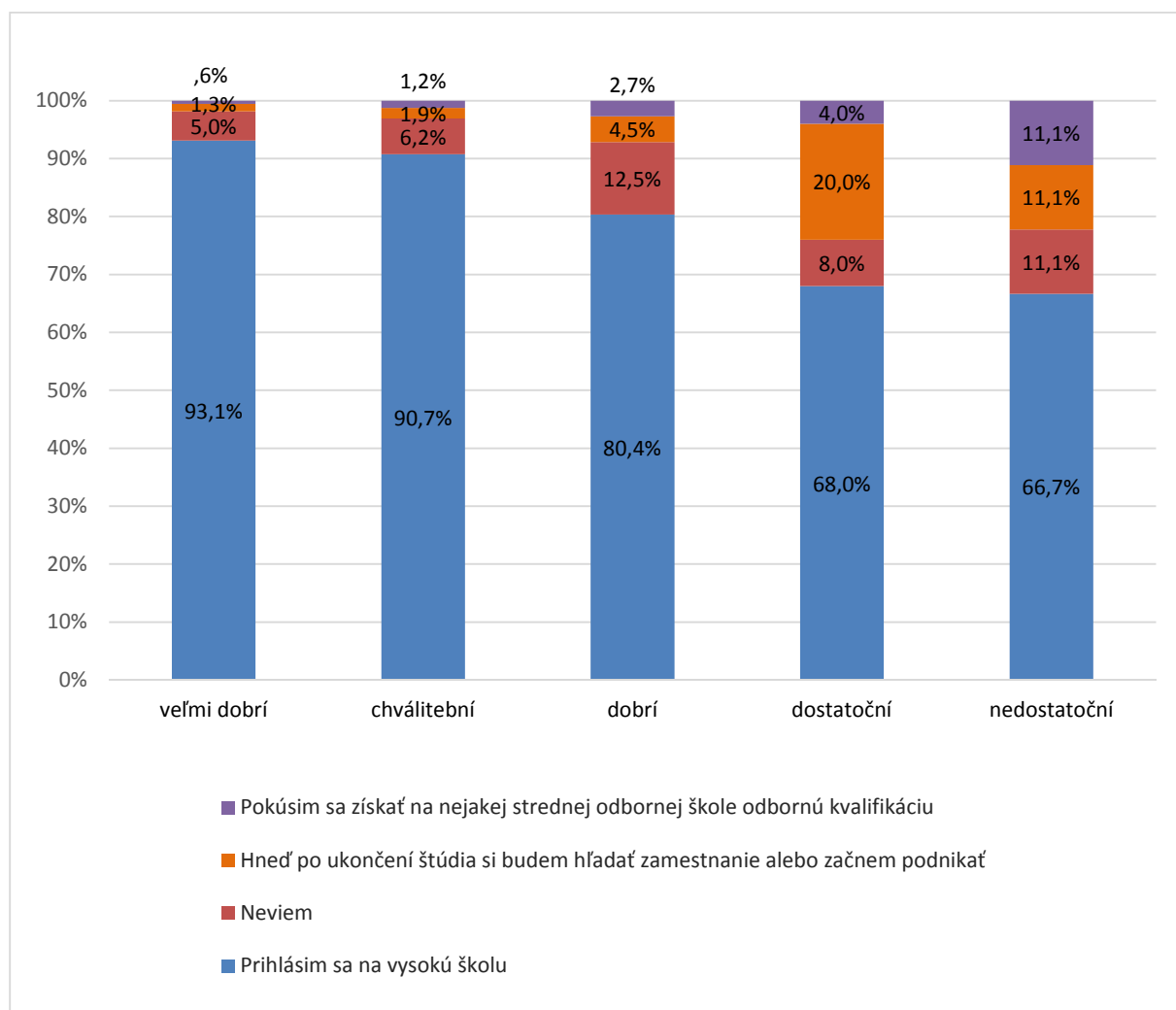
smerovaní, za nimi nasledujú žiaci z Prešovského (9,9%) a Banskobystrického (9,5%) kraja. To sú hodnoty, ktoré výrazne prevyšujú slovenský priemer.

5.3.3 Plány žiakov po ukončení štúdia na gymnáziu a prospech žiakov dosiahnutý na základnej škole

U prospechovo horších žiakov sa nepredpokladá pokračovanie vo vysokoškolskom vzdelávaní. Potvrdil to aj náš prieskum. **Viac ako 35 % prospechovo slabších žiakov gymnázií** (hodnotení aj známami „dobrý“, „dostatočný“ a „nedostatočný“) **uvažuje o zamestnaní po ukončení štúdia na gymnáziu**. Možnosť získania odbornej kvalifikácie na strednej odbornej škole zvažuje iba 18% žiakov z tejto prospechovej skupiny.

Graf č.24:

Plány žiakov po ukončení štúdia na gymnáziu podľa dosiahnutého prospechu zo základnej školy

Otázka: Aký je Váš plán po ukončení štúdia na gymnáziu?

Poznámka: Percentuálne podiely sú vypočítané za jednotlivé odpovede prislúchajúce k danej prospechovej skupine žiakov.

Viac ako 90% jednotkárov a dvojkárov má ambíciu pokračovať v štúdiu na vysokej škole

S možnosťou štúdia na vysokej škole, pochopiteľne, rátajú najviac žiaci dosahujúci veľmi dobrý prospech (93,1%), pritom ostatné alternatívy pripúšťajú len veľmi málo. V tejto skupine žiakov je aj najmenej tých, ktorí nemajú predstavu o svojej ďalšej budúcnosti. O niečo viac, (6,2%) žiakov s chválitebným prospechom nevie, čo bude robiť po ukončení gymnázia, no aj napriek tomu viac ako 90% žiakov z tejto skupiny má ambíciu pokračovať v terciárnom stupni vzdelávania.

V porovnaní s prospechovo lepšími žiakmi, ktorí chcú pokračovať v štúdiu na vysokej škole, žiaci s horším než priemerným prospechom viac zvažujú aj možnosti získania odbornej kvalifikácie na strednej odbornej škole alebo hľadania si zamestnania po ukončení štúdia.

Zamestnanie si ihneď po ukončení štúdia plánuje hľadať až 20% žiakov, ktorí mali na vysvedčení z 9. ročníka základnej školy známky „nedostatočný“.

Aj v tejto skupine však prevažujú žiaci, ktorí deklarujú záujem o vysokoškolské štúdium: z prospechovej skupiny s dostatočnými na vysvedčení zo základnej školy je to 68,0% žiakov a zo skupiny s najhorším prospechom až 66,7% žiakov.

Zhrnutie

Porovnanie spokojnosti s voľbou štúdia a plánov do budúcnosti žiakov stredných odborných škôl a žiakov gymnázií preukázalo určité rozdiely v motivácií žiakov, od ktorej sa odvíja aj samotné plánovanie budúcej profesionálnej alebo vzdelávacej kariéry po ukončení stredoškolského stupňa vzdelávania.

Výsledky prieskumu ukázali, že prevažná väčšina žiakov stredných odborných škôl je spokojná s voľbou štúdia na strednej odbornej škole. Podiel žiakov, ktorí by si opätovne, po ročnej skúsenosti so štúdiom na vybranej škole vybrali ten istý odbor a tú istú školu, je veľmi vysoký (88,7%). S výberom odboru štúdia je spokojných aj ďalších 7,5% žiakov, ale títo žiaci by chceli študovať v tom istom odbore na inej škole, než študujú v súčasnosti. Nevieme, prečo títo žiaci zvažujú prestup na inú školu, ale tento poznatok by mohol odrážať skôr ich nespokojnosť s fungovaním školy a inými podmienkami štúdia, než s výberom odboru.

Iný učebný alebo študijný odbor by si z retrospektívneho pohľadu na voľbu štúdia vybralo iba 3,3% žiakov, čo je skutočne marginálny podiel.

V 1. ročníku štúdia na strednej odbornej škole majú takmer tri štvrtiny žiakov ambíciu zotrvať vo svojom odbore v práci alebo ďalšom štúdiu aj po ukončení štúdia, **čo je pravdepodobne v značnom rozpore s realitou, s ktorou sa budú musieť vyrovnáť po ukončení štúdia.** O práci v odbore po skončení stredoškolského vzdelávania uvažuje až polovica z nich a s alternatívou ďalšieho štúdia v odbore ráta 21 % žiakov.

Pokiaľ ide o spokojnosť s výberom štúdia na strednej škole, medziodborové rozdiely nie sú veľmi výrazné. Najspokojnejší so svojou voľbou štúdia sú žiaci pripravujúci sa v poľnohospodárskych odboroch, najnespokojnejší žiaci z technických odborov vzdelávania. V prípade možnosti opätovného rozhodovania sa o štúdiu by si zvolilo iný odbor 7% zo žiakov pripravujúcich sa v technických odboroch. Najväčší záujem o prácu v odbore po ukončení štúdia na strednej odbornej škole majú z tejto skupiny žiaci pripravujúci sa v odboroch zameraných na spracúvanie dreva (81,6%) a žiaci z odborov strojárstva a kovospracujúcej výroby (približne 80%). Žiaci z týchto odborov majú aj najmenšiu ambíciu ísť ďalej študovať na vysokú školu. **Táto skutočnosť môže byť do značnej miery ovplyvnená aj tým, že väčšina žiakov týchto odborov sa pripravuje v učebných odboroch, v ktorých nezískavajú kvalifikáciu na priamy vstup na vysokú školu.**

U žiakov gymnázií je miera stotožnenia sa s výberom typu strednej školy v porovnaní so žiakmi stredných odborných škôl ešte vyššia než v prípade žiakov stredných odborných škôl. Len minimálny podiel z nich a aj to väčšinou v prípade žiakov s horším prospechom, zvažuje odchod zo školy. Aj prospechovo slabší žiaci majú ambície pomerne vysoké: pokračovať v terciárnom stupni vzdelávania chce aj viac ako 70% žiakov gymnázií, ktorí mali na vysvedčení zo základnej školy prevažne trojky a horšie známky. Alternatíva prestupu na strednú odbornú školu nie je pre gymnazistov lákavá.

6 VÝBER ŠTÚDIA NA STREDNEJ ŠKOLE A PLÁNY ŽIAKOV PO UKONČENÍ ŠTÚDIA Z ASPEKTU EKONOMICKÉHO ZÁZEMIA RODÍN, Z KTORÝCH POCHÁDZAJÚ

V tejto časti budeme analyzovať, aký vplyv má na výber štúdia na strednej škole ekonomická situácia rodiny, z ktorej žiak pochádza. V rámci bloku otázok o samotnom žiakovi boli žiaci prvých ročníkov stredných odborných škôl a gymnázií vyzvaní, aby poskytli niekoľko informácií o rodine, z ktorej pochádzajú. Sústreďme sa pritom na rozdiely v postojoch žiakov študujúcich na stredných odborných školách a gymnáziách.

Z celkového počtu žiakov, ktorí sa zúčastnili na prieskume, odpovedalo na otázku o sociálno-ekonomickú situáciu 6 957 žiakov stredných odborných škôl, z ktorých bolo 3 994 chlapcov a 2 962 dievčat. Pokiaľ ide o gymnáziá, na otázku odpovedalo 1 544 žiakov, z ktorých bolo 612 chlapcov a 932 dievčat.

Vo výskume sa nepoužil objektívny prieskum ekonomickej situácie (z dôvodu už aj tak pomerne rozsiahleho dotazníka), ale nechalo sa na samotných žiakoch, aby subjektívne ohodnotili socioekonomickú situáciu svojej rodiny a priradili svoju rodinu do jednej z definovaných skupín, a to v rozsahu jednej otázky „Ako hodnotíte ekonomickú situáciu rodiny, v ktorej žijete?“. Žiaci si mohli vybrať jednu odpoveď zo štyroch ponúknutých variantov: (1) „je veľmi dobre zabezpečená, máme všetkého dostatok“, (2) „dokážeme pokryť všetky základné potreby“, (3) „nemáme peňazí nazvyš, vieme vyžiť tak akurát“ a (4) „s financiami je to ťažké, niekedy nedokážeme pokryť všetky potreby“. Z pragmatických dôvodov sme na účely tejto analýzy neskôr zlúčili odpovede 3 a 4 do jednej odpovede (3) „nemáme peňazí nazvyš, niekedy nedokážeme pokryť všetky potreby“. V ďalšej analýze už pracujeme iba s týmito tromi kategóriami.

V podstate sme vyššie uvedenou otázkou zisťovali to, ako žiaci **vnímajú** ekonomickú situáciu rodiny. Vzhľadom na to, že nešlo o priamy zber kvantitatívnych dát o finančnej situácii rodiny, a že možno predpokladať, že nie všetci dopytovaní žiaci boli schopní objektívne charakterizovať finančnú situáciu rodiny a ekonomický status svojich rodičov, získané informácie nemusia vždy úplne presne odzrkadľovať realitu. Domnievame sa však, že priradenie sa žiakov do jednej z ekonomických kategórií je pre tento výskum postačujúce.

6.1 Ekonomická situácia rodín žiakov stredných odborných škôl a gymnázií

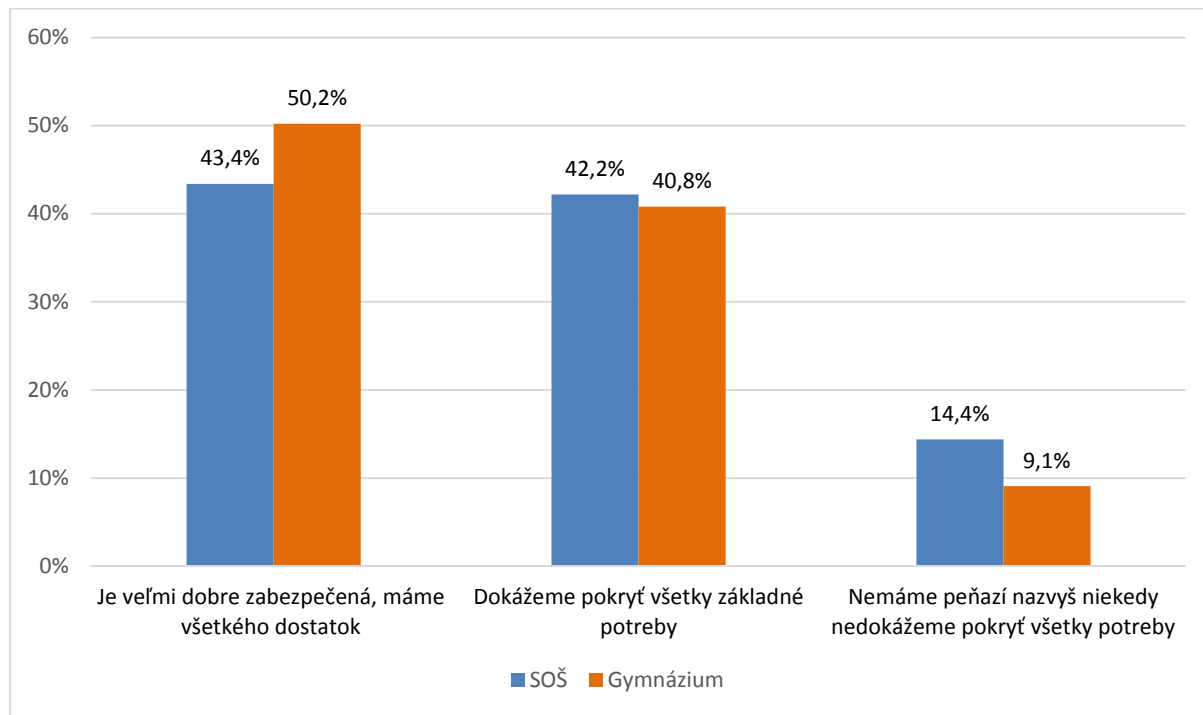
Pozreli sme sa na sociálno-ekonomické zázemie žiakov stredných škôl podľa toho, na akom druhu strednej školy študujú, a zistili sme niekoľko zaujímavých skutočností.

Žiaci z ekonomicky lepšie zabezpečených rodín študujú skôr na gymnáziu než na strednej odbornej škole

Z porovnania odpovedí žiakov stredných odborných škôl a gymnázií vyplýva, že **viac žiakov gymnázia (50%) než žiakov stredných odborných škôl (43%) vníma finančnú situáciu svojej rodiny ako nadštandardnú – rozdiel je 7 percentuálnych bodov**. Pokrytie ekonomických potrieb rodín lepšie zabezpečených žiakov vnímajú žiaci obidvoch druhov škôl približne rovnako (41% žiakov gymnázií, 42% žiakov stredných odborných škôl). Na druhej

strane, namerané výsledky dokumentujú mierne vyšší podiel žiakov stredných odborných škôl pochádzajúcich z rodín s nízkym ekonomickým štandardom (14%) ako u žiakov gymnázií (9%).

Graf č.1: Ekonomická situácia rodín žiakov stredných odborných škôl a gymnázií

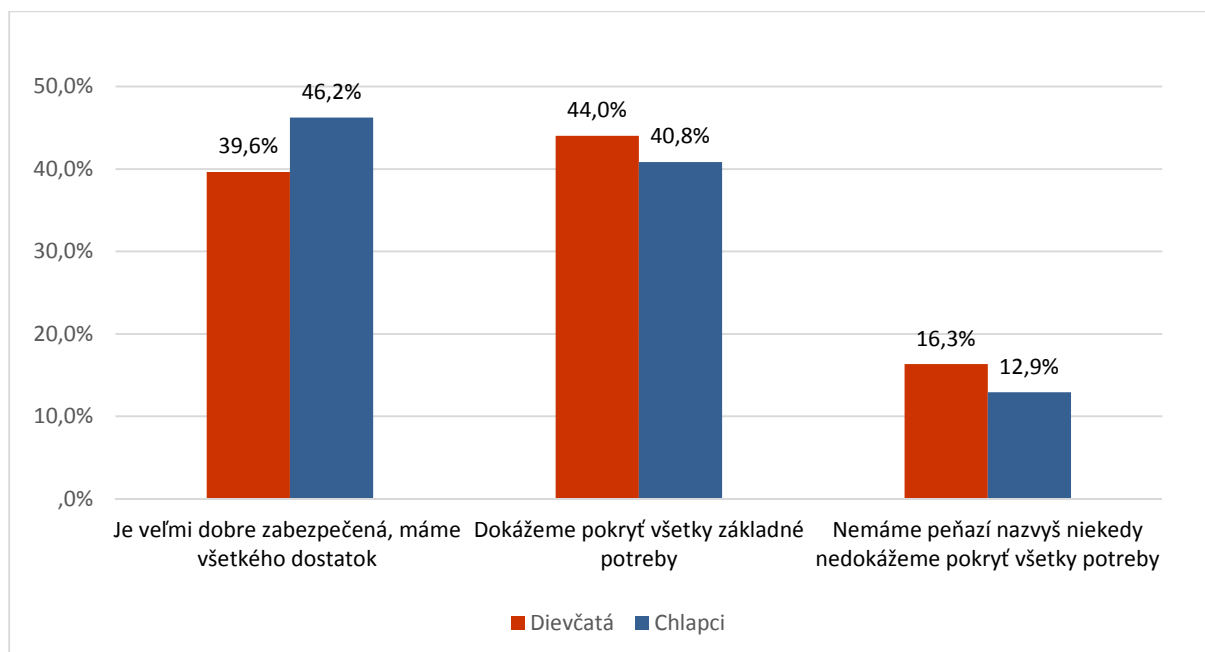

Otázka: Ako hodnotíte ekonomickú situáciu rodiny, v ktorej žijete?

Prejavili sa isté rodové odlišnosti

Pokiaľ ide o žiakov stredných odborných škôl, z hľadiska pohlavia sa prejavili určité odlišnosti v skupine najlepšie sociálnoekonomicky zabezpečených žiakov stredných odborných škôl, kde sa chlapci (46%) častejšie stotožnili s touto sociálno-ekonomickou skupinou než dievčatá (40%). Rozdiely sa prejavili aj pri položke “dokážeme pokryť všetky základné potreby”. Tu sa však preukázal rozdiel 3 percentuálnych bodov v prospech dievčat. Dievčatá o niečo častejšie ako chlapci hodnotili nepriaznivo svoju ekonomickú rodinnú situáciu aj v skupine najnižšieho štandardu (rozdiel 3 percentuálne body).

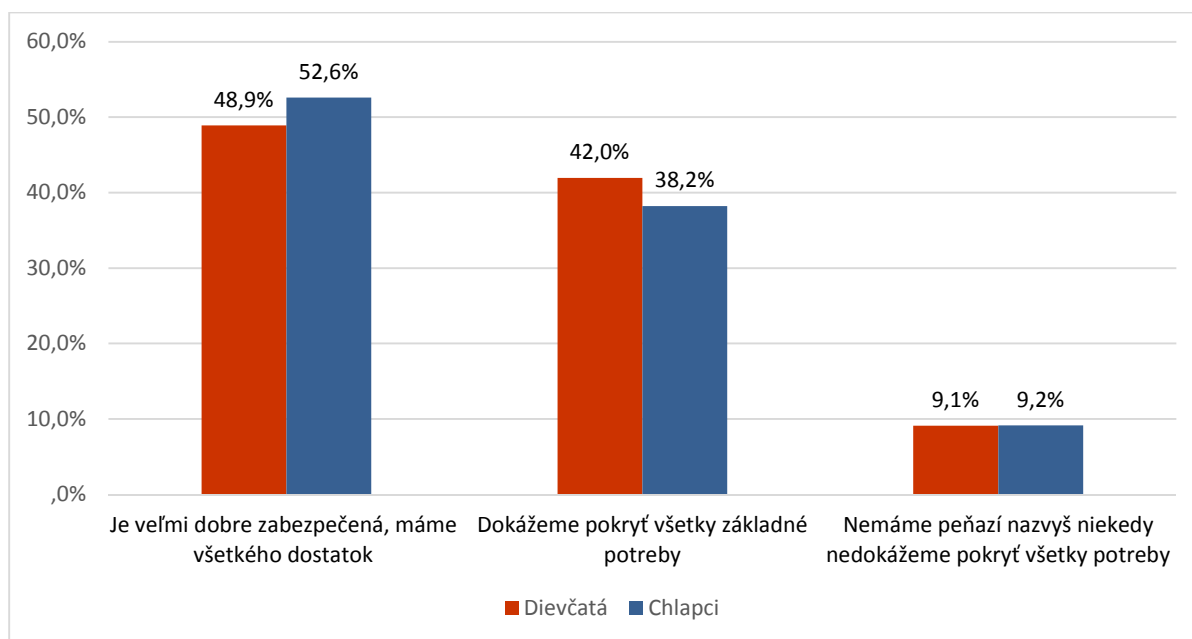
Graf č. 2:
Ekonomická situácia rodín – hodnotenie žiakov stredných odborných škôl podľa pohlavia

Otázka: Ako hodnotíte ekonomickú situáciu rodiny, v ktorej žijete?

Tieto rozdiely vo vnímaní ekonomickej situácie rodín môžu naznačovať, že na stredných odborných školách sa pripravuje o niečo viac chlapcov z ekonomicky silnejších rodín než dievčat.

Graf č.3: Hodnotenie ekonomickej situácie podľa pohlavia – žiaci gymnázia

Otázka: Ako hodnotíte ekonomickú situáciu rodiny, v ktorej žijete?

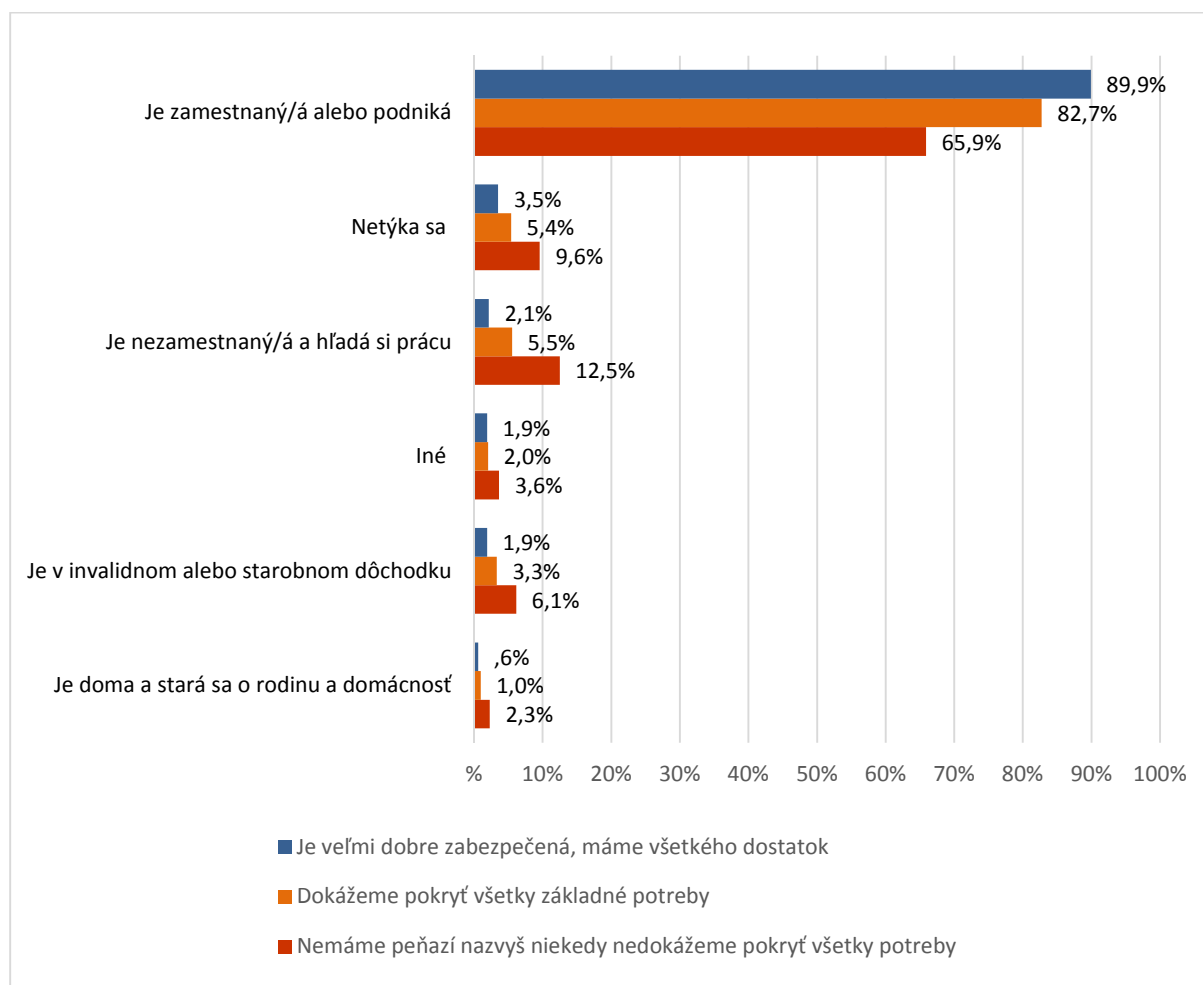
Na gymnáziách je situácia vyrovnanejšia. Mierne rodové rozdiely sa prejavili u žiakov gymnázia taktiež ako v prípade žiakov stredných odborných škôl v položke “dobře zabezpečených rodín”, kde chlapci uviedli vyššiu hodnotu o 4 percentuálne body, ako aj v druhej kategórii, kde sa, naopak, dievčatá vo vyššej miere – rozdiel je 4 percentuálne body - identifikovali s kategóriou “dokážeme pokryť všetky základné potreby”. Ako ukazuje graf č.4, dievčatá aj chlapci zhodne vnímali ekonomickú situáciu rodín, z ktorých pochádzajú, pri ekonomicky najslabšej skupine, ku ktorej sa priklonilo približne 9% chlapcov a dievčat.

Nemožno však celkom vylúčiť ani skutočnosť, že dievčatá sú všeobecne kritickejšie než chlapci, pokiaľ ide o hodnotenie ekonomického zabezpečenia rodín, z ktorých pochádzajú.

Zamestnanosť rodičov zvyšuje pravdepodobnosť lepšej ekonomickej situácie rodiny

Zozbierané dáta potvrdzujú štatistickú súvislosť medzi ekonomickou situáciou rodiny a zamestnanosťou otca, prípadne matky. Ako dokumentuje graf č.4, až 90% žiakov stredných odborných škôl z rodín s najvyšším ekonomickým štandardom uvádza, že ich otec je zamestnaný.

Graf č. 4: Zamestnanie otca a hodnotenie ekonomickej situácie žiakmi strednej odbornej školy

Otázka: Majú Vaši rodičia prácu?

Položka: Otec

Z grafu taktiež vyplýva, že **čím je ekonomická situácia rodiny žiaka lepšia, tým je pravdepodobnejšie, že otec je zamestnaný**. V takýchto rodinách je následne aj menší podiel otcov, ktorí sú nezamestnaní a hľadajú si prácu, starajú sa o domácnosť alebo sú na invalidnom alebo starobnom dôchodku. Podobný princíp funguje aj v prípade matiek (v prípade matky je však štatistická sila vzťahu menšia).

6.2 Vplyv rôznych aktérov na rozhodovanie sa o štúdiu a ekonomická situácia rodín

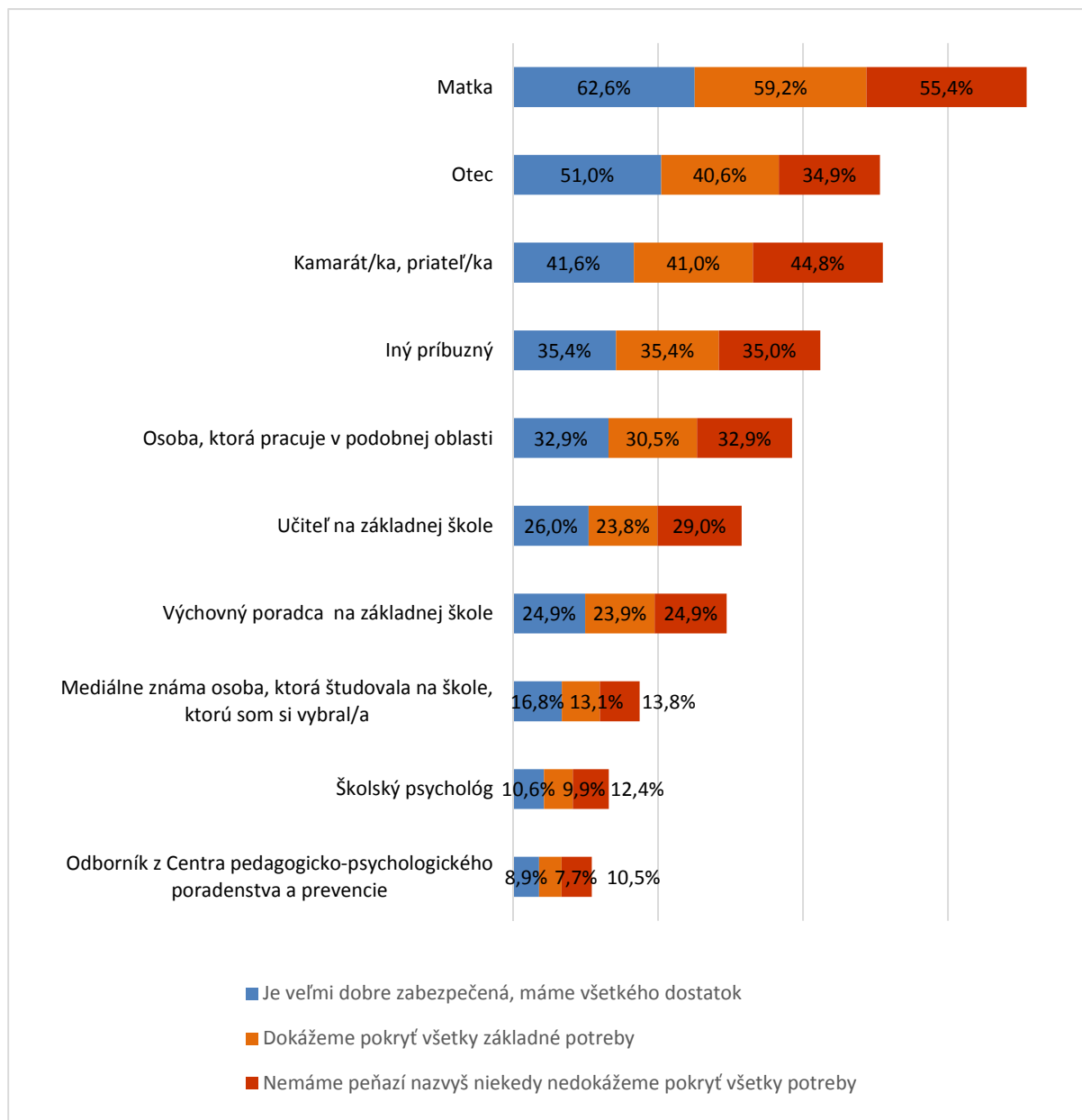
Ukazuje sa, že rodina ako základná výchovná inštitúcia plní stále svoju nezastupiteľnú rolu pri príprave žiaka na ďalšiu vzdelávaciu dráhu. Je miestom, kde sa žiaci učia interpretovať realitu, poznávať svet práce a sami seba. Zistili sa však určité odlišnosti v sile vplyvu rodiny na rozhodovací proces žiakov v závislosti od ekonomickej situácie rodiny, v ktorej žijú.

Vplyv rodičov silnejší u žiakov gymnázií a žiakov pochádzajúcich z lepšie ekonomicky zabezpečených rodín

Tak ako v iných podobných prieskumoch, najväčší vplyv pri rozhodovaní sa o ďalšom štúdiu žiaci oboch druhov stredných škôl aj v tomto prieskume prisúdili rodičom, a to najmä matke. Ukázali sa však značné rozdiely v role, ktorú zohrávajú rodičia pri rozhodovaní sa o budúcej vzdelávacej dráhe v závislosti od toho, ako je rodina ekonomicky zabezpečená, a na akom druhu strednej školy žiaci študujú.

Ako vidno z grafu č. 5, matka bola uznávanou autoritou pri voľbe štúdia u žiakov z ekonomicky silnejších rodín na gymnáziách až v 72%, u žiakov stredných odborných škôl bol však jej vplyv značne menší (rozdiel 9 percentuálnych bodov). Zdá sa, že celkovo sa v lepšie ekonomicky zabezpečených rodinách žiaci viac radia s rodičmi než v rodinách, ktoré sú menej majetné.

Graf č. 5:
Vplyv rôznych aktérov na voľbu štúdia podľa ekonomickej situácie rodín, z ktorých žiaci pochádzajú – žiaci stredných odborných škôl

Otázka: S kým ste sa radili alebo kto vás ovplyvnil pri výbere štúdia a ako silne k výberu prispel?

Poznámka: Percentuálne podiely za hodnoty 1 plus 2 (“prispel” a “veľmi prispel”) na päťbodovej škále.

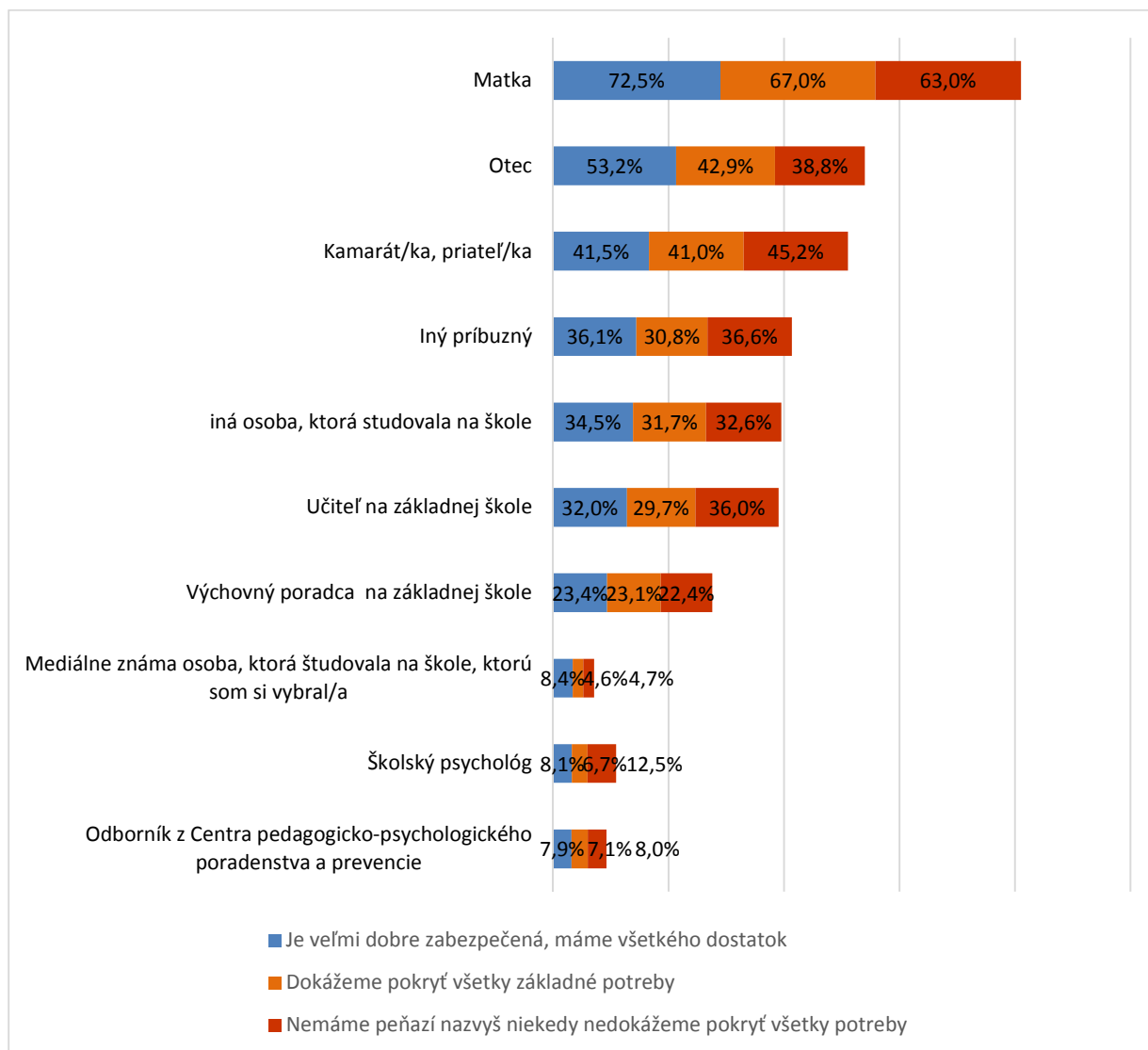
Vplyv kamarátov vyšší než vplyv otca v skupine žiakov zo socioekonomicky najslabších rodín

Medzi aktérmi majúcimi vplyv na rozhodovanie žiakov o budúcom štúdiu sa kamaráti celkovo umiestnili na významnom treťom mieste ihneď za matkou a otcom.

Percentuálna rovnomernosť jednotlivých neformálnych zdrojov vplyvov na výber školy mierne vybočuje pri skupine socioekonomicky najslabších rodín (45%) z oboch druhov

stredných škôl, kde bol vplyv priateľa pri výbere štúdia dokonca silnejší než otca (rozdiel 10 percentuálnych bodov v prospech kamaráta u žiakov stredných odborných škôl a 9 percentuálnych bodov u žiakov gymnázií).

Graf č. 6:
Vplyv rôznych aktérov na voľbu štúdia podľa ekonomickej situácie rodín, z ktorých žiaci pochádzajú – žiaci gymnázia

Otázka: S kým ste sa radili alebo kto Vás ovplyvnil pri výbere štúdia a ako silne k výberu prispel?

Poznámka: Percentuálne podiely za hodnoty 1 plus 2 ("prispel" a "veľmi prispel") na päťbodovej škále.

Radu u učiteľa a školského psychológa hľadajú skôr žiaci zo slabšie ekonomicky zabezpečených rodín

Z ostatných sociálnych vplyvov treba spomenúť iného príbuzného, odborníka z centra, učiteľa a výchovného poradcu. I tu sa ukázalo, že o voľbe štúdia a budúcim povolání s niektorými aktérmi mimo užšej rodiny o niečo viac komunikujú žiaci z rodín s najnižším

ekonomickým štandardom. Popri priateľoch sa to týka hlavne učiteľov a školských psychologov. Je zaujímavé, že títo žiaci rovnako alebo iba o niečo menej vyhľadávajú pomoc výchovného poradcu, na ktorého sa obrátil rovnaký podiel žiakov stredných odborných škôl z najsilnejšej ako aj najslabšej ekonomickej skupiny, v prípade žiakov gymnázií je to o jeden percentuálny bod viac žiakov z ekonomickejšieho rodín. Naopak, so žiadosťou o radu zavítajú do Centra pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie približne rovnako vysoké podiely žiakov zo všetkých rodín nezávisle od toho, pre ktorý druh strednej školy sa nakoniec rozhodnú. Treba však podotknúť, že v porovnaní s učiteľmi sú odborníci z centra a školskí psychológovia vyhľadávaní oveľa menej.

Mediálne známa osoba mala o niečo väčší vplyv na rozhodovanie žiakov pochádzajúcich z najlepšie ekonomicke zabezpečených rodín než na ostatných žiakov. Rozdiel medzi žiakmi pochádzajúcimi z rodín s najvyšším a najnižším socio-ekonomickým statusom je v prípade oboch druhov stredných škôl rovnaký – 3 percentuálne body.

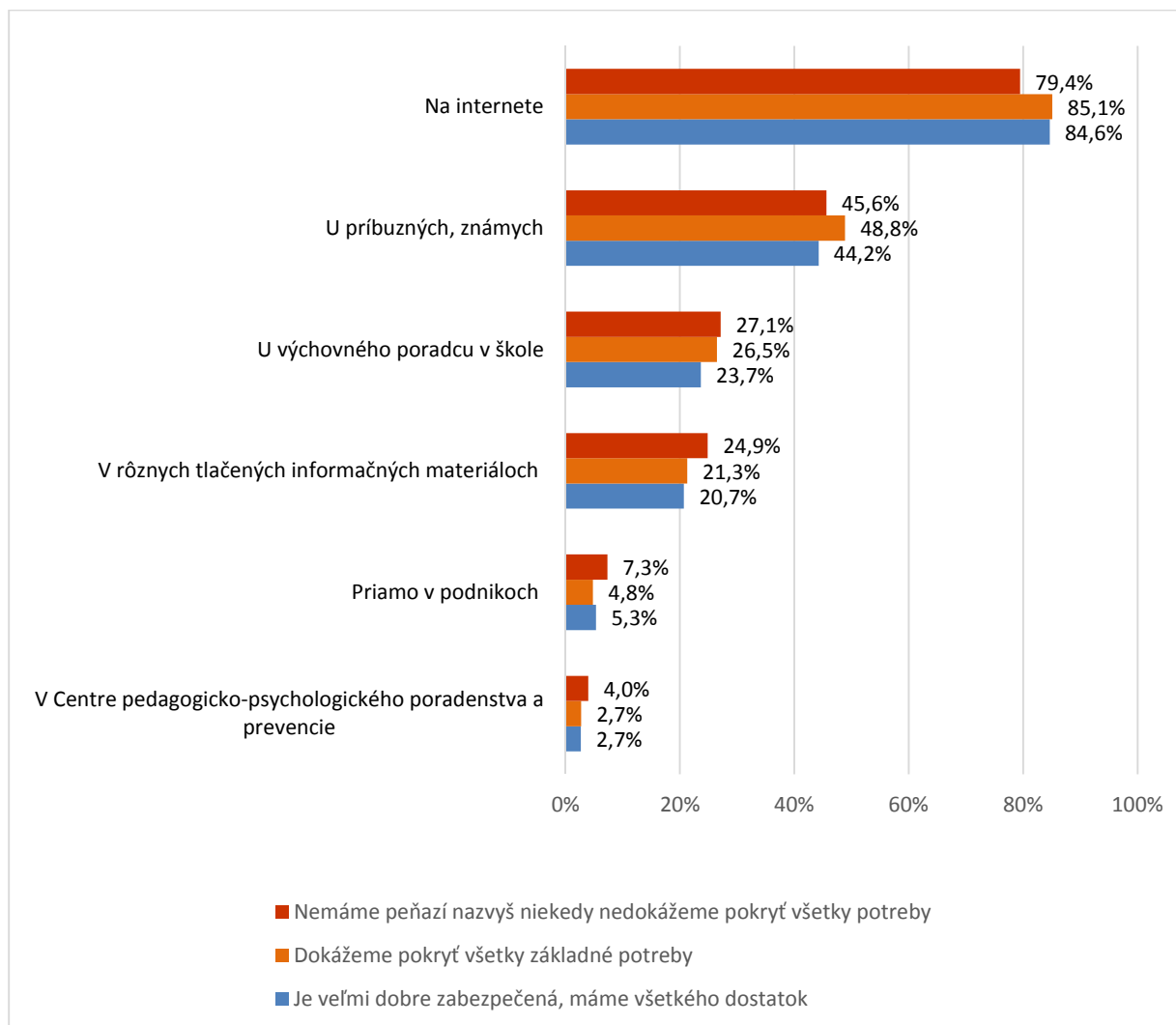
6.3 Vplyv informačných zdrojov na výber štúdia a ekonomická situácia rodín

Dostatok informácií, ich dostupnosť a zrozumiteľnosť je základný predpoklad úspešnej voľby vzdelávacej dráhy. Žiaci základných škôl využívajú pri tomto procese celý rad formálnych a neformálnych informačných zdrojov v rozdielnej miere podľa toho, z akých rodín pochádzajú.

Žiaci stredných odborných škôl z rodín s ekonomicke nižším statusom využívajú internet menej

Ako vidno z grafu č. 7, za najpoužívanejší zdroj označili všetky skúmané skupiny žiakov stredných odborných škôl internet. Pomoc internetových stránok využilo pri voľbe štúdia 85% žiakov týchto škôl pochádzajúcich z oboch silnejších socioekonomických skupín. Žiaci z rodín s ekonomicke nižším statusom využívali internet o niečo menej – túto možnosť označilo iba 79% z nich (rozdiel 6 percentuálnych bodov), čo by mohlo svedčiť o súvislosti – **čím menej majetné prostredie, tým menší prístup na internet.**

Graf č. 7:
Informačné zdroje o možnostiach štúdia a ich využívanie – žiaci stredných odborných škôl

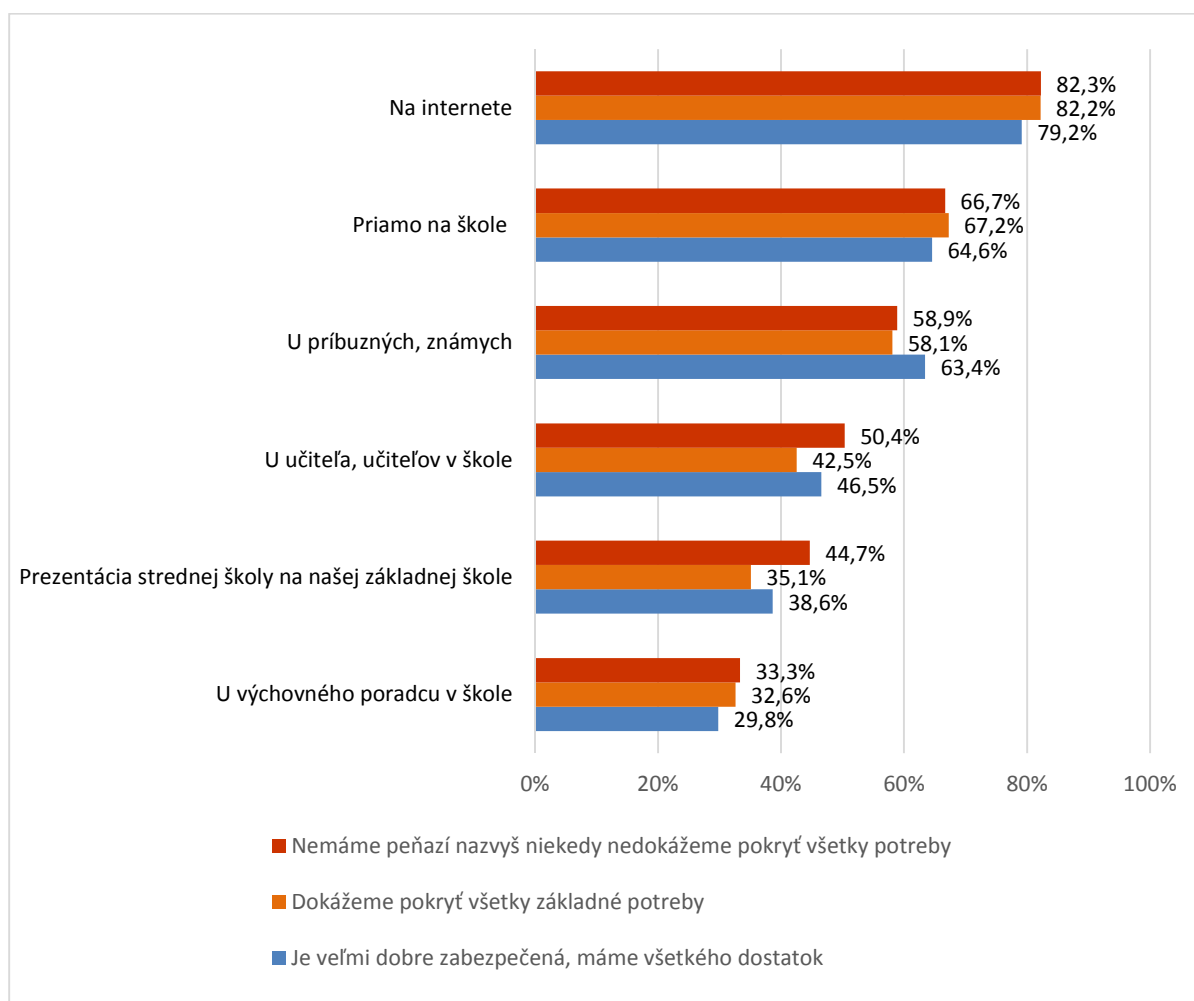
Otázka: Kde všade ste hľadali informácie o možnostiach štúdia?

Poznámka: Žiaci mohli označiť viacero možností.

Pokiaľ ide o žiakov gymnázií, toto tvrdenie pre nich neplatí (graf č.8). Naopak, internet ako zdroj informácií o možnom štúdiu využívali žiaci gymnázií pochádzajúci z ekonomicky dobre zabezpečených rodín o niečo menej než žiaci pochádzajúci z rodín s iným sociálno-ekonomickým statusom. Rozdiel je však pomerne malý - iba 3 percentuálne body.

Druhým najvýznamnejším zdrojom informácií žiakov stredných odborných škôl sú informácie od príbuzných a známych (graf č. 7). Tie využívajú skôr žiaci z ekonomicky najsilnejších rodín – rozdiel medzi ekonomicky najsilnejšou a najslabšou skupinou je 5 percentuálnych bodov. Naopak, žiakom gymnázií pomáhajú na druhom mieste informácie poskytnuté priamo v škole, ktoré využívajú skôr žiaci pochádzajúci zo sociálne a ekonomicky slabších rodín (hodnoty oscilujú medzi 67% až 64%).

Graf č. 8: Informačné zdroje o možnostiach štúdia a ich využívanie – žiaci gymnázií

Otázka: Kde všade ste hľadali informácie o možnostiach štúdia?

Poznámka: Žiaci mohli označiť viacero možností.

6.4 Identifikácia so študovaným odborom a ekonomická situácia rodín

Väčšina žiakov stredných odborných škôl je dobre identifikovaná so študovaným odborom, ale existujú značné rozdiely, keď sa osobitne pozrieme na skupiny žiakov podľa ekonomickej situácie rodín, z ktorých pochádzajú.

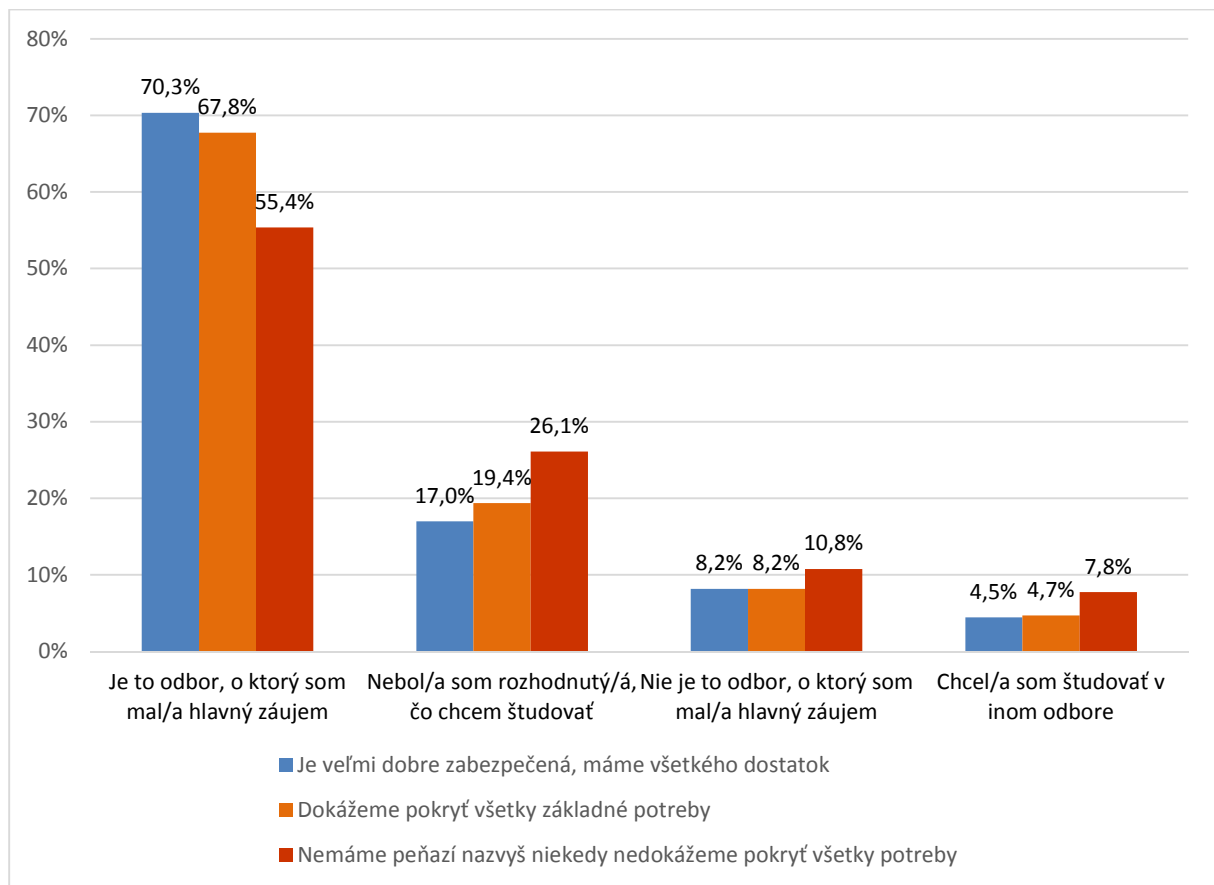
Žiaci z majetnejších pomerov deklarujú omnoho vyhranenejšiu a jednoznačnejšiu voľbu i spokojnosť s odborom, v ktorom študujú

Ako vidno z grafu č. 9, žiaci sú po absolvovaní necelého roku štúdia na strednej škole optimistickí. Pri porovnaní hodnôt týkajúcich sa záujmu o študovaný odbor u žiakov stredných odborných škôl sa zistilo, **že pre 70 % žiakov zo silnejších socioekonomických pomerov bol odbor, v ktorom študujú, tým odborom, o ktorý mali hlavný záujem.** S klesajúcim subjektívnym hodnotením ekonomickej situácie rodín, z ktorých žiaci

pochádzajú, klesá aj identifikácia s vybraným odborom (rozdiel medzi žiakmi z najlepšie ekonomicky zabezpečených rodín a žiakmi pochádzajúcimi z rodín s najnižším sociálno-ekonomickým statusom je až 15 percentuálnych bodov).

Celá štvrtina žiakov (26%) z chudobnejších pomerov priznala nerozhodnosť pri výbere štúdia na strednej škole. To je o 7 percentuálnych bodov viac žiakov než žiakov pochádzajúcich z rodín s najnižším sociálno-ekonomickým statusom. Až dvojnásobne vyšší počet žiakov (8% oproti 4% žiakov pochádzajúcich z ekonomicky najlepšie zabezpečených rodín) z najslabšej socioekonomickej skupiny vyjadril názor, že by radšej študovali v inom ako študovanom odbore.

Graf č. 9: Záujem o študovaný odbor - žiaci stredných odborných škôl

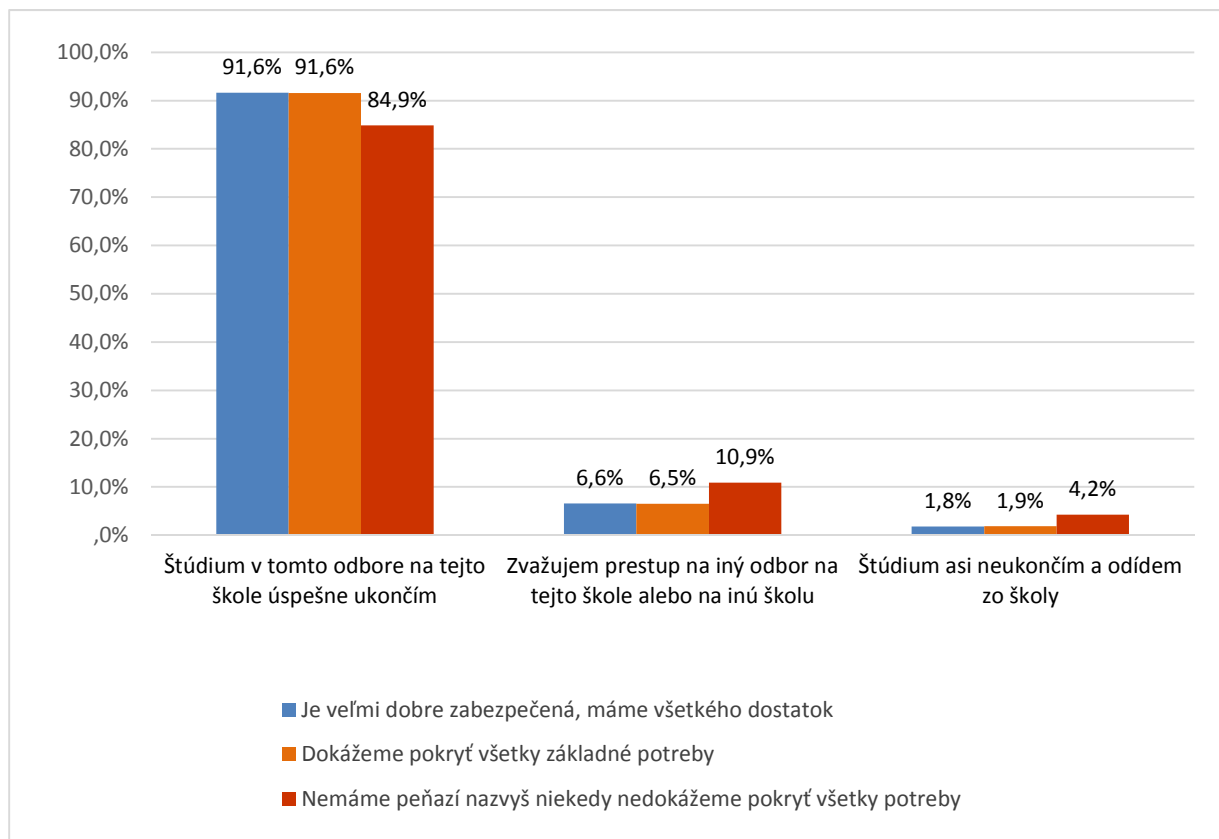
Otázka: Aký bol váš záujem o odbor, v ktorom teraz študujete?

Proces týkajúci sa kontinuálnosti štúdia, riešila otázka, ako hodnotia žiaci svoje perspektívy na škole. **Až 92 % žiakov z dvoch skupín lepšie zabezpečených rodín zhodnotilo svoje ambície odpoveďou “štúdium na tejto škole úspešne ukončím”.** Naproti tomu, úspešné ukončenie štúdia očakáva o približne 7 percentuálnych bodov menej žiakov z rodín s najnižším ekonomickým statusom.

Graf č. 10:

Hodnotenie perspektívy štúdia na škole v závislosti od ekonomickej situácie rodiny - žiaci stredných odborných škôl

Otázka: Ako vidíte svoju perspektívu na tejto škole?

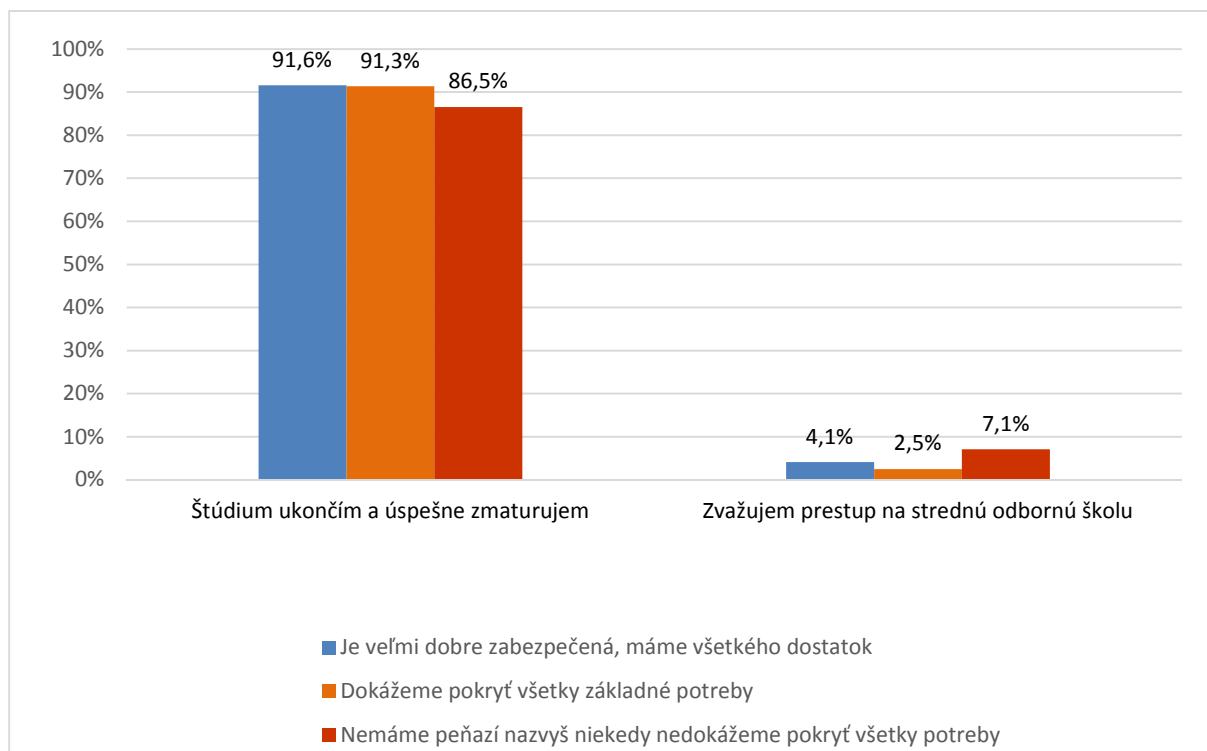
Prestup na iný odbor/ školu alebo neúspešné ukončenie štúdia na strednej odbornej škole je alternatíva, ktorú uvádzajú vo väčšej miere žiaci zo slabšej ekonomickej skupiny

Prestup na iný odbor na svojej škole alebo na inú školu je alternatíva, ktorú deklaroval až skoro dvojnásobne vyšší počet žiakov z najslabšej ekonomickej skupiny (11 %). Dvojnásobne vyšší počet žiakov z tejto skupiny v porovnaní so žiakmi pochádzajúcimi z najlepšie zabezpečených rodín taktiež očakáva, že štúdium na škole asi neukončí.

Pre porovnanie, pri hodnotení perspektívy štúdia žiakov na gymnáziu (graf č. 11) sa nezaznamenal zásadný rozdiel pri ekonomicky silnejších skupinách – aj tu sa deklarovaný záujem úspešne doštudovať pohybuje okolo 92 %. Aj tu sa však prejavila tá istá súvislosť ako v prípade žiakov stredných odborných škôl - s klesajúcim ekonomickým zabezpečením rodín klesá i očakávanie úspešného ukončenia štúdia. Rozdiel medzi žiakmi pochádzajúcimi z najlepšie ekonomicky zabezpečených rodín ale nie je v prípade žiakov gymnázií taký výrazný ako u žiakov stredných odborných škôl. Zatiaľ čo u žiakov gymnázií tento rozdiel predstavuje iba 5 percentuálnych bodov, v prípade žiakov stredných odborných škôl je to až 15 percentuálnych bodov.

Prestup z gymnázia na strednú odbornú školu zvažuje 7% žiakov gymnázia pochádzajúcich z ekonomicky najhoršie zabezpečených rodín, zatiaľ čo tento podiel je u žiakov z najlepšie ekonomicky zabezpečených rodín skoro o polovicu nižší (4%).

Graf č. 11:
Hodnotenie perspektívy štúdia na škole v závislosti od ekonomickej situácie rodiny - žiaci gymnázií

Otázka: Ako vidíte svoju perspektívu na gymnáziu?

Poznámka:

Iba položky "Štúdium ukončím a úspešne zmaturujem" a "Zvažujem prestup na strednú odbornú školu". Ostatné položky mali zanedbateľné percentuálne podiely pre grafické znázornenie.

Žiaci stredných odborných škôl sú o niečo menej motivovaní k úspešnému ukončeniu štúdia než žiaci gymnázií a na ekonomickej situácii rodín u nich viac záleží

Stotožnenie sa s vybranou školou ako aj voľba ďalšej vzdelávacej dráhy vyznieva u gymnazistov jednoznačne. Ambície dobre doštudovať a úspešne zmaturovať potvrdilo až 92 % žiakov z majetkovo silných rodín, 91 % zo sociálne stabilných rodín a 87 % z rodín, ktoré boli žiakmi ohodnotených ako sociálne slabšie. **Takúto ambíciu má až o 5 percentuálnych bodov menej žiakov z rodín z najnižších príjmových domácností.**

Neúspešné ukončenie štúdia očakáva viac žiakov stredných odborných škôl než žiakov gymnázií. Zdá sa, že ekonomickej situácii rodín, z ktorých žiaci pochádzajú, zohráva významnejšiu rolu v prípade žiakov stredných odborných škôl (nárast od 2% k 4 %) než u žiakov gymnázií (iba 1% u všetkých ekonomickej skupín).

6.5 Prospech žiakov a ekonomické zázemie rodín

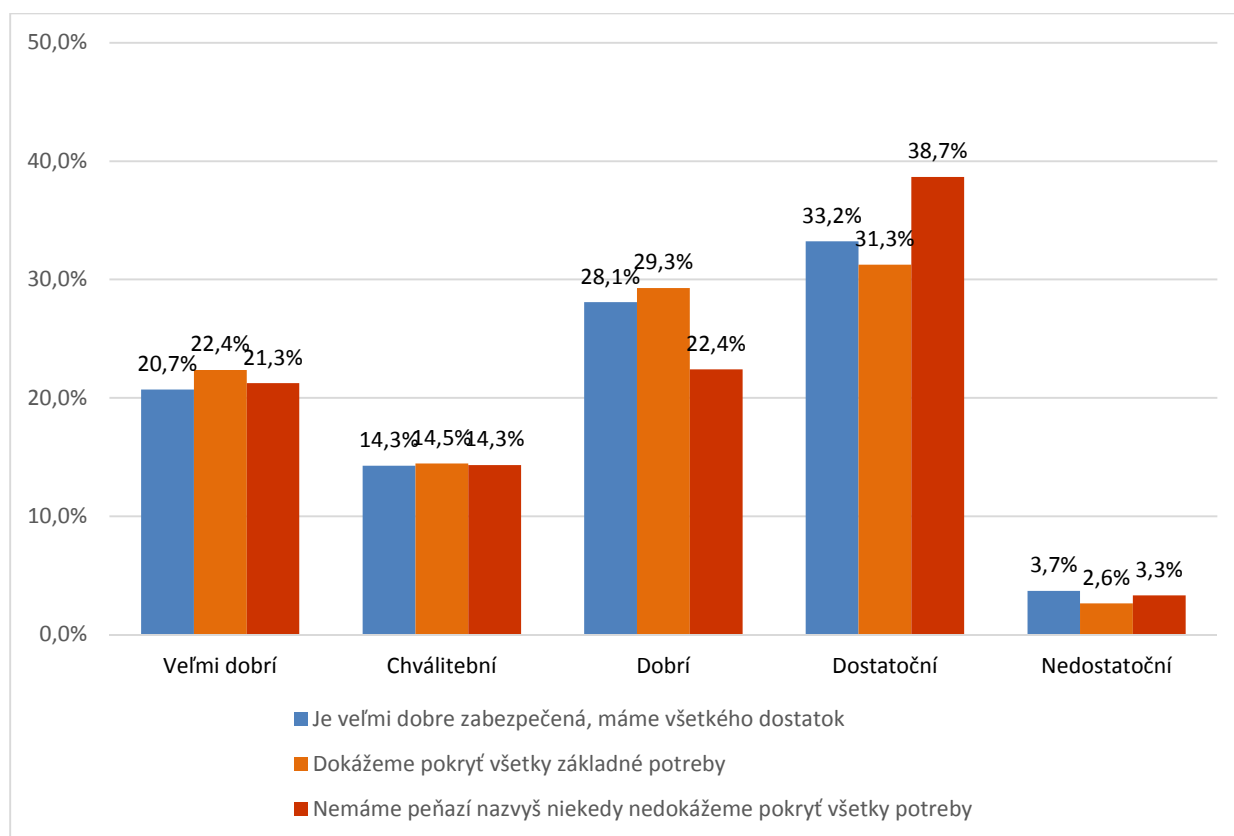
Zastúpenie žiakov stredných odborných škôl je charakterizované prekvapujúco vyrovnanými hodnotami v kategórii veľmi dobrí a chválitební, a to vo všetkých socio-ekonomických skupinách. Dobré študijné výsledky na základnej škole u „jedničkárov a dvojkárov“ nie sú podľa výsledkov prieskumu stimulované rozdielnym sociálnym pôvodom žiakov.

Najvyšší podiel žiakov s hodnotením „dostatočný“ z ekonomicky najslabších rodín

Na rozdiel od „jedničkárov“ a „dvojkárov“ sa výrazne nižší podiel žiakov z ekonomicky najslabšie zabezpečených rodín ukázal v prípade hodnotenia prospechu zo základnej školy známku „dobrý“ a „nedostatočný“.

Graf č.12 ukazuje **vyšší podiel žiakov s prospechom hodnoteným ako „dostatočný“** na strednej odbornej škole **u žiakov pochádzajúcich z nízko príjmových domácností –** známku „dostatočný“ malo na vysvedčení zo základnej školy až 39% žiakov stredných odborných škôl v porovnaní s 33%, resp. 31% žiakov z majetnejších rodín.

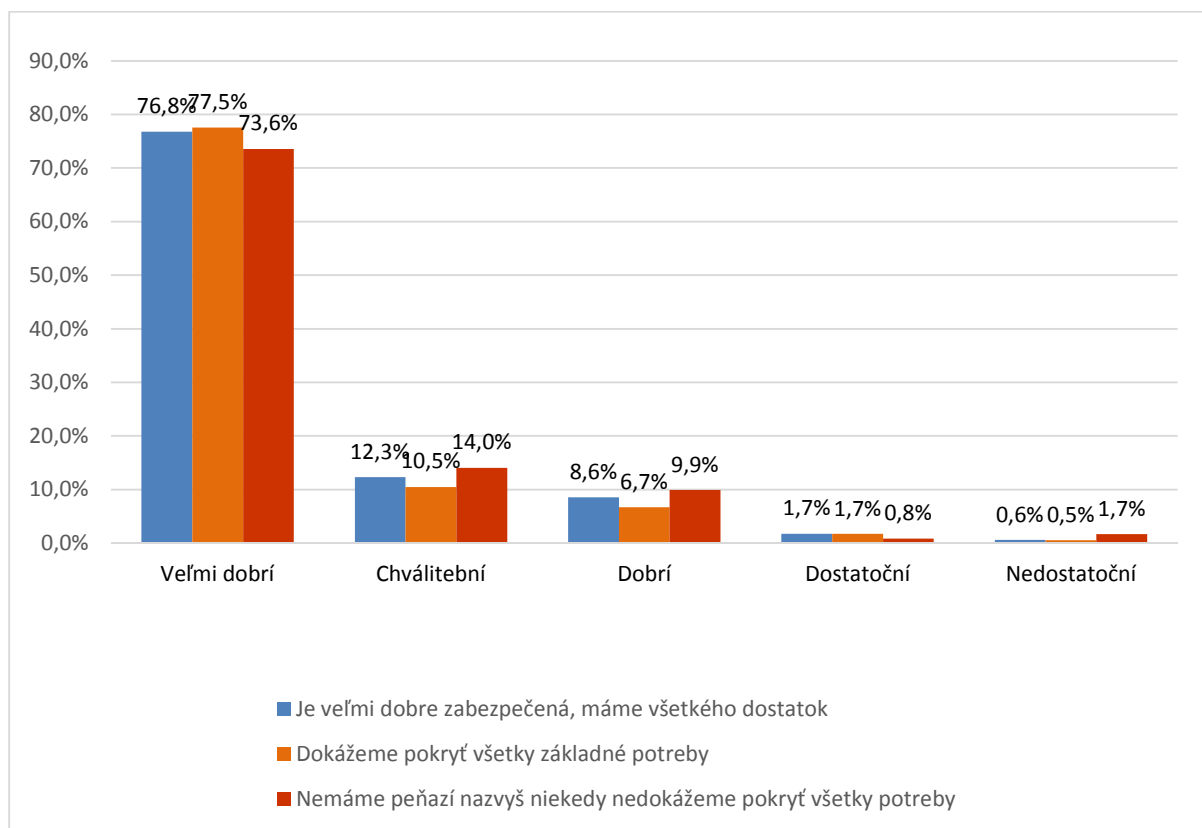
Graf č. 12: Znamky zo základnej školy - žiaci stredných odborných škôl

Otázka: Aké ste mali známky na koncoročnom vysvedčení zo základnej školy?

Pokiaľ ide o žiakov gymnázií, podľa očakávania študujú na nich žiaci s najlepším prospechom.

Graf č. 13: Znamky zo základnej školy - žiaci gymnázia

Otázka: Aké ste mali známky na koncoročnom vysvedčení zo základnej školy?

Prieskum ale súčasne ukázal, že na gymnáziách študuje o niečo menej žiakov z najslabšej ekonomickej skupiny s veľmi dobrým prospechom (rozdiel 3 až 4 percentuálne body v porovnaní s dvomi lepšie ekonomicky zabezpečenými skupinami). Naopak, na gymnáziách študuje o niečo viac žiakov s prospechom hodnoteným známku “ chváľitebný” a “dobrý”, ktorí pochádzajú z ekonomicke najslabšie zabezpečených rodín, rozdiely sú však dosť nízke (1 až 3 percentuálne body).

Zhrnutie

Realizovaný prieskum reflektuje výsledky zložitého rozhodovacieho procesu, ktorý je ovplyvňovaný funkčnosťou rodiny, emocionálnou podporou, interakciami, komunikáciou a vzormi v rodine, školou, ale aj inými špecifickými faktormi širšieho sociálneho prostredia, v ktorom žiaci žijú.

Dáta potvrdili, že rozdielna ekonomická situácia rodín, z ktorých žiaci pochádzajú, má súvislosť s niektorými aspektami výberu štúdia na strednej škole ako aj s plánmi po jeho ukončení.

Analýza zozbieraných dát ukázala, že **rodina ako základná výchovná inštitúcia plní pri príprave žiaka na voľbu ďalšej vzdelávacej dráhy** dôležitú rolu. Individuálne študijné ambície a predstavy žiakov o budúcom povolání sú najvýraznejšie ovplyvnené odporúčaním rodičov, čo platí vo vyššej miere pre žiakov pochádzajúcich z ekonomicky silnejších rodín a viac pre žiakov gymnázií než pre žiakov stredných odborných škôl. Výsledky dokumentujú, že rodič - na prvom mieste matka u všetkých troch skúmaných ekonomických skupín - je najvýznamnejší činiteľ v rozhodovacom procese žiakov, ktorý je v 9. ročníku štúdia na základnej škole zameraný na výber ďalšieho štúdia na strednej škole.

Prieskum ale taktiež ukázal, že žiaci z rodín s najnižším ekonomickým statusom sa s prosbou o radu popri rodičoch viac obracajú na osoby mimo rodiny – názor kamaráta je u týchto žiakov dokonca dôležitejší než rada otca. **Žiaci zo sociálne slabších pomerov vykazujú aj viac nerozhodnosti pri voľbe štúdia a nižšiu spokojnosť so zvoleným štúdiom.** V porovnaní s nimi majú žiaci z rodín s vyšším ekonomickým štandardom vyhranenejší postoj k štúdiu na strednej škole, vrátane silnejšej afiliácie k študovanému odboru. O prestupe na iný odbor/ školu alebo o neúspešnom ukončení štúdia na strednej odbornej škole uvažujú vo väčšej miere žiaci zo slabšej ekonomickej skupiny, ktorí študujú na stredných odborných školách, než žiaci z lepšie socio-ekonomicky situovaných rodín.

Informácie o štúdiu vyhľadávajú žiaci najviac na internetových stránkach, ale žiaci z rodín s nižším ekonomickým štandardom používajú internet na tieto účely o niečo menej, čo môže byť spojené s nižšou dostupnosťou internetu v domácnostiach.

Prieskum ukázal, že zo školskopolitického hľadiska je dôležité, aby sa žiakom pochádzajúcim zo sociálne slabšieho prostredia venovalo viac pozornosti pri výbere budúcej vzdelávacej dráhy po ukončení štúdia na základnej škole. Ide o to, aby aj títo žiaci mohli čo najviac rozvíjať svoj potenciál v oblasti vzdelávania a profesijného uplatnenia nezávisle od toho, z akých rodín pochádzajú. Chudoba by nemala byť prekážkou pri rozhodovaní sa o ďalšom štúdiu a **poslaním školskej politiky a vzdelávacieho systému by mala byť trvalá snaha o zabezpečenie priestoru na realizáciu študijných a profesijných ambícií žiakov zo všetkých sociálnych skupín.** Je zrejmé, že pre žiakov základných škôl pochádzajúcich zo znevýhodneného ekonomického prostredia by bola užitočná špecifická podpora pri voľbe ďalšieho štúdia.

ZÁVER

Prieskum o atraktivnosti stredného odborného vzdelávania priniesol viacero poznatkov o motivácii žiakov pri voľbe zamerania štúdia po ukončení základného vzdelávania. Zároveň odkryl aj niektoré sociálne súvislosti, ktoré môžu podmieňovať toto rozhodovanie, samotné štúdium a aj plány žiakov po ukončení vzdelávania v strednej škole.

Výsledky prieskumu upozorňujú na nižšiu prestíž stredného odborného vzdelávania vo vnímaní časti žiakov, a zrejme aj ich rodičov. Ukazuje sa tu potreba ukázať žiakom aj ich rodičom, že vzdelávanie v stredných odborných školách predstavuje rovnocennú vzdelávaciu cestu ako je štúdium v gymnáziu. Žiakom je potrebné už v základnej škole poskytnúť viac možností bližšie spoznávať rôzne pracovné prostredia, aby si mohli vytvoriť konkrétnejšiu predstavu o širšom spektre rôznych povolání. Je potrebné zlepšiť informovanosť a zvýšiť status najmä odborov s výučným listom. Zároveň je nutné skvalitniť výučbu matematiky a prírodovedných predmetov už v základných školách a podporovať a rozvíjať záujem žiakov o tieto predmety.

Prieskum ďalej upozornil na potrebu diferencovaného prístupu pri usmerňovaní výberu vzdelávacej dráhy u chlapcov a u dievčat. Aktuálne je to najmä u dievčat. Veľká časť z nich plánuje štúdium na vysokej škole, ktoré je u nich považované za lepšiu alternatívu ako kvalifikácia zo strednej odbornej školy. Dievčatá sú v období po ukončení vzdelávania v základnej škole často záujmovy nevyhranené, nemajú jasnú predstavu o tom, na aký odbor vzdelávania by sa mali zamerať. Negatívnym javom je, že do ich rozhodovania sa o ďalšom štúdiu dostávajú silne zasahujú rodové stereotypy. Problémom u dievčat je aj ich pomerne silný nezáujem o odbory s výučným listom. Je potrebné zavčas, už v základnej škole podchytiť a rozvíjať ich záujmy a ukazovať im, že aj stredné odborné vzdelanie môže byť pre ne vhodnou alternatívou. Zároveň je potrebná lepšia spolupráca škôl so zamestnávateľskou sférou a zabezpečenie kvalitných a vhodne spracovaných informácií o možnostiach štúdia a prípravy v širokom spektre učebných odborov vhodných aj pre dievčatá, vrátane možností uplatnenia v konkrétnych podnikoch.

Zlepšenie spolupráce škôl a inštitúcií pôsobiacich v oblasti kariérneho poradenstva s rodičmi je potrebné aj v ďalších súvislostiach.

Prieskum poukázal na závažný vplyv najmä matky na výber štúdia a usmerňovanie profesijného vývinu detí. Je treba iniciovať aj otcov, aby viac vstupovali do týchto procesov. Zdá sa, že najmä u chlapcov by to mohlo mať pozitívny vplyv na ich väčšiu inklináciu k technickým odborom.

Spoluprácu s rodičmi je žiadúce zlepšiť aj vo vzťahu k žiakom zo sociálne a ekonomicky slabších rodín. Na základe prieskumu možno usudzovať, že v týchto rodinách rodičia menej aktívne usmerňujú budúcnosť svojich detí a ponechávajú im vysokú mieru autonómie. Jedna z možných príčin môže spočívať v tom, že svojim deťom nedokážu poradiť a že v ich hodnotovom rebríčku sa dosiahnuté vzdelanie nepovažuje za takú dôležitú hodnotu ako v iných sociálno-ekonomických skupinách. Žiakom pochádzajúcim zo sociálne slabšieho prostredia je potrebné venovať viac pozornosti pri výbere budúcej vzdelávacej dráhy po ukončení štúdia v základnej škole. Ide o to, aby aj títo žiaci mohli čo najviac rozvíjať svoj potenciál v oblasti vzdelávania a profesijného uplatnenia.

POUŽITÁ LITERATÚRA A ZDROJE:

Cedefop. 2008. *Terminology of European education and training policy. A selection of 100 key terms*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

Dostupné na www:

< <http://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/4064> >

[cit. 2015-02-14].

Cedefop. 2014a. *Attractiveness of initial vocational education and training: identifying what matters*. European Centre for the Development of Vocational Training. Luxembourg:

Publications Office of the European Union. Dostupné na www:

< http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/5539_en.pdf > [cit. 2015-02-14].

Cedefop (2014b). *Terminology of European education and training policy: a selection of 130 key terms*. Luxembourg: Publications Office. Dostupné na www:

<http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/4117_en.pdf> [cit. 2015-03-07].

European Commission. 2002. *Declaration of the European Ministers of Vocational Education and Training, and the European Commission, convened in Copenhagen on 29 and 30 November 2002, on enhanced European cooperation in vocational education and training*.

Dostupné na www:

<http://ec.europa.eu/education/policy/vocational-policy/doc/copenhagen-declaration_en.pdf>

[cit. 2015-02-10].

European Commission. 2004. *Maastricht Communiqué on the Future Priorities of Enhanced European Cooperation in Vocational Education and Training (VET) 14 December 2004*.

Dostupné na www :

<http://ec.europa.eu/education/policy/vocational-policy/doc/maastricht_en.pdf>

[cit. 2015-02-10].

European Commission. 2006. *The Helsinki Communiqué on Enhanced European Cooperation in Vocational Education and Training Communiqué of the European Ministers of Vocational Education and Training, the European Social partners and the European Commission, convened in Helsinki on 5 December 2006 to review the priorities and strategies of the Copenhagen Process*. Dostupné na www:

<http://ec.europa.eu/education/policy/vocational-policy/doc/helsinki_en.pdf>

[cit. 2015-02-10].

European Commission. 2010a. *EUROPE 2020 A strategy for smart, sustainable and inclusive growth*. Communication from the Commission. COM(2010) 2020 final European Commission, Brussels, 3.3.2010. Dostupné na www:

< http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?ELX_SESSIONID=zgmHJn8fhL0pLqfd%20QF5Zf2CL6kK%20CY4Z9fxhCFmnLL81K1lpp7ngL!-157366258?uri=CELEX:52010DC2020 > [cit. 2015-02-10].

European Commission. 2010b. *The Bruges Communiqué on enhanced European Cooperation in Vocational Education and Training for the period 2011-2020. Communiqué of the European Ministers for Vocational Education and Training, the European Social Partners and the European Commission, meeting in Bruges on 7 December 2010 to review the strategic approach and priorities of the Copenhagen process for 2011-2020*.

Dostupné na www :

<http://ec.europa.eu/education/policy/vocational-policy/doc/brugescom_en.pdf >

[cit. 2015-02-10].

European union. 2009. *Education and Training 2020 (ET 2020) Council conclusions of 12 May 2009 on a strategic framework for European cooperation in education and training*. In: Official Journal of the European Union, 2009/C 119/02. Dostupné na www: <[http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52009XG0528\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52009XG0528(01))> [cit. 2015-02-10].

Lepeňová, D. a kol. 2007. *Poradenské ovplyvňovanie profesijných záujmov a optimalizácia procesu rozhodovania sa pri voľbe štúdia a povolania žiakov základných škôl a študentov stredných škôl vo vzťahu k možnostiam uplatnenia sa na trhu práce*. Záverečná správa. Bratislava: Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie. Dostupné na www: <<http://www.vudpap.sk/zaverecna-sprava/>> [cit. 2015-02-14].

MŠVVaŠ SR. 2013. *Správa o stave školstva na Slovensku a o systémových krokoch na podporu jeho ďalšieho rozvoja*. Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, Dostupné na www: <<https://www.minedu.sk/data/att/5250.pdf>> [cit. 2015-02-10].

NR SR. 2015. *Vládny návrh zákona o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov*. Dostupné na www: <<http://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&ZakZborID=13&CisObdobia=6&CP T=1363>> [cit. 2015-02-10].

ŠIOV. 2014. *Analýza problémov vedúcich k nízkemu záujmu zo strany žiakov ZŠ o OVP na SOŠ*. Január 2014. Národný projekt Podpora profesijnej orientácie žiakov základnej školy na odborné vzdelávanie a prípravu prostredníctvom rozvoja polytechnickej výchovy zameranej na rozvoj pracovných zručností a práca s talentami. Dostupné na www: <http://www.zsodborne.sk/files/Analiza_A2.pdf> [cit. 2015-03-04].

ŠIOV, Schweizerische Eidgenossenschaft. 2014. *Podľa čoho si deti a rodičia vyberajú strednú školu. Výsledky celoslovenského reprezentatívneho prieskumu medzi rodičmi žiakov ôsmeho a deviateho ročníka základných škôl*. Január – apríl 2014. Projekt Odborné vzdelávanie a príprava pre trh práce realizovaný v rámci Programu švajčiarsko-slovenskej spolupráce v rámci rozšírenej Európskej únie. Dostupné na www: <http://velerocms.com/domains/podpormeremesla/data/ako_vyskum-vyber-skoly_rodicia_01_04-2014_final.pdf> [cit. 2015-03-04].

ŠÚ SR. 2015. *Výsledky výberového zisťovania pracovných síl za 3. štvrtrok. 2014*. Bratislava: Štatistický úrad SR.

Turek, I. 2006. *Globalizácia a jej vplyv na inováciu technického vzdelávania*. In: II. Ročník medzinárodnej vedecko-odbornej videokonferencie InEduTech, Prešov 2006, s. 110–122.

Vláda SR. 2012. *Programové vyhlásenie vlády SR na roky 2012 – 2016*. Dostupné na www: <<http://www.vlada.gov.sk/programove-vyhlaseenie-vlady-sr-na-roky-2012-2016/>> [cit. 2015-02-10].

Watters, E. 2009. *Making IVET more attractive for learners Results of the work undertaken by the thematic group on Making VET more attractive*. European Network for Quality Assurance in VET. Dostupné na www: <https://www.deqa-vet.de/media/PDF_allgemein/TG_Report_MIVMA.pdf> [cit. 2015-02-14].

Zákon č. 184/2009 Z. z., o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 245/2008 Z. z., o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zdroje údajov:

Databáza CVTI SR

Dáta z online dotazníkových prieskumov realizovaných v roku 2014

PRÍLOHA

ZOZNAM OBRÁZKOV, TABULIEK A GRAFOV

1 VÝCHODISKÁ, CIELE A METODIKA PRIESKUMU

Obrázky:

Atraktivnosť stredného odborného vzdelávania – model

Zoznam tabuliek:

- Tabuľka č. 1: Porovnanie prieskumného a základného súboru žiakov stredných odborných škôl podľa krajov
- Tabuľka č. 2: Porovnanie prieskumného a základného súboru žiakov stredných odborných škôl podľa skupín odborov
- Tabuľka č. 3: Žiaci stredných odborných škôl podľa skupín odborov a stupňa vzdelania, ktorý dosiahnu po ukončení štúdia (%)
- Tabuľka č. 4: Zloženie prieskumného súboru žiakov gymnázií podľa krajov
- Tabuľka č. 5: Zloženie prieskumného súboru žiakov základných škôl podľa krajov

Zoznam grafov:

- Graf č. 1: Vývoj počtu žiakov stredných odborných škôl a počtu žiakov gymnázií v dennej forme štúdia v rokoch 2000 - 2013
- Graf č. 2: Vývoj percentuálneho podielu žiakov stredných odborných škôl podľa skupín odborov vzdelávania v rokoch 2000 - 2013

2 KTORÉ FAKTORY SÚ DÔLEŽITÉ ?

Zoznam grafov:

- Graf č. 1: Dôvody štúdia vo zvolenom odbore a na danej škole (%)
- Graf č. 2: Dôvody štúdia vo zvolenom odbore a na danej škole – podľa pohlavia (%)
- Graf č. 3: Vplyv rodinných vzorov a iných osôb na profesionálnu orientáciu žiakov a výber štúdia - podľa pohlavia (%)
- Graf č. 4: Dôvody odmietania štúdia na gymnáziu (%)
- Graf č. 5: Dôvody odmietania štúdia na gymnáziu - podľa pohlavia (%)
- Graf č. 6: Dôvody rozhodnutia sa pre štúdium na gymnáziu (%)
- Graf č. 7: Dôvody rozhodnutia sa pre štúdium na gymnáziu – podľa pohlavia (%)
- Graf č. 8: Dôvody odmietnutia štúdia na strednej odbornej škole (%)
- Graf č. 9: Dôvody odmietnutia štúdia na strednej odbornej škole – podľa pohlavia

3 PREČO NIE JE ŠTÚDIUM V TECHNICKÝCH ODBOROCH ATRAKTÍVNE ?

Zoznam grafov

- Graf č. 1: Zloženie súboru žiakov, ktorí sa vzdelávali v iných ako v technicky zameraných odboroch
- Graf č. 2: Zloženie súboru žiakov v technických a netechnických odboroch podľa pohlavia (%)
- Graf č. 3: Porovnanie súboru žiakov v technických odboroch a v iných ako v technických odboroch podľa stupňa vzdelania, ktorý dosiahnu po ukončení štúdia

- Graf č. 4: Dôvody pre výber školy a odboru vzdelávania u žiakov v technických a v iných ako v technických odboroch (%)
- Graf č. 5: Dôvody nezájmu o štúdium v technicky zameraných študijných odboroch (%)
- Graf č. 6: Dôvody nezájmu o štúdium v technickom odbore u žiakov v spoločenskovedných odboroch s potenciálom pre štúdium v technickom odbore
- Graf č. 7: Dôvody odmietania technicky zameraného odboru – chlapci a dievčatá (%)
- Graf č. 8: Nezáujem chlapcov a dievčat o oblasť, na ktorú sa zameriavajú technické študijné odbory (%)
- Graf č. 9: Problémy s prospechom v matematike, fyzike a chémii ako dôvod pre odmietanie technických odborov u chlapcov a dievčat (%)
- Graf č. 10: Neznalosť možností uplatnenia sa po ukončení štúdia v technicky zameranom odbore u chlapcov a dievčat (%)
- Graf č. 11: Odmietanie technických odborov z dôvodu nesúhlasu rodičov (%)
- Graf č. 12: Osoby, ktoré ovplyvnili výber štúdia na strednej škole u žiakov v technických odboroch – chlapci a dievčatá (%)
- Graf č. 13: Osoby, ktoré ovplyvnili výber na strednej škole u žiakov v iných ako v technických odboroch - chlapci a dievčatá (%)
- Graf č. 14: Porovnanie vplyvu matky a otca pri rozhodovaní o štúdiu na strednej škole u žiakov v technických a v iných ako v technických odboroch – chlapci a dievčatá (%)
- Graf č. 15: Zloženie súboru žiakov obchodných akadémií podľa pohlavia
- Graf č. 16: Dôvody odmietnutia štúdia v technicky zameranom odbore – žiaci v spoločenskovedných odboroch spolu a žiaci obchodných akadémií – porovnanie (%)
- Graf č. 17: Dôvody odmietnutia štúdia v technicky zameranom odbore – žiaci obchodných akadémií podľa pohlavia (%)
- Graf č. 18: Výber najčastejšie sa vyskytujúcich súhlasných a nesúhlasných odpovedí s dôvodmi odmietania štúdia v technických odboroch u dievčat študujúcich v obchodných akadémiách
- Graf č. 19: Najčastejšie sa vyskytujúce súhlasné a nesúhlasné odpovede s dôvodmi odmietania štúdia v technických odboroch u chlapcov študujúcich v obchodných akadémiách

4 PREČO NIE SÚ ATRAKTÍVNE ODBORY VZDELÁVANIA S VÝUČNÝM LISTOM ?

Zoznam tabuliek

- Tabuľka č. 1: Žiaci podľa hlavných skupín odborov a podľa odborov vzdelávania
- Tabuľka č. 2: Žiaci podľa skupín odborov a podľa odborov vzdelávania
- Tabuľka č. 3: Porovnanie poradia najsilnejšie pôsobiacich dôvodov u chlapcov a u dievčat

Zoznam grafov

- Graf č. 1: Žiaci podľa odborov vzdelávania a prospechu v základnej škole (%)
- Graf č. 2: Žiaci podľa odborov vzdelávania a vzdelania otca (%)
- Graf č. 3: Žiaci podľa odborov vzdelávania a vzdelania matky (%)
- Graf č. 4: Žiaci podľa odborov vzdelávania a podľa toho, či poznali niekoho, kto má povolanie, na aké sa pripravujú (%)
- Graf č. 5: Dôvody nezájmu o odbor s výučným listom (%)
- Graf č. 6: Dôvody odmietania odborov s výučným listom – chlapci a dievčatá (%)
- Graf č. 7: Dôvody odmietnutia odboru s výučným listom – rozdiely v hodnotení dievčat a chlapcov v percentuálnych bodoch

- Graf č. 8: Dôvody nezájmu o odbor s výučným listom - podľa skupín odborov vzdelávania (%)
- Graf č. 9: Dôvod odmietnutia odboru s výučným listom „Takéto odbory sa nehodia pre dievčatá“ – hodnotenie dievčat podľa skupín odborov vzdelávania
- Graf č. 10: Dôvod odmietnutia odboru s výučným listom „Nepriali si to moji rodičia“ – podľa skupín odborov vzdelávania
- Graf č. 11: Dôvod odmietnutia odboru s výučným listom „Takýto odbor nie je pre mňa, mám na viac“ – podľa skupín odborov vzdelávania
- Graf č. 12: Dôvod odmietnutia odboru s výučným listom „Nechcem vykonávať ťažkú fyzickú prácu“ – podľa skupín odborov vzdelávania
- Graf č. 13: Dôvod odmietnutia odboru s výučným listom „Nechcem pracovať vo fabrike“ – podľa skupín odborov vzdelávania
- Graf č. 14: Dôvod odmietnutia odboru s výučným listom „Nechcem sa dostať medzi problémových ľudí“ – podľa skupín odborov vzdelávania
- Graf č. 15: Dôvod odmietnutia odboru s výučným listom „Nechcem vykonávať jednotvárnu nezaujímavú prácu“ – podľa skupín odborov vzdelávania

5 RETROSPEKTÍVNY POHĽAD ŽIAKOV STREDNÝCH ŠKÔL NA VOĽBU ŠTÚDIA A ICH PLÁNY PO UKONČENÍ ŠTÚDIA

Zoznam obrázkov:

- Obrázok č.1: Žiaci, ktorí chcú pokračovať v štúdiu v študovanom odbore po ukončení štúdia na strednej odbornej škole - regionálne rozdiely
- Obrázok č. 2: Žiaci dosahujúci horšie známky ako jednotky a dvojky – regionálne rozdiely

Zoznam grafov:

- Graf č. 1: Rozhodovanie žiakov v prípade opätovnej možnosti voľby strednej odbornej školy
- Graf č.2: Hodnotenie perspektívy úspešnosti štúdia na strednej odbornej škole
- Graf č. 3: Dôvody pre zvažovanie prestupu alebo odchodu zo školy
- Graf č. 4: Zmena odboru alebo odchod zo školy podľa pohlavia
- Graf č. 5: Plány žiakov po ukončení strednej odbornej školy
- Graf č. 6: Plány žiakov po absolvovaní strednej odbornej školy podľa stupňa identifikácie sa s voľbou odboru a školy
- Graf č. 7: Rozdiely v plánoch chlapcov a dievčat
- Graf č. 8: Rozdiely v ambíciách žiakov podľa odborov
- Graf č. 9: Plány žiakov stredných odborných škôl po ukončení štúdia
- Graf č. 10: Plány žiakov po ukončení štúdia na strednej škole – regionálne rozdiely
- Graf č. 11: Plány žiakov po skončení štúdia na strednej odbornej škole podľa prospechu na základnej škole
- Graf č.12: Plány žiakov po skončení štúdia na strednej odbornej škole podľa dosiahnutého prospechu na základnej škole – technické odbory
- Graf č.13: Plány žiakov po skončení štúdia na strednej odbornej škole podľa dosiahnutého prospechu na základnej škole – spoločenskovedné odbory
- Graf č.14: Plány žiakov po skončení štúdia na strednej odbornej škole podľa dosiahnutého prospechu na základnej škole – poľnohospodárske odbory
- Graf č.15: Stupeň, na ktorom chcú žiaci stredných odborných škôl pokračovať v štúdiu
- Graf.č.16: Rozhodovanie v prípade opätovnej voľby strednej odbornej školy žiakov zo skupiny technických odborov vzdelávania
- Graf č. 17: Hodnotenie perspektívy štúdia žiakmi z technických odborov vzdelávania (skupiny odborov)
- Graf č. 18: Žiaci podskupín technických odborov – preferencie životnej dráhy
- Graf č. 19: Stupeň vzdelania, ktorý žiaci dosiahnu po ukončení štúdia

- Graf č. 20: Hodnotenie perspektívy štúdia na gymnáziu
- Graf č. 21: Dôvody zvažovania prestupu na inú školu
- Graf č. 22: Plány žiakov po ukončení štúdia na gymnáziu
- Graf č. 23: Plány žiakov po ukončení štúdia na gymnáziu – regionálne rozdiely
- Graf č. 24: Plány žiakov po ukončení štúdia na gymnáziu podľa dosiahnutého prospechu zo základnej školy

6 VÝBER ŠTÚDIA NA STREDNEJ ŠKOLE A PLÁNY ŽIAKOV PO UKONČENÍ ŠTÚDIA Z ASPEKTU EKONOMICKÉHO ZÁZEMIA RODÍN, Z KTORÝCH POCHÁDZAJÚ

Zoznam grafov

- Graf č. 1: Ekonomická situácia rodín žiakov stredných odborných škôl a gymnázií
- Graf č. 2: Ekonomická situácia rodín – hodnotenie žiakov stredných odborných škôl podľa pohlavia
- Graf č. 3: Hodnotenie ekonomickej situácie podľa pohlavia – žiaci gymnázia
- Graf č. 4: Zamestnanie otca a hodnotenie ekonomickej situácie žiakmi strednej odbornej školy
- Graf č. 5: Vplyv rôznych aktérov na rozhodovanie sa o štúdiu a ekonomická situácia rodín
- Graf č. 6: Vplyv rôznych aktérov na voľbu štúdia podľa ekonomickej situácie rodín, z ktorých pochádzajú
- Graf č. 7: Informačné zdroje o možnostiach štúdia a ekonomická situácia rodín
- Graf č. 8: Informačné zdroje o možnostiach štúdia a ich využívanie – žiaci gymnázií
- Graf č. 9: Záujem o študovaný odbor – žiaci stredných odborných škôl
- Graf č. 10: Hodnotenie perspektívy štúdia na škole v závislosti od ekonomickej situácie rodín – žiaci stredných odborných škôl
- Graf č. 11: Hodnotenie perspektívy štúdia na škole v závislosti od ekonomickej situácia rodín – žiaci gymnázia
- Graf č. 12: Znamky zo základnej školy žiaci stredných odborných škôl
- Graf č. 13: Znamky zo základnej školy - žiaci gymnázia